

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Сіренко Романа Романівна

Кваліфікаційна наукова праця на
правах рукопису

УДК 378.014.5.016:796/799(477)

ДИСЕРТАЦІЯ

**УНІФІКАЦІЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ФІЗКУЛЬТУРНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного регулювання

Подається на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Сіренко Р. Р.

Науковий консультант **Парубчак Іван Орестович**, доктор наук з державного управління, доцент

Харків – 2019

АНОТАЦІЯ

Сіренко Р. Р. Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національний університет цивільного захисту України. – Харків, 2019.

У дисертаційному дослідженні розкрито теоретико-методологічні засади державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у навчальному процесі, метою якого є вдосконалення формування фізичної підготовленості студентської молоді. Основа успіху в досягненні сучасних цілей фізичного виховання полягає у прийнятті державної комплексної концепції діяльності в галузі фізичної культури. Державна концепція фізичного виховання у закладах вищої освіти має бути визнана, як форма громадянської позиції, а фізична культура має включати змагальні види спорту, масовий спорт та фізкультурні ігри. Для розвитку сприятливих соціальних тенденцій в Україні необхідна державна підтримка, яка повинна створити умови для гармонійного розвитку молодіжного соціуму, реалізації культурних потреб студентства, більш повного розкриття потенціалу фізкультурних цінностей.

Розвиток фізкультурно-виховної діяльності вимагає встановлення суспільно значущих цілей, формування критеріїв розвитку фізкультурно-спортивного руху, мотивації студентської молоді до занять масовим спортом, нових підходів до економічного регулювання фізкультурно-спортивних послуг, підвищення інвестиційної привабливості фізичної культури і спорту. Сучасна система державного регулювання у фізкультурно-виховній діяльності повинна ґрунтуватися на концепції, що включає оптимальне поєднання організаційних структур та фінансово-ресурсних механізмів державного регулювання. Формуванню нових ціннісних орієнтирів студентської молоді, високого рівня

громадянськості має сприяти наочна пропаганда масового спорту, що є одним з найпотужніших чинників підняття рівня здоров'я студентської молоді.

Разом з тим, багато проблем в організації фізкультурно-виховної роботи з розвитку фізичної культури серед студентської молоді ще залишаються невирішеними. Це пристосованість матеріально-технічної спортивної бази до особливостей масового спорту серед студентства, недостатня кількість спортивно-масових заходів, відсутність фахівців з фізичної культури серед молоді. Але, в цілому, можна спостерігати позитивні тенденції у сфері фізичної освіти, що буде, очевидно, сприяти збільшенню тривалості життя серед населення в Україні. Також, активна робота має проводитися у закладах вищої освіти з розвитку фізичної культури молоді з обмеженими можливостями здоров'я та інших груп осіб, які потребують підвищеного соціального захисту.

Значний вплив, як засіб пропаганди мають мати спортивні змагання, увага до масового спорту, який є основою розвитку студентського спорту для виконання найважливіших умов фізичного вдосконалення молодих громадян. Одним з головних напрямків розвитку фізично-виховної діяльності на даний час є фізична культура молоді, що має сприяти вирішенню багатьох важливих проблем таких, як покращення здоров'я молоді, збільшення тривалості життя і її якості, профілактика правопорушень серед студентства. Важливим є підвищення рівня активності студентської молоді систематичними заняттями фізичною культурою і масовим спортом у закладах вищої освіти.

Характер спрямованості в самій фізкультурно-виховній діяльності частіше залежить від того, який особистісний сенс має система тих чи інших цінностей, що визначає дієвість індивіда. Розвиток фізичних здібностей студентської молоді має розглядатися в рамках процесу фізичного виховання у закладах вищої освіти України як розвиток елементів фізичної культури, особливих особистісних якостей молоді. У даному дисертаційному дослідженні предметом фізично-виховної діяльності є молода особа, як суб'єкт громадянського суспільства і як особистість, яка потребує розвитку. Це створює передумови для систематизації діяльності, ініціативи, творчості та зацікавленої

взаємодії органів державної влади та адміністрацій закладів вищої освіти в Україні.

У дисертації зазначається, що дотепер в системі освіти не сформовано сталих мотивацій щодо фізичного виховання і масового спорту молоді, як важливого чинника фізичного та соціального благополуччя, ведення здорового способу життя і продовження його тривалості. За таких умов пріоритетним напрямом державної гуманітарної політики стає розвиток сфери фізичної культури і спорту, що дасть можливість забезпечити оптимальну рухову активність молоді людини впродовж усього життя, створити умови для максимальної реалізації здібностей студентської молоді.

Поєднуючи масовий спорт з культурою та освітою, заклади вищої освіти повинні намагатися удосконалити роботу над покращенням якості проведення вже існуючих та запровадженням нових фізкультурно-виховних проєктів з фізкультурно-виховної діяльності. На сьогоднішній день існує потреба у новітньому концептуальному підході підтримання та підвищення рівня здоров'я студентської молоді в Україні. З метою реалізації концепції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти необхідно актуалізувати діяльність органів державної влади з уніфікації механізмів державного регулювання у даній сфері, який поєднує зусилля місцевих органів виконавчої влади та адміністрацій закладів вищої освіти та громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості.

Запропонована автором концепція виходить із класичного розуміння суспільно-владної взаємодії органів державної влади, самого студентства, громадських студентських організацій та адміністрацій закладів вищої освіти. Концепція поєднує методом уніфікації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти щодо здоров'я студентської молоді чотири управлінські блоки: нормативно-організаційний, соціально-економічний, інформаційно-мотиваційний та освітньо-комунікативний.

Стверджується, що органи державної влади у партнерській взаємодії з

інституціями студентського самоврядування та адміністраціями закладів вищої освіти за допомогою зазначених управлінських блоків створюють сприятливе соціальне середовище формування фізично здорового та соціально зрілого молодого індивіда. Система державного регулювання має виступати координуючою ланкою для провадження програм та заходів фізкультурно-виховного характеру в державі. Суспільно-владні відносини постають в межах єдиної проблеми, і зрозуміло, що влада має взяти на себе значні обов'язки і відповідальність за формування здорової молоді людини в суспільстві, її громадянського становлення.

Формування молоді особистості за допомогою фізичної культури повинно здійснюватися за міждисциплінарною науковою базою, в тому числі на основі науки державного управління, а не лише знаннями про основні принципи здорового способу життя. Має використовуватися інтегрований підхід та уніфіковані механізми державного регулювання у процесі фізичного виховання. Студентська молодь істотно змінюється, покращує свої здібності, це в майбутньому відобразатиметься у відповідних результатах професійно важливих якостей. Державне регулювання фізкультурно-виховної діяльності серед студентської молоді у закладах вищої освіти, його механізми реалізації, якісно нові підходи є життєво необхідними для утвердження фізичної культури студентства в Україні.

Ключові слова: державне регулювання, масовий спорт, гуманітарна сфера, студентська молодь, управлінські системи, фізичне виховання, суспільство, заклади вищої освіти.

Sirenko R. R. *Unification of mechanisms of state regulation of physical and education activity in higher education institutions of Ukraine.* – The manuscript.

Thesis submitted for the degree of doctor of public administration, specialty 25.00.02 – Mechanisms of public administration. – National University of Civil Protection of Ukraine. – Kharkiv, 2019.

The dissertation reveals theoretical and methodological principles of state regulation of physical education activity in the educational process, the purpose of which is to improve the formation of physical fitness among youth. The basis of success in achieving modern goals of physical education is to adopt a state-wide integrated concept of activity in the field of physical culture. State concept of physical education in higher education institutions should be recognized as a form of citizenship, and physical culture should include competitive sports, mass sports, and physical games. The development of favorable social trends in Ukraine requires a state support, which should create conditions for harmonious development of youth society, realization of students cultural needs, fuller disclosure of the potential of physical education values.

The development of physical education activities requires the establishment of socially significant goals, the formation of criteria of the development of physical and sports movement, motivation of student youth for mass sport, new approaches to the economic regulation of sport and sports services, enhancing the investment attractiveness of physical culture and sport. The modern system of state regulation in physical education activity should be based on the concept, which includes the optimal combination of organizational structures and financial and resource mechanisms of state regulation. The formation of new values of youth, high citizenship should be facilitated by the visual propaganda of mass sport, which is one of the most powerful factors in raising the level of health of youth.

At the same time, many problems of the organization of work of physical education on the development of physical culture among the student youth still remain

unsolved. These are an unadaptability of the material and technical sports base to peculiarities of mass sport among students, lack of sports and mass events, lack of specialists in physical culture among youth. But overall there are positive trends in the field of physical education, which will obviously help to increase life expectancy among Ukrainian population. Also active work should be carried out in higher education institutions for the development of physical culture of young people with disabilities and other groups of people in need of more social protection.

Significant influence as a means of propaganda should have sports competition, attention to mass sport, which is the basis for the development of students sport to fulfill the most important conditions of physical improvement of young citizens. One of the main directions of development of physical and educational activity at present is the physical culture of youth, which should help to solve many important problems such as improving the health of young people, increasing life expectancy and quality, prevention of offenses among students. It is important to increase the level of activity of youth through systematic physical education and mass sport in higher education institutions.

The disposition in physical education activities more often depends on which personal meaning of system of certain values has, that determines the effectiveness of the individual. The development of physical abilities of student youth should be considered in the framework of the process of physical education in higher education institutions of Ukraine as the development of elements of physical culture, special personal qualities of youth. In this dissertation, the subject of physical and educational activity is a young person, as a subject of civil society and as a person in need of development. This creates preconditions for systematization of activity, initiative, creativity and interested interaction of public authorities and administrations of higher education institutions in Ukraine.

The dissertation states that until now the educational system has not formed sustainable motivations for physical education and mass sport of youth, as an important factor of physical and social well-being, maintaining a healthy lifestyle and continuing lifetime. Under these conditions, the development of the physical culture

and sports becomes a priority direction of the state humanitarian policy, which will allow to provide optimal movement activity of the young person throughout life, to create conditions for maximum realization of the abilities of student youth.

Combining mass sport with culture and education, higher educational institutions should strive to better work on improving the quality of existing and implementation of new physical education projects. Nowadays there is a need for a new conceptual approach to maintaining and improving the health of student youth in Ukraine. In order to implement the concept of state regulation of physical education activities of higher education institutions, it is necessary to update the activity of state authorities on the unification of mechanisms of state regulation in this field, which combines the efforts of local executive authorities and administrations of higher educational institutions and public organizations of physical education and sports.

The concept proposed by the author transgresses the classical understanding of social-power interaction of public authorities, students themselves, public student organizations and administrations of higher educational institutions. With the usage of the method of unifying the mechanisms of state regulation of physical education activities of higher educational institutions for the health of student youth, the concept combines four administrative blocks: regulatory-organizational, socio-economic, informational-motivational and educational-communicative .

It is indicated that public authorities, in partnership with student self-government institutions and administrations of higher educational institutions, create, using these administrative blocks, a favorable social environment for the formation of a physically healthy and socially mature young individual. The system of state regulation should act as a coordinating link for the implementation of programs and events of physical education in the country . Socio-power relations arise within a single problem , and of course , the government has to assume significant responsibilities and accountability for the formation of a healthy young person in society and for the person's civil establishment .

The formation of a young person through physical culture should be carried out on an interdisciplinary scientific basis, including the basis of the science of public

administration, and not only knowledge of basic principles of a healthy lifestyle. Integrated approach and unified mechanisms of state regulation in the physical education process should be used. Student youth are changing significantly, improving their abilities, this will be reflected in the future results of professionally important qualities. State regulation of physical education activities among youth in higher education institutions, its mechanisms of implementation, qualitatively new approaches are vital for the affirmation of the physical culture of the students in Ukraine.

Keywords: state regulation, mass sport, humanitarian sphere, youth, management systems, physical education, society, higher education institutions.

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ
ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:**

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

Монографія:

1. Сіренко Р. Удосконалення державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України: монографія. Дрогобич: Вид-во “Коло”, 2019. 308 с.

Статті у наукових фахових виданнях з державного управління:

2. Сіренко Р. Публічне управління суспільно-виховними процесами в українському соціумі на засадах здорового способу життя / І.О. Парубчак, Р.Р. Сіренко // *Вісник НУЦЗУ. Серія “Державне управління”*. Вип. 1 (6). Харків: НУЦЗУ, 2017. С. 244–52.

3. Сіренко Р. Вдосконалення управлінських підходів у суспільно-владній взаємодії із дотримання належного стану здоров’я студентської молоді / О. Шаптала, Р. Сіренко // *Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць*. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2017. Вип. 3(71). С. 129–134.

4. Сіренко Р. Організаційно-правові та мотиваційні засади державного управління фізкультурно-спортивною діяльністю студентської молоді. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. наук. фахове вид.* Херсонського нац. техн. ун-ту; гол. ред. проф. Лопушинський І.П. 2017. №2. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>

5. Сіренко Р. Державне управління системним розвитком сфери фізичної культури і масового спорту: програмно-цільовий підхід. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія “Державне управління”*. Харків. 2017. Вип. 2(7). С. 180–190.

6. Сиренко Р. Нормативно-правовое обеспечение государственной политики Украины в сфере физической культуры среди студенческой молодежи. *East journal of security studies*. Kharkiv. 2017. Vol. 1/1. P. 102–118.

7. Сіренко Р. Державна політика ефективного управління системою

фізичної культури та масового спорту в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування (правонаступник наук. зб. “Вісник Академії митної служби України”. Серія “Державне управління”)*. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2018. № 2 (17). С. 116–120.

8. Сіренко Р. Трансформація соціально-психологічних рис студентства за умов формування активної участі молоді в державотворчих процесах. *Право та державне управління: зб. наук. пр.; за ред. О.В. Покатаєвої*. Запоріжжя: КПУ, 2018. № 1 (30). Т. 2. С. 166–171.

9. Сіренко Р. Педагогічні аспекти соціального управління процесами формування особистості студента засобами фізичної культури. *Публічне управління та митне адміністрування: наук. збірник*. Дніпро. 2018. №1(18). С. 127–133.

10. Сіренко Р. Державний вплив на формування соціально-гуманістичних цінностей у студентства через системну активність молоді у сфері фізичної культури. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія “Державне управління”*. Київ. 2018. Том 29 (68). № 22018. С. 108–112.

11. Сіренко Р. Державна політика компетентно-орієнтованого підходу до формування фізкультурно-оздоровчих цінностей у студентської молоді в Україні. *Вісник НУЦЗУ. Серія “Державне управління”*: зб. наук. праць. Харків, 2018. Випуск 2(9). С. 441–448.

12. Сіренко Р. Ефективність державного регулювання процесами соціалізації української молоді за її активної участі у масовому спорті. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія “Державне управління”*. Київ. 2018. Том 29 (68). № 52018. С. 175–179.

13. Сіренко Р. Роль державної молодіжної політики у виборі життєвих цінностей студентством в умовах глобалізаційних викликів. *Публічне управління і адміністрування в Україні: наук. журнал*. Одеса. 2018. Вип. 5. С. 77–81.

14. Сіренко Р. Уніфікація механізмів державного регулювання

фінансово-економічного забезпечення розвитку системи масового спорту в Україні. *Держава та регіони. Серія “Державне управління”*. Запоріжжя, 2018. №4 (64). С. 161–166.

15. Сиренко Р. Унифікація механізмів державного регулювання сфери фізичної культури і масового спорту в Україні. *East journal of security studies*. Kharkiv. 2018. Vol. 1(3). Р. 1–14. URL: http://nuzsu.edu.ua/ukr/science/security_studies/arhive/vol03/

16. Сиренко Р. Соціально-філософський базис феномену спорту та фізичної активності в суспільстві у контексті національного державотворення. *Публічне управління та адміністрування в Україні: наук. журнал*. Одеса: Причорноморський наук.-досл. ін.-т економіки та інновацій. 2019. Вип. 9. С. 67–70.

17. Сиренко Р. Фізична активність у суспільстві як стратегічний напрям державної гуманітарної політики в умовах глобалізаційних викликів. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія “Державне управління”*. Київ. 2019. Том 30 (69). № 12019. С. 97–101.

18. Сиренко Р. Державне регулювання у системі фізичного виховання в українських вищих закладах освіти під час інтеграції в європейський освітній простір. *Публічне управління та митне адміністрування (правонаступник наук. зб. “Вісник Академії митної служби України”). Серія “Державне управління”*. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2019. № 1(20). С. 109–116.

19. Сиренко Р. Система фізичного виховання та спорту як об’єкт державного регулювання. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. наук. видання*. Харків: ХНТУ, 2019. №1 URL: el-zbim-du.at.ua/index/zmist_2019_1/0-39

Статті у закордонних рецензованих наукових виданнях:

20. Сиренко Р. Соціо-психологічна адаптація студентів до навчання у вищих навчальних закладах / Христина Лібович, Романа Сиренко, Оксана Шукатка // *Transformation in contemporary society: social aspects*. Opole: The

Academy of Management and Administration in Opole, 2017. P. 321–326.

21. Сіренко Р. Розвиток фізичної культури і спорту як важливий напрям соціалізації студентської молоді / Романа Сіренко, Оксана Шукатка, Христина Лібович // “*Modern scientific achievements and their practical application*” (October 31, Dubai, UAE). *World science*. 2017. №11(27). Vol.4. P. 52–55.

22. Sirenko R. The socio-psychological aspects of the pedagogical influence on the physical education of students in the university education system / Romana Sirenko, Marek Lewandowski // *Gospodarka, rynek, educacja (Economy, market, education): Wyzsza Szkola Zarzadzania “Educacja”*. 2018. Volumen 19. №3. P. 27–34.

23. Сіренко Р. Значение социально-психологических факторов здорового образа жизни для популяризации физического воспитания среди молодежи. *Sciences of Europe*. 2018. Vol.2. №32. 2018. P. 72–75.

24. Sirenko R. Administrative aspects of the state social-humanitarian policy in the educational sphere among countries of transformation type. *Science and education a new demention. Humanities and social sciences*. 2019 feb. VII (32), Issue 129. P. 95–98. <https://doi.org/1.311174/SEND-HS2019-192VII32-22>

25. Сіренко Р. Деятельность физкультурно-спортивных обществ как субъектов государственного регулирования оздоровительно-воспитательной работы. *Leges et viata*. Moldova, 2019. Nr. 5/2 (329). P. 167–171.

Статті у інших вітчизняних виданнях:

26. Сіренко Р. Педагогічна технологія управління процесом формування особистості студента засобами фізичної культури / Р. Сіренко, С. Матула, Л. Бітківська // Гуманітарний вісник Полтавського нац. тех-го ун-ту ім. Ю. Кондратюка: зб. наук. пр.; гол. ред. кол. Л.М. Рибалко. Полтава: ПолтНТУ ім. Ю.Кондратюка, 2018. Вип. 4. С. 26–36.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

27. Сіренко Р. Взаємозв'язок суспільного здоров'я та масового спорту в українському соціумі. *Проблеми формування здорового способу життя молоді*: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, магістрантів, аспірантів; під заг. ред. Сіренко Р.Р. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2017. С. 107–110.

28. Сіренко Р. Функціонування мережі фізкультурно-спортивних споруд Львівщини в контексті реалізації секторальних реформ. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком*: матеріали XI регіон. наук.-практ. конф. з міжнар. участю; за заг. ред. О.Б. Кіреєвої. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2017. С. 698–699.

29. Сіренко Р. Фізичне виховання особистості як елемент формування соціально-духовних цінностей студентської молоді. *Теоретико-методичні основи організації фізичного виховання студентської молоді*: матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф.; за заг. ред. Р.Сіренко. Львів: Видавництво Університету, 2018. С. 29–35.

30. Сіренко Р. Функціонування мережі фізкультурно-спортивних споруд Львівщини: соціально-економічний аспект: матеріали I між нар. наук.-практ. інтернет конф., присвяченої 95-річчю ХНУМГ імені О.М, Бекетова «Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком». Харків, 2018. С. 414–417.

31. Сіренко Р. Державне управління процесом трансформації освіти в Україні за сучасних викликів сьогодення. *Проблеми розвитку публічного управління в Україні*: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю до 100-річчя запровадження державної служби України; за наук. ред. чл.-кор. НАН України В.С. Загорського, доц. А.В. Ліпенцева. Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2018. С. 296–298.

32. Сіренко Р. Історичний аналіз фізкультурно-виховної роботи у вищих закладах освіти України. *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика*: матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, 19-20 квітня 2018 р.; за заг. ред.. В.П. Садового. Х.: Вид-во НУЦЗУ, 2018. С. 55–57.

33. Сіренко Р. Державне управління процесом модернізації української

освіти: матеріали XV Всеукр. наук.-метод. конф. «Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Організація системи взаємодії “Вища освіта–ринок праці”»; ред. кол.: О.І. Черевко та ін. Х.: ХДУХТ, 2018. С. 360–361.

34. Сіренко Р. Особливості соціалізації студентської молоді за час навчання у вищих навчальних закладах України. *Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи*: матеріали ІХ міжнар. наук. інтернет-конф. аспір. та доктор. з держ. упр. (Одеса, 25 травня 2018 р.). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018. С. 126–128.

35. Сіренко Р. Педагогічні впливи на формування у студентів готовності до ведення здорового способу життя. *Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення*: матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Харків, 2018. С. 134–136.

36. Сіренко Р. Сфера фізичного виховання як чинник впливу на визначення життєвих орієнтацій молоді. *Історія, проблеми та необхідні умови становленні громадського суспільства в Україні*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 25–26 січня 2019 р.). Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2019. С. 46–49.

37. Сіренко Р. Державне регулювання розвитком масового спорту в Україні на рівні місцевого самоврядування. *Державне і муніципальне управління: теорія, методологія, практика*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 1–2 березня 2019 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2019. С. 102–104.

38. Сіренко Р. Концептуальні засади державної політики розвитку системи студентського руху в Україні. *Державне управління в сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 17–18 травня 2019 р.); за заг. ред. В.П. Садкового. Харків: Вид-во НУЦЗУ, 2019. С. 51–53.

ЗМІСТ

ВСТУП	18
.....	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ В УКРАЇНІ	30
.....	
1.1. Дослідження фізкультурно-виховної діяльності у молодіжному середовищі як об'єкту державного впливу	30
1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження державного регулювання фізичного виховання студентської молоді	55
1.3. Значення фізичної культури та масового спорту в державній політиці суспільного здоров'я у студентському середовищі	76
Висновки до розділу 1	98
РОЗДІЛ 2. РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА МАСОВОГО СПОРТУ У ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ	100
.....	
2.1. Педагогічно-виховні фактори державної гуманітарної політики щодо фізичного виховання у системі вищої освіти України	100
2.2. Соціально-виховні аспекти впливу фізичної культури і спорту на розвиток молоді в українському суспільстві	120
2.3. Соціально-психологічні чинники державного регулювання соціалізації молоді за її активної участі у масовому спорті	143
Висновки до розділу 2	162
.....	
РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ	

ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	164
3.1. Вплив академічної спільноти на студентський соціум в умовах інтеграції до європейського освітнього простору	164
3.2. Реалізація державної молодіжної політики щодо фізичної та громадської активності у закладах вищої освіти в умовах глобалізації...	182
3.3. Імплементация закордонного досвіду державної політики фізичного виховання студентської молоді в освітній сфері	204
Висновки до розділу 3	226
РОЗДІЛ 4. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	228
.....	
4.1. Державне регулювання у сфері фізичної культури та масового спорту на сучасному етапі розвитку України	228
4.2. Уніфікація механізмів державного регулювання процесу фізичного виховання студентської молоді в Україні	253
.....	
4.3. Значення фізичного виховання у формуванні студентських цінностей через трансформацію сучасних управлінських підходів	276
Висновки до розділу 4	297
РОЗДІЛ 5. ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ В УКРАЇНІ	299
.....	

5.1. Удосконалення управлінських підходів у суспільно-владній взаємодії з освітньо-виховної діяльності в Україні	299
5.2. Соціалізаційні аспекти державної соціально-гуманітарної політики у сфері фізичного виховання студентської молоді.....	321
5.3. Реалізація принципів освітньо-педагогічного характеру з формування новітньої концепції фізичного виховання молоді у закладах вищої освіти	341
Висновки до розділу 5	365
ВИСНОВКИ	367
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	377
ДОДАТКИ	430

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішньому етапі свого розвитку українське суспільство зустрілося із соціальним завданням щодо інтеграції культурного потенціалу в сучасну практику. Це стає можливим завдяки особистостям нової формації, які володіють професійними та власними якостями, що відповідають сучасним реаліям. Сучасне молоде покоління не боїться конкуренції, вміє приймати самостійні рішення, бути творчим, глибоким, активним та високоморальним. Основою фізичного виховання в Україні має стати формування гармонійної особистості, громадянина, який отримує системні навички у галузі фізичної культури. Особливого значення набуває формування концепції, яка забезпечить системну активність власне студентської молоді у фізичному вихованні та самоосвіті.

Важливими факторами тут повинні бути мотивація та формування державної політики фізичного виховання, як важливої складової загальної культури українського суспільства. Фізична культура та масовий спорт, методи та системи реабілітації займають особливе місце у соціумі, вони мають стати обов'язковим атрибутом активного відпочинку на основі здорового способу життя. Державне регулювання фізкультурно-виховної діяльності передбачає перехід до нової концепції у цій сфері – інтереси, потреби та мотиви молодої людини знаходяться в центрі уваги. Це дозволить значно активізувати процес становлення пріоритету рухової активності для профілактики асоціативної поведінки серед студентської молоді.

Про ефективність державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти можна стверджувати, виходячи з того як, і в якій конкретній формі має прояв суспільне ставлення до фізичної культури та її цінностей у студентському середовищі. Органи державної влади повинні використовувати фізкультурно-виховну діяльність як засіб профілактики, створювати центри оздоровлення й реабілітації засобами фізичної культури. У громадському житті, в системі освіти, фізичне виховання має проявляти своє освітнє, оздоровче і загальнокультурне значення, сприяти такій соціальній течії,

як фізкультурний рух. Фізкультурно-виховна діяльність у закладах вищої освіти в межах науки державного управління повинна вивчатися як мотиваційно-ціннісний компонент, активне позитивне емоційне ставлення до фізичної культури, сформовану потребу в ній, систему знань, інтересів, мотивів, що організують і скеровують вольові зусилля молоді особистості.

Державне регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти варто розглядати як особливий вид діяльності, результати якого корисні для громадянського суспільства і студентської молоді. Втручатися у цей процес із метою суспільної координації шляхом державного регулювання можна лише з урахуванням відповідних особливостей у роботі закладів вищої освіти. Органи державної влади повинні регулювати відносини у сфері фізичної культури і масового спорту шляхом дій відповідних органів організаційного, фінансово-ресурсного, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативного та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також комплексної взаємодії з громадськими організаціями фізкультурно-виховної спрямованості у закладах вищої освіти.

Сьогодні все більше наголошується на необхідності забезпечення права людини на збереження та зміцнення здоров'я. Сприяння здоровому способу життя повинно бути визначено, як один із головних напрямків державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти. Для усунення негативних явищ необхідні: вдосконалення організації фізичного виховання і державного втручання у ці процеси, розробка регламентації, подальше поглиблення і підвищення якості та ефективності роботи органів державної влади та закладів вищої освіти. У подоланні соціальних загроз, що охоплюють сьогоденне покоління студентської молоді, важливу роль може відіграти чітко визначене та системно реалізоване державне регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти.

Аналіз наукових досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що у науковій літературі накопичений значний комплекс теоретичних розробок, присвячених розгляду взаємозв'язку особистості та соціуму, становлення

особистості під впливом соціальних норм і цінностей, причин поведінки індивідів у соціумі, можливості стабілізації громадянського суспільства. Систематизація фундаментальних та прикладних досліджень із державного регулювання процесами функціонування та розвитку фізкультурно-виховної діяльності у сучасній науковій літературі дала можливість з'ясувати, що вирішення актуального наукового завдання із вдосконалення державного регулювання перебуває на початковій стадії, а головним напрямом досліджень повинна стати уніфікація існуючих механізмів державного регулювання у цій сфері.

Науково-теоретичні, методологічні, структурно-функціональні, організаційно-змістові, нормативно-правові та концептуальні засади функціонування і вдосконалення системи державного управління в Україні розкрито в наукових працях провідних учених: В. Авер'янова, В. Бакуменка, А. Дегтяря, С. Домбровської, О. Крюкова, М. Латиніна, В. Майбороди, С. Майстро, В. Малиновського, Н. Нижник, В. Олуйка, Я. Радиша, В. Рижих, В. Садкового, В. Токовенко, В. Цветкова та ін. Упродовж останніх десятиліть проблема вдосконалення системи державного регулювання фізичної культури і масового спорту стала об'єктом уваги багатьох вітчизняних дослідників, у працях яких висвітлено теоретичні й практичні аспекти цієї актуальної суспільнозначимої проблематики.

Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти повинна стати невід'ємною частиною державної соціально-гуманітарної політики, мати чітку програму дій. Загалом, проблеми державного управління сферою фізичної культури і спорту розглядали такі вітчизняні учені, як І. Гасюк, Р. Грицко, Н. Дацій, Ю. Довгенько, В. Затилкін, Л. Івашова, В. Кононович, В. Куделко, М. Олійник, І. Парубчак, В. Платонов, І. Рибчич, В. Сисюк, О. Шаптала, Ю. Шкретій, Н. Ярова. Удосконаленню й розвитку національної системи фізичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді присвятили свої праці такі вчені, як А. Дубогай, С. Вавренюк, М. Зубалій, Т. Круцевич, А. Куц, Р. Раєвський,

С. Сінгаєвський, Б. Шиян та інші.

Однак, попри такий значний доробок, у дослідженні проблем сфери фізкультурно-виховної діяльності в Україні, удосконаленні державного регулювання виховних процесів серед студентської молоді, вона не є повноцінно концептуально осмисленою та позбавлена обґрунтованих фундаментальних наукових підходів і практичних рекомендацій із реалізації базових принципів у науці державного управління. Залишаються все ще малодослідженими механізми державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у студентському середовищі закладів вищої освіти України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи за темою «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства (ДР № 0118U001007) у Національному університеті цивільного захисту України. Доробок автора полягає у розробці концепції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності, проведенні чіткої організаційно-правової регламентації, підвищенні ефективності діяльності органів державної влади із здійснення контролю у сфері фізичної культури і масового спорту, розмежуванні повноважень органів державної влади й закладів вищої освіти у зазначеній сфері, розробленні уніфікації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності та визначенні напрямів їхньої реалізації у закладах вищої освіти.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є обґрунтування науково-методологічних підходів та розробка практичних рекомендацій для органів державної влади з уніфікації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України на сучасному етапі.

Для досягнення зазначеної мети було поставлено наступні *завдання* дисертаційного дослідження:

- проаналізувати фізкультурно-виховну діяльність закладів вищої освіти у студентському середовищі як об'єкт державного впливу;
- з'ясувати роль і значення педагогічно-виховних факторів державного регулювання формуванням гуманітарної політики держави щодо фізичного виховання у системі вищої освіти;
- виокремити соціально-економічні проблеми розвитку фізичної культури та масового спорту в студентському соціумі;
- розкрити сутність соціально-психологічних чинників соціалізації студентської молоді за її активної участі у масовому спорті;
- охарактеризувати державне регулювання формуванням молодіжної політики щодо фізичної та громадської активності студентства у закладах вищої освіти;
- охарактеризувати значення фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти при формуванні системи цінностей у студентської молоді;
- розкрити сутнісні ознаки удосконалення механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури та масового спорту в Україні;
- визначити шляхи та напрями уніфікації механізмів державного регулювання процесу фізичного виховання студентської молоді в Україні;
- узагальнити управлінські підходи у суспільно-владній взаємодії з підвищення ефективності фізкультурно-виховної діяльності;
- запропонувати новітню концепцію державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти серед молоді.

Об'єкт дослідження – державне регулювання фізкультурно-виховної діяльності серед студентської молоді в Україні.

Предмет дослідження – уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України.

Методи дослідження. Для реалізації мети та завдань дослідження використовувався комплекс загальнонаукових, конкретно наукових та спеціальних методів: як теоретичних, так і емпіричних.

Методологічну основу дослідження, що побудована на теоретичних методах пізнання складають методи: аналітичний (аналіз проблем молоді особистості та суспільного здоров'я), системний (дослідження структури та функцій органів державної влади у державному регулюванні фізкультурно-виховної діяльності), порівняльний та порівняльно-історичний (порівняння історичних та закордонних практик державного регулювання у цій сфері, насамперед, співставлення етапів розвитку державної соціальної та молодіжної політики в радянський період та за роки незалежності України); прогностичний (розробка перспективних пропозицій щодо удосконалення державного регулювання, застосування якого найбільш повно сприятиме ефективній її реалізації), узагальнення (обґрунтування перенесення окремих практик, напрямів та методів із зарубіжного досвіду на державне управління в Україні), моделювання (розробка організаційно-нормативної концепції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти).

Серед емпіричних використовувались такі методи, як статистичний (аналіз даних загальнодержавної та регіональної статистики щодо питань рівня індивідуального здоров'я студентської молоді) та соціологічний (аналіз результатів соціологічних досліджень серед студентської молоді щодо соціальної значимості фізкультурно-спортивних організацій).

До спеціальних наукових методів дослідження, належать: аналітико-синтетичний (аналіз наукової літератури, співвідношення дефініцій); формальнологічний (з'ясування принципів діяльності органів державного управління в контексті реалізації державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти); нормативно-правовий аналіз (порівняння нормативно-правових актів, аналіз закономірностей розвитку законодавчої бази у сфері фізкультури та масового спорту), аналіз ситуацій (опис конкретних ситуацій у функціонуванні інституцій та об'єктів фізичної культури та спорту в системі закладів вищої освіти).

У дисертаційній роботі знайшли відображення публікації, що ґрунтуються на сучасному дослідницькому матеріалі – монографіях,

дисертаційних дослідженнях, матеріалах наукових семінарів, конференцій у сфері формування та реалізації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України, відповідно до завдань, що поставлені у дисертаційному дослідженні.

Наукова новизна одержаних результатів визначається особистим внеском автора у вирішення актуальної наукової проблеми в галузі державного управління, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та практичних пропозицій щодо уніфікації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховною діяльністю у закладах вищої освіти України.

Найбільш значущими результатами дослідження, що становлять наукову новизну, розкривають суть роботи та виносяться на захист, є такі

уперше:

- розроблено і науково обґрунтовано евристичну модель уніфікації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України в період трансформації громадянського суспільства. Уніфікація механізмів передбачає застосування нових методологічних підходів на основі узгодження управлінських потреб та інтересів об'єктів регулювання; окреслення переліку регулюючих функцій та закріплення їх за кожним рівнем регулювання; забезпечення належного юридичного оформлення регулюючих функцій, які ґрунтуються на застосуванні нових ціннісних засад інтегративного підходу до налагодження системної суспільно-владної взаємодії шляхом формування цілеспрямованого впливу держави на розвиток системи вищої освіти та переорієнтації студентів засобами фізичної культури і масового спорту;

- запропоновано принципово новий концептуально-цілісний підхід до процесів уніфікації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності серед студентської молоді: нормативно-правових, економіко-фінансових, організаційних, соціально-політичних, мотиваційних, інформаційних, освітньо-культурних, комунікативних із ефективним змістовним наповненням для їхньої реалізації, яка забезпечується діалоговою

формою відносин між закладами вищої освіти, органами державної влади і організаціями студентського самоврядування;

- обґрунтовано новітню концепцію державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України, що передбачає оптимізацію механізмів державного регулювання в нормативно-організаційні, соціально-економічні, інформаційно-мотиваційні та освітньо-комунікативні управлінські блоки для комплексного вирішення поставлених завдань із зміцнення здоров'я студентської молоді під час навчання у закладах вищої освіти України.

удосконалено:

- концептуальні підходи до формування законодавчої, нормативно-правової бази та принципів реалізації державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності, що на даний час характеризуються несистемним поєднанням сучасних інноваційних уявлень щодо індивідуального здоров'я особистості із застарілими моделями реалізації фізкультурно-оздоровчих програм та масових заходів з боку органів державної влади;

- принципи державного регулювання у сфері фізичної культури та масового спорту шляхом визначення основних сучасних тенденцій, зокрема значення ролі суспільної думки, окреслення ціннісного базису фізичного виховання за умов ефективної діяльності органів державної влади через надання якісних послуг із фізичного оздоровлення населення;

- системний підхід до сутності державного регулювання фізичним вихованням студентської молоді в частині виокремлення її структурних складових, зокрема, ціннісного базису, соціально-історичного досвіду, суспільно-громадської рефлексії, соціальної ідентифікації, соціальної адаптації та соціалізації молоді внаслідок застосування новітніх форм партнерської взаємодії та соціального діалогу через активну присутність державних установ у мережевих спільнотах;

дістало подальшого розвитку:

- науково-прикладні положення поняття “ведення здорового способу життя”, що вирізняється синергетичним характером, який виникає на основі інтегративного підходу органів державної влади та закладів вищої освіти у сфері суспільно-владних відносин із фізкультурно-виховної діяльності для забезпечення реалізації державної гуманітарної політики та державної молодіжної політики як однієї з інституційних основ державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у сучасному суспільстві, що полягає у формуванні ціннісних засад виховного процесу та норм і зразків поведінки студентської молоді, її способу життя;

- наукове узагальнення та систематизація існуючих механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти шляхом виокремлення політичних, правових, соціальних, культурних, організаційних та процедурних інструментів задля визначення гуманітарних чинників фізкультурно-виховної діяльності за умови трансформації системи вищої освіти України до європейського освітнього простору, які зумовлені цивілізаційними чинниками, як засіб культивування у суспільній свідомості цінностей здоров'я, толерантності, солідарності, гармонійного розвитку молоді особистості;

- методологічні підходи до систематизації фундаментальних та прикладних досліджень з державного регулювання процесами фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти з обґрунтуванням застосування інтегрального підходу в процесах соціального партнерства для застосування механізмів державного регулювання формування гуманітарної політики.

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження можуть бути реалізовані під час формування і реалізації державної соціальної та гуманітарної політики з фізкультурно-виховної діяльності органами державної влади, адміністраціями закладів вищої освіти, студентськими громадськими організаціями та фізкультурно-спортивними товариствами, організаціями та установами у сфері фізичної культури та масового спорту, а також у реалізації

освітніх програм з фізичної культури закладів вищої освіти.

Пропозиції автора знайшли своє застосування у практичній діяльності: Управління молоді та спорту Львівської міської ради з метою удосконалення управлінських механізмів щодо прийняття ефективних рішень формування та реалізації державної політики у молодіжній сфері та сфері фізичної культури і спорту на теренах міста Львова (довідка про впровадження від 18.06.2019 р., № 2604-вих-566); Міжрегіональної Академії управління персоналом під час формування навчальних програм із підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування з реалізації державної соціально-гуманітарної політики (довідка про впровадження від 16.08.2019 р., № 2179); Львівського обласного центру фізичного здоров'я населення “Спорт для всіх” у рамках реалізації Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року (довідка про впровадження від 11.06.2019 р., № 41); Львівського обласного відділення Комітету з фізичного виховання та спорту МОН України при розробці окремих положень організації студентського спорту Львівщини (довідка про впровадження від 22.05.2019 р., № 05-243); Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки як концепція програмно-цільового регулювання фізкультурно-виховної діяльності (довідка про впровадження від 04.06.2019 р., № 03-28/02/1243); Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка при розробці навчально-методичних комплексів із соціально-гуманітарної тематики (довідка про впровадження від 14.06.2019 р., № 778-33/03); Міжнародної Кадрової Академії під час формування стратегії реалізації гуманітарної політики в державі (довідка про впровадження від 05.06 2019 р., № 12); Центру ліцензування Федерації футболу України як механізм у формуванні та реалізації державної політики розвитку спорту за участі суспільних інституцій (довідка про впровадження від 11.06.2019 р., № 80); Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління в межах застосування науково-методологічних підходів у державному регулюванні

фізкультурно-виховної діяльності молоді (довідка про впровадження від 14.08.2019 р., № 12/08).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати, положення, розробки та висновки дисертаційного дослідження є підсумком особистих досліджень автора. Ідеї та положення кандидатської дисертації автора у даній дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертаційного дослідження набули висвітлення у наукових публікаціях автора та апробовані на 10 наукових конференціях і науково-практичних семінарах: XI Регіональна науково-практична конференція з міжнародною участю “Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком” (2017 р., м. Дніпропетровськ); I міжнародна науково-практична інтернет конференція, присвяченва 95-річчю ХНУМГ імені О.М. Бекетова “Інновації в управлінні соціально-економічним розвитком” (2018 р., м. Харків); науково-практична конференція з міжнародною участю до 100-річчя запровадження державної служби України “Проблеми розвитку публічного управління в Україні” (2018 р., м. Львів); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика” (2018 р., м. Харків); XV Всеукраїнська науково-методична конференція “Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Організація системи взаємодії “Вища освіта – ринок праці” (2018 р., м. Харків); IX Міжнародна наукова інтернет-конференція аспірантів та докторантів з державного управління “Державне управління в Україні : історія державотворення, виклики та перспективи” (2018 р., м. Одеса); науково-практична конференція з міжнародною участю “Громадське здоров’я в Україні: проблеми та способи їх вирішення” (2018 р., м. Харків); Міжнародна науково-практична конференція “Історія, проблеми та необхідні умови становленні громадського суспільства в Україні” (2019 р., м. Львів); Міжнародна науково-практична конференція “Державне і муніципальне управління : теорія, методологія, практика” (2019 р., м. Запоріжжя); Міжнародна науково-практична конференція “Державне

управління в сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика” (2019 р., м. Харків).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 38 наукових праць, а саме: індивідуальна монографія, 18 статей у фахових наукових виданнях з державного управління, 1 стаття у інших вітчизняних виданнях, 6 статей – у наукових періодичних виданнях інших держав та 12 опублікованих тез конференцій за участю дисертантки. Загальний обсяг публікацій, що належать автору, становить 37,4 друк. арк.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, п’яти розділів, висновків, списку використаних джерел (457 найменувань на 51 сторінці) та додатків. Загальний обсяг роботи – 458 сторінок, з яких основного тексту 376 сторінок. Робота містить 8 рисунків та 14 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ В УКРАЇНІ

1.1. Дослідження фізкультурно-виховної діяльності у молодіжному середовищі як об'єкту державного впливу

Варто розглянути різноманітні соціокультурні вектори виявлення символічного капіталу фізичної культури у сучасному світі, що, у свою чергу, зумовлено його реальним соціально-смісловим потенціалом, все більш витребуваним у найрізноманітніших сферах соціального життя. В контексті соціогуманітарного дискурсу процеси генезису, трансформації, модифікації фізичної культури тісно пов'язані зі змінами у соціальному контексті його буттєвості, що перетворює його на соціокультурний феномен в державі. Аналіз символічних, смислових, аксіологічних характеристик фізичної культури передбачає її переміщення у соціально-культурний контекст у співвіднесенні з особливостями конкретного аксіологічного простору їх розвитку, з прийнятими у даному суспільстві мовами трансляції культурних традицій [178, с. 105-106]. Однією з важливих складових розвитку сучасного соціокультурного простору існує зростаюче значення процесу символізації у структурі різних видів соціальних практик.

Трансформація сучасного суспільства призводить до диференціації фізкультурно-виховної діяльності, ускладнення соціальних зв'язків, змінюється характер взаємостосунків між фізичною культурою та іншими соціальними явищами, процесами та інститутами. Виникає необхідність пояснення новітніх процесів трансформації фізичної культури та еволюції теоретико-методологічних підходів до її вивчення. Однак, як це не парадоксально, дослідження фізкультури та спорту у вітчизняній науці державного управління проводяться не настільки інтенсивно, як це можна припустити, виходячи із вагомої соціальної значущості цього феномену [335, с. 25-26].

Фізкультурно-оздоровча діяльність здійснює істотний вплив на імідж сучасної людини та стиль життя, виступає соціалізуючим та інкультурним фактором. Все очевиднішою стає орієнтація на розширення спектру аналізу фізичної культури як соціокультурного явища, вивчення соціокультурних детермінант, які істотно впливають на структурні, смислові, змістовні, функціональні, аксіологічні характеристики фізичної культури, що дозволяє описати його функціонування у системі сучасних соціальних і культурних інститутів.

Дослідниками, що звертаються до аналізу фізкультурно-виховної діяльності, особлива увага приділяється методологічним питанням. Деякі автори наголошують, що науковим фундаментом пізнання феномену спорту є теорія фізичної культури. На становлення та розвиток фізичної культури суттєво вплинули теорії Т. Веблена, М. Вебера, Х. Ортеги-і-Гассета [210], Й. Гейзінги, К. Ясперса, Н. Еліаса, П. Бурдьє [205]. Відзначено, що при вивченні фізичної культури як соціального явища дослідники зверталися до різних наукових теорій: структурного функціоналізму, екзистенціалізму, структуралізму, теорії конфлікту, феноменології, теорії фігурації, символічного інтеракціонізму.

Фізкультурно-виховні напрями, трансформуючись у перебігу становлення конкретних форм соціуму відіграють важливу роль упродовж усієї історії розвитку сучасної цивілізації. Тому, для того, щоб зрозуміти природу і закономірності розвитку фізичної культури, вчені звертаються до її витоків і генезису. Фізична культура і спорт стали “всеосяжним соціальним явищем” [17], оскільки здатні впливати на повсякденне життя індивідів, на всі соціальні структури, суспільство загалом. Власне такій постмодерністській теорії застосування фізкультурно-виховної діяльності у суспільстві присвячено праці М. Моса [208].

Генезису фізичної культури та спорту як соціальних явищ присвячено роботу Н. Еліаса. Автор зазначає, що в будь-якому суспільстві існує тісний взаємозв'язок між усіма життєвими проявами, тому варто брати до уваги

цілісну внутрішню систему цінностей цього суспільства. Праці Н. Еліаса значно вплинули на численні дослідження в галузі соціології конфігурацій. Цивілізаційний підхід Н. Еліаса дозволяє визначити історичний релятивізм спортивних форм, залежність мети змагань, правил та стандартів їхнього оцінювання від загальної соціокультурної ситуації, ціннісного підґрунтя конкретного соціуму [375].

Значне місце у теорії соціології конфігурації відведено роботам Дж. Магуайра, який аналізує взаємодію національних політик й світових спортивних структур – адміністративних і організаційних. Дослідник вважає, що міжнародні спортивні змагання нівелюють культурні контрасти, фізична культура і спорт, як і раніше, зберігає тісний зв'язок з національною культурою [27].

Значне місце у соціальній філософії відведено працям Й. Гейзінги та Х. Ортега-і-Гассета, які присвячені визначенню ролі спорту в культурі. Й. Гейзінга розуміє спорт як одну із форм ігрової діяльності й вважає, що, коли спорт втрачає чистоту гри, він перестає бути фундаментальним компонентом культури та відходить на її периферію. Потребами суспільства науковець пояснює створення спортивних організацій, оскільки значення соціальних функцій фізичної культури і спорту, як основної ігрової форми сучасності, постійно зростає і пов'язане зі структурою соціального життя суспільства. Водночас, за Й. Гейзінгою, у сучасному громадському житті спорт стоїть осторонь від властиво культурного процесу. Це пов'язано з відірваністю сучасного спорту від високої духовної культури, ритуальних свят і релігійного культу [14].

Х. Ортега-і-Гассет у роботі “Про спортивно-святковий сенс життя” висунув тезу про те, що саме спорт є основою культури й цивілізації, що культура – творіння не природи, а спорту [205].

На думку В. Сутули, історично сформована і соціально обумовлена потреба людей у видовищах і розвиток у суспільстві демократичних інститутів, що створюють сприятливі умови для самовираження вільних громадян через

змагальну діяльність на основі їхньої тілесної сутності, привели до появи вже в середині XIX століття таких суспільно значущих явищ, як фізична культура і спорт [310]. У 30-і роки XX ст. відносини в спорті здебільшого почали підпорядковуватись цілям і цінностям політики та економіки. Причину бурхливого розвитку фізичної культури та спорту в XX столітті Х. Ортега-і-Гассет убачав у зміні соціокультурного пріоритету, яким у XIX столітті була робота, а в XX столітті – гра.

Оскільки спорт репрезентує найсуттєвіші компоненти існуючої культури, то він не тільки породжує та вирішує певні специфічні проблеми, властиві тільки цій підсистемі суспільства, але й виступає індикатором багатьох соціальних проблем, що породжуються іншими його складовими. Ю. Мічуда вважає, що науково-технічна революція забезпечила значне зростання потенційних споживачів спортивних послуг [202, с. 87]. Впровадження сучасних технологій змінює образ спорту, сприяє розвитку його нових видів, полегшує підготовку та відновлення спортсменів, такої думки притримується В. Лукашук [174].

Підґрунтям концепцій про раціоналізацію фізичної культури і спорту є теорія М. Вебера про раціоналізацію як важливу характеристику суспільства. Дослідник звертається до проблем фізичної культури в контексті соціальних завдань освіти і виховання особистості та соціальних відносин загалом. Концепція Т. Веблена вплинула на розвиток тих напрямів, які базуються на аналізі спортивного дозвілля, вільного часу різних соціальних класів і груп [106].

Іншої думки притримується А. Кьох, вважаючи, що фізична культура, доведена до максимального ступеня політизації та ідеологізації, проникла до структури способу життя, перетворившись на певну константу, модель, ціннісну систему. Вона відбиває найконсервативніші ідеологічні, політичні, культурні та соціальні тенденції у розвитку суспільства [310].

Серед представників, котрі застосовували парадигму структурного функціоналізму для дослідження фізичної культури та спорту, слід згадати К.

Стівенсона. Основною категорією аналізу для нього є “суспільство”, що розуміється як “переплетіння взаємозалежних елементів. Ефективність дій цих елементів, і тим самим усього суспільства, залежить від того, наскільки цей процес підтримується системою поглядів і моделями поведінки населення”. Ця парадигма дозволяє при аналізі фізичної культури і спорту виділити основні його соціальні функції й пояснювати їх на основі уявлень про “суспільну інтеграцію” [213].

Представники екзистенціалізму, зокрема К. Ясперс, розглядає фізичну культуру як сферу, в якій людина “відчуває дійсність свого існування”; він вважає, що “самобуття як життєва сила знаходить вихід у спорті як залишку можливого задоволення безпосереднього існування в дисципліні, пластичності, спритності [213]. Сучасний спорт, на його думку, стає світоглядом; “люди намагаються позбутися судоюної напруги й прагнуть чогось, але пов’язана із трансцендентністю субстанція, тут відсутня” [350].

Фізична культура і спорт надає величезні можливості для самовиховання, самовдосконалення, самовизначення, виступає однією з важливих специфічних сфер самореалізації й самоствердження особистості. Саме так, із позицій феноменологічної соціології аналізує фізичну культуру і спорт Г. Ленк. Символізм і символічна мова спорту стають суттєвими елементами повсякденного життя, взаємних відносин між сторонами, що конкурують, – окремими особами або групами [327].

Із позицій структуралізму розглядав спорт П. Бурдьє. Він вважав, що одного спорту недостатньо, щоб людина “знайшла себе” [14]. Автор пропонує встановити зв’язок простору фізичної культури і спорту із соціальним простором, що відображається у них. П. Бурдьє підкреслює, що “пріоритетом пріоритетів є побудова структури простору видів спорту, ефекти від чого будуть реєструватися в дослідженнях, присвячених окремим видам спорту” [14].

У роботах Г. Люшена та С. Гульденфенніга фізична культура і спорт аналізуються з точки зору парадигми конфліктології. Г. Люшен вважає спорт

джерелом соціальних конфліктів, оскільки він за своєю природою містить конфлікт. Автор відзначає існування в спорті певного поєднання внутрішніх елементів у вигляді конкретних зв'язків, що встановлюють ієрархічну структуру речей. Така ієрархія встановлюється за результатами спортивних виступів і відбиває, відповідно до теорії Г. Люшена, соціальну стратифікацію суспільства, збереження набутого статусу пов'язано із соціальними умовами. На думку С. Гульденпфенніга, спорт – це певне змагання, а звідси, і конфлікт. І хоча цей конфлікт має специфічні особливості, він є “штучно сконструйованим і символізованим конфліктом” [56].

Г. Стоун є одним із перших дослідників концепції символічного інтераціоналізму, який розглядаючи спорт як видовище, аналізує зростаючу роль “презентації” спортивної гри під дією економічних факторів, насамперед індустрії [90]. У роботах, що спираються при дослідженні фізичної культури і спорту на теорію символічного інтераціоналізму, основним об'єктом виступають соціальні “субкультури”: у них, наприклад, розроблялося поняття спортивної кар'єри [175]. Соціологічні праці І. Гофмана слугують підґрунтям досліджень щодо ритуальних і “фатальних” аспектів спорту [135].

Основні ідеї теорій постмодерну йдуть з уявлення про існування межі між “сучасністю” і “пост сучасністю”, що означає зародження нових культурних систем [345]. Теоретичним підґрунтям більшості робіт в цьому напрямі є роботи М. Фуко, Ж. Лакана, Ж.-Ф. Ліотара, Ж. Бодрійяра, Ж. Дерріди [205]. Розглянуті теоретичні парадигми є досить ефективними для аналізу фізичної культури і спорту як складних й соціально значущих феноменів сучасного суспільства.

Історико-системні тенденції розвитку фізичної культури і спорту в Україні з точки зору її соціально-педагогічного значення у суспільстві розкрито в працях українських учених М.Герцика, О. Вацеби [56], І. Гасюка [55], Н. Завидівської [107], О. Молімона [159, с. 8-10] та ін.

Виникнення фізичної культури і спорту як специфічної сфери суспільної діяльності, відокремленої від добування матеріальних благ, необхідних для

існування, відбулося досить рано на давніх етапах розвитку людства. На сьогоднішній день фізична культура постає як потужний соціальний інститут. Дослідженням проблематики розвитку історичних форм фізичної культури і спорту займалися, як радянські: М. Візітей [44, с. 59-65], В. Видрін, С. Степанюк, О. Вацеба [330], Герцик М.С., Вацеба О.М. [56], так західноєвропейські вчені: Л. Кун, Г. Ленк, Г. Люшен [205].

Помітним напрямком наукових досліджень сучасної української науки виступає проблематика зародження, становлення і розвитку вітчизняних фізкультури та спорту в Україні та в окремих її регіонах. Починаючи з 60-х років ХХ ст. в СРСР активізувалися дослідження в сфері історії спорту; зокрема, з'явилися праці з історії розвитку спортивного руху в окремих республіках Радянського Союзу [349].

Однак, більшість досліджень до 90-х років проводилися у рамках теорії фізичної культури та спорту. Дослідники менше цікавилися питанням взаємозв'язку розвитку історичних форм спортивної діяльності та соціальних змін у суспільстві. Зміна суспільної організації життя спричинила розвиток форм організації соціальних інститутів у перехідному суспільстві 90-х років, що, у свою чергу, актуалізувало інтерес до становлення нових інституційних форм спортивної активності. Це знайшло своє відображення у працях: Є. Імаса [123], Є. Головахи, Н. Паніної [58], я. Леонова [166], Л. Лубишевої [172, с. 7], Г. Усачової [345].

Розвиток системи фізичного виховання в Україні відбувається за принципово нових, відмінних від раніше існуючих соціально-економічних, політико-правових, організаційних, науково-методичних умов. Суспільно-історичний та економічний розвиток України спрямований нині на зміну у потрібному напрямі фізичних, морально-вольових, духовних можливостей людини і системи організаційних заходів, що визначають та регламентують розвиток фізичного виховання в суспільстві та системі освіти.

Як зазначають провідні науковці [31, 70, 102, 171, 181, 273, 306, 338], розвиток системи фізичного виховання у закладах вищої освіти визначається

потребами суспільства та окремих його членів і обумовлюється рівнем розвитку матеріального виробництва, соціальними уявленнями про мету, завдання, засоби, зміст і методи. Тому ефективність системи фізичного виховання студентської молоді, на етапі трансформації та модернізації освіти в Україні, визначається адекватним вибором мети і завдань, організаційних форм, методів і засобів навчання, оздоровлення та виховання у їхньому раціональному поєднанні. Орієнтація на інноваційні технології фізичного виховання студентів призводить до суттєвих змін його змістової і процесуальної складових, детермінує модернізацію традиційної системи фізичного виховання, розробку і модернізацію нового методичного забезпечення.

Розвитку й удосконаленню національної системи фізичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді присвятили свої праці такі вчені, як В. Афанасьєв [10], В. Бальсевич [13], М. Данилко [73], М. Захаріна [110], Т. Круцевич [152, с. 141-142], Л. Левків, В. Осінгчук [163], Р. Раєвський [273, с. 307-308], Р. Сіренко [298, 305], Ю. Шкретій [369] та ін.

В умовах сучасного суспільства функції фізичного виховання студентів значно змінюються. Це викликано тим, що сьогодні істотно змінюються мотиви професійної діяльності в суспільстві. Часто функції фізичного виховання направлені на надання послуг, які мають на меті проведення повноцінного дозвілля, забезпечення здорового способу життя, тобто вони набувають іншого соціального виміру [328]. За висловленнями М. В. Дутчака [93] ефективна система фізичного виховання повинна відповідати таким вимогам: забезпечувати цілеспрямовану рухову активність усіх верств населення і на цій основі сприяти зростанню фізичної підготовленості, зміцненню здоров'я та профілактиці захворювань; гарантувати доступність і якість фізкультурно-оздоровчих послуг; здійснювати формування необхідних кадрових, фінансових і матеріально-технічних ресурсів, їхнє раціональне використання.

Науковець Т. Шимко, вважає, що сучасна система фізичного виховання студентської молоді нефізкультурних закладів вищої освіти є пріоритетною у

формуванні фізичної культури як виду загальної культури молодої людини, здорового способу і спортивного стилю життєдіяльності майбутніх фахівців виробництва, науки, культури [367].

Студентська діяльність є складним етапом життєвого шляху, на думку науковців В.В. Афанасьєва, Ю.О. Мартинова, В.І. Шишацької, В.К. Щербаченко, це пов'язано з підвищеним ризиком для фізичного й психічного здоров'я молоді. Підвищення працездатності організму засобами фізичної культури й спорту сприяють покращенню працездатності і якості навчання студентів, при цьому систематичні заняття фізичними вправами позитивно впливають, як на підвищення рівня рухової активності, так і на покращення фізичного розвитку студентів [15].

Одним із засобів вирішення головних завдань фізичного виховання на думку таких фахівців як В.І. Григорьєва, А.Н. Третьякова, Т.Ю. Круцевич – є знання щодо дотримання здорового способу життя; знання основ організації та методики ефективних видів і форм раціональної рухової діяльності та вміння застосовувати їх на практиці; знання основ методики оздоровлення та фізичного вдосконалення традиційними та нетрадиційними засобами та методами фізичної культури; виховання стійкої звички до щоденних занять фізичними вправами з використанням різних раціональних форм [83].

Allsen Philip E. зазначає, що навчання у закладі вищої освіти ставить підвищені вимоги до здоров'я студентів. Численні зміни рівня здоров'я студентів, які обумовлені впливом інформаційних перевантажень, зменшують рухову діяльність студентської молоді [380]. Розвиток і здоров'я студентської молоді на думку С.О. Сичова, залежить від того на скільки успішно викладачу вдається перебудувати навчально-виховний процес і спрямувати його на активну позицію до занять фізичною культурою, на творче перетворення рухової активності, на самоуправління й саморегуляцію поведінки студентів [295].

У віці 17–22 років на думку авторів А. Ю. Ванькова, Л. К. Кожевникова, шкала цінностей у молоді вже сформована. Якщо фізичне виховання до

навчання у виші не викликало у молоді певного інтересу, та не здійснювалося на належному професійному рівні, то і ставлення до фізичного виховання у студентів буде відповідним [43]. У вищій школі виховання інтересу і любові до обраної професії за визначенням О. П. Сергеєнкової, досягаються шляхом формування у студентів правильного уявлення про суспільне значення та змісту роботи в майбутній діяльності, про закономірності її розвитку: формування у кожного студента переконання в своїй професійній придатності, розуміння необхідності оволодіння всіма дисциплінами, видами підготовки, передбаченими навчальним планом даного навчального закладу; уміння направляти самовиховання на користь роботі, постійно поповнюючи свої знання [288].

Період навчання у закладі вищої освіти, це найважливіший період соціалізації людини [306]. З точки зору наук про людину, М. Доннік [86], трактує поняття соціалізації, як процесу формування особистості у певних соціальних умовах, процес засвоєння соціального досвіду, в процесі якого людина перетворює його у власні цінності й орієнтації, вибірково вводить у свою систему поведінки ті норми і шаблони, які прийняті в даній групі і суспільстві.

Підхід до виховання базується на тому, що виховання студентів – це вплив на їхню психіку і діяльність із метою формування особистісних властивостей і якостей, спрямованості, здібностей, свідомості, почуття обов'язку, дисциплінованості, вміння працювати з людьми та самокритичності [41].

Підводячи підсумки аналізу стану проблеми формування фізичної культури студентів, структури і змісту фізичного виховання, його організаційних форм проведення з метою підвищення культурологічної значимості підготовки молодих фахівців, правомірно зробити висновок, що в умовах модернізації та гуманізації вищої освіти необхідні якісно нові підходи до осмислення сутності фізичної культури, її впливу на духовну сферу молодої особи [302].

Фізична культура студентів є нерозривною складовою частиною вищої освіти. Вона виступає якісною і результуючою складовою впливу різних форм, засобів і методів на особу майбутнього фахівця в процесі формування його професійної компетенції [107, 173]. Практичним результатом цього процесу є рівень індивідуальної фізичної культури кожного студента, його духовність, рівень розвитку професійно значущих здібностей. Закон України “Про вищу освіту” [251] надає широкі перспективні можливості щодо переосмислення цінностей фізичної культури студентської молоді, в новому спектрі освітлює її освітні, виховні та оздоровчі функції. Закон визначає зміст фізичної культури студентів як самостійну сферу діяльності у соціокультурному просторі, виділяючи при цьому її освітні пріоритети.

Дослідники [160, 222] підкреслюють, що перед студентством сьогодні суспільство поставило глобальне соціально-економічне завдання з необхідності інтеграції культурного вітчизняного потенціалу в світову спільноту. Крім глибоких професійних знань із обраної спеціальності, молодий фахівець повинен володіти особистою фізичною культурою, високими фізичними кондиціями і працездатністю, духовністю та неформальними лідерськими якостями. Він повинен вміти ухвалювати самостійні рішення та не боятися конкуренції, тобто бути активною, творчою, креативною й високоморальною особою. Гарантом формування фахівця нової формації сьогодні є стратегія розвитку моделі фізичної культури студентів, яка виражена в тенденції відходу від концепції примусу, і яка базується на лібералізації та послідовній гуманізації педагогічного процесу [151].

Важливим, у данному контексті є поняття “професійне самовизначенн” як “вибір людиною напрямку свого подальшого розвитку, сфери реалізації своїх індивідуальних якостей і здібностей, соціального оточення для втілення своєї життєвої мети і моральних цінностей” [87]. На думку В. Вітківської (2002), “професійне самовизначення розглядається як процес розвитку молодої людини, процес прийняття рішення особистістю щодо вибору майбутньої трудової діяльності; як ознайомлення зі світом професій, самоаналіз, самооцінка

та самоперевірка молоді людини своєї відповідності цим вимогам; як процес, що проходить кілька вікових стадій, починаючи з дошкільного періоду і закінчуючи вибором спеціальності у старших класах; як суттєва сторона загального процесу розвитку людини” [337]. Приєднуються до такої ж позиції і В. Підлісна [242], О. Шукатка [373] та ін.

Роль університетів в інноваційному процесі, на думку А. Карпова, “полягає не тільки в постачаннях на технологічні ринки науков-дослідної продукції, але і виховання фахівців інноваційного типу, які володіють компетенціями, що забезпечують перехід від досліджень до розробок з подальшою їх комерціалізацією” [362]. На думку вченого, “університет може стати глобальною комунікаційною ланкою в інноваційному процесі, партнерські відносини з якими здатні не тільки забезпечити виробничі структури новими ідеями, технологіями і пристроями, але і запропонувати їм перспективну творчу особистість разом із вже створеною майбутньою інтелектуальною продукцією”.

Студентський спорт – це узагальнена категорія діяльності студентів у формі змагання і підготовки до нього з метою досягнення найвищих результатів у вибраній спортивній спеціалізації. Заняття спортом виступають формою самовираження і самоутвердження студента, визначаючи його спосіб життя, загальнокультурні і соціально значущі пріоритети [135].

Студентський спорт має понад двохсотлітню історію. Вивченням історичних витоків студентського спорту займалися учені [56, 66, 101]. Розвиток міжнародного студентського спорту на постійній основі пов’язаний з діяльністю видної постаті французької освіти – Жана Петижана. Завдяки його зусиллям на міжнародній конфедерації студентів, створеній у 1919 році, було прийняте рішення через два роки провести перший студентський чемпіонат Світу з декількох видів спорту. Перші міжнародні університетські ігри відбулися в Парижі у 1923 році. Ці ігри можна назвати праобразом майбутніх універсіад, але їм було далеко до майбутніх аналогів: програма змагань складалася з менше десяти видів спорту, а жінки взагалі не брали участі у

змаганнях.

У Турині у 1959 році завершилося формування університетського спорту. Змагання стали називатися Універсіадою, на честь переможців почали виконувати “Гаудеамус” – студентський гімн, символізуючи єднання молодих спортсменів усього світу. В такому вигляді змагання почали проводити раз на два роки, з’явилися зимові Універсіади, постійно розширювався склад учасників та збільшувалася кількість видів спорту, в яких розігрувалися медалі [243].

Зародження новітньої структури розвитку студентського спорту України відбувалося у складних політичних, економіко-правових умовах, в умовах вибору стратегії взаємодії державних а громадських структур спорту тощо. Першим кроком у цьому було утворення у 1992 році Центрального спортивного клубу “Гарт” у структурі Міністерства освіти України, на який покладалися завдання державного управління спортом та фізкультурно-оздоровчою роботою серед дітей та молоді.

Саме ЦСК “Гарт” разом із органами державної виконавчої влади, громадськими та спортивними організаціями випала місія комплектувати та проводити підготовку збірних команд України для участі у Всесвітніх універсіадах, чемпіонатах світу та Європи серед студентів. Під патронатом “Гарту” студенти-спортсмени України у 1993 році вперше виступили самостійною командою у XVI зимовій Всесвітній універсіаді в Закопане (Польща) та XVII літній Всесвітній Універсіаді у Буффало (США).

У 1993 році починає діяти спортивна студентська спілка України, яка представляє національні інтереси у міжнародному студентському русі та у всіх заходах, які проводить Міжнародна федерація університетського спорту. У 2001 році створюється новий орган державного управління у сфері фізичної культури та спорту – Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України, головні завдання якого полягали в удосконаленні структури та організації роботи з фізичного виховання та спорту у навчальних закладах України [327].

Отже, сучасний розвиток студентського спортивного руху характеризується своєрідністю організаційної структури, активною розробкою програмно-нормативної бази студентського спорту та фізичного виховання студентської молоді, налагодженням системи масових студентських змагань, зростанням соціальної значущості занять фізкультурно-спортивною активністю в системі навчально-виховного процесу вищої школи; успішними виступами українських студентів-спортсменів на міжнародній спортивній арені.

Зміст фізичної культури і спорту студентів, стратегія пріоритетних напрямів її розвитку схильні до активного впливу соціально-економічних чинників. Державна політика в області вищої освіти визначає соціальне замовлення на майбутнього фахівця і ступінь його фізичної готовності. Широке коло питань, пов'язаних із дослідженням проблематики управління розвитком фізкультурно-оздоровчої діяльності та спорту на державному та регіональному рівні знайшло своє відображення у працях відомих вітчизняних вчених і фахівців: В. Бауєра [17], А. Близнюка [30], С. Варенюка [39], І. Городинської [62], Ю. Мічуди [201], В. Мудрика [209], І. Парубчака [237], І. Рибчича [275], Р. Сіренко [300], А. Шамардіна [229] та ін. Однак, у цих працях проблематика розробки механізмів державної регуляції сфери фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України висвітлена фрагментарно.

Фізична культура і спорт, як окрема галузь людської діяльності та окреме суспільно-культурне явище, сьогодні набуває надзвичайно великого значення для держави, суспільства, окремого індивіда. В умовах докорінних змін соціально-економічної структури нашої країни потребує глобальної трансформації система державного управління сферою фізичної культури і спорту з огляду на її організаційно-змістові, теоретичні та методичні засади діяльності. На думку багатьох дослідників управлінських та організаційних основ діяльності галузі, першочергового розв'язання вимагають питання, пов'язані з переосмисленням ролі та місця держави, місцевого самоврядування, громадських організацій та установ у розвитку та підвищенні ефективності діяльності галузі фізичної культури і спорту. Безсумнівним є той факт, що

рівень розвитку фізичної культури і спорту залежний від організаційної злагодженості управлінського механізму, який керує поступальним розвитком галузі завдяки взаємодії і чіткому розмежуванню повноважень державних органів влади, запровадженню ефективної програми дій щодо ведення державної політики з її розвитку, визначення місця та ролі громадських організацій у цих процесах.

Сучасна модель розвитку галузі свідчить про розширення інтеграційних процесів, які скеровані на приведення вітчизняних управлінських стандартів і норм у галузі фізичної культури і спорту відповідно рівневі провідних країн світу. Від вивчення та узагальнення передового світового досвіду значно залежить успішний розвиток державного управління фізичною культурою і спортом, його соціально-економічних та правових основ. Державне регулювання галузі фізичної культури і спорту охоплює наступні напрями: прогнозування розвитку; розробка цільових програм, встановлення соціально-економічних нормативів; забезпечення виконання планових заходів.

Провідні фахівці з управління у сфері фізичної культури та спорту: Е. Бородулькина [34, с. 67-70], М. Братановский [35], О. Вінніков [48], І. Городинська [62, с. 88-92], В. Гузарь [72], К. Дробишевская [88], О. Жданова [103], С. Згура [111], С. Ищенко [118], В. Каменков [127, 128], М. Костенко [147], О. Кузьменко [156], В. Михед [198], І. Приходько [250], І. Парубчак [239], В. Шилакин [366] звертають увагу на те, що в нових економічних умовах успішне функціонування фізкультурно-виховної діяльності без зміни всієї системи управлінських і підприємницьких стосунків неможливе. Це обумовлює формування нової моделі управлінської й економічної інфраструктур. У окремих дослідженнях розглянуто поняття підприємницької діяльності, спортивного маркетингу, спонсорства і контрахтування у спорті, природу і характер економічних стосунків у галузі фізичної культури і спорту, ринок фізкультурно-оздоровчих і спортивних послуг.

Значні зміни в організації фізкультурно-оздоровчої і спортивно-масової роботи в українському соціумі, передусім, пов'язані з увагою держави до цих

питань, поліпшенням матеріально-спортивної бази і кадрового забезпечення [133]. Інвестування в людину є одним із загально прийнятих засобів досягнення ефективності економіки. Потенціал фізичного здоров'я, як економічний ресурс, повинен відтворюватися й оцінюватися нарівні з усіма матеріальними цінностями. Економічна безпека фізичного здоров'я ґрунтується на тому, що здоров'я як природний, генетичний чинник, є слабо відтворним ресурсом формування людського капіталу, ціна якого в громадському розвитку суспільства далі незмінно зростатиме [201].

У сучасних дослідженнях функціонування та розвиток фізичної культури і спорту розглядається як природний процес, зміст якого визначається усією сукупністю соціальних відносин, що склались у певній країні. Досить ґрунтовно висвітлюються окремі проблеми фізичної культури і спорту, розв'язання яких є актуальним для суспільства на конкретних етапах його розвитку. Проблеми, які привернули найбільшу увагу вчених, можна об'єднати у три великі блоки: I – комерціалізація як форма вияву впливу ринку на функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту; II – адаптація суб'єктів господарювання у сфері фізичної культури і спорту до вимог ринку; III – модифікація ролі держави у забезпеченні розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку [202].

Дослідження наведених проблем базуються на використанні великих інформаційних масивів, які віддзеркалюють сучасну ситуацію у сфері фізичної культури і спорту, як правило, розвинених у економічному відношенні країн – країн Північної Америки (США, Канада), Західної Європи, Японії [49, 319]. Вони являють собою значний внесок у спортивну науку. Водночас спрямованість їх є переважно практично-прикладною. Позитивним у них є насамперед те, що наведені у них теоретичні положення та практичні рекомендації актуальні саме для тієї країни (або групи споріднених за певними ознаками країн), сфера фізичної культури і спорту якої аналізується.

Аналіз праць сучасних дослідників [203, 248] дозволив дійти висновку про існування низки закономірностей функціонування та розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах сучасного ринку, серед них: 1) в умовах

ринку результат людської діяльності у сфері фізичної культури і спорту наповнюється реальним економічним змістом і, набуваючи форми соціальної послуги, як правило, стає товаром; 2) товарно-грошова форма економічних відносин у сфері фізичної культури і спорту стає всеохоплюючою, визначаючи ринкову зумовленість виробництва, розподілу, обміну та споживання фізкультурно-спортивних послуг; 3) економічна діяльність у сфері фізичної культури і спорту набуває форми підприємництва, бізнесу; 4) функціонування та розвиток сфери усе більшою мірою залежить від зовнішнього економічного середовища. Сфера усе більш стає відкритою соціально-економічною підсистемою; 5) відбувається модифікація фізкультурно-спортивної діяльності, а також модифікація та диференціація видів спорту згідно з вимогами ринкового середовища.

Сьогодні важливо залучити до наукового аналізу надбання спортивної науки країн, які протягом тривалого часу розвивають сферу фізичної культури та спорту в умовах ринкових відносин. До нього насамперед належать роботи таких відомих західних дослідників, як В. Андрефф (1986), Й. Блекшоу (1993), А. Бренда (1996), В. Ейссен (1994), С. Ейтцен (1977, 1990, 1992), С. Граттон (1985, 1995, 1997), Дж. Коаклі (1990, 1991), Й. Кюль (1992), В. Маллін, С. Харді, В. Саттон (1993), Д. Освальд (1994), М. Паства (2000), Р. Паунд (1994), М. Пейн (1993), Р. Ренсон (1997), Г. Россберг (1990), Д. Сейдж (1990), Г. Скуллі (1995), Н. Сола (1994), В. Фрейер (1991), К. Хемпел (1992), Ф. Хольцвебер (1991, 1992), М. Хосино (1992), Х.-Й. Шульке (1988, 1989) та ін.

Як показує аналіз досліджень в області спорту, які проводяться в розвинених країнах світу, головна увага діяльності спортивних організацій упродовж наступних 20–30 років буде пов'язана з підвищенням уваги держави до спорту, особливо до розвитку спорту вищих досягнень і масового спорту, у зв'язку з демографічними змінами у складі населення. Підтримка державою фізичної культури і спорту в країні здійснюється двома основними шляхами: прямим регулюванням за допомогою фінансування заходів і фізкультурно-спортивних структур і непрямим регулюванням через створення

умов для ефективного функціонування фізкультурно-спортивних структур і споруд [229].

Соціогуманітарний дискурс фізичної культури здатний поглибити розуміння сутності різноманітних суспільних процесів і запропонувати методологічну основу для їхнього наукового пізнання. Порівняно з інтенсивним висвітленням соціально-економічних аспектів розвитку сфери фізичної культури і спорту у розвинених країнах коло публікацій про проблеми аналогічного плану, що притаманні постсоціалістичним країнам, є значно вужчим. Це роботи: Л. Аристової (1991), М. Візителя (2005), В. Дудова (2001, 2003), М. Дутчака (2003, 2004, 2006), О. Іванова (2004), Т. Круцевич (2008), В. Кузіна (2004), О. Кузьмічової (1998, 2000), М. Кутепова (2004), І. Переверзіна (1998), П. Рожкова (2003), С. Сейранова (2004), О. Степанової (2003, 2005, 2006), Н. Шитової (1991,1994), С. Шпилька (1991). Дослідження названих вчених містять багато важливих наукових положень стосовно функціонування та розвитку сфери фізичної культури і спорту в умовах перехідних соціально-економічних систем.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що головними проблемами та недоліками у державному регулюванні галузі є використання старих принципів, методів і засобів централізованого управління, які не дають потрібних результатів, для вирішення принципово нових завдань, які стоять перед галуззю

Достатньо повно проблему управління сферою фізичної культури і спорту розглянуто в роботах вітчизняних учених: В. Базенка [383], В. Гузара [72], Ю. Довгенько [82], В. Кононовича [141], В. Куделко [155, с.15-18], О. Кузменка [157], М. Олійника [223, с.117-119], І. Парубчака [236], Ю. Сливки [438], Ю. Шкрєбтія [369]. Також проблема частково розглянута в роботах зарубіжних фахівців, таких як К. Андерсен [382], В. Андрефф [5], М. Броніковського [387], Д. Лоя [415], А. Смолена [439], Р. Томіка [445], Я. Вестзеймера [451].

На нашу думку, у зв'язку з низьким рівнем залучення приватного сектору та відсутністю належного інвестиційного клімату в країні, проблемні

питання у сфері фізичної культури і спорту зараз на даному етапі реформ можливо вирішити тільки завдяки поєднанню зусиль органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства. Лише таким чином можливе приведення сфери фізичної культури і спорту відповідно до європейських вимог і стандартів, до яких прагне наша країна, основою яких є побудова таких взаємовідносин, автономність спортивних федерацій, підвищення рівня публічності та прозорості діяльності головного органу у системі центральних органів виконавчої влади України, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фізичної культури і спорту – Мінмолодьспорту [254].

Істотний внесок у розвиток теорії та практики регулювання розвитку фізичної культури зробили такі вчені: В. Афанасьєв [10], І. Боднар [33], В. Боровик [33], Г. Грибан [66, 68], В. Григор'єв [70, с.55-56], О. Маліков [178], С. Мальона [182]. Загалом, у сучасному світі посилюється усвідомлення впливу фізичної культури на вдосконалення природи людини і суспільства. Здоровий спосіб життя разом із фізичною культурою і спортом стають соціальним феноменом, об'єднуючою силою і національною ідеєю, що сприяє розвитку сильної держави і здорового суспільства [269].

Практика фізкультурно-оздоровчої роботи потребує напрацювання нових підходів з урахуванням політичних та соціально-економічних викликів перед сучасною Українською державою та зумовлені внутрішніми причинами й інтеграцією у міжнародне співтовариство в контексті світової глобалізації. З огляду на специфіку конкретного соціального середовища України (високі темпи скорочення тривалості життя людей, низький рівень рухової активності населення, відсутність традицій здорового способу життя, недосконале фізичне виховання в закладах освіти, застарілість матеріально-технічної бази сфери фізичної культури і спорту), отримання принципово нових знань про особливості залучення населення до рухової активності видається своєчасним і актуальним [279].

Дані проблеми детально розглядають Л. Антошкіна [7], В. Бульба [37, 38], І. Коновалова [140, с. 8]. Сутність полягає у тому, щоб відповідно до закону необхідної різноманітності забезпечити охоплення суб'єктом державного управління різноманітності об'єктів, на які спрямоване управління. Як підхід до її вирішення пропонується обмеження втручання державного управління в суспільну діяльність за принципом його достатності. Аналіз стану наукового доробку у вітчизняних джерелах з цієї проблематики свідчить, що сьогодні створено необхідне підґрунтя для забезпечення та удосконалення державного управлінського впливу на розвиток галузі фізичної культури та спорту. Праці вітчизняних фахівців В. Авер'янова [1], А. ЛОеонові [167], А. Мельника [190] Н. Нижник [77, 211, 212] можна вважати головними джерелами аналізу особливостей державно-управлінського впливу на всі сфери життєдіяльності в Україні.

Окремі адміністративно-правові аспекти означеної проблеми досліджувались у працях таких вітчизняних та зарубіжних фахівців у сфері адміністративного права: І. Залюбовської, М. Студенікіна, В. Колпакова, В. Курило, В. Грохольського, С. Стеценка, М. Коваль, В. Костицького, О. Майданника, І. Арістова, С. Хом'яченка, а також учених у сфері фізкультури та спорту В. Платонова, С. Алексеєва, С. Гуськова, І. Переверзіна, С. Шпілько, Р. Гостева, М. Фраскареллі [108].

Теоретико-методологічні, наукові, структурно-функціональні, організаційно-змістові, нормативно-правові та концептуальні засади функціонування і вдосконалення системи державного управління в Україні розкрито в наукових працях провідних учених: В. Бакуменка [12, с. 81-82], О. Вуйцик [47], А. Дегтяра [76, с. 167-178], Ш. Ібатулліна [119], О. Кандрашова [129], Р. Кулинича [158], Р. Ларіної [162], В. Малиновського [179, с. 468-469; 180], В. Мартиненко [184, 185], Є. Мартякова [186, с.432-456], А. Мелякова [189], В.Міненка [199], С. Москаленка [206, 207], В. Наконечного [210], О. Новікової [216], О. Оболенського [220], М. Орлова [231], О. Поважного [244], Л. Приходченко [249], А. Хмелькова [354] та ін. У працях багатьох вітчизняних

дослідників висвітлено теоретичні й практичні аспекти актуальної проблеми вдосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом.

Цілі державного управління повинні бути об'єктивно обумовленими і обґрунтованими; соціально вмотивованими; ресурсозабезпеченими; системно-організованими. Також цілі повинні йти від потреб, запитів та інтересів людей і викликати таким чином розуміння та підтримку у прагненні втілення намічених цілей; бути забезпечені як з інтелектуального, так і з матеріального боку; спиратися на право і відповідний рівень демократизації суспільства; базуватися на реальному, а не уявному потенціалі; бути реалістичними та досяжними; мати конкретні критерії, тобто кількісні та якісні показники, їхнього виконання і досягнення. Натомість в управлінській практиці поширені розмиті і незрозумілі формулювання перспективних, глобальних цілей. Чи не найбільшої гостроти, на думку Л. Приходченко, набуває питання визначення та формулювання цілей, оскільки відразу постає питання вимірювання ступеню їх досягнення [107, с. 156].

Як зазначає В. Г. Конович, [141] важливим інструментом підвищення ефективності управління є використання програмного підходу. Дослідження регіональних програм розвитку фізичної культури і спорту показало, що незважаючи на окремі позитивні моменти, ситуація далека від бажаної і обумовлює необхідність коригування політики, починаючи з концепції функціонування фізичної культури і спорту. Основний потенціал розвитку сфери фізкультурно-спортивних послуг знаходиться в координації і об'єднанні ресурсів, наявних на державному і місцевому рівнях управління

Таким чином, підвищення ефективності управління має супроводжуватися посиленням ролі державних органів управління в таких напрямках: координація зусиль різних суспільств, установ, відомств і тому подібне, що працюють у названій сфері; сприяння розвитку механізмів самоорганізації у сфері фізкультурно-спортивних послуг; реалізація принципу субсидіарності через передачу функції ліцензування деяких видів діяльності, нагляду на ринку фізкультурно-спортивних послуг регіональним органам

управління; передача на аутсорсинг функції моніторингу фізичної підготовленості різних груп населення, ведення реєстрів спортивних споруджень різних форм власності, будівництва спортивних споруд, страхового забезпечення осіб, що займаються фізичною культурою і спортом; закріплення процедур виконання необхідних функцій в адміністративних регламентах; закріплення стандартів якості надання фізкультурно-спортивних послуг [141].

Підвищення ефективності управлінської діяльності – одне з головних завдань управління розвитком фізичної культури і спорту. Регіональна концепція розвитку ґрунтується на істотності ролі держави в життєдіяльності суспільства. Принцип “втручання” держави, що склався в громадському житті, припускає у сфері фізичної культури і спорту, що держава бере на себе відповідальність і зобов’язання з її розвитку. Завдання і програми розвитку фізичної культури і спорту на регіональному рівні повинні узгоджуватися з державними органами при незмінній пошані автономії регіональних структур і спортивних організацій. Партнерство між державою і спортивним рухом призводить до формування загального курсу національної політики.

Питання досягнення збалансованої й оптимальної організаційної структури системи державного управління фізичною культурою і спортом, механізми та теоретико-методологічні основи державного управління даною сферою розглядали такі науковці, як М. Дутчак [93], В. Куделко [154], М. Олійник [223, с. 43-44], Ю. Шкретій [369]. Удосконаленню і розвитку національної системи фізичного виховання дітей, учнівської та студентської молоді присвятили свої дослідження О. Зеленьок [115], Т. Круцевич [152, с. 81-83], Е. Дружиніна [89], Д. Дусенко [91], С. Домбровська [85], Є. Єрмаков [98], Л. Сущенко [336], В. Темченко [338], О. Шиян [368].

Разом із тим питання адміністративно-правових основ регулювання фізичної культури і спорту до нині ще не були предметом окремого дослідження. Кандидатська дисертація Н. Ярової “Організаційно-правове регулювання в галузі спорту України” (2009 р.) стала першою спробою наукового вивчення організаційно-правового регулювання у сфері спорту [378].

Варто відзначити, що визначений автором об'єкт дослідження є ширшим ніж у поданій до захисту роботі, саме тому дисертаційне дослідження видається необхідним та своєчасним.

Аналіз літературних джерел засвідчив, що поняття “державне регулювання” вживається в контексті цільового впливу органів державної влади на певний об'єкт управління – соціально-економічну систему, галузь, суспільні відносини в певній сфері, яке здійснюється завдяки реалізації функцій та механізмів із дотриманням принципів управлінської діяльності. Отже, державне регулювання розуміється саме як спрямованість управлінської діяльності, яка передбачає впорядкування, систематизацію, улаштування певного об'єкта управління з метою досягнення ним певного стану, ефективного функціонування, забезпечення виконання ним свого соціального призначення [32].

Дисертація І. Гасюка “Механізми державного управління фізичною культурою і спортом в Україні” (Київ, 2013 р.) висвітлює концептуальне обґрунтування теоретико-методологічних основ та визначення перспективних шляхів удосконалення системи державного управління фізичною культурою і спортом в Україні, в тому числі матеріальної бази. Зокрема, І. Гасюк зазначає, що розподіл ресурсної сфери є дещо умовним, зважаючи на існуючу в державі систему фінансування соціально-гуманітарної галузі, адже федерації за видами спорту, НОК України, відомчі і громадські організації, зазвичай, не мають достатньої кількості грошового обігу, які зароблені внаслідок власної господарської діяльності, і тому вони здійснюють підготовку збірних команд, спортсменів за рахунок коштів, які виділяються для цієї мети з державного та місцевих бюджетів [53].

Дослідженню розвитку соціальної сфери взагалі та фізичної культури і спорту зокрема, причин виникнення проблем у цій галузі присвячено праці вітчизняних науковців: В. Казміренко [124], І. Кона [138]. А. Корецької [53]. В. Куліченка [159], О. Литвинчука [169], Е. Мартякової [186, с. 317-319], О. Мельниченка [195], О. Панагушиної [233], І. Парубчака [234, 235], О.

Полякової [245], О. Радченка [272], Л. Рокотянської [280], А. Фесенка [347], а також зарубіжних: Х. Едвардса [396], К. Хейніла [403], Т. Фоминої [351], Ху Лифея [355], А. Шаповалова [361]. Соціально-педагогічне значення розвитку фізичної культури і спорту в Україні в контексті історичних та системних тенденцій досліджувалося в працях таких українських вчених О. Вацеби, Н. Гнесь, Ю. Зайдового, Л. Лютої, М. Костя, А. Кухтія, А. Окопного, О. Римар, М. Солопчука, С. Степанюк, В. Томашевського, А. Цьося, Г. Шепеленко [330] та ін.

Як зазначено у працях вітчизняних дослідників, сучасна система управління фізкультурно-спортивними послугами в Україні повинна ґрунтуватися на концепції, що включає оптимальне поєднання таких головних елементів: економічні методи регулювання, організаційні структури, інформаційні системи, підготовку висококваліфікованих кадрів. Також варто відзначити, що до найважливіших характеристик управління дослідники відносять так звану прозорість управлінських процедур. Під прозорістю управлінських процедур у сфері фізичної культури і спорту розуміється: чіткість функцій органів управління фізичною культурою і спортом; відкритість підготовки і реалізації рішень у сфері управління фізичною культурою і спортом; доступ до інформації про функціонування і розвиток фізичної культури і спорту [141].

Дисертація С. Вавренюка “Механізми державного управління розвитком фізичної культури і спорту у вищих навчальних закладах України” (Харків, 2015 р.) обґрунтовує потребу вдосконалення механізмів державного управління фізичною культурою і спортом у вищих навчальних закладах України. В дисертації розкриваються механізми кадрового забезпечення у сфері фізичної культури і спорту, визначаються складові моделі механізмів державного управління розвитком фізичної культури і спорту в Україні та обґрунтовуються стратегічні підходи до вдосконалення системи фізичної культури і спорту для студентської молоді. Ці твердження знайшли відображення у наукових працях [39, 40, 41].

Стосовно багатьох проблем фізкультурно-виховної діяльності кожна парадигма надає різні можливості тлумачення і аналізу. Розмаїття підходів до вивчення соціальної сутності, що здійснюється на соціологічному теоретико-методологічному підґрунті, з одного боку, свідчить про неможливість подолати протиріччя між мікро- та макросоціологічними теоріями, між прибічниками теорії структур та теорії дії, а з іншого – дозволяє розглядати дану сферу як складний багатоаспектний феномен сучасності, що має стосунок майже до всіх сфер суспільного життя та виявляється на різних його рівнях [26, 310]. Розширення застосування теорій при вивченні фізкультурно-оздоровчої діяльності дозволяє аналізувати такі прояви, які в повсякденному житті зазвичай здаються простими й очевидними, хоча насправді такими не є. В умовах сучасної України перехід до нових принципів функціонування системи державного управління та вирішення проблеми удосконалення механізмів державного управління надзвичайно актуальні і знаходяться в центрі уваги. Цього вимагають реалії побудови незалежної, правової, демократичної держави. Особливість сучасного періоду розвитку державного управління в Україні полягає в необхідності рішення не тільки конкретних управлінських завдань, але й у баченні загальної перспективи управлінської діяльності, в створенні ефективного механізму її реалізації. Удосконалення державно-управлінських відносин пов'язано з вирішенням низки проблем, які виникають в результаті невідповідності існуючого стану цих відносин вимогам сьогодення.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат дослідження державного регулювання фізичного виховання студентської молоді

Теоретико-методичне дослідження регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти відбувається в предметних рамках науки управління з застосуванням понятійного апарату педагогічної науки та галузі фізичної культури та спорту, відповідно до притаманних їм знань про предмет, мету та пізнавальні завдання, евристичні можливості. Як відомо, методологічне дослідження включає в себе принципи, підходи, конкретні наукові методи.

Невід'ємною частиною методів виступають понятійно-категоріальний апарат, дефініції, в яких сконцентровані найповніші загальні знання про той чи інший елемент механізмів управління фізкультурно-виховною та спортивною діяльністю студентської молоді.

Вивчення й уточнення визначень базових понять, які характеризують регуляторні процеси фізкультурно-виховної діяльності студентської молоді спостерігаються у кожному науковому дослідженні з визначеної тематики, пов'язаної з подальшим осмисленням сутності досліджуваного об'єкта. Власне тому, вважаємо за необхідне охарактеризувати такі поняття, як: вища освіта, заклади вищої освіти, педагогічка фізичної культури, педагогічна технологія, фізична культура, фізичне виховання, галузь фізичної культури і спорту, фізкультурно-виховна діяльність, спорт, масовий спорт, спорт для всіх.

У статті 1 Закону України “Про вищу освіту” (2014) зазначається, що “вища освіта – це рівень освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту навчання, який ґрунтується на повній загальній середній освіті й завершується здобуттям певної кваліфікації за підсумками державної атестації” [251]. У дослідженні ми будемо використовувати поняття “вища освіта” у тлумаченні, яке подає С. Клепко: “вища освіта – формальна академічна чи професійна освіта, що ґрунтується на середній освіті і здобувається в широкому колі організацій, у яких створюються і використовуються нові знання в культурній, соціальній і економічній сферах суспільства відповідно до найвищих (п'ятих-восьмих) освітніх рівнів за Міжнародною стандартною класифікацією освіти” (Клепко, 2014) [87]. Таку ж позицію займають і В. Бахрушин (2012), Р. Маслюк (2014).

У статті 1 Закону України “Про вищу освіту” термін “заклад вищої освіти” трактується як “окремий вид установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність,

забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей” [251].

Перехід на якісно новий рівень освіти у вищій школі, на думку Н. Белікової, “необхідно здійснювати на основі визначення перспектив модернізації цілісного навчального процесу у вищому навчальному закладі з врахуванням тенденцій розвитку вітчизняної і зарубіжної вищої школи, а також вимог працедавців та соціального попиту на фахівців, орієнтованих на розвиток і збереження людських потенційних ресурсів” [28].

Роль університетів в інноваційному процесі, на думку А. Карпова, “полягає не тільки в постачаннях на технологічні ринки науков-дослідної продукції, але і виховання фахівців інноваційного типу, які володіють компетенціями, що забезпечують перехід від досліджень до розробок з подальшою їх комерціалізацією” (Карпова, 2013). На думку вченого, “університет може стати глобальною комунікаційною ланкою в інноваційному процесі, партнерські відносини з якими здатні не тільки забезпечити виробничі структури новими ідеями, технологіями і пристроями, але і запропонувати їм перспективну творчу особистість разом із вже створеною майбутньою інтелектуальною продукцією” [23]. Нам імпонує ця думка вченого.

Як авторитетно зауважує Г. Кривчик, сучасною тенденцією розвитку педагогічної науки нині є невпинна диференціація педагогічних знань [151]. Зокрема, самостійною галуззю педагогічної науки, що розробляє теоретичні основи формування особистості в умовах і під впливом фізкультурно-спортивної діяльності є педагогіка фізичної культури. Передумовами її виокремлення в самостійну галузь науки про виховання є власні теоретико-методологічні засади, педагогічні традиції в галузі фізичної культури і спорту, прогресивні тенденції освітнього процесу в її межах, вихід знань про педагогічні закономірності фізкультурно-спортивної діяльності за межі фізичного виховання та своєрідні методичні підходи, що кардинально відрізняють її принципи від загально педагогічних [107]. Педагогіку фізичної

культури визначають як “науку про закономірності становлення підрос-таючого покоління в процесі фізичного розвитку, управління цим розвитком відповідно до їхніх можливостей, потреб суспільства і держави” [23].

Педагогічна технологія – це адекватна потребам і можливостям особистості та суспільства теоретично обґрунтована навчально-виховна система особистісного та професійного розвитку і саморозвитку людини в навчальному закладі, що, внаслідок усвідомлених раціональних дій педагога за наявності необхідних ресурсів і відповідних зусиль всіх учасників освітнього процесу, гарантовано забезпечує якісну реалізацію визначеної освітньої мети. Ця технологія може бути успішно ефективно відтворена та ефективно застосована педагогом з належним рівнем майстерності [362].

Р. Гуревич розглядає педагогічну технологію як “комплексну інтегративну систему, що містить упорядковану множинність операцій і дій, які забезпечують педагогічне цілевизначення, змістовні інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння знань, здобуття професійних умінь і формування особистісних якостей учнів, визначених цілями навчання” [341]. В. Сластьонін подає таке визначення: “Педагогічна технологія – це впорядкована сукупність дій, операцій і процедур, що інструментально забезпечують досягнення результату, котрий прогнозується у змінюваних умовах освітньо-виховного процесу. Технологія – це педагогічна діяльність, що максимально реалізує в собі закони навчання, виховання та розвитку особистості й тому забезпечує її кінцеві результати” [87].

Отже, педагогічна технологія функціонує і як наука, що досліджує найраціональніші шляхи навчання, і як система способів, принципів і регулятивів, що застосовуються в навчанні, і як реальний процес навчання [341]. У загальнопедагогічному розумінні вона характеризує цілісний освітній процес з його метою, змістом і методами навчання; окрема педагогічна технологія – сукупність методів і засобів для реалізації визначеного змісту навчання в межах одного предмету, шлях засвоєння навчального матеріалу з конкретної дисципліни, теми, питання в її межах; локальна технологія

призначена для розв'язання часткових дидактичних завдань; персонал-технологія присутня в досвіді педагогів-новаторів. Тут зауважимо, що діяльність новаторів у багатьох випадках є настільки персоніфікованою, що її важко, а інколи неможливо, тиражувати. Водночас, більшість науковців схиляються до думки, що технологія має бути побудованою так, щоб кожен викладач міг її застосувати. На відміну від методики, технології тяжіють до деперсоніфікації, а їхній арсенал визначає рівень педагогічної майстерності конкретного вчителя [73].

Таким чином, теоретичний аналіз основних дефініцій дослідження свідчить, що поняття “вища освіта”, “заклад вищої освіти”, “педагогіка фізичної культури”, “інновація”, “педагогічна технологія” є важливими логічними ланками у розумінні сутності освітнього процесу у вищій школі. Через залучення цих дефініцій до наукового дослідження ми реалізуємо можливість повного і всебічного вивчення досліджуваної проблеми.

В аспекті окресленої проблеми важливо визначитися з понятійно-термінологічним аспектом обраного напрямку дослідження, що передбачає системний аналіз та уточнення тлумачення понять галузі фізичної культури та спорту, серед яких основними визначено наступні: “здоров'я”, “фізична культура”, “галузь фізичної культури та спорту”, “фізичне виховання”, “фізкультурно-виховна діяльність”, “спорт”, “масовий спорт”, “спорт для всіх”.

Вивчаючи проблему здоров'я в житті сучасного суспільства, варто уточнити сутність поняття “здоров'я”. У Статуті (ВООЗ), затвердженому у 1949 році, вказується, що “здоров'я – це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороби та фізичних вад”.

Валеологічне визначення поняття “здоров'я” наступне: здоров'я – це природний динамічний стан організму, який характеризується високим енергетичним потенціалом, оптимальними адаптаційними реакціями на зміни умов довкілля, що забезпечує гармонійний фізичний, духовний і соціальний розвиток особистості, її добре самопочуття, ефективну протидію

захворюванням, повноцінне життя та активне довголіття [337]. Ми дотримуємося визначення поняття “здоров’я” у такому формулюванні.

Здоров’я людини значно залежить від багатьох чинників довкілля, зокрема кліматичних і географічних особливостей навколишнього середовища, від способу життя людини, її духовності, світогляду, ставлення до власного здоров’я та до інших людей і природи. Для повного здоров’я потрібне сприятливе поєднання умов життя, як природних (температура повітря, атмосферний тиск тощо), так і соціальних (побут, культура та суспільно-виробничі відносини). Важливе значення для здоров’я має внутрішня рівновага організму людини – це збалансована робота всіх його функціональних систем: серцево-судинної, дихальної, нервової, гуморальної та ін. Внутрішня гармонія передбачає стан психічної зрівноваженості та духовної цілісності особистості [373].

Р. Поташнюк і О. Кубович вказують на те, що “сучасний стан суспільства, зумовлений високими темпами його розвитку, пред’являє нові вимоги до людини та її здоров’я” [76]. Вчені зазначають, що поняття “здоров’я” – це складний феномен, який має чотири складники (фізичне, психічне, соціальне та духовне здоров’я). За їхніми даними, існують понад 200 визначень поняття “здоров’я”, кожне з яких має певні відмінності залежно від того, до яких наук належить дослідник (медичні, педагогічні, психологічні, соціальні) та що виступає предметом і об’єктом його досліджень (Р. Поташнюк, О. Кубович, 2012). Такої ж думки дотримується і М. Є. Чайковський (2010).

Проблема формування здорового способу життя особистості була предметом наукових пошуків багатьох дослідників [45, 219, 242, 292, 316, 337, 399, 417, 440, 446]. У соціальній психології спосіб життя розглядається як стійка типова форма життєдіяльності особистості. Поєднуючи етимологію слів “жити” і “спосіб життя”, ми дійшли висновку, що у сукупності вони означають життя, спрямоване на здоров’я, тобто здоровий спосіб життя.

У нашому дослідженні ми послуговуємось визначенням терміну

“здоровий спосіб життя”, яке наводить у своїй монографії Шукатка О.В. [374, с.15] – “це сукупність способів і форм життєдіяльності особистості, спрямованих на щоденне збереження і зміцнення свого здоров’я, складниками якого є раціональне харчування, безпечниця побут, якісні умови праці та відпочинку, оптимальна здоров’язбережувальна фізична активність, безпечна сексуальна поведінка, гігієна, загартування, відсутність шкідливих звичок, володіння необхідними компетенціями, знаннями, вміннями та навчискими здібностями збереження та зміцнення свого здоров’я й усвідомлення людиною важливості і необхідності активних дій у цьому напрямі”.

Аналіз літератури з фізичної культури свідчить про відсутність єдиного загально прийнятого визначення поняття “фізична культура” (табл.1.2).

Таблиця 1.2.

Визначення поняття “фізична культура”

Тлумачення поняття “фізична культура”	Автор
«частина загальної культури, сукупність спеціальних духовних і матеріальних цінностей, способів їх виробництва та використання з метою оздоровлення людей і розвитку їхніх фізичних здатностей»	Т. Круцевич
«втілення в людині результатів використання матеріальних і духовних цінностей, що стосуються фізичної культури у широкому розумінні, тобто засвоєні людиною фізкультурні знання, вміння, навички, досягнуті на підставі використання засобів фізичного виховання показників розвитку»	Б. Шиян
«галузь загальної культури й історії людства, соціальний	Г. Соловійов

феномен, який є визнаним рівнем матеріальних, духовних, науково-теоретичних і практичних досягнень суспільства, отриманих у процесі специфічної діяльності системи фізичного виховання й спорту, освіти і науки й інтегрованих у культуру способу життя й психофізичне здоров'я суспільства»	
«специфічний результат, засіб і спосіб фізичного вдосконалення людей, для виконання ними своїх соціальних обов'язків у суспільстві»	В. Видрін та інші
«частина загальної культури суспільства, одну із сфер соціальної діяльності, спрямованої на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини; сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства в області фізичного вдосконалення людини»	Є. Степаненкова

Тлумачення поняття “фізична культура”	Автор
«сукупність духовних і матеріальних цінностей, що створювалися і творяться в процесі пізнання фізичного виховання як соціального феномена, а також м'язова діяльність, пов'язана з виконанням фізичних вправ, і спрямована на фізичне вдосконалення людини»	В. Іващенко, О.Безкопильний

Відповідно до Закону України “Про фізичну культуру і спорт”, “фізична культура – діяльність суб’єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя” [267].

Фізична культура має такі напрями: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація [267]. Водночас, відзначимо, що з’явилися нові підструктури: адаптивна фізична культура, професійно-прикладна фізична культура, заняття екстремальними

фізичними вправами.

У дослідженні ми будемо використовувати поняття “фізична культура” у тлумаченні, яке подає В. Ареф'єв. Вчений трактує фізичну культуру як “частину загальної культури, сукупність спеціальних матеріальних і духовних цінностей способів їх створення та використання з метою забезпечення фізичної досконалості людини” [349].

Сучасні уявлення про фізичну культуру особистості не обмежуються поняттям здоров'я, розвитку фізичних якостей, морфофункціональних можливостей організму та руховими навичками [45]. Важливими компонентами формування та розвитку фізичної культури стають знання в галузі фізичної культури та спорту, світогляд, система цінностей, потребнісно-мотиваційна сфера особистості, а головне – діяльнісний аспект реалізації на практиці фізкультурних цінностей [17].

Фізичне виховання різних груп населення – а) напрям фізичної культури, пов'язаний з процесом виховання особистості, набуттям нею відповідних знань і вмінь використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності й активної участі в суспільному житті; б) складова частина загального виховання, соціально-педагогічний процес, спрямований на зміцнення здоров'я й загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та умінь, що здійснюється в єдності з розумовим, моральним, трудовим і естетичним вихованням [349]; педагогічний процес, спрямований на морфологічне та функціональне вдосконалення організму людини, формування та поліпшення її основних життєво важливих рухових навичок, умінь і пов'язаних з ними знань [152]; спеціалізований педагогічний процес цілеспрямованого систематичного впливу на людину фізичними вправами, природними силами, гігієнічними факторами з метою зміцнення здоров'я, розвитку фізичних якостей, удосконалення морфологічних і функціональних можливостей, формування і поліпшення основних життєво важливих рухових навичок, умінь і пов'язаних з

ними знань, забезпечення готовності людини до активної участі в суспільному, виробничому та культурному житті [357].

Серед головних цілей фізичного виховання – сприяння загальному гармонійному фізичному та психічному розвитку (інтелектуальному, емоційному, поведінковому, соціальному, а також тілесному та руховому), виховання морально-вольових якостей, задоволення потреб у рухах та іграх. Інколи формулюються такі цілі та завдання, як опанування основ популярних видів спорту, формування вмінь приймати самостійні рішення, сприяння зміцненню фізичного здоров'я і загального емоційного стану, поліпшення якості життя [337].

Інші значущі завдання фізичного виховання – залучення дітей і молоді у спортивну діяльність, опанування таких рухових навичок, як біг, стрибки, повзання, лазіння, підйом і перенесення вантажу, метання, рівновага, захист, оволодіння дрібною моторикою і цим розвиток здібностей до дії і пристосування до навколишнього світу, в якому посилюються процеси урбанізації та індустріалізації. Якісно організоване фізичне виховання як ніколи значуще в сьогоdnішньому суспільстві, гарантує засвоєння таких способів поведінки, як дії безпеки, пересування, плавання тощо. Фізичне виховання також допомагає знизити внутрішню напругу, сприяє виробленню естетичної культури людини [156].

Фізичне виховання є головним засобом реалізації завдань, які, відповідно до Закону “Про фізичну культуру і спорт” [267], стоять перед фізкультурним рухом України. Ці завдання були поставлені Цільовою комплексною програмою “Фізичне виховання – здоров'я нації” [359] і конкретизовані Цільовою комплексною програмою розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року [257]. Найсуттєвішим результатом повноцінного фізичного виховання є готовність кожного члена суспільства взяти на себе відповідальність за власний фізичний стан і здоров'я [329].

Фізкультурно-виховна діяльність – система заходів, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку фізичної культури у

суспільстві. Фізкультурно-виховна діяльність у закладах вищої освіти – це система організаційних, культурних, спортивних, просвітницьких заходів, яка здійснюється закладом вищої освіти для реалізації завдань фізичної культури у молодіжному студентському середовищі.

Метою фізкультурно-виховної діяльності є задоволення об'єктивної потреби студентів у освоєнні системи спеціальних знань, придбанні професійно значущих умінь і навичок. Гуманістична спрямованість педагогічного процесу у вищій школі передбачає цілеспрямовану інтеграцію біологічних та соціальних потреб, інтелектуальних і етичних аспектів за умов реалізації генетично обумовлених природних задатків кожного студента упродовж його навчання в виші.

У Законі України “Про фізичну культуру і спорт” [267] зазначається, що “спорт – це діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них”. Також вказується на те, що “спорт має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, спорт інвалідів тощо”.

У результаті проведених економічних і організаційно-правових реформ розуміння основних характеристик термінів “фізична культура” і “спорт” зазнає змін, пов'язаних не тільки з усвідомленням необхідності створення серйозної матеріальної основи для подальшого розвитку фізичної культури в країні, підтримки фізкультурного (фізкультурно-спортивного) руху, а й з розвитком професійного спорту, а також громадського управління розглянутою областю соціальної сфери [16].

Таким чином, враховуючи мету нашого дослідження, можливо узагальнити та навести наступне визначення поняття галузі фізичної культури і спорту. Галузь фізичної культури та спорту – одна із соціальних сфер діяльності суспільства, яка має систему спеціальних державних і недержавних

установ різних типів, нормативно-правову базу діяльності, систему комунікацій, підготовки кадрів та інші необхідні для розвитку ресурси, завданням якої є зміцнення здоров'я, розвиток фізичних здібностей людини та досягнення ним високих результатів у змаганнях [103].

О. Заленюк зазначає, у “сучасному суспільстві спорт є багатовимірним соціокультурним феноменом, міцно взаємопов'язаним з багатьма сферами діяльності людини, в тому числі і з системою культури і освіти та має значний потенціал щодо формування особистості” [114]. Вчена наголошує, що “спорт одночасно є і сферою, і процесом діяльності особистості, а також враховуючи притаманний йому великий моральний, світоглядний і соціально- культурний потенціал, спорт сприяє самореалізації особистості в сучасному різноманітному та складному світі”. Таку ж позицію займають і В. Барабанова (2007), Л. Лубишева (2014), В. Паначев (2011).

Відповідно до Закону України “Про фізичну культуру і спорт” [267] масовий спорт (спорт для всіх) – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей під час їх дозвілля для зміцнення здоров'я.

М. Дутчак акцентує увагу на вивченні спорту для всіх як “складової системи вищого порядку – здорового способу життя – з урахуванням відповідних внутрішніх і зовнішніх зв'язків, що розкриває широкий спектр функцій використання можливостей спорту для всіх стосовно адекватної реакції на сукупність сучасних викликів перед українським суспільством загалом і конкретно людиною зокрема” (Дутчак, 2009) [93]. Науковець зазначає, що “спорт для всіх”, який зародився як спортивний рух (нестійке соціальне утворення), завдяки важливості та користі для суспільства, зростаючій популярності, соціальному визнанню та певній типовості в реалізації оформився, як соціальне явище (закономірна тенденція життєдіяльності суспільства) з відповідними властивостями й ознаками”.

У Законі України “Про фізичну культуру і спорт” [267] зазначається, що “спортивна діяльність передбачає заходи, що здійснюються суб'єктами сфери

фізичної культури і спорту для розвитку спорту”. Також зазначається, що “суб’єктами сфери фізичної культури і спорту є фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту, зокрема: фізичні особи, які займаються фізичною культурою і спортом, у тому числі спортсмени; фахівці сфери фізичної культури і спорту; заклади фізичної культури і спорту; відповідні органи влади”.

Наука управління має свій понятійно-категоріальний апарат, який ми будемо широко застосовувати у дослідженні. Зокрема, акцент зробимо на наступних дефініціях: “управління”, “управління фізичною культурою і спортом”, “принципи державного управління”, “механізми державного управління”, “державне регулювання”, “державне регулювання розвитком фізичної культури та спорту”.

Наука управління розглядається фахівцями різних країн як наука міжгалузєва. Вона має давню історію, налічує велику кількість наукових шкіл, концепцій та визначень. Одне з них, найпопулярніше, належить П. Друкеру. За його визначенням управління – “особливий вид діяльності, що перетворює неорганізовану юрбу людей у ефективну, цілеспрямовану та продуктивну групу” [190].

У вітчизняних енциклопедичних виданнях та спеціальній літературі “управління” у самому загальному вигляді розглядається як елемент, функція організованих систем різної природи (технічних, біологічних, соціальних), що забезпечує збереження їх певної структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію їхніх програм та цілей [161].

Таке тлумачення поняття “управління” дозволяє виділити його найважливішу особливість, яка полягає в тому, що воно використовується для характеристики специфічної управлінської діяльності людини в різних сферах неживої, живої природи та соціального життя [179].

Крім цього, в спеціальній літературі надаються наступні тлумачення поняття управління. Управління – це вплив суб’єкта на об’єкт. Управління – систематичний, цілеспрямований вплив на систему, її компоненти, або процеси,

з метою підвищення ефективності їх функціонування [97].

З позицій кібернетики управлінський процес отримав прояв практично у будь-якій сфері живої або неживої природи і концентрується у трьох глобальних управлінських системах: механічній, біологічній та соціальній. Залежно від цього виділяють й три основні види управління: технократичне – управління технікою, механізмами, машинами; біологічне – управління живими організмами рослин і тварин; соціальне – управління людьми та їх колективами [77].

Фахівці подають декілька схожих між собою визначень поняття “управління”, аналіз яких призводить до висновку, що управління це процес впливу, спрямований на який-небудь об’єкт (неживої і живої природи, суспільного життя) з метою забезпечення його ефективного функціонування і розвитку.

Корисно, для нашого дослідження розглянути державне управління, яке також є частиною публічного управління та виступає основним різновидом соціального управління на загальносуспільному рівні. “Державне управління в широкому сенсі – різновид соціального управління” [210, с.43]. Державне управління – є видом діяльності держави, здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод [35].

Державне управління можна назвати управлінням суспільною системою на певній території, що здійснюється засобами і методами державних впливів, передусім з використанням механізмів влади, в інтересах усього населення (демократична форма) або окремих осіб, соціальних груп (автократична, олігархічна, теократична, аристократична, етнократична та інші форми).

Одним з об’єктів управління є фізична культура і спорт як невід’ємна

підсистема сучасного суспільного життя. Виходячи з цього в спеціальній спортивній літературі формулюються такі визначення поняття “управління фізичною культурою і спортом” [62, 72]: управління фізичною культурою і спортом – один з видів соціального управління, що представляє систему форм і методів впливу на дану галузь із метою задоволення потреб громадян у зміцненні здоров’я і фізичному вдосконаленні; управління фізичною культурою і спортом – один з видів соціального управління, що представляє собою систему впливу на фізичну культуру і спорт, як галузь (або на одну з підсистем галузі) з боку органів держави, галузевого управління тощо, з метою задоволення потреб громадян у зміцненні здоров’я та фізичному вдосконаленні.

Не можливо не погодитися з трактуванням вітчизняними науковцями О. Жданової та Л. Чеховської поняття “управління сферою фізичного виховання”, “як системи конкретних форм і методів свідомої діяльності, спрямованої на забезпечення ефективного функціонування і планового розвитку сфери, з метою більш повного задоволення потреб людей у фізичному вдосконаленні” [103].

Управлінню фізичною культурою і спортом властиві закономірності, однією з яких є його диференціація. Сутність цієї закономірності є в наступному: управління, виникнувши фактично як управління виробництвом (першою сформованою школою управління була так звана “школа наукового управління” або “школа управління виробництвом”), все більше і більше уваги приділяє людському фактору управління в сфері соціального життя (управління людьми та колективами людей) [108, с.56].

Фізична культура і спорт є одним із видів галузевого соціального управління, яке має справу з організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості. Враховуючи те, що фізична культура і спорт є складною, різноманітною та динамічно розвиненою сферою суспільних відносин, “система управління”, існуюча у вітчизняній фізкультурно-спортивній сфері, охоплює широкий спектр фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг і визначає досягнення мети – високої соціально-економічної результативності в

поточному, середньостроковому і стратегічному періодах часу в плані якісного поліпшення стану здоров'я та фізичного розвитку населення [105].

Досягнення мети нашого дослідження не можливо без розгляду системи управління в сфері фізичної культури і спорту, для чого необхідно насамперед визначити таке поняття, як “система в управлінні розвитком фізичною культурою та спортом”. Як вказує, А. Авер'янов під системою розуміється “безліч закономірно пов'язаних один з одним елементів (предметів, явищ, поглядів, принципів, знань і т. д.), що представляє собою певне цілісне утворення, єдність”. У свою чергу, системність є одним з найважливіших параметрів об'єктивного і, насамперед, світу соціального. Особливо слід відзначити зв'язок категорій “система” і “структура”, де остання являє собою внутрішню організацію першою, при цьому “єдність елементів системи не означає абсолютної єдності всіх зв'язків, взаємодій, відносин. Єдність завжди досягається лише за окремими параметрами, важливим для існування і окремих елементів, і системи, ними утвореною” [1].

Процес управління в системах можливий лише за умови дотримання низки вимог, а саме: суб'єкт управління має бути реально здатним змінювати стан об'єкта управління відповідно до прийнятих рішень; механізм управління має характеризуватись низкою цілеспрямованих, пов'язаних між собою керуючих впливів; суб'єкт управління (система управління) повинен мати змогу вибирати рішення з деякого набору можливих рішень, тобто добирати найбільш оптимальний напрямок руху; суб'єкт управління (система управління) повинен мати у своєму розпорядженні матеріальні, фінансові, трудові, інформаційні та інші ресурси, що забезпечують реалізацію вибраних керуючих впливів; суб'єкт управління повинен знати не тільки мету та кінцевий стан, якого потрібно досягти, а й поточний стан об'єкта управління, в якому він перебуває в даний момент; об'єкт управління перебуває під впливом не лише системи управління, а й зовнішнього середовища, на яке об'єкт управління і сам певною мірою впливає; об'єкт управління повинен мати здатність переходити до різних станів [180].

Під оптимальною системою управління розуміють процес, у якому управління здійснюється таким чином, що певний показник якості його роботи, прийнятий за критерій оптимальності, має екстремальне (частіше за все мінімальне) значення, що забезпечує найкращі показники якості за реальних умов функціонування об'єкта управління. Оптимізація управлінського процесу передбачає широкий спектр прийняття управлінських рішень, які характеризуються параметрами своєчасності, доцільності, узгодженості, зваженості, відповідності тощо [183].

На думку професора С. Братановського, система управління фізичною культурою і спортом є однією з підсистем управління суспільством, що має внутрішню організацію, функціональний зв'язок з іншими системами і перспективи подальшого розвитку [36].

У багаточисельних дослідженнях [30, 40, 72, 83, 96, 378] доведено, що сфера фізичної культури й спорту характеризується розгалуженими суспільними відносинами, виконує суспільно корисні функції, які обумовлюють необхідність державного управління у цій сфері. Зміст наріжних понять державного управління фізичною культурою та спортом ґрунтовно досліджено у працях І. Гасюка [54]. Автором зазначається, що під поняттям “система державного управління розвитком фізичної культури і спорту” можна розуміти “цілеспрямований, систематичний, організуючий, координуючий, контролюючий вплив з боку системи органів державного управління на галузь фізичної культури і спорту з метою підвищення ефективності її функціонування, задоволення потреб держави, різних соціальних верств суспільства, окремих громадян в галузі фізичної культури і спорт, що у свою чергу характеризує ефективність діяльності системи органів державного управління галуззю”.

Під принципами оптимізації державного управління розвитком фізичної культури й спорту, як відкритої, складної, структурованої, ієрархічної соціально-економічної системи, у науковій літературі розуміють закономірності, відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтуються

організація та діяльність органів державної влади, спрямованих на створення оптимальної (найефективнішої) системи управління, яка має забезпечити найкращі показники якості за реальних умов функціонування галузі фізичної культури й спорту, її розвиток шляхом довготривалих, накопичувальних, необоротних, поступальних змін [81].

Для практичної реалізації державного управління будь-якою сферою суспільного життя важливе значення має теоретичне вивчення механізмів державного управління. До поняття “механізм державного управління” звертаються практично всі науковці та вчені, що досліджують державне управління. Більшість з них твердить про відсутність єдиного підходу до тлумачення суті механізму державного управління [139, 148, 221, 271, 285, 332].

На сьогодні уже є енциклопедичне визначення поняття: механізми державного управління – способи розв’язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних форм і методів управління. За формою подання – це схематичне зображення статично-динамічного (структурно-функціонального) змісту процесу управління як взаємодії суб’єкта і об’єкта, єдності діяльності і відносин, функціонування певної системи чи підсистеми [271, с. 65; 78].

В. Авер’янов розглядає механізм державного управління як сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, та масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами свого функціонального призначення. Складовими елементами зазначеного механізму виступають: система органів виконавчої влади; сукупність правових норм, що регламентують як організаційну структуру системи органів виконавчої влади, так і процеси її функціонування та розвитку [1].

Тому, дослідження державного управління у тій чи іншій сфері неможливе без аналізу нормативно-правового та організаційного забезпечення. Саме ці два елементи є невід’ємними при зображенні цілісної картини державного управління. Л. Приходченко зазначає, що механізм державного управління “є складовою державно-управлінської системи, яка забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності суб’єкта управління. Відтак механізм управління може бути сформований тільки в межах загальної системи управління, декомпозиція якої забезпечує адресність і цільовий характер його дії” [249, с. 106].

На думку Г. Атаманчука, механізм формування та реалізації державного управління – це сукупність і логічний взаємозв’язок соціальних елементів, процесів і закономірностей, через які суб’єкт державного управління (його компоненти) “схоплює” потреби, інтереси і цілі суспільства в управляючих впливах, закріплює їх у своїх управлінських рішеннях і діях і практично втілює їх в життя, спираючись на державну владу. Механізм державного управління – це складна система державних органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління, тобто це інструмент реалізації виконавчої влади держави [8, с. 86].

В. Тертичка вбачає завдання державної політики у своєчасному виявленні проблем розвитку суспільства, аналізі причин їхнього виникнення та шляхів розв’язання [339]. У сфері державної політики приймаються рішення, спрямовані на розв’язання проблеми, створюється механізм реалізації цих рішень, розробляється відповідний інструментарій.

Питання досягнення збалансованої та оптимальної організаційної структури системи державного управління фізичною культурою і спортом, механізми та теоретико-методологічні основи державного управління галуззю фізичної культури і спорту розглядали такі вчені, як А Близнюк [30], В. Гузарь [72], Ю. Довгенько [82, с. 17-18], М. Дутчак [93], О. Жданова [103], М. Журба [105], В. Куделко [154, 155], О. Мельниченко [194], М. Олійник [223, с. 157-158], Ю. Шкретій [369] та ін.

Державне регулювання системи фізичного виховання в Україні має своє організаційне оформлення, якому як виду галузевої людської діяльності сприяє забезпечення правової регламентації на рівні органів державної влади, що перетворює галузеву діяльність у галузь державного управління.

Як справедливо відзначається в літературі, галузь державного регулювання – це вид діяльності людей, інституціолізований в організаціях, лінійно підлеглих одному центру. У досліджуваній сфері організаційне оформлення забезпечує наукову, методичну, технічну, нормативну єдність, раціональну кадрову й фінансову політику [32, с.48].

Зміст поняття “державне регулювання” можна визначати через розуміння його як функції державного управління. Виходячи з цього, змістом державного регулювання є діяльність із реалізації функцій держави або створення і застосування норм для забезпечення певного виду діяльності. Таким чином, державне регулювання як функція спрямована на забезпечення реалізації інших функцій державного управління. Категорія “функція” дещо вужча за понятійним обсягом за термін “регулювання”, тому що передбачає виконання сукупності впорядкованих, односпрямованих дій, регламентованих певним алгоритмом, цей процес вимагає низки послідовних, упорядкованих, комплексних, складних, різноаспектних за своєю структурою управлінських дій, і до того ж, вони мають здійснюватись відповідно до принципів такої діяльності та умов, що склались [249, с. 261-462].

“Механізм державного регулювання” розглядається як “сукупність організаційно-економічних методів та інструментів, за допомогою яких виконуються взаємопов’язані функції для забезпечення безперервної, ефективної дії відповідної системи або як сукупність форм, методів, засобів впливу на економіку, що охоплюють економічні відносини, які склалися між суб’єктами та об’єктами регулювання в процесі визначення та реалізації мети” [249]. Узагальнюючи отримані науково-теоретичні положення трактування змісту досліджуваних понять, ми пропонуємо під державним регулюванням розвитку фізичної культури та масового спорту розуміти скоординовану

відповідно до загальнонаціональних інтересів та державної політики в сфері фізичної культури та спорту діяльність органів державної влади, спрямовану на створення оптимальних нормативно-правових, організаційних, адміністративних умов для ефективного функціонування системи розвитку фізичної культури і масового спорту в Україні.

Регулювання має здійснюватися суб'єктами управління – органами державної влади та місцевого самоврядування, які визначають стратегію і тактику розвитку сфери фізичної культури та масового спорту відповідно до національних інтересів та державної політики [285].

Як особливий предмет державного регулювання, фізичне виховання врегульоване законодавчими й підзаконними актами різної юридичної сили. При цьому серед правових інститутів галузі спортивного права можна виділити загальні, галузеві, підгалузеві й функціональні. Формою вираження правових інститутів є окремі акти представницьких органів і органів державного регулювання, положення й статuti, правила й інструкції [348].

Основою системи законодавства фізичного виховання є правові норми, тобто нормативні приписи, що виступають субстанцією, первинним елементом системи державного регулювання й встановлюють цілі, завдання, принципи й соціальні функції фізичної культури й спорту, права, обов'язки, компетенцію органів управління, адміністрації й посадових осіб установ і організацій фізичного виховання й спорту тощо [39].

Таким чином, на основі теоретичного аналізу науково-методичної літератури з'ясовано сутність головних понять наукової роботи, до яких ми віднесли: вища освіта, заклади вищої освіти, педагогіка фізичної культури, педагогічна технологія, фізична культура, фізичне виховання, галузь фізичної культури і спорту, фізкультурно-виховна діяльність, спорт, масовий спорт, спорт для всіх. А також розкрито зміст понять науки державного управління: управління, управління фізичною культурою і спортом, принципи державного управління, механізми державного управління, державне регулювання, державне регулювання розвитком фізичної культури та спорту.

Нова парадигма управління розвитком галузі фізичної культури і спорту в державі детермінує основні тенденції регулювання фізкультурно-виховної діяльності в освітньому процесі вищої школи, зумовлює перегляд утверджених управлінських підходів щодо оновлення освітніх стандартів, пошуку шляхів підвищення якості підготовки педагогічних кадрів, модернізації цілей, змісту, форм і методів фізкультурно-виховної діяльності молоді, оновлення методичного супроводу й упровадження сучасних технологій, застосування розвивальних методів, інноваційних форм організації навчання з метою виховання свідомого громадянина з високим рівнем світоглядної орієнтації стосовно здорового способу життя і власного здоров'язбереження.

1.3. Значення фізичної культури та масового спорту в державній політиці суспільного здоров'я у студентському середовищі

Сучасний розвиток українського суспільства має вектор переорієнтації на ринкову економіку, характеризується трансформаціями в системі державної влади, які ґрунтуються на відмові від моноідеологізації, проголошує пріоритетність демократичних прав і свобод [52]. Важливим чинником має бути формування громадянськості, ступінь якої залежить від того, наскільки особа інтегрується у суспільно-владні відносини та сприяє розвитку громадянського суспільства. В українському соціумі зазнають змін ідейні та моральні орієнтири, все це зобов'язує докласти значних зусиль для вирішення важливих завдань зміцнення суспільного здоров'я [71].

Протягом останніх років у нашій країні спостерігається тривожна тенденція зниження рівня здоров'я населення. Залишаються високими показники смертності, захворюваності й інвалідності населення. За показниками життєвого рівня Україна займає лише 60-е місце у світі. Чисельність населення неухильно продовжує падати. Смертність за останні 10 років виросла майже на 40 % і на сьогоднішній день депопуляція зберігає

сталий характер [76].

У цей час велика кількість людей мотивовано відчувають потребу в оздоровленні й здоровому способі життя, усвідомлюючи, що їхнє матеріальне благополуччя і якість життя прямо пов'язане зі станом здоров'я. Вони сприймають здоров'я як матеріальну цінність, і фізична культура й спорт стають для них засобом його збереження.

Таким чином, фізичну культуру можна розглядати як особливий вид культурної діяльності, результати якої корисні для суспільства й особистості в соціальному житті, у системі освіти й виховання, у сфері організації праці, повсякденного побуту, повноцінного відпочинку. Фізична культура у суспільстві має виховний, освітній, оздоровчий, екологічний вплив. Це означає, що фізична культура здійснює вплив не лише на біологічну основу особистості, але й на її біосоціальну цілісність. Неможливо сьогодні судити про фізичну культуру особистості, лише опираючись на розвиток її фізичних можливостей, без аналізу думок, почуттів, ціннісних орієнтацій, спрямованості й ступеня розвиненості інтересів, потреб, переконань.

Оздоровчо-реабілітаційна фізична культура займається використанням фізичних вправ як засобів лікування захворювань і відновлення функцій організму, порушених або втрачених внаслідок захворювань, травм, переломів й інших причин. Її різновидом є лікувальна фізична культура, яка має широкий комплекс засобів і методів (лікувальна гімнастика, дозована ходьба, біг і інші вправи), пов'язаних з характером захворювань, травм або інших порушень функцій організму. Існують так звані фонові види фізичної культури. До них відносять гігієнічну фізичну культуру, включену в рамки повсякденного побуту (ранкова гімнастика, прогулянки, інші фізичні вправи в режимі дня, не зв'язані зі значними навантаженнями) і рекреативну фізичну культуру, засоби якої використовуються в режимі активного відпочинку (туризм, фізкультурно-оздоровчі розваги) [103].

Перетворенню особи на свідомий та активний елемент державотворення сприяє така система суспільно-виховних процесів, яка не лише надає йому

мотивацію до активності, створює умови й можливості для участі у житті суспільства, але й, водночас, забезпечує громадянина необхідним обсягом теоретичних знань і практичних навичок, формує у нього здатність розуміти соціальну дійсність у державі. Відповідальний громадянин має мати високий ступінь розвитку громадянської свідомості, та відповідне усвідомлення важливості суспільного здоров'я [99].

Вивчення цієї проблематики дало змогу виявити низку протиріч між визнанням необхідності пріоритетів соціально-гуманістичних цінностей у студентської молоді та сучасними соціально-економічними умовами життя студентства; розумінням значущості системи освіти у формуванні соціальних і державницьких цінностей майбутніх фахівців та відсутністю систематизованої, заснованої на міждисциплінарному науковому підході, цілеспрямованої педагогічної діяльності. Об'єктивним потенціалом фізичної культури у формуванні соціально-гуманістичних цінностей також є відсутність адекватних ефективних педагогічних концепцій [307].

Перехід суспільства до сучасних ринкових відносин загострює актуальність проблем якісного навчання студентів у системі вищої школи і підвищує соціально-педагогічну значущість суспільної адаптації, оскільки від цього залежить ставлення до навчання, якість знань, умінь і навичок, стійкість моральної спрямованості молоді особистості. У структурі ефективності освіти вітчизняні дослідники виділяють: грамотність, освіченість, професійну компетентність, культуру і менталітет особистості. Сучасна вітчизняна система освіти є самостійною соціально-педагогічною галуззю, яка перебуває у безперервній динаміці та має враховувати у своєму розвитку не лише національний досвід, а й провідні світові тенденції. Державницькою позицією формування педагогічної освіти постає ідея універсальності знань про людину у її взаємозв'язках з державою та її органами, суспільством, культурою [311].

На думку багатьох дослідників, зниження інтересу до занять масовим спортом у наш час пояснюється недосконалою системою фізичного виховання (Є. Головчанська [59], Г. Грибан [66], М. Дутчак [93], Козюра І. [136]),

невисоким рівнем фізкультурної освіченості фахівців середніх навчальних закладів (Г. Грибан [67], М. Данилко [73], О. Молімон [181]). Причиною є несформованість потреби у спорті, відсутність знань про здоровий спосіб життя, фізичне вдосконалення, нерозуміння ролі фізичної культури як соціальної цінності.

На основі аналізу літературних джерел, що належать до державного управління, загальної педагогіки, психології, соціології, культурології, ми дійшли висновку, що соціально-гуманістичні та державницькі цінності є різноманітною, багатогранною системою утворень у свідомості індивіда, в якій відображаються актуальні потреби, інтереси, смаки, культура поведінки, спілкування, комунікації та діяльності, її творча спрямованість і громадська позиція. Аналіз джерел показав, що визначальним у процесі державного впливу на формування соціально-гуманістичних цінностей студентської молоді є створення відповідних педагогічних умов: Т. Алексеєнко [24], О. Джура [79], Р. Сіренко [305].

Формування соціально-гуманістичних цінностей особистості студента – це цілеспрямований, багатогранний і водночас цілісний процес, обумовлений сукупністю чинників, які складають причину і рушійну силу її розвитку та становлення молодого особистості [52]. Оскільки процес розвитку соціально-гуманістичних цінностей є результатом безлічі взаємозв'язків і взаємодій, її внутрішніх сфер та зовнішніх обставин, спостерігається прояв різноманіття чинників. Вони з погляду управлінського впливу поділяються на зовнішні та внутрішні, домінуючі і додаткові основні та неосновні, прямі й непрямі, тимчасові і постійні, керовані і некеровані, контрольовані і неконтрольовані [130].

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що до сьогодення у науці державного управління немає однозначного визначення поняття “формування соціально-гуманістичних цінностей” і уявлень про їхні формуючі складові, компоненти та ознаки якостей, що не дає змоги конкретизувати, оптимізувати й структурувати навчально-виховний процес. Відсутні наукові

роботи, в яких представлений цілісний спектр соціально-гуманістичних цінностей, який розкриває зміст, прояв і формування у навчальному процесі студентської молоді. Не осмислені та не розкриті повністю змістовно-фундаментальні можливості фізичної культури у цьому напрямі; спостерігається також недостатня дослідженість цієї тематики в базисно-теоретичному та морально-психологічному аспектах.

Не дивлячись на значний обсяг наукових праць щодо трансформації суспільного життя, сучасні науковці недостатньо досліджень присвячують проблемам суспільно-виховних процесів щодо розвитку здорового соціуму. Також на разі існує спрощене уявлення про державне регулювання суспільним здоров'ям, як однобічно зорієнтований процес, де особа постає в ролі об'єкта, а не активної сили. Для вирішення цих проблем необхідно чітко уявляти, як індивід інтегрує суспільні цілі й цінності [125, с. 117]. Тому, і реалізація виявлених проблем потребує глибокого аналізу сутності суспільно-виховних процесів, визначення особливостей їх провадження в сучасній Україні.

Не дивлячись на різноманіття наукових підходів, у вітчизняній і західній науці [313] досліджують лише загальні тенденції суспільно-виховних процесів, а питання особливостей розвитку суспільного здоров'я майже не знаходять свого відображення. Проведений аналіз наукової дослідженості свідчить, що питання суспільного здоров'я ще належно не висвітлено у науковій літературі з державного управління, відсутній єдиний підхід до визначення сутності соціогуманітарних аспектів управління суспільно-виховними процесами.

Вивчення теорії державного управління суспільно-виховними процесами допомагає об'єктивно підійти до вироблення певних підходів щодо участі особи у суспільному житті з урахуванням особливостей сучасного стану суспільного здоров'я [63]. Адже людина набуває статусу громадянина внаслідок тривалої взаємодії з суспільством та довкіллям. Громадянин значною мірою детермінований політичними, національними, соціальними, економічними, ідеологічними відносинами та зв'язками між ними [71].

Останнім часом у світі побутує думка про здорове і стабільне суспільство, в якому ефективно діють гуманітарні складові розв'язання соціальних проблем. Ідеалом виховання є гармонійно розвинена, соціально активна, здорова людина, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими, фізичними і духовними якостями, патріотизмом [144, с. 9]. Ці поняття необхідно формувати, починаючи з раннього віку, закріплюючи в сім'ї, школі, середніх спеціальних і закладах вищої освіти.

Суспільне виховання формується, як правило, через усвідомлення прийнятого типу громадянського суспільства. Утвердження у суспільстві засобами громадянської освіти населення відповідних знань, вивчення норм поведінки, культури відносин, виховання здатності до участі у громадському житті, створення й розвиток державної системи валеологічної освіти, яка б ґрунтувалася на фундаментальних цінностях здорового способу життя, дає можливість значно підвищити рівень здоров'я населення [215]. Очікуваним результатом суспільно-виховних процесів має бути формування громадянина, якому властиві такі риси, як шанування ідеалів рівності, відчуття власної гідності, здатність визначати проблеми суспільного життя, бажання і вміння вимагати їх розв'язання.

Результативність самореалізації особи значно обумовлена її громадянською освітою. Відповідні знання потрібні для розв'язання проблем громадського життя, суспільного здоров'я. У демократичному суспільстві розвиток суспільного здоров'я обумовлений необхідністю збереження непорушності цінностей, інституцій та зразків поведінки "здорового громадянина" [426]. Така система складається зі ставлення індивіда до самого себе, до інших людей, до системи "здорового суспільства", до інститутів влади.

На цей час, на жаль, актуальними є ускладнені соціальні умови життя людини; тривале емоційне навантаження; неперервні життєві зміни, сукупність подій; негативна поведінка і психофізична активність індивіда; висока щільність населення. Також сюди варто додати: відсутність виховання і навчання, зокрема, валеологічного, гігієнічного; розвитку культури здоров'я.

Відсутність знань, неправильне виховання призводять до недотримання здорового способу життя. Здоровий спосіб життя залежить від: об'єктивних суспільних умов; конкретних форм життєдіяльності, що допомагають втілювати його в основні сфери суспільного життя; системи ціннісних відношень, скеровуючи свідому активність людей у русло “здорового мислення” [337].

Соціальна консолідація суспільства є вищою формою функціонування і розвитку соціальних відносин у суспільстві, забезпечуючи оптимальне поєднання та діяльну реалізацію інтересів різних суспільних груп [289]; а здоровий спосіб життя можна розглядати як універсальну здібність до різносторонньої адаптації щодо відношенні до впливу зовнішнього середовища і зміни стану внутрішньої сфери.

Доречним видається розгляд передумов формування національної ідентичності, які охоплюють проблему патріотичного виховання молоді. В історії українського народу фізичне виховання входило в повсякденне життя сім'ї, роду, суспільства, формувалася своєрідна система фізичного виховання, що відображала особливості життя українського народу. До сучасного розвитку формування громадянина, як соціальної особи, вона почала істотно змінювати умови життєдіяльності, до яких була пристосована в своєму історично-біологічному розвитку.

Відповідно, можна припустити, що масовий спорт – це соціальний рух, який здатний посилювати соціальні зв'язки і слугувати каталізатором соціальної інтеграції [277]. Масовий спорт може виконувати інтегративну роль у якості організаційного механізму державного регулювання. Сьогодні загальновідомим є уявлення про корисний вплив спорту, який відіграє важливу роль у забезпеченні здоров'я, фізичної підготованості, і як наслідок, національного благополуччя. Потрібно звернути увагу на глобальний рівень функціонування спорту як інституту – на систему міжнародних відносин, вагомим учасником якої стає спорт, продукуючи символічну взаємодію [14, с. 82].

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні, євроінтеграційні процеси, що відбуваються у суспільстві, висувають принципово нові вимоги до теоретико-методичних, нормативно-правових та організаційних основ системи фізичного виховання та спорту у вищій школі зі забезпеченням формування належного рівня інтелектуального потенціалу нації, реалізацією вроджених задатків та удосконаленням здібностей молоді особи. На теперішній час майже відсутні комплексні наукові праці, які були б присвячені дослідженню досвіду системно-організаційних аспектів системи фізичного виховання та спорту молоді в системі вищої освіти України.

Регресивні інновації Міністерства освіти і науки України щодо фізичного виховання та спорту у вищій школі України суттєво підвищують відповідальність фахівців галузі за стратегію розвитку та збереження здоров'я студентської молоді. Увага фахівців до наукового вивчення різних аспектів студентського спорту припадає на завершення ХХ – початок ХХІ століття. Значна частина наукових досліджень присвячена студентському спорту у різних країнах світу, його значенню у формуванні культури особистості молоді людини, загальним проблемам міжнародного студентського руху [101, 116, 131, 168, 188, 318, 411].

Загальновідомо, що перед галуззю фізичної культури і спорту стоять завдання, пов'язані зі зміцненням здоров'я населення та підвищенням авторитету держави на міжнародній арені. Завдання реалізуються шляхом залучення населення до занять фізичною культурою і масовим спортом, а також завдяки результативності виступів представників країни у спорті вищих досягнень. У зв'язку із цим студентський спорт, який є складовою фізичного виховання молоді, володіє значними резервами для реалізації вищезазначених завдань.

Студентський спорт, як одна з організаційних форм фізичного виховання, орієнтований на залучення студентів до систематичних занять фізичними вправами і спортом, організацію активного відпочинку, самореалізацію студентської молоді. Він є зв'язковою ланкою між масовим спортом та спортом

вищих досягнень. Отже, студентський спорт доповнює та збагачує професійну підготовку висококваліфікованих фахівців в умовах закладів вищої освіти для різних галузей суспільної діяльності [168]. Заняття спортом стають усе помітнішими не тільки соціальними, а й політичними чинниками в сучасному світі. Залучення молоді до занять спортом, а також їхні успіхи на міжнародних змаганнях є безперечним доказом життєздатності та духовної сили нації, сприяють створенню позитивного іміджу держави на міжнародній арені. Тому державна підтримка студентського спорту є одним із важливих напрямів соціально-економічної політики нашої країни.

Головна мета цієї політики полягає в реалізації державної діяльності в галузі спорту, визначеної в стратегії розвитку Олімпійського руху в Україні на період до 2020 року, у створенні умов, що орієнтують студенську молодь на здоровий спосіб життя, розвиток спортивної інфраструктури, а також на підвищення конкурентоспроможності українського спорту [174]. Проблеми студентського спорту, що потребують розв'язання в сучасних умовах України, можна згрупувати так: соціополітичні; нормативно-правові, організаційні, матеріально-технічні та методологічні. Насьогодні в Україні, на відміну від країн Європи, слабо розвинена система спортивних клубів у закладах вищої освіти, а координатором студентського спорту є Спортивна студентська спілка України, яка не має прописаних повноважень у Законі України "Про фізичну культуру та спорт" та не має фінансового і ресурсного забезпечення з боку держави [313].

Головними проблемами розвитку студентського спорту України є: соціополітична складова: відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального і духовного розвитку та соціалізації молоді як наслідку падіння суспільної моралі; нормативно-правова складова: недосконалість нормативно-правової законодавчої бази розвитку студентського спорту, у тім числі питання його планомірного бюджетного фінансування, статусу та діяльності спортивних клубів; організаційна складова: незадовільна ефективність управління системою та закладами освіти, недостатні розвиток самоврядування

навчальних закладів, залучення до управління громадських інституцій та інших користувачів фізкультурно-спортивних послуг, слабка мотивація адміністрації закладів вищої освіти щодо розвитку студентського спорту, діяльності спортивних клубів та участі студентів у змаганнях різного рівня; матеріально-технічна складова: відсутність механізмів фінансового та ресурсного забезпечення процесу вдосконалення фізичного виховання та спорту в системі освіти і науки України; сповільнений розвиток та впровадження інноваційних спортивних технологій, що істотно ускладнює розвиток фізичної культури та масового спорту, підготовку спортсменів високого класу, негативно позначається на конкурентоспроможності студентського спорту [136].

Трансформація ролі студентського спорту в процесі освіти української молоді обумовена загальними зрушеннями в соціально-економічній системі, зокрема виведенням держави з різних сфер життя суспільства, в тому числі й зі спортивної сфери. Проблеми погіршення здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготованості населення, відсутності ефективного переходу від системи дитячо-юнацького спорту до спорту вищих досягнень, посилення суперництва в спорті вищих досягнень створюють актуальність розв'язання проблем студентського спорту, що наявні в XXI столітті.

Реалізація масовим спортом, у тому числі на рівні студентства, консолідуючої функції відбувається завдяки комунікативним можливостям та національній свідомості, оскільки масовий студентський спорт – одна зі складових суспільного здоров'я. Суспільне здоров'я окреслюють як філософську, соціальну, економічну, біологічну, медичну категорії, як об'єкт споживання, вклад капіталу, суспільну цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з довкіллям [45]. Здоров'я людини не зводиться до фізичного стану, а передбачає психоемоційну врівноваженість, суспільне здоров'я.

Суспільне здоров'я пов'язане з економічними чинниками, стосунками індивіда зі структурними одиницями соціуму. На суспільне здоров'я впливають міжетнічні стосунки, відчутність різниці у прибутках різних соціальних

прошарків суспільства, рівень матеріального виробництва, техніки і технологій. Ці чинники і складові створюють відчуття соціальної захищеності, що суттєво позначається на здоров'ї людини. У загальному вигляді суспільне здоров'я детерміноване характером і рівнем розвитку важливої сфери соціального життя у середовищі – суспільного виховання.

Виділяють такі компоненти суспільного виховання: об'єктивні суспільні умови; конкретні форми життєдіяльності; систему ціннісних орієнтацій, що формують свідому активність, особливо у молоді [6]. На жаль, сьогодні масовий спорт помітно втрачає своє ціннісне значення серед сучасної молоді. Комерційні види спорту віддаляють реальні можливості занять фізичними вправами на задній план, що знижує інтерес до занять фізичною культурою і спортом та є однією з причин погіршення стану здоров'я сучасної молоді – майбутнього нашого суспільства.

Під суспільним вихованням розуміють діяльність, спрямовану на зміцнення не тільки фізичного і психічного, але й етичного здоров'я, такий спосіб життя громадян повинен реалізовуватися в усіх основних форм життєдіяльності [17]. “Здоровий спосіб життя” в єдності його компонентів біологічного і соціального уособлює соціальну цінність, зміцнення якого – найважливіше завдання цивілізованого суспільства. “Здоровий спосіб життя”, на думку провідних фахівців у сфері медицини та фізичної культури, – це реалізація комплексу єдиної науково обґрунтованої медико-біологічної і соціально-психологічної системи профілактики заходів, у яких важливе значення має фізичне виховання [349].

Формування “здорового способу життя” – складний системний процес, що охоплює багато компонентів способу життя у сучасному суспільстві [368]. Його сутність – забезпечення оптимального задоволення потреб людини за умов оптимізації її розвитку, функціонування організованих внутрішніх і зовнішніх систем організму у тісному взаємозв'язку з суспільством. Його структура охоплює духовний, соціокультурний і правовий простір розвитку та діяльності як в екологічному, так і предметно-речовому середовищі, що, своєю

чергою, залежить від економічних, промислово-виробничих, агрокультурних та комунікаційних чинників.

“Здоровий спосіб життя” можна окреслити як спосіб життєдіяльності, спрямований на збереження і поліпшення здоров’я людей як умови і передумови існування та розвитку інших сторін способу життя. Він втілює грань життєдіяльності, органічно властивої суспільству і спрямованості на турботу про людей. На рис. 1.3. наведено взаємозв’язки фізичної та громадської активності студента з благополуччям його життя.

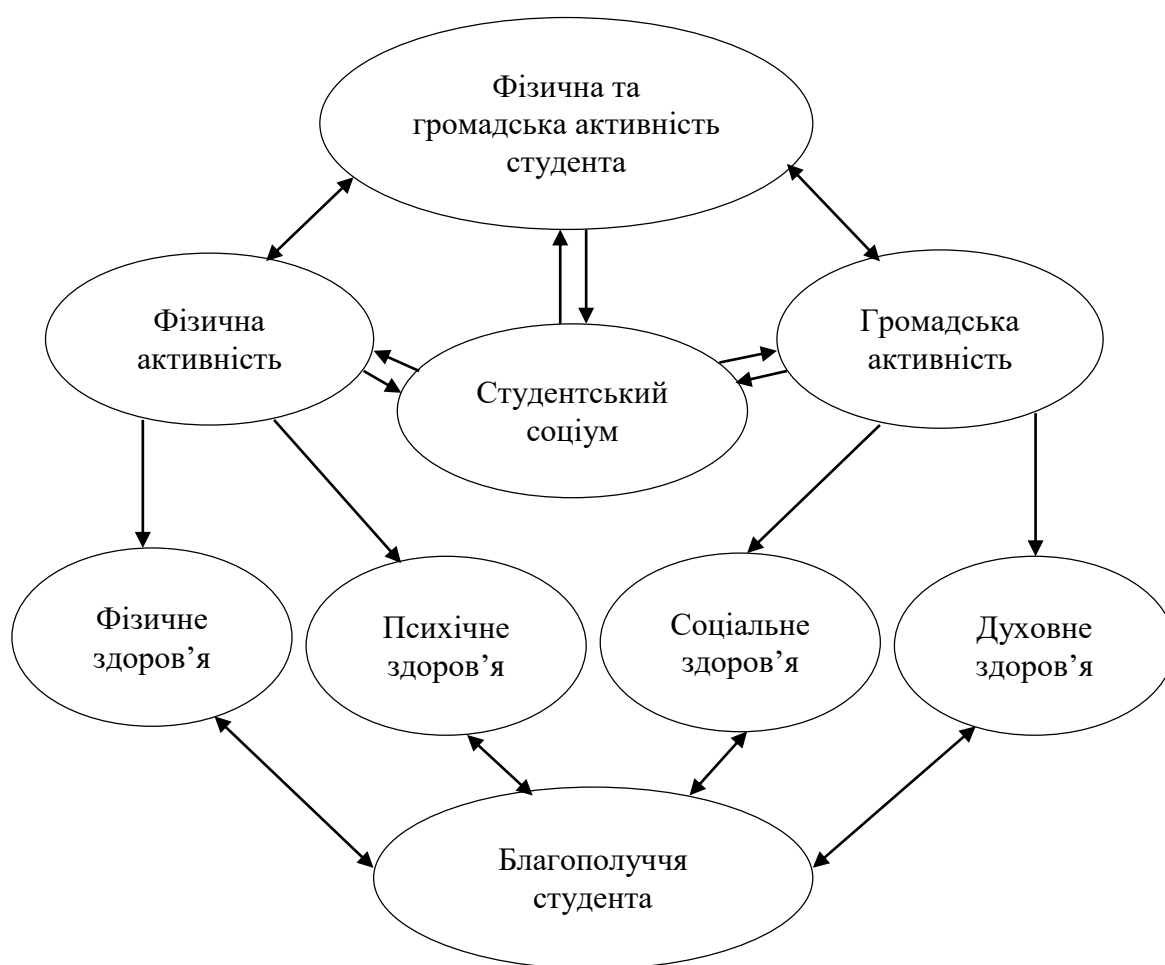

Рис. 1.3. Вплив фізичної та громадської активності на комплексне благополуччя студентства. Джерело: авторська розробка.

“Здоровий спосіб життя” виражає орієнтованість діяльності особистості в напрямку зміцнення і розвитку особистого та суспільного здоров’я. Він пов’язаний із особистісно-мотиваційним втіленням індивідами своїх

соціальних, психологічних, фізичних можливостей і здібностей, можна розуміти як формування оптимальних умов функціонування індивіда в суспільстві [113, с. 7].

“Здоровий спосіб життя” – це типова суспільно-економічна формація життєдіяльності особистості, що зміцнює адаптивні можливості організму людини, сприяє повноцінному виконанню нею соціальних функцій і досягненню активного довголіття, а також сукупність духовних цінностей, їхніх реальних видів, форм і сприятливих для здоров’я ефектів для забезпечення оптимального задоволення потреб людини.

Масовий спорт володіє значним потенціалом, аби стати системоутворюючим елементом у складових розвитку суспільства. В основі структури формування громадянина лежить комплекс взаємопов’язаних особливостей, а “здоровий спосіб життя” виражає орієнтованість діяльності особистості в напрямі зміцнення та розвитку особистого і суспільного здоров’я. Він пов’язаний із особистісно-мотиваційним втіленням індивідами своїх соціальних, психологічних, фізичних можливостей і здібностей.

Актуальним видається розгляд консолідаційних процесів у внутрішньогруповій та міжгруповій взаємодії населення, зокрема, інтегративного потенціалу масового спорту [123]. Розвиток масового спорту – один із найважливіших показників соціально-гуманітарної політики держави, яка може забезпечити реальне втілення в життя гуманістичних ідеалів, цінностей і норм, що відкривають широкий простір для виявлення здібностей особистості, задоволення її інтересів і потреб. Участь у масовому спорті виражає спрямованість особистості на зміцнення і розвиток індивідуального та суспільного здоров’я, сприяє задоволенню життєво важливих потреб в активнорухових діях, фізичних вправах.

Неусталеність соціально-структурних складових суспільства спричинилася до системної кризи в різних сферах життя [120]. Варто зазначити, що у цих процесах задіяні політичні, економічні та культурні чинники у якості об’єктивних передумов суспільно-виховних процесів [194]. Розгляд суспільства

крізь призму структурно-функціонального аналізу дає можливість стверджувати, що у дисонансі зазначених суб'єктивних та об'єктивних чинників зароджуються дезінтегративні процеси, які руйнують систему функціонування суспільства і не сприяють розвитку процесів суспільного виховання населення.

Сутність процесу виховання тісно пов'язана зі соціально-гуманістичними цінностями фізичної культури молодого особистості й полягає в планомірному і систематичному розвитку якостей молодого людини. Використання у фізичному вихованні науково-обґрунтованих досягнень спорту є найбільш перспективним шляхом розвитку інтеграції фізичної та спортивної культур на користь молодій людині [3]. Особливо потрібно наголосити на необхідності цих аспектів спортивної підготовки, які формують особистісну культуру і є, ймовірно, одним із найвищих досягнень культури взагалі. Сюди можна віднести культуру тренування, відновлення, самоконтролю, а також формування зібраності, організованості та наполегливості у досягненні поставлених цілей, а також здатності до багаторічної систематичної роботи над своїм удосконаленням та умінням перемагати і програвати не втрачаючи своєї гідності й віри в майбутній успіх [327].

Із позицій утворення цінностей фізична культура постає як багатогранне та інтегративне явище. Її розглядають в єдності та взаємозв'язку компонентів фізкультурної рекреації, фізкультурної освіти, фізкультурної реабілітації, фізкультурної адаптації; видів фізкультурної діяльності та фізичної культури; структурних компонентів; системи потреб, здібностей, відносин та інститутів; цінностей, спрямованих на формування духовно-тілесної єдності молодого людини через свідомо окультурену фізкультурну діяльність, у якій переважає натхненність фізичного [157].

Фізична культура допомагає виконувати важливі соціальні функції: вона дає змогу порівнювати й оцінювати здібності людей, стимулювати їхню активність, прагнення до вдосконалення своїх здібностей. Виникає соціальна проблема гуманізації суперництва, створення таких умов змагання, які

створюють можливість: порівнювати здібності учасників змагання; об'єктивно оцінювати їхні здібності; не принижувати гідності особистості суперників. Це стимулює активність студентства і, навпаки, "гальмує" дії негативних чинників, які викликають пасивне ставлення до діяльності, спрямованої на формування соціально-гуманістичних цінностей особистості студента. До властивих суспільству загалом і тих, що мають істотний вплив на студентство, відносять чинники: суспільні відносини, матеріально-економічні умови життєдіяльності, соціальне середовище, екологічні та кліматичні умови, систему соціальної політики, стан системи фізичного виховання [155].

Набір об'єктивних специфічних чинників, властивих конкретному закладу вищої освіти і соціальній групі студентів детермінує стан системи освіти в конкретно взятому закладі вищої освіти, соціальне середовище, що формує культуру особистості студента, зміст і дієвість системи соціально-виховної політики, ступінь ефективності функціонування системи фізичного виховання; формування фізичної культури особистості студента, матеріально-побутові умови життєдіяльності студентів, умови, що відображають специфіку і характер навчальної діяльності студентів [25].

Загальні індивідуально-неспецифічні чинники охоплюють: знання, їхній ступінь науковості та усвідомленості; мотиваційно-ціннісні орієнтації; соціально-духовні цінності; біологічні вікові та психологічні особливості; поведінкове ставлення до цінностей фізичної культури; соціальні контакти. Групу індивідуально-специфічних чинників становлять: інтелектуальні та психомоторні здібності; особливості психічних процесів; темперамент, типи характеру, риси [124]. На підставі об'єднання однорідних ознак можна умовно виділити чинники, що впливають на формування соціально-гуманістичних цінностей особистості: соціально-психологічний; організаційно-методичний; психолого-педагогічний; матеріально-побутовий; соціально-демографічний.

Соціально-психологічний чинник охоплює чотири складові незалежні змінні: соціально-психологічний клімат, сформований у вищому навчальному закладі; фізкультурно-спортивні традиції; соціальне оточення, приклад

близьких друзів; думка батьків, викладачів, старших [124]. Важливу роль у формуванні соціально-гуманістичних цінностей молоді особистості відіграє організаційно-методичний чинник, він охоплює усі сторони, різноманіття впливу на студента. У ньому відображається сукупність принципів побудови, методів і форм організації навчальної та позанавчальної діяльності студентів.

Структуру організаційно-методичного чинника становлять: визначення місця і ролі предметного змісту фізичної культури як підсистеми освітнього процесу; вибір компонентів змісту; встановлення сенсу і логіки зв'язків між компонентами змісту; визначення оптимальних варіантів навчальної діяльності студентів (обґрунтування їх з позицій психолого-педагогічних і фізіологічних закономірностей фізичного виховання, теорії оптимізації та педагогічних технологій); вибір найцікавіших для студентів форм фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової та освітньої діяльності; підготовка складових педагогічної технології; визначення діагностичних і функціональних дій; підготовка кадрів [124].

Складовими навчального процесу є форми та методи, що впливають на процес передачі та засвоєння знань, умінь і навичок, чітко злагоджена робота викладачів із використанням прогресивних методів навчання. Удосконалення системи контролю та корекції, оцінки рівня фізичної культури студентів, облік їхніх соціально-демографічних характеристик, індивідуальних особливостей та інтересів дають змогу удосконалювати навчальну діяльність, зробити її більш керованою та ефективною. Агітаційна робота у закладах вищої освіти є важливим чинником успішного формування соціально-гуманістичних цінностей особистості студента [163, с. 86].

Психолого-педагогічний чинник охоплює якість і рівень проведення навчальних занять. Професійна спрямованість, облік індивідуально-психологічних, фізичних, духовних особливостей студентів, адекватне можливостям студентів фізичне навантаження, рішення оздоровчих освітньо-виховних завдань, врахування бажань та інтересів студентів, різноманітність, новизна, емоційність занять, а також особистість викладача. Отже, об'єктивні

та суб'єктивні чинники процесу формування соціально-гуманістичних цінностей студентської молоді взаємопов'язані, взаємообумовлені та утворюють цілісну структуру. На їхній основі необхідна розробка комплексу навчально-педагогічних, державно-управлінських рішень, практичних дій, алгоритму педагогічних технологій, які забезпечать ефективність навчального процесу [171, с. 41].

Враховуючи психолого-педагогічні позиції формування за допомогою фізичної культури соціально-гуманістичних цінностей у студента, – це виховання потреб, мотивів та інтересів до систематичних занять фізичною культурою, як соціального явища у процесі навчальної та самостійної фізкультурної діяльності [110, с. 8]. Мотиваційна сфера студента є системним чинником усіх виховних впливів і формується у процесі соціально-психологічного, інтелектуального і рухового виховання. Потреби, мотиви та інтереси студентів до фізичної культури є психологічним механізмом перетворення суспільних цінностей фізичної культури в цінності молоді особистості.

Суб'єктивні чинники, що визначають рівень соціально-гуманістичної культури студента є сукупністю якостей і властивостей особистості, які самостійно формуються, регулюються, змінюються і визначають спрямованість і схильність. Їх можна, так само як і об'єктивні чинники, поділити на загальні індивідуально-неспецифічні, притаманні всій соціальній групі студентів, і індивідуально-специфічні, які відображають виражену індивідуальність, її специфіку якостей і властивостей. У сукупності чинників, що підвищують активність студентів, певна роль належить фізкультурно-спортивним традиціям, за допомогою яких успішно вирішуються завдання з формування активної соціальної та професійної позиції, залучення їх до фізкультурно-спортивної діяльності, формування позитивного ставлення, виховання поваги до навчального закладу [215].

Характерною особливістю процесу формування фізичної культури студента є вплив викладачів на розвиток молодого покоління. Удосконалення

системи контролю та корекції, оцінки рівня фізичної культури студентів, облік їхніх соціально-демографічних характеристик, індивідуальних особливостей та інтересів допомагають удосконалювати навчальну діяльність, зробити її більш керованою та ефективною. Отже, об'єктивні і суб'єктивні чинники процесу формування соціально-гуманістичних цінностей студентської молоді взаємопов'язані, взаємообумовлені та утворюють цілісну структуру [69].

Сучасна фізична культура багата за змістом і складна за своєю структурою, в ній закладені величезні можливості для соціально-гуманістичного виховання людини, розвитку здатності сприймати, відчувати і правильно розуміти прекрасне у вчинках, у відточених до високого ступеня досконалості рухах. Під впливом правильно організованих фізичних вправ гармонійно розвивається статура, рухи людини стають скоординованими, енергійними і красивими.

Фізична культура загалом є специфічною формою прояву таких фізичних якостей як спритність, швидкість, сила, витривалість та інші. Вони надають специфічний вплив на розвиток здібностей до рухової творчості, отже, мають тісний зв'язок із рівнем розвитку інтелекту і духовних якостей особистості [114]. У процесі систематичних занять фізичною культурою і спортом реалізується глибокий зв'язок фізичного виховання з моральним, розумовим і естетичним, оскільки духовні якості людини, її моральні принципи розкриваються повніше. Здібності, що формуються у процесі занять фізичною культурою, соціального спілкування та наукового пізнання, стають необхідними компонентами та найважливішою умовою розвитку молоді людини і різних видів її суспільної діяльності. Сутність процесу виховання тісно пов'язана зі соціально-гуманістичними цінностями фізичної культури особистості й полягає в планомірному і систематичному розвитку позитивних якостей у молодих людей, особливо студентства [115].

Перспективи розвитку суспільно-виховних процесів полягають, насамперед, у розбудові громадянського суспільства, демократичних форм управління, пріоритеті прав і свобод громадян, здоровому суспільстві [71].

Цінності, традиції, зразки поведінки людина освоює безперервно, і процес цей може бути обмежений тільки тривалістю її життя. Сприймаючи одні ідеї і навички, людина у той же час може поступатися іншими орієнтирами, обирати для себе нові напрями життєдіяльності. Конфлікт між повсякденними потребами та інтересами у реальному житті часто відбувається на особистому рівні, породжує широкий спектр масових настроїв – від байдужості й апатії до агресії та ненависті. Сутність суспільно-виховних процесів є зростання довіри молодій особі-громадянина до своєї держави, усвідомлення нею своєї ролі в процесах суспільного оновлення.

За масштабністю впливу політика держави охоплює всі сфери життя суспільства, у тому числі фізичну культуру й спорт. Державне регулювання галузі фізичної культури та спорту носить двоїстий характер. З однієї сторони таке регулювання має соціально-політичну сутність, наповнюється політичним змістом, а з іншого – має організаційний характер, практичну спрямованість [104]. За своїм сутнісним змістом державне регулювання фізичної культури й спорту є практичним перетворенням в життя політики держави в цій області.

Принципи державної політики в області фізичної культури й спорту знаходять своє об'єктивне вираження (фіксування) у правовій формі, у зв'язку з чим набувають юридичного характеру і виступають у якості офіційних орієнтирів для відповідних суб'єктів правовідносин у цій галузі. Принципи, як і мета державного регулювання, неодмінно повинні бути закріплені в законодавчих актах держави, тоді вони переходять із області наукових категорій у площину їхньої практичної реалізації. Особливо це важливо для формування правової бази системи фізичної культури й масового спорту, де принципи державної політики виступають як вихідні установки для державного регулювання відносин в області спорту [30].

Іншою важливою властивістю принципів державної політики в області фізичної культури й спорту є те, що вони надають стабільність організаційній структурі й функціонуванню системи державного регулювання даною галуззю. Це особливо важливо в сучасний період, коли вже склалися всі державні

інститути в Україні й створені сприятливі передумови для стабілізації системи державного регулювання фізичною культурою й спортом і функціонування в умовах ринкових відносин [72].

Нарешті, варто звернути увагу на виховний вплив принципів державної політики в області фізичної культури й спорту на посадових осіб органів управління, спортсменів, тренерів та інших працівників спортивних організацій і об'єднань. Дотримуючись приписів правових норм, керуючись вимогами правил поведінки, зазначені особи в такий спосіб усвідомлюють зміст цих вимог і приписів і, відповідно, зводять закладені в законодавстві принципи державної політики в області фізичної культури й спорту до рівня їхніх особистих переконань. У зв'язку із цим зростає значення правового виховання спортсменів, тренерів, посадових осіб органів державного регулювання й інших фахівців спортивних організацій і об'єднань [60].

В області фізичної культури й спорту проявляють себе принципи різного рівня (масштабу) дії, а тому вони неоднозначні по своєму місці й ролі в системі державного регулювання галуззю. Дана обставина безпосередньо впливає на класифікацію принципів. Насамперед, варто назвати принципи, дію яких поширюється на всю сферу державного регулювання. Їхнє основне значення для всього суспільства й держави переводить їх у ранг конституційних (основних), у зв'язку із чим вони закріплені в головному законі держави. Поряд із цим діють принципи державної політики в області спорту, тобто принципи з обмеженою сферою дії. Їх логічно назвати галузевими. Дані групи принципів взаємозалежні, взаємодіють між собою й становлять фундаментальну основу організаційної побудови й функціонування системи фізичної культури й спорту [179].

Галузеві принципи повинні відбивати якісні особливості фізичної культури й спорту як об'єкту державного регулювання, відтворювати структуру закономірностей його розвитку в суспільстві. Увесь зміст державного управління полягає в обов'язковому обліку виявлених закономірностей, у забезпеченні необхідних умов (матеріальних, організаційних тощо) для

найповнішого їхнього прояву в суспільній практиці. До таких закономірностей належать: безпосередній зв'язок фізичної культури й спорту з політичною орієнтацією держави; органічний зв'язок фізичної культури й спорту з охороною здоров'я громадян; істотний зв'язок фізичної культури й спорту з вихованням особистості; необхідний зв'язок фізичної культури й спорту з виробничою й військовою практикою.

Зазначені закономірності створюють підґрунтя до формування генеральної мети, завдань, функцій, організаційної структури й принципів державного регулювання галузю. Інакше кажучи, закономірності розвитку фізичної культури й спорту виступають тими об'єктивними критеріями, які виражають фундаментальні основи функціонування системи державного регулювання фізичною культурою й спортом. Принципи державної політики в системі фізичної культури й спорту можна сформулювати у вигляді наступних напрямів [36]: загальнодоступність; оздоровча спрямованість; всебічний розвиток особистості; професійно-прикладна спрямованість; міжнародна спортивна інтеграція.

Головний напрямок державної політики в сфері фізичної культури й спорту лежить у площині створення необхідних умов для розвитку фізичної культури й спорту серед різних категорій населення, зокрема серед студентської молоді. Варто зазначити, що протягом останніх десятиліть здійснювалися фрагментарні незначні перетворення у системі державного регулювання фізичної культури та масового спорту, однак корінної модернізації галузі, яка б сприяла підвищенню потенціалу моодої людини відповідно до вимог сучасного життя не відбулося. Для створення загальнонаціональної управлінської моделі фізкультурно-спортивного руху, вирішення проблем зміцнення фізичного здоров'я молодих осіб необхідна єдина стратегія дій міністерств і відомств, громадських організацій, адміністрацій закладів вищої освіти, громадських студентських об'єднань, підприємств, комерційних структур, учених і фахівців. Ця стратегія повинна бути спрямована на створення максимально сприятливих умов для

оздоровлення молоді України під час її навчання в освітніх установах.

Ефективність державного регулювання суспільно-виховними процесами у молодіжному середовищі залежить від внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на індивідів. Вплив кожного чинника позначається вибірково через низку обставин, у тім числі завдяки наявності у громадянина внутрішніх переконань, цінностей та ідеалів. Суспільно-активна молода особа вміє відстоювати свої соціальні інтереси, володіє розвинутою свідомістю і культурою, бере активну участь у громадському житті суспільства. Також наявний процес розвитку громадянином існуючої системи суспільного здоров'я завдяки його активній життєвій позиції. Сучасний етап державного регулювання суспільно-виховними процесами відрізняється складністю, суперечністю, високим ступенем взаємодії суб'єктів цієї системи [177].

Темпи уповільнення розвитку свідомості молоді в Україні можуть отримати позитивну тенденцію на основі всебічного розвитку особистості студента – не просто вдосконалення його підготовки, а гармонійного його розвитку, що забезпечує високий ступінь активності, мобільності та адаптації до швидко мінливих умов ринку. Для цього необхідно розвивати у студентів уміння поповнювати свої знання, вчитися думати, робити самостійні висновки на основі конкретних знань, формувати навички перетворювального інтелекту, який допоможе їм стати конкурентоспроможними особистостями.

Вирішення цих завдань можливе лише за умови сфокусованого впливу держави на зміст освіти, в якому повинні бути цілісно й гармонійно представлені цінності матеріальної та духовної культури, науки, провідні сфери мистецтва, економічна культура і культура праці, політична, правова, комунікативна культура [189]. Важливе значення має фізична культура, як історично детермінована галузь загальної культури та історії людства. Процес формування фізичної культури молоді особистості з позицій гуманістичної та соціальної спрямованості розрахований на створення системи уявлень про цей процес і реалізацію в контексті цілей демократизації та гуманізації держави й особистісних потреб студентів у галузі фізичної культури.

Висновки до розділу 1

Побудова незалежної, правової, сильної, демократичної держави передбачає сьогодні використання нових принципів функціонування усієї системи державного управління в Україні. Особливістю сучасного періоду розвитку вітчизняної системи державного управління є баченні загальної перспективи управлінської діяльності, яка потребує вирішення не лише конкретних управлінських завдань, але створення ефективного механізму їхньої реалізації. В умовах сучасної України проблематика механізмів державного управління надзвичайно актуальна і знаходиться в центрі уваги.

Існуючий стан державно-управлінських відносин потребує удосконалення, оскільки не відповідає вимогам сьогодення. Здоровий спосіб життя та фізична культура і спорт повинні стати соціальним феноменом, об'єднуючою силою і державницькою ідеологією, що сприяє розвитку сильної держави і здорового суспільства. Розвиток фізкультурно-оздоровчої діяльності зумовлений цивілізаційними чинниками, у вирішенні яких вона може виступати як засобом культивування у суспільній свідомості цінностей творчості, толерантності, солідарності, розвитку особистості, так і оптимізації комунікації та урегулювання конфліктів.

У теперішній час здоровий спосіб життя набуває все більшого соціального статусу, оскільки інтерес до людини та її здоров'я все сильніше виявляється в багатьох сферах життя – культурі, освіті, суспільних взаємовідносинах. Диференціація у фізкультурно-оздоровчій діяльності, згідно з різними соціальними аспектами і рівнями структурної організації людини, цілком закономірна. Набуваючи позитивного соціального резонансу фізкультурно-оздоровча діяльність з'єдналася з різними соціальними інститутами: зі сферами освіти, охорони здоров'я та психологічної допомоги.

Створенню інтегративного уявлення про природу людини сприяло дослідження соціально-філософських аспектів розвитку і становлення особистості. Це в кінцевому рахунку залежить як від самої людини, так і від тих соціокультурних умов суспільства, в якому живе людина, від здатності людини

до саморегуляції і своїх потенційних можливостей на основі її фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Органи державної влади за участі громадських організацій повинні розробити систему заходів щодо підтримання та зміцнення здоров'я різних категорій населення в соціально-побутовій сфері та забезпечувати умови для її впровадження в життя, використання фізкультурно-оздоровчої діяльності як засобу профілактики і лікування захворювань. На місцеві органи виконавчої влади покладається створення сприятливих умов для занять населення фізичною культурою за місцем проживання та у місцях масового відпочинку.

Характер фізкультурно-оздоровчої діяльності безпосередньо залежить від соціально-історичних традицій, які склалися у державі та тенденцій її розвитку як суспільного явища. Державне регулювання фізичної культури та спорту повинно впорядковувати, організовувати, спрямовувати забезпечення галузі, використовуючи методологічну сукупність специфічних правових, адміністративних, економічних методів, засобів, інструментів та важелів. Застосування та зміст впливу цього інструментарію визначається цільовою спрямованістю та процесуальним етапом регулювання.

Держава повинна регулювати відносини у сфері фізичної культури за рахунок коштів відповідних бюджетів на підставі державних нормативів фінансування фізкультурно-оздоровчих програм шляхом формування державної політики у цій сфері. Діяльність відповідних державних органів та їхніх представництв повинні гарантувати права громадян на заняття фізичною культурою; бути регламентованими відповідною нормативною базою і визначати напрямки удосконалення фізкультурно-оздоровчої діяльності.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА МАСОВОГО СПОРТУ У ДЕРЖАВНОМУ РЕГУЛЮВАННІ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДДЮ

2.1. Педагогічно-виховні фактори державної гуманітарної політики щодо фізичного виховання у системі вищої освіти України

Сучасний стан української освіти підтверджує залежність структури і функціонування цього інституту від умов соціокультурного і політичного середовища. Державне регулювання в галузі освіти найтісніше пов'язані зі сучасними модернізаційними процесами, які виявили кризові явища в українському суспільстві, торкнулися майже всіх сфер суспільного життя, надалі продовжують чинити серйозний вплив на функціонування головних соціально-політичних інститутів. Стабілізація і вихід на новий рівень соціально-економічного і політичного розвитку України можливі за умови формування нового підходу до системи освіти.

До XVI століття мета фізичного виховання полягала у вихованні повноцінного здорового громадянина – воїна; завдання фізичного виховання зводилися до завдань тіловиховання: зміцнення здоров'я, розвиток фізичних якостей, сприяння утвердженню духовних сил особи, зокрема зміцненню її волі, виховання наполегливості, вміння керувати своїм тілом як знаряддям духу [350]. Такі теоретичні підходи до тіловиховання формуються ще й сьогодні, концентруються й передаються наступним поколінням у вигляді досвіду.

Починаючи з XVI і до XX століття метою фізичного виховання було виховання людини праці та воїна, забезпечення здоров'я людини-працівника, яка б володіла сукупністю виробничих функцій. На цьому історичному етапі фізичне виховання виконує такі завдання: зміцнення здоров'я людей, формування в них умінь, спрямованих на підвищення продуктивності праці та навчання; оволодіння низкою знань і навичок, потрібних для бойової міцності

армії.

Відбувся поділ фізичної культури в суспільстві на дві автономні сфери, різні за формою й засобами діяльності: спорт як галузеве виробництво з орієнтацією на відтворення спортсменів та рекордів і масову фізичну культуру з орієнтацією на рухову активність і декларативне забезпечення здоров'я. Як наслідок цього розподілу, в колишньому Радянському Союзі склалася парадоксальна ситуація, яка полягала в тому, що на найпрестижніших змаганнях радянська спортивна еліта здобувала перемоги та показувала високі результати, а в той же час фізична культура громадян країни була в занепаді [56]. Простір фізичної культури звужувався до рекреативного та реабілітаційного змісту.

У розвитку методичної системи фізичного виховання почали стихійно з'являтися нові технології фізичного виховання, однак, більшість закладів вищої освіти не здатні були їх запровадити у навчальний процес через брак матеріально-технічної бази, кадрового забезпечення.

Незважаючи на значні зусилля партійних і державних органів, відбувся суттєвий спад інтересу різних верств населення, зокрема студентської молоді, до існуючої державної системи фізичного виховання. Система фізичного виховання, як і всі інші галузі, виявилася зачиненою, спрямованою лише на внутрішні потреби за односторонніх помилкових критеріїв; ідеологічна зашореність і командно-адміністративні методи управління гальмували розвиток не лише методичної системи, а взагалі всієї фізкультурно-виховної діяльності і призвели до суттєвого відставання від стандартів багатьох розвинених країн світу [103].

Метою фізичного виховання на початку XXI століття постає формування основ фізичної та духовної культури людини-творця в умовах інформатизації суспільного життя. Відбувається трансформація та модифікація завдань фізичного виховання: формування усвідомленої потреби в освоєнні цінностей здоров'я, фізичної культури та спорту; зростання ролі здорового способу життя; забезпечення раціонального формування індивідуального фонду рухових умінь

і навичок; формування мотиваційних установок на фізичне й духовне самовдосконалення; забезпечення фізичного вдосконалення як умови досягнення високого рівня професіоналізму в соціально значущих видах діяльності [56].

За минулий період отримано низку даних у цій царині та досягнуто певних позитивних результатів у практичній управлінській діяльності. Однак, незважаючи на цей факт, у галузі державного управління цією проблематикою, у сучасних соціально-економічних умовах вони вже не відповідають об'єктивним потребам суспільства. Переважно у вітчизняних дослідженнях домінували роботи з формування теоретичних основ управління галуззю, були визначені принципи, функції та методи управління, досліджували управлінську діяльність керівників державних і громадських фізкультурно-спортивних організацій і деякі інші проблеми [60, 72, 82, 154].

Істотний вплив на розвиток теоретико-методологічних засад державного управління фізичною культурою і спортом внесли роботи С. Вавренюка, І. Гасюка, Н. Дацій, С. Домбровської, І. Парубчака, І. Рибчича, О. Шаптали [39, 53, 85, 239, 276, 297]. Отже, поштовхом до вирішення цієї проблематики має бути узгодження з реаліями сьогодення системи залучення населення до рухової активності оздоровчої спрямованості на основі програмно-цільового підходу та відхід від стереотипів, характерних для часів Радянського Союзу. Незважаючи на ці та інші наукові роботи в галузі державного управління фізичною культурою і спортом на цей час відсутні дослідження з управління системою фізичної культури і спорту на основі програмно-цільового підходу. Вчені аналізували різні аспекти системи управління цією сферою. Найважливішими питаннями, які потребують дослідження, є такі, як розгляд сутності управління, аналіз системи фізичної культури і спорту як об'єкта управління в сучасних соціально-економічних умовах, однак, вони ще залишилися поки маловивченими. Сучасний рівень поставлених завдань перед вітчизняним фізкультурно-спортивним рухом висуває підвищені вимоги до державного управління цим соціальним явищем [92]. Накопичені наукові і

практичні знання про систему управління не дають можливості успішного вирішення цих завдань.

Водночас не часто трапляються роботи, в яких повністю використовують методологію програмно-цільового управління. У цих дослідженнях використання програмно-цільового підходу в управлінні є фрагментарним, невпорядкованим, не визначені сутність, структура і особливості управління на основі цього підходу [344]. Спостерігається нерівномірність подання інформації, що висвітлює теоретико-методологічні основи програмно-цільового управління в галузі фізичної культури і спорту. Комплексне дослідження зазначених питань є складним завданням, котре полягає у вдосконаленні державного регулювання процесами розвитку та становлення фізичної культури і спорту в Україні та пошуку шляхів системних трансформацій для цього вдосконалення.

Дослідження етапів формування, розвитку і трансформації системи державного регулювання фізичною культурою і спортом в Україні показали, що вони не завжди відповідали конкретним соціально-економічним інтересам розвитку суспільства і держави. При цьому головною характерною рисою залишалось недостатнє поєднання державницьких основ і громадських ініціатив. Успіх розвитку цієї сфери залежить від реалізації державної політики – комплексу заходів щодо створення правових, економічних та організаційних умов для задоволення потреб різних категорій і груп населення у фізкультурно-спортивній діяльності всіх рівнів: від оздоровчої фізкультури до спорту вищих досягнень [62].

Проведений аналіз засвідчив, що в Україні визначено загальні засади організації діяльності у галузі фізичної культури і масового спорту фізкультурно-спортивними організаціями, установами, підприємствами, особливості діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту, порядок визнання видів спорту та спортивних дисциплін [62]. Особливістю досягнення мети дослідження є створення умов, які забезпечать можливість усім громадянам вести здоровий спосіб життя, систематично займатися фізичною культурою і

спортом, отримати доступ до розвиненої спортивної інфраструктури, підвищити конкурентоздатність масового спорту.

Нові соціально-економічні умови, обумовлені глобалізацією і світовою економічною кризою, породили безліч проблем, вирішення яких пов'язане з розробкою принципово інших теоретико-методологічних підходів до управління освітою в контексті сучасних реалій [334]. Особливого значення, у зв'язку з цим, набуває аналіз державного регулювання в галузі освітньої сфери, тенденцій інноваційного розвитку сучасної системи підготовки професійних кадрів, політики розвитку конкурентоспроможності освітніх організацій, формування іміджу діяльності держави у підготовці професійних кадрів, соціально-економічного моніторингу пріоритетних напрямів розвитку освіти в Україні [370].

Формування нового освітнього простору як умови успішної модернізації сучасної державності є об'єктивною потребою країни в якісній вищій і середній освіті, що своєю чергою, вимагає трансформації державної гуманітарної політики та регуляторних механізмів у цій сфері [23]. Вивчення світового досвіду оптимізації механізмів в освітній політиці, виявлення векторів і умов трансформації цієї сфери сприяє процесам модернізації. Сучасність ставить перед науковим співтовариством завдання вивчення технологій і методів формування громадянськості у процесі залучення молодого покоління не тільки в освітню сферу загалом, але і в систему громадської освіти.

У цьому контексті необхідно виявити й узагальнити теоретичні та методологічні підходи до системи державного регулювання в галузі освіти; охарактеризувати стан і динаміку сучасних концепцій державного регулювання у сфері освіти; розкрити основні механізми реалізації освітньої політики і державного регулювання у процесі сучасної модернізації в галузі освіти [23]. Проблема розвитку освіти в сучасних реаліях полягає у формуванні такого уявлення про неї, яке було б визначальним чинником і засобом збільшення якісного стану людського капіталу, що, своєю чергою, сприяло б розвитку держави та підвищення її іміджу на міжнародній арені. Сьогодні ми можемо

констатувати, що стан освіти є одним із найважливіших чинників у процесі формування громадянської, економічної і соціальної життєдіяльності сучасного суспільства.

Поняття інноваційності процесу освіти залишаються доволі абстрактними, чітко не сформульованим у нормативно-правових актах; відсутні конкретні механізми її здійснення і впровадження в систему управління освітою. Недостатньо розроблений механізм взаємодії потреб ринку і економіки зі штатом висококваліфікованих кадрів, їхнього рівня підготованості зі системою перенавчання та підвищення кваліфікації [60]. Освіта є складною і багатогранною системою, що охоплює в себе велику кількість елементів, які активно взаємодіють один з одним з метою досягнення результатів, що мають важливе державно-суспільне значення.

Пильна увага до проблеми людини та її діяльності в умовах загострення соціально-економічних умов у країні, а також зростання науково-технічного прогресу викликали потребу поглибленого і різнобічного вивчення проблеми адаптації до освітньої діяльності у закладах вищої освіти, розробки її у багатьох напрямках різними науками на основі наукової методології [325]. Ця проблема порушує широкий спектр соціальних, психологічних, економічних та інших питань, які стосуються не лише матеріальної, а й духовної діяльності людини.

Дослідження процесу адаптації студентів до навчання у закладах вищої освіти набувають останнім часом особливої актуальності, у зв'язку зі зростанням інтенсивності дії та збільшенням кількості чинників, які посилюють динамічність співіснування людини і навколишнього середовища й обумовлюють підвищені вимоги до адаптаційних механізмів особистості [280]. Постійні зміни зовнішнього середовища вимагають від людини тих чи інших форм реакцій, які, залежно від характеру адаптації, можуть бути більш чи менш адекватними.

Існуюча система освіти має велику кількість проблем і питань, що виникають у процесі функціонування та державного регулювання нею. Проведене в Україні постійне реформування системи державного управління

освітою зокрема, і всієї системи загалом, призводить до ще більшого ускладнення її функціонування та виникнення проблем та завдань, нових за своїм характером і змістом. Такий підхід потребує постійного моніторингу, запобігання і швидкого вирішення, що в підсумку ускладнює державне регулювання, породжуючи необхідність його постійної перебудови залежно від складності та обставин .

Державне управління системою освіти покликане реалізуватися на принципах демократії і законності, автономії освітніх структур і організацій, використання принципу інформаційної відкритості та врахування громадської думки, бути державно-громадським. Політичні конотації поняття “освіта” пов’язані з проблематикою соціальної та національної безпеки, політичною та громадянською активністю, демократизацією політичного життя [23]. Прагнення різних груп впливати на освітні процеси в державі є одним із чинників сучасного політичного процесу загалом і вектора політичної модернізації зокрема.

Заходи, які використовують сучасні громадсько-політичні сили з метою впливу і контролю на освітні процеси та освітній простір, пов’язані з тим, що освіту як інститут вони розглядають як ресурс досягнення політичних цілей і завдань, у тому числі як ресурс легітимації влади. На сучасному етапі домінуючими напрямками державної політики в сфері освіти постають особистісно-орієнтована і компетентнісна концепції. Не зважаючи на розбіжності в їхніх концептуальних підходах, вони оперують основними доктринальними положеннями, які пов’язані з формуванням “особи громадянина” в сучасній політико-економічній системі.

Таку схожість підходів можна пояснити тим, що вони сформульовані в межах ліберальної моделі політичної модернізації. Особливістю трансформації української політики та державного регулювання в галузі освіти є прагнення до інтеграції освіти України у систему освіти економічно розвинених країн, з одного боку, і відстоювання власних національно-державних інтересів, з іншого [24]. Це призводить до розбалансування державно-управлінських

механізмів, девальвації критеріїв ефективності результатів модернізації, зникнення соціального і політичного консенсусу.

Зміни політичного та соціально-економічного характеру, що відбуваються в Україні, вимагають докорінного реформування системи вищої освіти, яка повинна забезпечити студентів реальні умови для інтелектуального, духовного і фізичного зростання, підвищення його загальнокультурного і професійного рівнів, що відповідають світовим стандартам. Теоретичний аналіз проблеми психологічної адаптації студентів до навчання у закладах вищої освіти допоміг визначити поняття адаптації студента до нових умов життєдіяльності та життєтворчості як складний, динамічний і багатосторонній психологічний процес внутрішньої та зовнішньої перебудови діяльності студента, що відбувається у процесі пристосування до умов навчання й активного оволодіння ними [25, 52,124].

У процесі зростання рівня адаптації студента послідовно проступає відповідність якостей його особистості вимогам діяльності, щоб оптимально здійснювати її. Цей процес дає змогу індивідууму задовольняти актуальні потреби та реалізовувати пов'язані з ними завдання (за умов збереження психічного і фізичного здоров'я), забезпечуючи водночас відповідність психічної діяльності та поведінки відповідно до вимог середовища. При цьому варто виділити етапність адаптаційного процесу: часткова адаптація, реалізована на основі сформованих раніше психологічних і психофізіологічних механізмів, замінюється достатньою і повною довгостроковою психологічною адаптацією [124].

Психологічна адаптованість – це емоційна складова комплексного поняття адаптованості. Її зміст полягає у суб'єктивному відчутті емоційного комфорту у соціумі, де перебуває суб'єкт. Потреба у відчутті емоційного комфорту відчувається як потреба у прийнятті тим оточенням, яке розглядають як референтну групу. Психологічна адаптованість має прояв у відчутті емоційної близькості з соціальною групою, у нашому випадку зі студентською групою, факультетом й університетом загалом [124].

Одним із психологічних показників рівня адаптованості є “сила Я”, що виражається у здатності особистості реалістично оцінювати свої слабкі і сильні сторони у контексті тих чи інших можливостей, наданих середовищем. Однак, якщо середовище студент сприймає як несприятливе для оцінювання сторін своєї особистості і реалізації цілей, то можна говорити про неадаптованість студентів-першокурсників [391].

Для студентів-першокурсників соціальне середовище університету є новим, тому на формування психологічного компонента адаптованості потрібен деякий час. Окрім того, психологічна адаптованість є найважчою для зовнішнього впливу (формування) компонентів адаптованості, оскільки суб’єктивним є відчуттям емоційного комфорту [25]. Про рівень соціально-психологічної адаптованості свідчить переживання задоволеності собою, у зв’язку зі своєю належністю до соціуму.

На думку студентів, головні причини труднощів у їхньому навчанні: 35 % – нерозуміння матеріалу, який викладають, важко сприймається матеріал; 12 % – слабка базова шкільна підготовка; 10 % – великий обсяг матеріалу, “багато термінів – запам’ятовувати важко”; 10 % – брак часу; 8 % – високі вимоги викладачів; 6 % – дуже швидкий виклад матеріалу; 6 % – лінь; 4 % – важко знайти матеріал; 3 % – немає труднощів; 2 % – некоректне звернення викладача до студентів; 2 % – конфлікти з викладачем; 2 % – необ’єктивність оцінювання [124].

Узагальнюючи результати дослідження ставлення студентів до себе як суб’єктів навчального процесу, можна зробити висновок: найвагоміші суб’єктивно усвідомлювані студентами труднощі, пов’язані з навчальним процесом, а також труднощі, пов’язані з недостатніми навичками самоорганізації. У процесі адаптації до соціально-психологічного простору закладів вищої освіти виникають особистісні проблеми:

– мотиваційні (недостатність внутрішньої та зовнішньої мотивації у разі труднощів у навчанні);

- раціональні (ілюзорна уява щодо системи навчання у закладах вищої освіти);
- поведінкові (відсутність стереотипів поведінки, адекватних соціально-психологічному простору закладу) [124].

Психологічне спостереження за процесом адаптації студентів-першокурсників припускає реалізацію декількох практичних, теоретичних і методичних завдань: збереження контингенту, відстеження вікових та індивідуальних особливостей, що впливають на адаптаційні процеси, виявлення суб'єктивних й об'єктивних критеріїв успішності/неуспішності, створення і відпрацювання методичного апарату для психологічного забезпечення швидшого й ефективнішого долучення студента в колектив і навчальний процес.

На цей час зниження рівня здоров'я, фізичного розвитку та фізичної підготованості студентської молоді в Україні набули критичних показників. Причинами незадовільного стану фізичної підготованості студентської молоді та погіршення стану її здоров'я є суттєве зниження рухової активності та недостатня увага до фізичного виховання у загальноосвітніх школах та закладах вищої освіти України [31].

Концептуальні положення державного регулювання фізкультурно-виховною діяльністю у закладах вищої освіти ґрунтуються на засадах Конституції України, Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Державної національної програми “Освіта” (“Україна XXI століття”), Національної доктрини розвитку освіти, Болонської декларації (1999), Євросоюзу, рекомендаціях ЮНЕСКО, які наголошують на необхідності фундаменталізації, неперервності, диверсифікації й гнучкості, прогностичності, доступності, відкритості, гуманістичної спрямованості фізкультурної освіти.

Система фізичного виховання студентської молоді функціонує у двох важливих площинах – у межах закладів вищої освіти та у межах продуктивного використання вільного часу. В Україні особливості національного менталітету

сприяли тому, що традиційно освіта й виховання розвивалися у нерозривній єдності [23]. Освіта, з одного боку, стає одним із засобів виховання гуманістично-орієнтованої людини. З іншого боку, виховання духовно й інтелектуально розвиненого громадянина сучасного інформаційного суспільства стає неможливим без освіти. В існуючих соціально-економічних умовах освіта і виховання особистості студента набули високого статусу, оскільки саме вони сприяють переходу до інформаційного суспільства, а отже до формування пріоритетів розвитку української незалежної правової демократичної держави.

Розвиток фізичної культури і масового спорту в Україні є одним із пріоритетних напрямів соціально-гуманітарної політики держави. Сформовані підходи і методи державного регулювання фізичною культурою і спортом почали активно розробляти в середині ХХ століття. На початку ХХІ століття сфера фізичної культури і спорту наштовхнулася на низку серйозних проблем, пов'язаних із погіршенням стану здоров'я людей, їхнім фізичним розвитком і фізичною підготованістю; з необхідністю модернізації системи державного регулювання фізичною культурою і спортом [56]. Поширення здорового способу життя передбачає впровадження у суспільство усіх складових галузі фізичної культури і спорту. А, відповідно, розвиток фізичної культури і спорту є складовою частиною державної соціально-гуманітарної політики в Україні. Тому в Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація” до завдань, що потребують вирішення, віднесено вдосконалення управління фізичною культурою і спортом на державному рівні.

Для вирішення зазначених проблем державним і громадським органам управління всіх рівнів необхідно вживати адекватних організаційно-управлінських, нормативно-правових та соціально-економічних заходів. Цільові орієнтири державної політики мають бути спрямовані на ефективне використання можливостей галузі у формуванні в населення цінностей здорового способу життя; залучення жителів України до регулярних занять

фізичною культурою та спортом; збільшення кількості учнів і студентів, які систематично займаються руховою активністю; підвищення рівня забезпеченості населення спортивними спорудами; збільшення кількості спортивних клубів та центрів фізкультурно-оздоровчої діяльності [256, 315].

Напрями діяльності закладів вищої освіти щодо збереження належного рівня здоров'я студентства наведено на рис. 2.1.

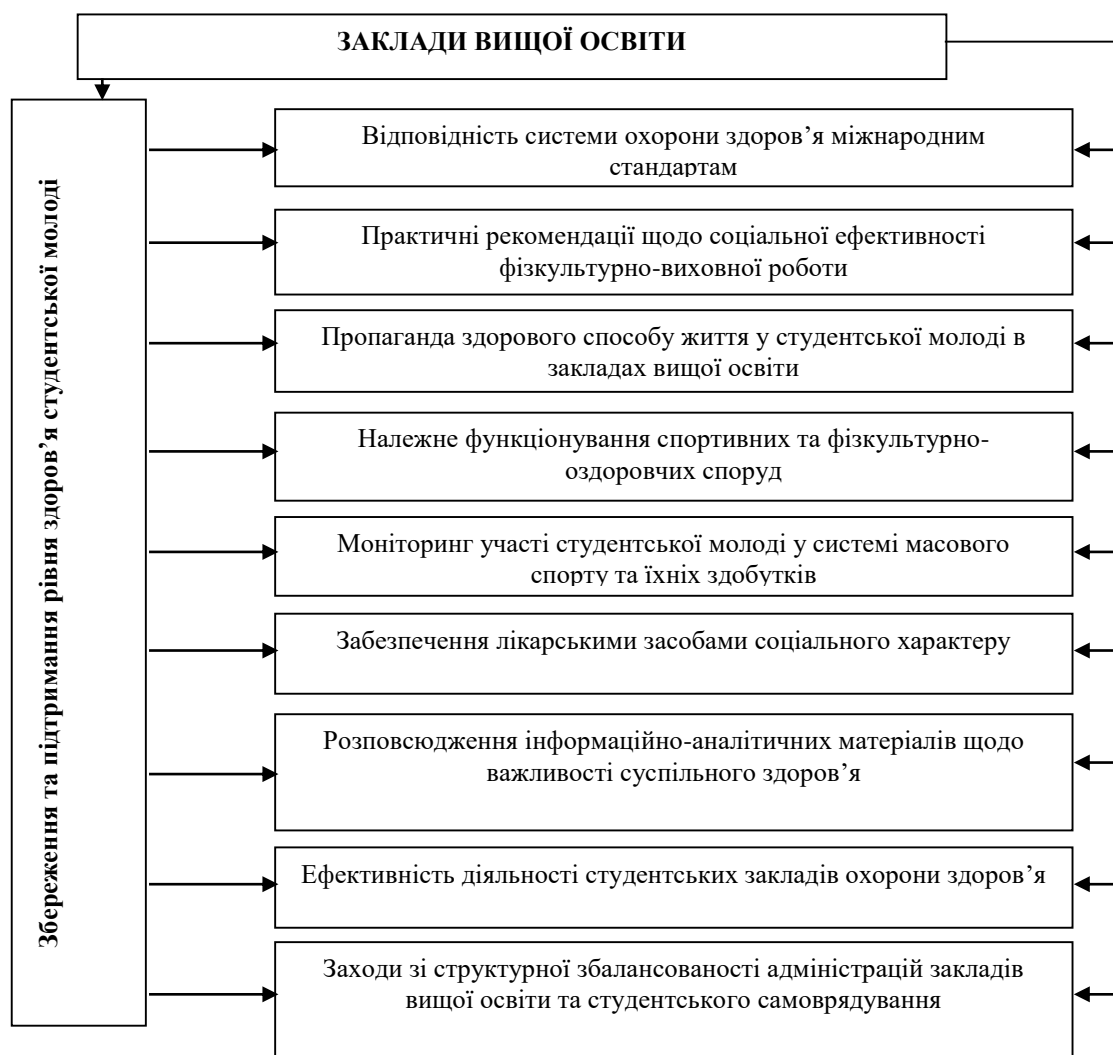

Рис. 2.1. Напрями діяльності закладів вищої освіти із збереження та підтримання рівня здоров'я студентської молоді.

Джерело: авторська розробка.

Університетська освіта покликана створювати сприятливі умови для формування мотивації студентства на здорове, тривале, повноцінне життя, на виховання культури здоров'я і дбайливого ставлення до нього. Ціннісні орієнтири мають сприяти цілепокладанню і проектуванню діяльності,

визначають пріоритети та критерії педагогічного процесу, скеровувати педагогічну діяльність і спілкування учасників педагогічної системи. Здоровий спосіб життя повинен трактуватися, як гнучкий індивідуальний спосіб успішної життєдіяльності відповідно до мінливих рівнів біологічного і соціального розвитку людини на основі пріоритету ціннісно-сислової установки на здоров'я і з метою соціальної адаптації та самореалізації особистості [374, с. 23].

Сутність здорового способу життя полягає у тому, що це обґрунтований, культурний, найраціональніший у сучасних умовах спосіб життя, що забезпечує здоров'я й усвідомлений особистістю як життєва необхідність. Будучи базовою цінністю людини, здоровий спосіб життя забезпечує біологічний потенціал життєдіяльності організму, створює передумови для гармонійного розвитку особистості [368]. Студентство, незалежно від часу і соціального устрою завжди було і залишається однією з найбільш незахищених категорій, що відчуває комплекс педагогічних, соціально-гігієнічних та матеріально-побутових впливів.

Студентська молодь належить до групи населення з підвищеним ризиком захворювань у зв'язку з великим психоемоційним та розумовим навантаженням, необхідністю адаптації до нових умов проживання та навчання, формуванням особливих міжособистісних стосунків поза сім'єю, пошуком позанавчальних додаткових джерел доходу [57, с. 14]. Студентський період для формування готовності з ведення здорового способу життя є важливим у зв'язку з тим, що це етап завершення засвоєння людиною системи цінностей і процесів інтелектуального та соціального інтегрування молодої людини у площину суспільних відносин.

У більшості закладів вищої освіти програми й організація валеологічної освіти не мають чіткої методологічної бази, не підтримані навчально-методичним забезпеченням [171]. Потреби у формуванні готовності студентів до ведення здорового способу життя багато в чому визначаються вихідним рівнем сформованості у студентів цінностей, знань, умінь і навичок у сфері

здорового способу життя. Серед суб'єктивних проблем можна виділити низьку стартову обізнаність студентів у сфері здоров'я, а також недосконалість вимог до змісту та організації навчального процесу в структурі професійної підготовки.

Вирішення завдань щодо формування у студентів готовності до реалізації здорового способу життя має такі проблеми та перешкоди: нормативно-організаційні (відсутність сучасних вимог до освіти у сфері здоров'я з боку держави); економічні (відсутність необхідного фінансового забезпечення); кадрові (недостатність системи кваліфікованої підготовки викладачів за цим напрямом); психологічні (низький стартовий рівень мотивації студентів на здоровий спосіб життя); відсутність комп'ютерного моніторингу способу життя і здоров'я студентів; відсутність системи охорони здоров'я у вищих закладах освіти [68].

Формування готовності студентів до ведення здорового способу життя може бути досягнуто, залучивши здоровий спосіб життя до складу пріоритетних цілей освіти майбутнього фахівця; також треба сприяти розробці і впровадженню у вищому закладі освіти моделі освітнього процесу, що охоплює єдність навчальної, наукової і виховної роботи у сфері здорового способу життя; посилити педагогічний супровід формування у студентів готовності до реалізації здорового способу життя, що ґрунтується на системі загальних і приватних дидактичних принципів; залучення критеріїв готовності майбутніх фахівців до реалізації здорового способу життя у систему управління якістю освіти у закладах вищої освіти [374].

Готовність студентів до ведення здорового способу життя в контексті особистісно-професійного розвитку повинно розглядатися як інтегральне особистісне утворення, що формується в спеціально створених умовах цілеспрямованої професійної підготовки майбутніх фахівців. Наявність готовності студентів до ведення здорового способу життя повинна забезпечити ефективну здоров'язберігаючу діяльність особистого і професійного планів. Критерії сформованості готовності студентів до ведення здорового способу

життя мають містити показники розвитку ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного і рефлексивного компонентів.

Основними завданнями в напрямі до єдиної державної політики є: створення нової національної системи фізкультурно-спортивного виховання населення; розробка та реалізація комплексу заходів щодо пропаганди фізичної культури і масового спорту як важливої складової здорового способу життя; модернізація системи фізичного виховання різних верств населення, в тому числі й в освітніх установах. Організація державного регулювання фізичною культурою і спортом має характеризуватися провідною роллю держави в процесах розвитку фізичної культури і спорту з одночасним залученням і розширенням участі в цих процесах громадських органів управління та інших суб'єктів цієї сфери. Необхідним є створення умов для розвитку фізичної культури і спорту в Україні, сприяння фізичному удосконаленню громадян, підвищення рівня спортивно-масової роботи, забезпечення культурного розвитку суспільства [105].

Про рівень законодавчого забезпечення державного управління галузі фізичної культури і спорту у суспільстві можна зробити висновки з головних напрямів державної політики, зафіксованої в Конституції України, Законі України “Про фізичну культуру і спорт”, Постанові Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 року № 1045 “Про затвердження Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготованості населення України”, Указі Президента України від 9 лютого 2016 року “Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація”, Постанові Верховної Ради України від 19 жовтня 2016 року “Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади” [309].

Важливим також є визначення основних завдань та напрямів розвитку фізичної культури і спорту, прийняття та реалізація державних регіональних програм розвитку фізичної культури і спорту; встановлення почесних звань, нагород та премій у сфері фізичної культури і спорту таких суб'єктів;

організацію та проведення регіональних офіційних фізкультурних та спортивних заходів, а також забезпечення комплексу заходів, пов'язаних з їхнім проведенням; організацію розвитку національних видів спорту; організацію підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з фізичної культури і спорту; забезпечення діяльності регіональних центрів фізичної підготовки [253, 264, 266].

Розвиток фізичної культури і спорту, організація спортивно-масової діяльності з метою покращення фізичного стану та фізичної підготованості нації є обов'язком держави. Потрібно дотримуватися відповідних принципів державного регулювання сферою: розвиток фізичної культури і спорту має сприяти демографічному зростанню країни, зміцненню національної безпеки, забезпечувати розвиток суспільства. Пропаганда має бути спрямована на популяризацію фізичної культури і спорту серед широких верств населення; підвищення державних стандартів у галузі має створити умови для розвитку видів спорту, підвищити рівень спортивних досягнень; галузь фізичної культури і спорту долучити в загальнодержавні плани розвитку [105].

Одним із можливих підходів до вдосконалення державного регулювання треба розглянути створення системи дієвих інструментів, за допомогою яких інтегрується діяльність галузевих і міжгалузевих організацій, раціонально витрачають людські та фінансові ресурси для досягнення поставлених завдань, зокрема йдеться про програмно-цільовий підхід. Цей підхід у різних сферах життєдіяльності суспільства стає домінуючим, практичні результати підтверджують його ефективність. Програмно-цільове управління опирається як на загальні принципи управління, так і враховує специфічні особливості об'єктів управління і цільового планування, а відповідно – широке використання методології програмно-цільового управління характеризує його універсальність [364].

Дослідження розвитку і вдосконалення системи масових занять різними категоріями населення фізкультурно-оздоровчою діяльністю дає підставу констатувати, що одним із визначальних чинників для забезпечення позитивної

динаміки є адекватний і сучасний розвиток матеріально-технічного ресурсу цієї галузі. Це будівництво і реконструкція комплексних спортивних споруд різного фізкультурного профілю, забезпечення множинними спортивними спорудами місць проживання та відпочинку населення, створення на підприємствах фізкультурно-оздоровчих і реабілітаційних центрів. У сучасних умовах характерною рисою організації державного регулювання є перенесення значної частини функцій фізкультурно-масової діяльності на рівень муніципальних утворень. Це викликано тим, що саме вони мають реальні важелі управління розвитком масового спорту і можуть вибудовувати власну політику в межах загальної стратегії розвитку галузі [111].

Основними напрямками програмно-цільового управління в державній політиці у сфері фізичної культури і спорту повинні бути створення необхідних умов для фізичного виховання дітей та молоді з метою покращення їхнього фізичного та розумового здоров'я; забезпечення розвитку фізичної культури та спорту, спортивних талантів; забезпечення розвитку фізкультурної освіти та науково-дослідницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту, впровадження наукових досягнень, технологій у практику фізкультурно-спортивної роботи. Потрібно передбачити розробку та реалізацію національних програм з фізичної культури і спорту, державних стандартів з фізичної підготованості населення, проведення моніторингу за фізичним станом та здоров'ям усіх вікових груп [202].

Органи виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту відповідних адміністративно-територіальних утворень у межах своїх повноважень мають вживати заходи щодо розвитку фізичної культури і спорту з урахуванням національних традицій, умов, можливостей. Не завжди враховують вплив, котрий чинять зовнішнє і внутрішнє середовище об'єкту програмного планування; переважно досліджують різні аспекти розвитку фізичної культури і спорту конкретної території, а не процеси управління на основі програмно-цільового підходу. Основними причинами є слабка розробленість загальної теоретичної концепції програмно-цільового управління, використання цільових

програм розвитку фізичної культури і спорту, як ефективного інструментарію цього виду управління. Внаслідок цього, ще не створено цілісне уявлення про програмно-цільове управління комплексною системою фізичної культури і спорту.

Органи державної влади повинні мати на меті підвищення показників фізичної підготованості та здоров'я населення, насамперед дітей і молоді. Усі програмні заходи повинні бути спрямовані на залучення кожного громадянина до щоденних занять фізичною культурою і спортом, оволодіння двома та більше видами рухової активності, на проходження щорічного медичного огляду. Стратегічною метою державної політики має бути створення дієвої системи народного зміцнення здоров'я, сучасної, доступної спортивної інфраструктури, передусім обладнаних ігрових та тренажерних майданчиків у парках, місцях відпочинку та проживання населення. Органи державної влади мають звітувати щодо проведених заходів, змагань, участі в змаганнях жінок, людей з обмеженими можливостями здоров'я, результатів реалізації програмних заходів щодо аматорського та масового спорту [39, 276].

Фізична культура і масовий спорт мають бути обов'язковим компонентом середньої та вищої освіти і забезпечити всебічний розвиток особистості. Обов'язком закладів вищої освіти є створення умов для фізичного виховання студентів, проведення спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи. Заняття фізичною культурою і спортом має відбуватися відповідно до навчальних програм і стандартів, а спортивні змагання бути невід'ємною складовою навчального процесу. Медичне та кадрове забезпечення навчально-виховного процесу, моніторинг фізичного стану та здоров'я молоді є важливими напрямками роботи з розвитку шкільної та студентської фізичної культури та спорту.

Методологічною основою концепції програмно-цільового управління системою фізичної культури і спорту є системний підхід, який дав змогу розглянути комплекс фізичної культури і спорту, як відкритий соціальний простір, програмно-цільовий підхід, за допомогою якого розкривається

сутність управлінської діяльності, визначаючи в якості її основного інструменту цільову програму, інформаційно-аналітичний підхід, що забезпечує ефективність управлінської діяльності, надаючи суб'єкту по каналах зворотного зв'язку необхідну інформацію, як для прийняття управлінських рішень, так і для внесення відповідних корективів у діяльності системи [301].

Основними завданнями програмно-цільового підходу є координація та організація заходів щодо розвитку масового спорту; організація змагань усіх рівнів на території країни; сприяння розвитку фізкультурно-спортивного руху в країні; розроблення та впровадження програми розвитку фізичної культури і спорту; реалізація нормативного регулювання та сприяння розвитку спортивної інфраструктури, фізкультурно-спортивних послуг; організація проведення наукових досліджень у сфері спортивної медицини; забезпечення дотримання законності з питань гендерної рівності; розроблення календарів спортивних заходів, програм; сприяння залученню до спортивно-масової діяльності інвалідів [62]. Встановлено, що функціонування механізму програмно-цільового управління фізичною культурою і спортом відбувається лише з урахуванням названих чинників.

Для успішного ведення управлінської діяльності важливими є організаційний механізм програмно-цільового управління системи фізичної культури і спорту, який представлено як складний багатокomпонентний об'єкт, що охоплює сукупність органів державного і муніципального управління фізичною культурою та спортом, громадських організацій, які розробляють і реалізують цільову програму, а також інформаційно-аналітичну систему, що забезпечує зворотний зв'язок. Організаційний механізм складається з кількох компонентів, кожен із яких є складним утворенням. Принципово важливим є взаємодія цих компонентів, яке забезпечує організаційний механізм, надаючи їм органічний зв'язок між собою і цілеспрямований вплив на об'єкт управління.

Це досягається різними засобами і методами як індивідуального, так і колективного впливу. Модернізація організаційного механізму в державному регулюванні фізичною культурою і спортом показала ефективність взаємодії

управлінських структур з громадськими організаціями. Одним із напрямів оптимізації та підвищення ефективності їх діяльності є зміна правового статусу частини державних і муніципальних організацій фізкультурно-спортивної спрямованості – з бюджетного на автономний, що надає організації більше самостійності, спрощення адміністративних процедур і розширення можливостей для підвищення позабюджетних доходів.

Держава визначає політику та напрями розвитку фізичної культури і спорту, сприяє підприємствам, організаціям, установам, громадським організаціям, громадянам, діяльність яких спрямована на розвиток та підвищення ефективності функціонування фізичної культури і масового спорту в країні. Державне регулювання фізичною культурою і спортом в Україні забезпечує центральний виконавчий орган державної влади, а інші міністерства та відомства керують фізичною культурою і спортом у частині покладених на них функцій та повноважень. Держава, громадські організації, професійні спілки мають створювати усі необхідні умови для залучення до занять фізичною культурою і спортом інвалідів, людей, які мають обмежені можливості здоров'я [72].

Виконання поставлених завдань можливе лише завдяки дотриманню таких чинників: політичних – посилення ролі державних структур з управління галуззю через систему цільових комплексних програм розвитку фізичної культури і спорту; організаційних – функціонування державного органу управління галуззю у статусі міністерства з покладанням на нього функцій регулювання та контролю, а також розроблення стратегії розвитку фізичної культури і спорту; правових – формування галузевого законодавства на державному рівні; фінансових – фінансування галузі за рахунок використання державного бюджетного фінансування, а також постійне підвищення обсягів позабюджетного фінансування, спонсорства та особистих коштів населення на оплату фізкультурно-спортивних послуг та придбання спортивного інвентарю; демографічних – соціально-демографічна структура, що характеризує склад

населення за статтю, віком, місцем проживання, і є підставою для планування кількості осіб, які займаються фізичними вправами.

Розвиток фізичної культури і спорту пов'язаний передусім з розробкою комплексних програм, що дають можливість вирішення поставлених проблем системно, з урахуванням міжгалузевих взаємодій.

2.2. Соціально-виховні аспекти впливу фізичної культури і спорту на розвиток молоді в українському суспільстві

Для сучасного розвитку українського суспільства, який обумовлений переорієнтацією на ринкову економіку, характерним є здійснення трансформацій у системі публічного управління і державної влади, які ґрунтуються на відмові від моноідеологізації, проголошенні пріоритетності демократичних прав і свобод. Зазнають змін ідейні та моральні орієнтири, і все це зобов'язує докласти чималих зусиль для вирішення важливих завдань зміцнення суспільного здоров'я.

Українське суспільство вступило у фазу поступального розвитку, в умовах якої політичні та соціально-економічні перетворення спрямовані на утвердження гуманістичних цінностей і ідеалів, створення розвитої системи економіки й стійкої демократичної системи. Найважливіше місце в цьому процесі займають питання, пов'язані з життєдіяльністю самої людини, її здоров'ям і способом життя [69].

Загальне визначення соціальної політики держави як системи цілеспрямованих заходів, вирішених у тому числі за допомогою фінансових ресурсів, приводить нас до конкретних організаційних форм і методів державного регулювання, що залежать від економічного устрою, суспільних, соціальних і інших цілей [50].

Аналіз останніх наукових [113, 297, 322, 368, 408] досліджень свідчить, що питання формування та розвитку суспільного здоров'я залишаються до кінця не дослідженими, це спонукає глибше й детальніше вивчити та дослідити

цю проблему. На сучасному етапі проблему фізичної культури особистості досліджують широко й різносторонньо: як невід'ємну частину культури суспільства й особи (Л. Матвеев, В. Царик, С. Іконнікова), як фізичну культуру особистості (А. Гужаловський, В. Аксакова), як різні форми рухової активності людини, спрямованої на розвиток фізичних якостей, підвищення працездатності, зміцнення здоров'я (В. Бальсевич, Б. Шиян). В останніх дослідженнях фізичну культуру особистості визначено як пізнавальний, мотиваційний, поведінковий критерій (А. Огнистий) [222].

З погляду державно-управлінських критеріїв суспільні блага проводяться, надаються й оплачуються як державою, так і приватним сектором. На наш погляд, під час формування державної політики у сфері фізичної культури й спорту головними орієнтирами повинні виступати уявлення про те, які конкретні соціальні гарантії населенню й у яких обсягах можуть бути реалізовані за допомогою бюджету і якими є альтернативні можливості заміни безкоштовних послуг платними.

У державному регулюванні розвитку галузі фізичної культури і спорту в країні ми пропонуємо враховувати дві закономірності, що характеризують цікавість і мотивацію населення до фізичної активності. При низькому рівні задоволення першочергових потреб громадян такий інтерес мінімальний, при підвищенні рівня соціально-економічного розвитку країни інтерес громадян до цих послуг підвищується. Наслідком першої закономірності є низький ступінь залучення населення до систематичних занять фізичною культурою. Прагнучи підтримати цей ступінь на безпечному для країни рівні, держава змушена здійснювати систему регулюючих заходів, у тому числі фінансувати за рахунок засобів бюджету пріоритетні для здоров'я громадян проекти і заходи, а найчастіше підтримувати інтерес громадян і роботодавців до фізичної культури шляхом адміністративного тиску з боку органів управління й інших державних інститутів.

Елементом соціальної політики держави є піклування про розвиток фізичної культури і спорту в соціумі з метою втілення в життя гуманістичних

ідеалів, цінностей і норм, які відкривають широкий простір для активізації людського фактора, визначення людських здібностей, задоволення їхніх інтересів і потреб. Величезний соціальний потенціал фізичної культури і масового спорту є найефективнішим мало затратним засобом, який необхідно форсовано застосовувати для морального й фізичного оздоровлення нації на благо процвітання України [232].

Галузь фізичної культури та спорту відрізняється широким різноманіттям організаційних форм, де максимально збалансовані й наближені особисті й суспільні інтереси. Систематичне фізичне вдосконалення сприяє довголіттю людини, формуванню здорового, морально-психологічного клімату в різних соціально-демографічних групах, зниженню рівня захворюваності.

На думку багатьох дослідників, зниження інтересу до занять масовим спортом у наш час пояснюється недосконалою системою фізичного виховання (О. Буліч, С. Лисюк, О. Іванов, О. Потапова), невисоким рівнем фізкультурної освіченості фахівців середніх навчальних закладів (О. Молімон, А. Вольчинський, І. Кліш) [114]. На нашу думку, причиною такого стану є несформованість потреби громадян у спорті, нерозуміння ними ролі фізичної культури як соціальної цінності, відсутність знань про здоровий спосіб життя, фізичне вдосконалення.

Останнім часом у світі побутує думка про здорове і стабільне суспільство, в якому ефективно діють гуманітарні складові розв'язання соціальних проблем. Ідеалом виховання є гармонійно розвинена, соціально активна, здорова людина, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, здоровими інтелектуально-творчими, фізичними і духовними якостями, патріотизмом [144, с. 9]. Ці поняття необхідно формувати, починаючи з раннього віку, закріплюючи в сім'ї, школі, середніх спеціальних і закладах вищої освіти.

Суспільне виховання формується, як правило, через усвідомлення прийнятого типу громадянського суспільства. Утвердження у суспільстві засобами громадянської освіти населення відповідних знань, вивчення норм поведінки, культури відносин, виховання здатності до участі у громадському

житті, створення й розвиток державної системи валеологічної освіти, яка б ґрунтувалася на фундаментальних цінностях здорового способу життя, дає можливість значно підвищити рівень здоров'я населення [215]. Очікуваним результатом суспільно-виховних процесів має бути формування громадянина, якому властиві такі риси, як шанування ідеалів рівності, відчуття власної гідності, здатність визначати проблеми суспільного життя, бажання і вміння вимагати їх розв'язання.

Результативність самореалізації особи значно обумовлена її громадянською освітою. Відповідні знання потрібні для розв'язання проблем громадського життя, суспільного здоров'я. У демократичному суспільстві розвиток суспільного здоров'я обумовлений необхідністю збереження непорушності цінностей, інституцій та зразків поведінки “здорового громадянина” [426]. Така система складається зі ставлення індивіда до самого себе, до інших людей, до системи “здорового суспільства”, до інститутів влади.

На цей час, на жаль, актуальними є ускладнені соціальні умови життя людини; тривале емоційне навантаження; неперервні життєві зміни, сукупність подій; негативна поведінка і психофізична активність індивіда; висока щільність населення. Також сюди варто додати: відсутність виховання і навчання, зокрема, валеологічного, гігієнічного; розвитку культури здоров'я. Відсутність знань, неправильне виховання призводять до недотримання здорового способу життя. Здоровий спосіб життя залежить від: об'єктивних суспільних умов; конкретних форм життєдіяльності, що допомагають втілювати його в основні сфери суспільного життя; системи ціннісних відношень, скеровуючи свідому активність людей у русло “здорового мислення” [337].

У соціологічному контексті стиль життя – це синтетична характеристика сукупності типових видів життєдіяльності людей у поєднанні з умовами життя суспільства. Спосіб життя охоплює всі сфери суспільства: працю і побут, суспільне життя і культуру, поведінку людей і їхні духовні цінності. Тобто, поведінка, або стиль життя, є одним із найважливіших елементів способу життя

загалом, і не може не впливати на здоров'я окремої людини або на здоров'я тих чи інших соціальних груп населення [45].

Варто розуміти типові форми і способи повсякденної діяльності людини, які зміцнюють і вдосконалюють резервні можливості людини, забезпечуючи успішне виконання нею своїх соціальних і професійних функцій незалежно від політичних, економічних і соціально-психологічних ситуацій. Здоровий спосіб життя часто характеризують як активну діяльність людей, спрямовану на збереження, зміцнення і поліпшення здоров'я [329]. При цьому необхідно врахувати, що спосіб життя людини і родини не складається сам собою залежно від обставин, а формується цілеспрямовано і постійно впродовж людського життя.

З позицій теорії суспільного блага фізична культура й спорт розглядаються як специфічний вид соціальної діяльності, у процесі якої задовільняються фізичні та духовні потреби населення за допомогою цілеспрямованих занять фізичними вправами, засвоюються відповідні теоретичні знання і практичні навички з основ ведення здорового способу життя, задовільняється естетична функція під час перегляду спортивних подій у якості глядача. З іншого боку, продуктом галузі виступають фізкультурно-спортивні послуги, які можуть бути віднесені до категорії соціальних послуг [203].

Серед найважливіших завдань особливе місце займає державна підтримка масового розвитку фізичної культури й спорту у молодіжному середовищі, повсюдне впровадження їх у побут, систематизація заходів щодо зміцнення здоров'я студентства, поліпшення форм і організації їхнього дозвілля.

Відомо, що оздоровча, виробнича, виховна функції фізичної культури між собою тісно пов'язані. Кожна з них не замикається в рамках охорони здоров'я, виробничих галузей і освіти, а реалізується у сфері організації відпочинку та дозвілля населення. У заняттях фізичним вправами у вільний час ці функції акумулюються, з'єднуючись із рекреаційною функцією. Напрямок фізичної культури, що відбиває її особливості як різновиду дозвілля, визначається як

“фізична рекреація”. Задоволення потреб в розвитку такого напрямку фізичної культури слугує основою формування її як самостійної галузі сфери послуг [350].

Крім оздоровчих занять фізична культура включає й видовищні заходи, які відіграють усе важливішу роль в організації дозвілля населення. Фізкультурна діяльність – це дієвий засіб соціалізації особистості. Ефект соціалізації може проявлятися по-різному: з одного боку, його результатом може стати зміцнення родини, трудового колективу, об’єднання людей і різних соціальних груп населення на основі спільності спортивних інтересів. З іншого боку, діяльність таких об’єднань потребує контролю з боку держави, з метою профілактики актів хуліганства, антигромадської поведінки вболівальників, спортивних фанатів тощо [106].

Соціальна консолідація суспільства є вищою формою функціонування і розвитку соціальних відносин у суспільстві, забезпечуючи оптимальне поєднання та діяльну реалізацію інтересів різних суспільних груп, а здоровий спосіб життя можна розглядати як універсальну здатність до різносторонньої адаптації стосовно впливу зовнішнього середовища і зміни стану внутрішньої сфери. Відповідно, можна припустити, що масовий спорт – це соціальний рух, який здатний посилювати соціальні зв’язки і слугувати каталізатором соціальної інтеграції.

Сьогодні загальновідомим є уявлення про корисний вплив спорту, який відіграє важливу роль у забезпеченні здоров’я, фізичної підготованості, і як наслідок, національного благополуччя. Потрібно звернути увагу на глобальний рівень функціонування спорту як інституту – на систему міжнародних відносин, вагомим учасником якої стає спорт, продукуючи символічну взаємодію [27]. Масовий спорт повинен сприяти посиленню позитивного ефекту соціалізації в спорті, інтеграції фізичної культури й спортивної діяльності й сприяти сучасному розумінню здорового способу життя.

Питання вдосконалення системи управління розвитком фізичної культури і спорту розробляли такі авторитетні вчені, як М.М. Бака, В.М.

Платонов, М.М. Булатова, М.В. Дутчак, С.В. Нікітенко [66]. Однак автори не показали, яким чином можна залучити до спортивно-оздоровчих занять різні соціальні групи населення. Роль органів державної влади у розвитку масового спорту, або спорту для всіх є стратегічною і повинна бути спрямована на визнання соціальної цінності масового спорту, як пріоритетного напрямку державної соціально-гуманітарної політики. Все це потребує вироблення нових системотворчих підходів аналізу масового спорту як складного соціального і культурного феномену.

Соціально-філософський базис спорту та фізичної активності у своїй основі поєднує філософію і фізичну культуру, пізнання світу через спорт і завдяки фізичним навантаженням [310]. Обґрунтування фізичної активності людини також відбувається через висвітлення широкого контексту понять фізичної культури. Останнім часом спостерігаються стрімкі зміни в розвитку саме масового спорту в умовах глобальної трансформації суспільства. Спорт є засобом інвестування та заробляння грошей, що має безпосередній вплив на сучасну державну політику [149].

Ці динамічні зміни потребують фундаментального осмислення проблем масового спорту та переосмислення постулатів філософії фізичної активності. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває побудова прогнозів стосовно майбутнього розвитку масового спорту в умовах інтеграційних змін сучасного суспільства. Сьогодні структурна трансформація цінностей в умовах реформування суспільства є не просто соціальним процесом, а соціальною і гуманітарною проблемою. Це зумовлено завданнями соціально-економічного реформування суспільства, що має своїм безпосереднім витоком процес національного державотворення, в основі якого лежить формування ціннісно-сміслових параметрів.

До недавнього часу панувала думка, що заняття фізичною діяльністю удосконалюють людину тільки фізично. Сучасні дослідження свідчать, що спорт, окрім впливу на тіло і психіку, впливає на інтелект і моральність, причому не опосередковано, а безпосередньо. Фізична активність є засобом для

уникнення стресів, депресій та психічних розладів, які все частіше трапляються в урбанізованому середовищі в сучасних умовах глобалізації [365].

Окреслена проблема гуманізації сучасного змагального спорту передбачає пошук таких моделей організованої змагальності, яка має високу культурно-духовно-моральну і гуманістичну цінність.

Найважливіші соціально-філософські проблеми спорту, які сьогодні є актуальними – це проблеми гуманізації спорту, підвищення його духовно-моральної цінності, змагальності спорту, долі тих чи інших масових спортивних змагань. У процесі розгляду цього питання важливо не втратити теоретико-методологічний вимір соціально-філософського базису спорту як діяльності, що має гуманістичний характер, виконує культурну і виховну функції, що залежать від особливостей соціальної структури суспільства, у межах, де функціонує масовий спорт, від того, яку модель спорту при цьому застосовують [205].

Змагальний спорт виконує важливі соціокультурні функції, у тому числі й через масовий спорт. Об'єктом соціально-філософського базису спорту є відносно самостійні, але й не пов'язані між собою об'єкти: фізкультурна діяльність – певні форми активності людини, які часто називають “заняттями фізичними вправами”; спорт – особливий різновид змагань “спортивні змагання”, підготовку до них, а також пов'язані з ним соціальні відношення, інститути, норми поведінки [27]. Багато проблем пов'язані з аналізом фізичної культури як такої сфери культури, основним змістом якої уособлюється процес соціалізації соціокультурної модифікації людини, що допомагає виявити співвідношення соціального і біологічного у фізичному розвитку людини.

Це дає можливість порушити питання про співвідношення стихійного і свідомого соціального впливу на фізичний стан людини, на взаємовідносини різних засобів такого впливу в цілеспрямованому формуванні фізичного стану людини на різних етапах розвитку суспільства, у тому числі і в сучасний період. Варто висловити припущення, що у процесі розвитку суспільства все більше зростатиме значущість різних засобів свідомого впливу на фізичний стан

людини [326]. Відкривається можливість аналізу питання про ймовірні та реальні ціннісні орієнтири особистості, різних соціальних груп і суспільства загалом, еволюції системи цінностей, її характеру у межах сучасної культури.

Гуманна сутність спорту виявляється у тому, що він зародився та існує у якості унікального способу максимального виявлення здібностей людини, розкриття смислу талантів, перманентного стимулювання найбільшого розвитку певних людських здібностей, фізичних можливостей людини. У сфері спорту, особливо у спорті високих досягнень, створюються все нові й нові засоби і методи виявлення особливих здібностей людини, потім їх переносять на масову спортивну практику.

На сучасному етапі, на жаль, актуальними є ускладнені соціальні умови життя людини; тривале емоційне навантаження; безперервні життєві зміни, сукупність подій; негативна поведінка і психофізична активність індивіда; висока щільність населення. Також сюди варто додати: відсутність виховання і навчання, зокрема, валеологічного, гігієнічного; розвитку культури здоров'я [331]. Відсутність знань, неправильне виховання призводять до недотримання здорового способу життя. Здоровий спосіб життя залежить від: об'єктивних суспільних умов; конкретних форм життєдіяльності, що дають змогу втілювати його в основні сфери суспільного життя; системи ціннісних відношень, скеровуючи свідому активність людей у русло "здорового мислення".

Численні зв'язки між фізичною активністю та здоров'ям ясно показують, що в нинішній цивілізації жодна фізична діяльність не є обов'язком і невід'ємним елементом щоденного ритму життя людини. Фізична культура і спорт – це специфічні об'єкти людської діяльності, які спрямовані на ефективну та планомірну роботу для забезпечення фізичного вдосконалення громадян.

Система фізичної культури – це історично обумовлений тип соціальної практики фізичного виховання, який ґрунтується на ідеологічних, програмно-нормативних, науково-методичних та організаційних засадах, що забезпечують фізичне виховання різних верств населення, особливо студентства [56]. Ефективність системи фізичного виховання визначається вибором мети і

завдань, організаційних форм, методів та засобів навчання, оздоровлення та виховання, а також їхнього раціонального поєднання у навчально-виховному процесі.

Сьогодні не існує єдиної державної молодіжної політики з фізичного виховання студентів, яка б обґрунтувала концепцію фізичного виховання з розкриттям компетентностей студентів, окреслила б рівень фізкультурної освіти, яким би повинен був володіти випускник вищої школи, визначила б фізичний стан студентів, необхідний рівень їхньої фізичної підготованості [67, с. 79]. Система фізичної культури повинна відповідати таким вимогам: забезпечувати цілеспрямовану рухову активність усіх верств населення і на цій основі сприяти зростанню фізичної підготованості, зміцненню здоров'я та профілактиці захворювань; гарантувати доступність і якість рухових оздоровчих послуг; формувати необхідні кадрові, фінансові і матеріально-технічні ресурси, їхнє раціональне використання [66].

Мета модернізації державного регулювання у сфері фізичної культури й спорту полягає в удосконаленні механізмів стійкого стану й розвитку, який характеризується здатністю досягнення й підтримки рівноваги між її основними елементами. У свою чергу, стійка рівновага повинна забезпечуватися за рахунок максимізації області управління ризику, а не за рахунок мінімізації ризику як такого [30]. Для досягнення цієї мети, на наш погляд, у першу чергу повинні бути встановлені способи вирішення таких взаємозалежних завдань, як створення організаційних і економічних механізмів раціонального використання кадрового, матеріального, фінансового потенціалу галузі; виявлення й використання нових джерел фінансування, обґрунтовано розподіл повноважень за рішенням основних завдань і розпорядження ресурсами .

Такі глобальні організації, як зокрема WHO (Всесвітня організація охорони здоров'я), FIMS (Інтернаціональна федерація спортивної медицини), CDDS (Комітет розвитку спорту), NIH (Національні інститути охорони здоров'я в Сполучених Штатах), UNESCO (Організація Об'єднаних Націй з

питань освіти) стурбовані величезними втратами, які несе суспільство внаслідок низької фізичної підготованості громадян, вони закликають до популяризації фізичної активності в інтересах здоров'я як основної мети сучасної стратегії у гуманітарній політиці [435].

Учені наукових товариств, таких як ESC (Європейське товариство кардіологів), EAS (Європейське товариство атеросклерозу), ESH (Європейське товариство гіпертонії) наголошують, що підвищення рівня фізичної активності суспільства настільки ж важливе, як і боротьба з наркоманією та курінням [384, 409]. Вони вказують на підвищення фізичної активності, як на основну мету сучасної стратегії гуманітарної політики. Держави-члени ЄС розробили національні плани на підтримку фізичної активності, а також рекомендації, які допоможуть урядам та приватним особам підвищити обізнаність про переваги регулярних фізичних вправ і уникання шкідливих звичок [398].

Поінформованість про ефективність фізичних вправ у профілактиці та лікуванні цивілізаційних хвороб має на меті пропаганду підвищення фізичної активності та мотивації до щоденних занять фізичними вправами. Підвищення рівня освіти є тим чинником, що поглиблює усвідомлення у формуванні потреби та звички активного способу життя не тільки в окремої особи, але й у всього суспільства [386]. Актуальними сьогодні є залучення населення до рухової активності, яка б відповідала специфіці життя в Україні, а саме враховувала би високі темпи скорочення тривалості життя людей, демографічну кризу, низький рівень рухової активності населення, відсутність традицій ведення здорового способу життя, недосконалість фізичного виховання в освітніх закладах, застарілість матеріально-технічної бази для занять фізичною культурою і спортом.

До сьогоднішнього часу вона набула строго окресленої структури, змісту й умов, функціонування якої уклалося як власне змагальна діяльність людини, норми якої закріплені у глобальному масштабі, що детермінуються загальнолюдськими нормами етики [26]. Перш за все, важливо акцентувати, що змагальність, проявляється не лише в спорті, а в її основі лежить потреба

індивіда у позитивній оцінці оточуючими людьми результатів фізичної діяльності. Потреба в оцінці суспільством, яку називають самоствердженням, самовираженням, виконанням суспільного обов'язку, часто визначає суспільний прогрес.

Важливо зрозуміти, що в загальній соціокультурній динаміці масовий спорт має залишатися в центрі національного державотворення і може вплинути на розвиток суспільства. Тому, саме сьогодні повинні формуватися нові функції спорту в динаміці державотворення, яка формує нові види сучасного спорту – професійний спорт, аматорський спорт, “спорт для всіх”, дитячо-юнацький спорт, студентський спорт, спорт для інвалідів [342]. Водночас, необхідно визначити систему взаємодії спорту з іншими видами діяльності та усвідомити реальні механізми державного регулювання змін у масовому спорті, запропонувавши органам державної влади нову програму дій.

Масовий спорт може виконувати інтегративну роль у якості організаційного механізму державного регулювання. Сьогодні, загальновідомим є уявлення про корисний вплив спорту, який відіграє важливу роль у забезпеченні здоров'я, фізичної підготованості, і як наслідок, національного благополуччя. Потрібно звернути увагу на глобальний рівень функціонування спорту як інституту – на систему міжнародних відносин, вагомим учасником якої стає спорт, продукуючи символічну взаємодію [27].

Фізичну активність також можна вважати сферою самовираження людини, адже спортивним результатом є не лише рекорд, а цілий комплекс людських якостей, у якому в нерозривній єдності представлені краса, сила, справедливість і здоров'я. Саме під час занять спортом формуються, виявляються і розвиваються індивідуальні якості особи, її характер, нехтування соціально-філософськими знаннями, цінностями й ідеалами основ культури ведуть до дегуманізації галузі фізичної культури та спорту.

Співвідношення біологічного і соціального у спорті є однією зі специфічних методологічних проблем, оскільки концентрує в собі вихідні положення, що лежать в основі пояснення багатьох актуальних питань.

Соціальний аспект у фізичній культурі та спорті знаходить свій прояв у певній ролі соціальних умов і систем, у суспільній сутності спорту, в закономірностях виникнення і розвитку фізичної культури та спорту, а також у педагогічних аспектах фізичного виховання. Фізкультурно-спортивна діяльність є такою системною організацією, в якій постійно змінюються об'єктно-суб'єктні відносини й утворюються ціннісно-цільові структури [213].

До сучасного розвитку формування громадянина, як соціальної особи, фізкультурно-спортивна діяльність почала істотно змінювати умови життєдіяльності, до яких була пристосована у своєму історично-біологічному розвитку, ці зміни останнім часом підтверджено дослідженнями і набули актуального значення. Значення фізичної культури і спорту зростає і підтверджує, що вони сприяють всебічному розвитку організму, відновленню втраченої рівноваги між його інтелектуальним і фізичним розвитком. Зважаючи на соціальні функції фізичної культури і масового спорту, у людини самозацікавлене смислове відображення виникає на основі практичної діяльності та спілкування.

Смисли і значення, які постають у процесі практичної діяльності, утворюють арсенал усвідомлення буття, який кожного разу збагачується і ускладнюється на основі цього процесу. У психологічній структурі фізичної активності під час виконання фізичних вправ неодмінно присутні соціальні компоненти. Завдяки цьому, за визначених умов у процесі виконання фізичних вправ разом із функціональним проявляється й інтелектуальний ефект [379].

Завдання соціально-філософського підходу до спорту є також у тому, щоб зберегти культурну цінність спорту, яка стала здобутком цивілізації та дієвим чинником освоєння методів фізичного удосконалення й організації здоров'яформуючої діяльності, яка актуалізована у здоровому і спортивному житті суспільства. Якщо говорити про позитивний прогноз розвитку спорту в XXI столітті, то обов'язковими умовами стають актуалізація і вирішення проблем соціальної політики в контексті національного державотворення.

Масовий спорт та фізичні навантаження – це одні з надійних і безпечних

для психічного і фізичного здоров'я засобів відійти від сучасних стресів, пов'язаних із урбанізацією і технічним прогресом [401]. Масовий спорт володіє значним потенціалом, аби стати системоутворюючим елементом у численності складових розвитку суспільства. В основі структури формування громадянина лежить комплекс взаємопов'язаних особливостей, а “здоровий спосіб життя” виражає орієнтованість діяльності особистості в напрямі зміцнення і розвитку особистого та суспільного здоров'я. Він пов'язаний із особистісно-мотиваційним втіленням своїх соціальних, психологічних, фізичних можливостей і здібностей.

Також, населення має спрощене уявлення про державне регулювання суспільного здоров'я, як однобічно зорієнтованого процесу, де особа постає в ролі об'єкта, а не активної сили. Для вирішення цих проблем необхідно чітко уявляти, як індивід інтегрує суспільні цілі й цінності [113]. Тож і реалізація виявлених проблем потребує глибокого аналізу сутності суспільно-виховних процесів, визначення особливостей їхнього впровадження в сучасній Україні.

Реалізація консолідуючої функції масового спорту відбувається завдяки комунікативним можливостям та національній свідомості, оскільки масовий спорт – одна зі складових суспільного здоров'я. Суспільне здоров'я визначається як сукупність категорій: біологічна, медична, філософська, економічна, соціальна, як суспільна цінність, як явище системного характеру, яке динамічно взаємодіє з довкіллям і як об'єкт споживання та вкладення капіталу. Здоров'я людини це не лише аналіз її фізичного стану, воно передбачає психоемоційну рівноваженість, а також і суспільне здоров'я.

На суспільне здоров'я впливають міжетнічні стосунки, суттєва різниця у прибутках різних соціальних прошарків суспільства, рівень матеріального виробництва, техніки і технологій. Ці чинники і складові створюють відчуття соціальної захищеності, що суттєво позначається на здоров'ї людини [11].

Загалом, суспільне здоров'я детерміноване рівнем розвитку важливої сфери соціального життя у середовищі – суспільного виховання. Виділяють такі компоненти суспільного виховання: об'єктивні суспільні умови; конкретні

форми життєдіяльності; систему ціннісних орієнтацій, що формують свідому активність, особливо у молоді [66]. На жаль, сьогодні масовий спорт помітно втрачає своє ціннісне значення серед сучасної молоді. Комерційні види спорту віддаляють реальні можливості занять фізичними вправами на задній план, що знижує інтерес до занять фізичною культурою і спортом та є однією з причин погіршення стану здоров'я сучасної молоді – майбутнього нашого суспільства.

“Здоровий спосіб життя”, на думку провідних фахівців у сфері медицини та фізичної культури, – це реалізація комплексу єдиної науково обґрунтованої медико-біологічної і соціально-психологічної системи профілактики заходів, у яких важливе значення має фізичне виховання. Формування “здорового способу життя” – складний та системний процес, що охоплює багато компонентів способу життя у сучасному суспільстві [219]. Його сутність – забезпечення оптимального задоволення потреб людини за умов оптимізації її розвитку, функціонування організованих внутрішніх і зовнішніх систем організму у тісному взаємозв'язку зі суспільством. Його структура охоплює духовний, соціокультурний і правовий простір розвитку та діяльності, як в екологічному, так і предметно-речовому середовищі, що своєю чергою, залежить від економічних, промислово-виробничих, агрокультурних та комунікаційних чинників. “Здоровий спосіб життя” можна окреслити як спосіб життєдіяльності, спрямований на збереження і поліпшення здоров'я людей як передумови існування та розвитку інших сторін способу життя [284].

Особливої актуалізації проблематика формування здорового способу життя набула у другій половині ХХ століття. Вона достатньо вивчена і ретельно висвітлена в чисельних працях соціально-філософського, педагогічного, соціологічного, медичного спрямування. Сучасний етап розвитку суспільства пов'язаний із демографічною кризою, зниженням тривалості життя, погіршенням психічного стану та зниженням рівня здоров'я населення, що викликає стурбованість багатьох учених і фахівців [337, 374].

Аналіз розуміння способу життя в соціологічно-психологічній літературі дає підстави виділити основні складові його змісту [353]. Це історично

зумовлені способи організації суспільних відносин, способи та соціальні механізми закріплення і передачі досвіду іншим поколінням, а також індивідуальна система поглядів, норм, ціннісних орієнтацій, мотивів і оцінок, самосвідомості особистості і Я-концепції, що проявляються в конкретній індивідуальній життєдіяльності людини, в її поведінці й діяльності, це також певний спосіб переживання життєвих ситуацій, подолання людиною труднощів і вирішення життєвих проблем.

Завдання освіти полягає в тому, щоб допомогти молоді зробити свідомий вибір суспільних цінностей і сформувати на їх основі стійку, несуперечливу індивідуальну систему орієнтації, здатну забезпечити саморегулювання і мотивацію поведінки та діяльності [278]. Питання взаємозв'язку регулярних занять фізичною культурою і спортом зі збереженням здоров'я людини досліджували вітчизняні вчені М. Дутчак, В. Платонов, Л. Волков, Ю. Мічуда, А. Цьось, А. Зеленюк [317]. Здоровий спосіб життя, як показує аналіз літератури, об'єднує все те, що сприяє виконанню громадських, професійних і побутових функцій в оптимальних для здоров'я людини умовах і виражає орієнтованість особи на формування, збереження і зміцнення індивідуального і суспільного здоров'я.

Аналізуючи дані літературних джерел, вдалося встановити, що наявна занадто мала кількість фундаментальних суспільно-педагогічних досліджень, які розглядали б формування здорового способу життя як комплексну систему освітньо-виховних заходів. У них бере участь не тільки індивідуум, який піклується про своє здоров'я, але і держава, яка дбає про здоров'я свого народу [23]. О. Шукатка в монографії вказує вчених (Л. Даниленко, О. Савченко, Е. Пехота, С. Шмалей), на думку яких, однією з найважливіших передумов і складових формування здорового способу життя є система освіти, яка функціонує в суспільстві [374].

У багатьох дослідженнях стверджено, що серед об'єктивних і суб'єктивних причин різкого зниження рівня здоров'я громадян основними є: глибока соціально-економічна криза, слабка матеріально-технічна база

навчальних і оздоровчих установ, недосконала структура системи охорони здоров'я, відсутність у багатьох людей пріоритету здоров'я та мотивації до ведення здорового способу життя, відсутність мотивацій до систематичних занять фізичними вправами, розумові та фізичні перевантаження .

Аналіз зарубіжних та вітчизняних нормативно-правових актів та законодавства щодо впровадження здорового способу життя дає підстави узагальнити та підсумувати, що світова спільнота все більше керується необхідністю забезпечення права людини на збереження та зміцнення здоров'я. Це право окреслене в Декларації прав людини, Європейській соціальній хартії та передбачено іншими міжнародними документами [322].

На наш погляд, необхідно розглядати проблему формування здорового способу життя молоді як важливу складову молодіжної та соціальної державної політики. Дослідження цієї проблеми передбачає: вивчення уявлень молоді про здоровий спосіб життя і розроблення методів оцінювання індивідуального здоров'я; формування свідомості і культури здорового способу життя молоді; розроблення і впровадження системи скринінгу і моніторингу здорового способу життя; впровадження соціальних програм культивування здорового способу життя; розроблення сучасних методик навчання молоді здоровому способу життя.

Складові здорового способу життя містять різні елементи, що стосуються всіх сфер здоров'я – фізичного, психічного, соціального і духовного. Найважливіші з них – харчування (споживання якісної питної води, необхідної кількості вітамінів, мікроелементів, білків, жирів, вуглеводів, спеціальних продуктів і харчових добавок); рухова активність (фізична культура і спорт, використання засобів різних систем оздоровлення, спрямованих на підвищення рівня фізичного розвитку, його підтримку, відновлення сил після фізичних і психічних навантажень); побут (якість житла, умови для пасивного і активного відпочинку, рівень психічної і фізичної безпеки життєдіяльності); умови праці (безпека не тільки у фізичному, а й психічному аспекті, наявність стимулів і умов професійного розвитку) [219].

Поведінка молодого людини важлива для її здоров'я, оскільки впливає на нього безпосередньо через спосіб життя або опосередковано через економічні чи соціоекономічні умови, які, без сумніву, є основною детермінантою здоров'я [125]. Для зміни поведінки людини необхідні зусилля з її боку, а також з боку сім'ї та суспільства. Поведінкові чинники можуть бути як сприятливими, так і шкідливими для здоров'я, це залежить від вибору способу життя конкретного індивідуума.

Чим вищий освітній і загальнокультурний рівень індивідуума і його соціального середовища, тим кращі показники здоров'я. Адже поліпшення індивідуального та громадського здоров'я неможливе без осмислення для чого і як необхідно це робити. Освіту при цьому варто розглядати комплексно: і як мережу потоків отримання, переробки і передачі інформації, і як школу здорового способу життя, тобто навчання методам, прийомам і навичкам, і як складний виховний процес, спрямований на визнання пріоритету цінностей індивідуального та суспільного здоров'я.

Сьогодні для сприяння поліпшенню здоров'я населення виділяють такі напрями діяльності: формування державної політики, сприятливої для здоров'я, покращення довкілля, активізація громадськості в напрямі поліпшення здоров'я як особистості зокрема, так і нації загалом, розвиток навичок людей діяти в інтересах власного здоров'я [162].

Проблематика впровадження здорового способу життя відображена в низці спеціальних документів та рекомендацій, які прийнято під час проведення міжнародних конференцій із проблем пропаганди здорового способу життя. Зокрема, це "Оттавська хартія за здоровий спосіб життя", "Аделаїдські рекомендації: Політика в громадському здоров'я", "Сандстальська угода про здорове довкілля", "Джакартська декларація з питань пропаганди здорового способу життя" [368]. Перелічені акти заклали правову основу на міжнародному рівні в цій сфері життєдіяльності, логічно продовжують і доповнюють один одного. Можна стверджувати, що світова спільнота приймала їх, керуючись науково-теоретичним розумінням проблеми та

усвідомленням широкою громадськістю необхідності активізації практичної діяльності у цій сфері.

Варто зацентрувати увагу на формуванні здорового способу життя молоді, тому що саме в молодості сприймаються та вкорінюються норми та зразки поведінки, відбувається накопичення відповідних знань і умінь, визначаються ціннісні орієнтації, інтереси та уявлення, усвідомлюються потреби і мотиви.

Також важливим напрямом поліпшення здоров'я є організація в закладах вищої освіти зовнішніх впливів на активізацію у студентській молоді мотивації до здорового способу життя. Для цього необхідно формувати світогляд студента, у якому здоров'я є найвищою соціальною цінністю кожної особистості, нації та людства, створювати уявлення і надавати знання про здоровий спосіб життя, формувати навички, що допомагають зробити вибір на користь здорового способу життя, ділитися власним життєвим досвідом. Зокрема, ці обов'язки покладені на фахівців фізичної культури і спорту [246].

Головні ідеї, які задекларовані в різноманітних нормативно-правових актах, – це усвідомлення того, що досягнення максимально можливого здоров'я людини можливе через запровадження здорового способу життя у суспільстві та створення сприятливого навколишнього середовища, яке розглядають, як соціально-економічне і фізичне оточення людини [29]. Сприяння здоров'ю населення та впровадження здорового способу життя визначено як один із головних напрямів державної політики з питань охорони здоров'я, який передбачає необхідність ведення багатосекторальної діяльності, із залученням до неї суспільства, некомерційних і комерційних організацій та окремих фізичних осіб.

Здоров'я людини в соціумі розглядають як одне з головних благ особистості і визначають як стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів.

Сьогодні пильної уваги потребують завдання вибору здорового харчування, оптимального фізичного навантаження, безпечного сексуального

життя; відмова від речовин, що зумовлюють залежність; забезпечення здорового довкілля шляхом створення умов, які дають змогу зробити здоровішими житло, освітні заклади, робочі місця і населені пункти; створення безпечних і сприятливих фізичних, соціальних і економічних умов життя з метою забезпечення здоров'я молодого покоління [84].

Упровадження навичок ведення здорового способу життя сьогодні вимагає від кожної конкретної особи свідомого ставлення до власного здоров'я, до необхідності його збереження і зміцнення. Держава практично не в змозі зобов'язати людину дотримуватися певних навичок здорового способу життя, оскільки такий примус можна розглядати як втручання в особисті права людини. Спосіб життя – найважливіший чинник детермінації процесу формування особистості, розвитку її фізичних, психологічних і духовних якостей.

Незважаючи на пропаганду формування навичок здорового способу життя, яку проводять державні та громадські структури, сьогодні значних позитивних зрушень у поліпшенні фізичної, духовної, психічної, соціальної та інших складових здоров'я населення не відбувається. Процес усунення причин порушень і відхилень у становленні особистості, створення умов сприятливого її розвитку в освіті і соціальній політиці стали називати процесом формування здорового способу життя.

Держава за допомогою удосконалення власного законодавства повинна створити умови, що сприяють суспільним відносинам, мотивувати певні види діяльності або поведінки, застосовуючи здоровий спосіб життя і відповідно сприяючи охороні здоров'я як на індивідуальному, так і на суспільному рівнях. Такі умови повинні сприяти формуванню відповідного освітнього рівня населення, забезпечити відповідну поінформованість членів суспільства, щодо фізичної та економічної доступності товарів і послуг, використання яких сприятиме збереженню та зміцненню їхнього здоров'я, забезпечити моральну та економічну зацікавленість людей вести здоровий спосіб життя.

Головними принципами охорони здоров'я є його визнання пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави, одним із головних чинників виживання та розвитку народу, дотримання прав і свобод людини та громадянина в галузі охорони здоров'я та забезпечення пов'язаних із ними державних гарантій, гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над національними, груповими й індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найвразливіших верств населення, рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної допомоги та інших послуг у галузі охорони здоров'я, наукова обґрунтованість, матеріально-технічна і фінансова забезпеченість, орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом, запобігально-профілактичні заходи [46].

Що стосується змісту права на охорону здоров'я, то воно, зокрема, охоплює: життєвий рівень, який є необхідним для підтримання здоров'я людини, безпечно для життя і здоров'я довкілля, безпечні і здорові умови праці, навчання, побуту та відпочинку, доступну кваліфіковану медичну допомогу, безперешкодне отримання інформації про стан свого здоров'я і здоров'я населення, в тім числі існуючі і можливі фактори ризику, їхні ступінь і шляхи запобігання захворюванням, можливість об'єднання в громадські організації з метою сприяння охороні здоров'я, можливість участі в управлінні охороною здоров'я через своїх представників, делегованих у виборні органи влади і самоврядування, правовий захист від будь-яких форм дискримінації, пов'язаних зі станом здоров'я, відшкодування порушень здоров'я [323].

Ефективність державного регулювання суспільно-виховними процесами залежить від внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на індивідів. Вплив кожного чинника позначається вибірково через низку обставин, включаючи наявність у громадянина внутрішніх переконань, цінностей та ідеалів. Суспільно-активна особа вміє відстоювати свої соціальні інтереси, володіє розвинутою свідомістю і культурою, бере активну участь у

громадському житті суспільства [241].

Соціально-філософські основи спорту сьогодні повинні охоплювати аналіз прогнозу розвитку спорту як соціокультурного феномену в умовах глобалізації та євроінтеграції, вивчати зарубіжний досвід розвитку спорту у передових країнах, нові нетрадиційні види спорту. Інтерес людей до нових видів спорту формується у зв'язку з бажанням освоювати нові види діяльності для їхньої соціальної активності [375]. Тому, соціально-філософський підхід до спорту, повинен зайняти гідне місце у системі наукових підходів та у системі вищої освіти, оскільки дає можливість суспільству визначитися зі соціальною цінністю масового спорту, його затребуваністю у національному державотворенні.

Розгляд значення державного регулювання фізичної культури й спорту в житті для окремо особи й суспільства загалом показує, що ще досить значні невикористані резерви цього інституту для соціально-економічного розвитку країни, для виховання гармонічної особистості, для формування концепції здорового способу життя. Активізація цього потенціалу лежить в руслі завдань соціальної політики держави, тому необхідна розробка нових підходів до формування політики держави в сфері фізичної культури й спорту.

Розвиток масового спорту – один із найважливіших показників соціальної політики держави, який може забезпечити реальне впровадження в життя таких гуманістичних ідей, цінностей і норм, які відкривають широкі перспективи для виявлення здібностей особистості, задоволення її інтересів і потреб. Участь у масовому спорті виражає спрямованість особистості на зміцнення і розвиток індивідуального та суспільного здоров'я, сприяє задоволенню життєво важливих потреб в активно-рухових діях, фізичних вправах.

Соціальний підхід до спорту актуальний у поступовому охопленні все більшої верстви населення: від спорту найвищих досягнень, що потребують екстремальних затрат фізичного і психологічного здоров'я до масового спорту, суспільного руху, “спорту для всіх”, організованого під егідою ЮНЕСКО, метою якого є збереження спорту як культурної цінності людства. Водночас, на

соціальний базис спорту впливають глобальні процеси і вважається, що спорт є інтернаціональним за своєю суттю та слугує зближенню народів і країн. Втрата національного змісту у спорті в процесі сучасної глобалізації може його деформувати, нівелювати, сприяти втраті моральної підтримки і посиленні комерціалізації.

2.3. Соціально-психологічні чинники державного регулювання соціалізації молоді за її активної участі у масовому спорті

Соціально-психологічний базис спорту та фізичної активності у своїй основі поєднує філософію і фізичну культуру, пізнання світу через спорт і завдяки фізичним навантаженням. Обґрунтування фізичної активності людини також відбувається через висвітлення широкого контексту понять фізичної культури. Останнім часом спостерігаються стрімкі зміни в розвитку саме масового спорту в умовах глобальної трансформації суспільства. Спорт є засобом інвестування та заробляння грошей, що має безпосередній вплив на сучасну державу політику. Такі динамічні зміни потребують фундаментального осмислення проблем масового спорту та переосмислення постулатів філософії фізичної активності.

У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває побудова прогнозів стосовно майбутнього розвитку масового спорту в умовах інтеграційних змін сучасного суспільства. Сьогодні структурна трансформація цінностей в умовах реформування суспільства є не просто соціальним процесом, а соціальною і гуманітарною проблемою. Актуальність проблеми зумовлена завданнями соціально-економічного реформування суспільства, що має своїм безпосереднім витоком процес національного державотворення, в основі якого є формування ціннісно-сміслових параметрів.

Соціалізуюча функція спорту, яка реалізується за допомогою залучення молодих осіб у спортивну діяльність, активно впливає на різноманітні сторони розвитку молоді особистості, має неоднаковий прояв у різних суспільствах, але загалом, від рівня залученості до спортивної діяльності залежить

ефективність самої соціалізації як процесу [17]. Сучасний період суспільного розвитку в Україні характеризується соціальною нестабільністю, наростанням рівня конфліктності суспільних відносин, зниженням загального рівня якості життя, в результаті непередуманих реформ держава втратила свої позиції у багатьох сферах суспільного життя. Названі чинники зумовили негативну ситуацію у масовому українському спорті та вплинули на розвиток молоді, як суспільної категорії.

Увага до молодого покоління в цьому контексті далеко не випадкова: саме від молоді залежить майбутнє держави. Водночас, від ступеня залучення молоді у масову спортивну діяльність, багато в чому залежить її фізичне і моральне здоров'я, працездатність. Відображення масштабних трансформацій, що відбулися на Україні, потребує детального аналізу через певне спотворення процесів соціалізації. Перебудова суспільного ладу, яка охопила різні сфери суспільного життя, у тім числі і масовий спорт, у комплексі з відсутністю цілеспрямованої політики держави у цій сфері обернулася руйнуванням системи масового спорту, вилученням фізичної культури з пріоритетних напрямів населення на рівні масової свідомості [16].

Сучасний етап дослідження державного регулювання фізичної культури і масового спорту характеризується залученням великої кількості науковців, які працюють у цій сфері, та появою значної кількості соціологічних досліджень і теоретичних робіт з окресленого напрямку. Даний період також характеризується активним використанням досліджень західних авторів із розвитку фізичної культури і масового спорту. Наукові дослідження та фундаментальні роботи В. І. Столярова, М. А. Кутепова, М. А. Арвісто продемонстрували значимість виховної ролі фізичної культури і масового спорту як дієвого засобу формування, розвитку і соціалізації молоді особистості [16, 52, 343]. Соціальні трансформації та ціннісні зрушення, що відбулися, викликали істотні зміни в ціннісних орієнтаціях молоді України.

До недавнього часу панувала думка, що заняття фізичною діяльністю удосконалюють людину тільки фізично. Сучасні дослідження свідчать, що

спорт, окрім впливу на тіло і психіку, впливає на інтелект і моральність, причому не опосередковано, а безпосередньо. Фізична активність є засобом для уникнення стресів, депресій та психічних розладів, які все частіше зустрічаються в урбанізованому середовищі в сучасних умовах глобалізації. Окреслена проблема гуманізації сучасного змагального спорту передбачає пошук таких моделей організованої змагальності, яка має високу культурно-духовно-моральну і гуманістичну цінність.

Удосконалення системи державного регулювання фізичної культури і спорту розробляли такі авторитетні вчені, як М. В. Дутчак [93], І. Козюра [136], С. В. Нікітенко [214], А. Соколов [319], А. Шамардін []. Однак автори не показали, як можна залучити до спортивно-оздоровчих занять різні соціальні групи населення. Роль органів державної влади у розвитку масового спорту, або спорту для всіх, є стратегічною і повинна бути спрямована на визнання соціальної цінності масового спорту, як пріоритетного напрямку державної соціально-гуманітарної політики. Все це потребує вироблення нових системотворчих підходів аналізу масового спорту як складного соціального і культурного феномену.

Аналіз стану втручання держави у цю сферу дає підстави стверджувати, що в Україні відбувався глобальний процес ресоціалізації, руйнування статусно-рольових зв'язків, створення нової ієрархії цінностей і зміни соціальних орієнтацій молодих верств населення. Праці Л. І. Лубишевої [171, 172] присвячені соціалізаційним аспектам фізичної культури і масового спорту, в якій спорт ґрунтовно розглянуто як агент соціалізації. Водночас, варто зазначити, що при всьому різноманітті наукових праць, які певною мірою стосуються особливостей впливу масового спорту на процес соціалізації молоді, це не питання є недостатньо розробленим.

Найважливіші соціально-психологічні проблеми спорту, які сьогодні є актуальними – це проблеми гуманізації спорту, підвищення його духовно-моральної цінності, змагальності спорту, долі тих чи інших масових спортивних змагань. У процесі розгляду цього питання важливо не втратити теоретико-

методологічний вимір соціально-психологічного базису спорту як діяльності, що є гуманістичним, виконує культурну функцію і має виховний характер, що залежать від особливостей соціальної структури суспільства, у межах держави, де функціонує масовий спорт, від того, яку модель спорту при цьому застосовують.

Змагальний спорт виконує важливі соціокультурні функції, у тому числі й через масовий спорт. Об'єктом соціально-психологічного базису спорту є відносно самостійні, але й не пов'язані між собою об'єкти: фізкультурна діяльність – певні форми активності людини, які часто називають “заняттями фізичними вправами”; спорт – особливий різновид змагань “спортивні змагання”, підготовку до них, а також пов'язані з ним соціальні відношення, інститути, норми поведінки. Багато проблем пов'язані з аналізом фізичної культури як такої сфери культури, основний зміст якої уособлює процес соціалізації соціокультурної модифікації людини. Це допомагає виявити співвідношення соціального і біологічного у фізичному розвитку людини [174].

Останнім часом у світі побутує думка про здорове і стабільне суспільство, в якому ефективно діють гуманітарні складові розв'язання соціальних проблем. Ідеалом виховання є гармонійно розвинена, соціально активна, здорова людина, що наділена високими інтелектуальними, творчими, фізичними і духовними якостями, має відчуття глибокої громадської відповідальності та патріотизму [63]. Це дає можливість порушити питання про співвідношення стихійного і свідомого соціального впливу на фізичний стан людини, на взаємовідносини різних засобів такого впливу у цілеспрямованому формуванні фізичного стану людини на різних етапах розвитку суспільства, у тому числі в сучасний період. Варто висловити припущення, що у процесі розвитку суспільства все більше зростатиме значущість різних засобів свідомого впливу на фізичний стан людини [71]. Відкривається можливість аналізу питання про можливі та реальні ціннісні орієнтири особистості, різних соціальних груп і суспільства загалом еволюції системи цінностей, її характеру у межах сучасної культури.

Гуманна сутність спорту виявляється у тому, що він зародився та існує у якості унікального способу максимального виявлення здібностей людини, розкриття смислу талантів, перманентного стимулювання найбільшого розвитку певних людських здібностей, фізичних можливостей людини. У сфері спорту, особливо у спорті високих досягнень, створюються все нові й нові засоби і методи виявлення особливих здібностей людини, потім вони переносяться на масову спортивну практику.

На цей час, на жаль, актуальними є ускладнені соціальні умови життя молоді людини; тривале емоційне навантаження; неперервні життєві зміни, сукупність подій; негативна поведінка і психофізична активність індивіда; висока щільність населення. Також сюди варто додати: відсутність виховання і навчання, зокрема, валеологічного, гігієнічного; розвитку культури здоров'я. Відсутність знань, неправильне виховання призводять до недотримання здорового способу життя. Здоровий спосіб життя залежить від: об'єктивних суспільних умов; конкретних форм життєдіяльності, що дають змогу втілювати його в основні сфери суспільного життя; системи ціннісних відношень, скеровуючи свідому активність людей у русло “здорового мислення” [337].

Важливо зрозуміти, що в загальній соціокультурній динаміці масовий спорт має залишатися в центрі національного державотворення і може вплинути на розвиток суспільства. Тому, саме сьогодні повинні формуватися нові функції спорту в динаміці державотворення, яка формує нові види сучасного спорту – професійний спорт, аматорський спорт, “спорт для всіх”, дитячо-юнацький спорт, студентський спорт, спорт для інвалідів [342]. Водночас, необхідно визначити систему взаємодії спорту з іншими видами діяльності та усвідомити реальні механізми державного регулювання змін у масовому спорті, запропонувавши органам державної влади нову програму дій.

Масовий спорт може виконувати інтегративну роль у якості організаційного механізму державного регулювання. Сьогодні, загальновідомим є уявлення про корисний вплив спорту, який відіграє важливу роль у забезпеченні здоров'я, фізичної підготованості, і як наслідок,

національного благополуччя. Потрібно звернути увагу на глобальний рівень функціонування спорту як інституту – на систему міжнародних відносин, вагомим учасником якої стає спорт, продукуючи символічну взаємодію [27].

Фізичну активність також можна вважати сферою самовираження людини, адже спортивним результатом є не лише рекорд, а цілий комплекс людських якостей, у якому в нерозривній єдності представлені краса, сила, справедливість і здоров'я. Саме під час занять спортом формуються, виявляються і розвиваються індивідуальні якості особи, її характер, нехтування соціально-філософськими знаннями, цінностями й ідеалами основ культури ведуть до дегуманізації галузі фізичної культури та спорту.

Співвідношення біологічного і соціального у спорті є однією зі специфічних методологічних проблем, оскільки концентрує в собі вихідні положення, що лежать в основі пояснення багатьох актуальних питань. Соціальний аспект у фізичній культурі та спорті знаходить свій прояв у певній ролі соціальних умов і систем, у суспільній сутності спорту, в закономірностях виникнення і розвитку фізичної культури та спорту, а також у педагогічних аспектах фізичного виховання. Фізкультурно-спортивна діяльність є такою системною організацією, в якій постійно змінюються об'єктно-суб'єктні відносини й утворюються ціннісно-цільові структури [213].

До сучасного розвитку формування громадянина, як соціальної особи, фізкультурно-спортивна діяльність почала істотно змінювати умови життєдіяльності, до яких була пристосована у своєму історично-біологічному розвитку, ці зміни останнім часом підтверджено дослідженнями і набули актуального значення. Значення фізичної культури і спорту зростає і підтверджує, що вони сприяють всебічному розвитку організму, відновленню втраченої рівноваги між його інтелектуальним і фізичним розвитком. Зважаючи на соціальні функції фізичної культури і масового спорту, у людини самозацікавлене смислове відображення виникає на основі практичної діяльності та спілкування.

Смисли і значення, які постають у процесі практичної діяльності, утворюють арсенал усвідомлення буття, який кожного разу збагачується і ускладнюється на основі цього процесу. У психологічній структурі фізичної активності під час виконання фізичних вправ неодмінно присутні соціальні компоненти. Завдяки цьому, за визначених умов у процесі виконання фізичних вправ разом із функціональним проявляється й інтелектуальний ефект [379].

Завдання соціально-філософського підходу до спорту є також у тому, щоб зберегти культурну цінність спорту, яка стала здобутком цивілізації та дієвим чинником освоєння методів фізичного удосконалення й організації здоров'яформуючої діяльності, яка актуалізована у здоровому і спортивному житті суспільства. Якщо говорити про позитивний прогноз розвитку спорту в XXI столітті, то обов'язковими умовами стають актуалізація і вирішення проблем соціальної політики в контексті національного державотворення.

Масовий спорт та фізичні навантаження – це одні з надійних і безпечних для психічного і фізичного здоров'я засобів відійти від сучасних стресів, пов'язаних із урбанізацією і технічним прогресом [401]. Масовий спорт володіє значним потенціалом, аби стати системоутворюючим елементом у численності складових розвитку суспільства. В основі структури формування громадянина лежить комплекс взаємопов'язаних особливостей, а “здоровий спосіб життя” виражає орієнтованість діяльності особистості в напрямі зміцнення і розвитку особистого та суспільного здоров'я. Він пов'язаний із особистісно-мотиваційним втіленням своїх соціальних, психологічних, фізичних можливостей і здібностей.

Реалізація консолідуючої функції масового спорту відбувається завдяки комунікативним можливостям та національній свідомості, оскільки масовий спорт – одна зі складових суспільного здоров'я. Суспільне здоров'я визначається як сукупність категорій: біологічна, медична, філософська, економічна, соціальна, як суспільна цінність, як явище системного характеру, яке динамічно взаємодіє з довкіллям і як об'єкт споживання та вкладення

капіталу. Здоров'я людини це не лише аналіз її фізичного стану, воно передбачає психоемоційну врівноваженість, а також і суспільне здоров'я.

На суспільне здоров'я впливають міжетнічні стосунки, суттєва різниця у прибутках різних соціальних прошарків суспільства, рівень матеріального виробництва, техніки і технологій. Ці чинники і складові створюють відчуття соціальної захищеності, що суттєво позначається на здоров'ї людини [11].

Загалом, суспільне здоров'я детерміноване рівнем розвитку важливої сфери соціального життя у середовищі – суспільного виховання. Виділяють такі компоненти суспільного виховання: об'єктивні суспільні умови; конкретні форми життєдіяльності; систему ціннісних орієнтацій, що формують свідому активність, особливо у молоді [66]. На жаль, сьогодні масовий спорт помітно втрачає своє ціннісне значення серед сучасної молоді. Комерційні види спорту віддаляють реальні можливості занять фізичними вправами на задній план, що знижує інтерес до занять фізичною культурою і спортом та є однією з причин погіршення стану здоров'я сучасної молоді – майбутнього нашого суспільства.

Однією з умов ефективного розвитку фізичної культури і спорту в Україні є зміцнення матеріально-технічної бази шляхом експлуатації фізкультурно-спортивних споруд, які повинні забезпечувати оздоровлення різних верств населення та спеціалізовану підготовку спортивного резерву. Обсяги ресурсного забезпечення сфери фізкультурно-оздоровчої діяльності залежать визначальною мірою від державного регулювання щодо її розвитку, соціально-економічної політики держави, а також її окремих територіально-адміністративних одиниць.

Важливого значення в сучасних економічних умовах набувають механізми державного регулювання процесів прогнозування та формування видаткової частини бюджетів усіх рівнів із метою утримання сфери фізичної культури і спорту [4, 248]. Необхідно зважити на те, що ресурсне забезпечення фізичної культури і спорту відбувається переважно з державного та місцевих бюджетів, а також фондів підприємств та організацій [127]. Власне тому, важливим питанням державного регулювання фізкультурно-оздоровчої

діяльності є комплексна перебудова, мобілізація необхідних коштів за рахунок державного бюджету і позабюджетних джерел, однак із врахуванням умов обмеженого ресурсного забезпечення.

Бажано визначити кінцевий стан функціонування такої системи, завдяки створенню ефективного плану дій, який стане базою переходу від існуючої ситуації до умов, за яких досягається максимальна соціальна та економічна ефективність з використанням мінімальної витратної частини, забезпечуються доступні умови для дотримання населенням здорового способу життя. У Законі України “Про фізичну культуру і спорт” у ст. 48 “Матеріально-технічне забезпечення сфери фізичної культури і спорту” визначені головні вимоги до споруд і обладнання фізкультурно-спортивної галузі і зазначено, що “матеріально-технічне забезпечення сфери фізичної культури і спорту відбувається шляхом будівництва та використання спортивних споруд, створення, придбання та використання фізкультурно-спортивного спорядження та обладнання, іншого майна, призначеного для занять фізичною культурою і спортом. Центральний орган виконавчої влади у сфері фізичної культури та спорту визначає нормативи матеріально-технічного забезпечення сфери фізичної культури і спорту в Україні” [267, с. 9].

Зміна моделі господарювання в Україні призвела до необхідності адаптації галузі фізичної культури і спорту до ринкових умов. Це має сприяти відтворенню здоров'я нації, поповненню бюджетних ресурсів за рахунок розвитку спортивних заходів, платних послуг у цій сфері та доходів від діяльності підприємств спортивного обладнання [123]. Перемоги на міжнародних змаганнях національних команд значно підвищують імідж держави, свідчать про її соціально-економічний та культурний розвиток. У зв'язку з цим, реформа ресурсного забезпечення галузі фізичної культури і спорту в ринкових умовах є актуальною.

Відповідного удосконалення потребує також механізм фінансування надання фізкультурно-спортивних послуг в Україні, а саме: врахування особливостей бюджетного планування з практичним впровадженням системи

надання послуг безпосередньому їхньому отримувачу; врахування потреб громади при плануванні бюджетних видатків на фінансування системи надання фізкультурних послуг населенню; розробки та затвердження обґрунтованої методики розрахунку повної вартості відповідних послуг, що фінансуються за рахунок бюджету [121].

Ринок фізкультурних послуг потребує негайного розвитку, який можливо реалізувати за допомогою розробки відповідних механізмів державного регулювання. Проблема здорового способу життя громадян і фізичного виховання нових поколінь протягом найближчих років згідно із прогнозами може зрости в Україні до масштабів стратегічного характеру, пов'язаних із перспективами національної безпеки й самостійності держави.

Органи державної влади повинні стимулювати розвиток фізкультурно-оздоровчої діяльності шляхом оновлення та удосконалення матеріально-технічної бази, наданням пільг на оподаткування та кредитування такого виду діяльності, морального та матеріального заохочення фахівців цієї галузі, інших суб'єктів фізкультурно-оздоровчої діяльності. Як зазначено у Розпорядженні Кабінету Міністрів від 27 жовтня 2010 р. “Про схвалення концепції Державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011–2022 роках” за спортивною інфраструктурою Україна в 10–15 разів поступається країнам, збірні команди яких є головними нашими конкурентами на світовій спортивній арені [265, с. 9].

Однією з головних причин виникнення проблеми є відсутність державної політики розвитку спорту та невідповідність спортивної інфраструктури міжнародним стандартам, незначний обсяг інвестицій, низький рівень фінансового забезпечення, матеріально-технічного оснащення, недостатня кількість дитячо-юнацьких шкіл. Особливо гостро стоїть проблема матеріально-технічного забезпечення спортивних споруд для занять зимовими видами спорту.

Система дитячо-юнацького спорту об'єднує спортивні школи всіх типів, які забезпечують відбір обдарованих юних спортсменів, поступову їхню вузьку

спеціалізацію, особливо осіб, що мають високий рівень підготованості, для участі у міжнародних спортивних змаганнях серед дітей та школярів, а також для подальшого переходу в систему спорту вищих досягнень.

Проаналізувавши ступінь забезпеченості закладів вищої освіти спортивними спорудами, варто зазначити, що частина споруд також не відповідає вимогам сьогодення, інфраструктура є застарілою, у більшості відсутні стадіони, плавальні басейни тощо. Пропускна здатність споруд є низькою і не здатна забезпечити якісне проведення занять з різних видів спорту. У Львові забезпечують вищу освіту 28 закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації.

За десятиліття реформ у масштабі держави виявилися зруйнованими і перестали функціонувати тисячі спортивних майданчиків, не фінансується діяльність багатьох дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Такі обставини призводять до катастрофічного зниження показників здоров'я молоді.

Більшість спортивних залів закладів вищої освіти не відповідають міжнародним вимогам, які ставляться до таких споруд і тому не можуть використовуватися для проведення змагань високого рівня. Під соціально-економічним розвитком галузі розуміють одержання прибутку від утримання спортивних споруд і надання фізкультурно-оздоровчих послуг [133]. Надання таких послуг є сферою підприємницької діяльності, яка з одного боку поповнює бюджет держави за рахунок сплати податків, а з іншого боку, забезпечує зайнятість людей у такій діяльності. У підвищенні соціально-економічної ефективності фізична культура і спорт постають як чинники впливу на продуктивність праці та якість робочої сили, яка залежить від життєвої позиції, творчої ініціативи, фізичних та інтелектуальних можливостей громадян.

Власне, через це завантаженість спеціалізованих спортивних споруд, які відповідають міжнародним стандартам, є надзвичайно високою. Водночас, щороку зростає кількість осіб, які здобувають вищу освіту й це відповідно ще більше посилює завантаженість споруд вищих закладів освіти, оскільки першочерговим завданням навчального закладу є забезпечення навчального

процесу з фізичного виховання студентів та підвищення рівня їхньої спортивної майстерності.

Найбільш простою і логічною моделлю розвитку кожного з умовно позначених сегментів у сфері фізкультурно-оздоровчої діяльності є висування тези про необхідність посилення державної регуляції у підтримці через різні форми податкового й іншого пільгування зі залученням фахівців і формуванням довгострокових державних програм [121]. Однак реальні можливості державного бюджету надзвичайно обмежені; ринкові відносини мають на увазі певний механізм взаємодії й економічну відособленість виробників і споживачів фізкультурних послуг.

Цей механізм містить певну ієрархію взаємодії: державна влада – фінансові структури – виробники фізкультурно-оздоровчих послуг. Доцільно зазначити, що структура взаємодії й сфера охоплення ринковими відносинами тих або інших сторін може змінюватися, основними елементами ринкового механізму є спортивні клуби як прибуткові організації. Ключовим моментом, що виражає сутність ринкових відносин, є поняття конкуренції. З позиції структурної організації ринку фізкультурно-оздоровчих послуг визначальне значення має кількість виробників цих послуг, що бере участь у процесі обміну [203, с. 9].

В існуючих умовах важливим напрямом розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності в його нових специфічних проявах може бути визнаний умовно певний комерційний сегмент, що припускає розвиток різних центрів здоров'я, іменованих у загальноприйнятій термінології фітнес-клубами. Їхня діяльність відбувається на базі вітчизняного й закордонного капіталів і хоча метою створення таких клубів є одержання прибутку, проте, їхня роль і значення для забезпечення ведення громадянами здорового способу життя доведено безумовно й продовжують зростати.

Масовий спорт у сучасному світі займає вагоме місце, відіграючи важливу роль у багатьох соціальних процесах і явищах. Як соціальне явище, яке увійшло в життя багатьох держав, масовий спорт сформувався відносно

недавно, проте, сучасне суспільство неможливо уявити без нього. Розвиваючись разом із соціумом у процесі трансформації сучасного суспільства, посилюючи свій вплив, поширюючись у всьому світі, масовий спорт став переймати багато значущих соціальних функцій.

Масовий спорт є одним із найважливіших інститутів соціалізації в сучасному суспільстві, особлива роль масового спорту як агента соціалізації обумовлена акумуляцією таких соціальних ситуацій, що дають змогу молодій особі засвоювати нові практики, знаходити своє місце у суспільстві, та займає певну життєву позицію. Молода особа, яка займається спортом, долучається у величезну мережу соціальних людських контактів, масовий спорт допомагає індивідові у процесі спортивної діяльності відпрацювати соціальні ролі та набути необхідного досвіду. Соціальна активність охоплює активність суспільну, професійно-трудова й активність у сфері фізичної культури.

Соціальна активність молоді, залученої у спортивно-масовий процес, значно перевищує соціальну активність людей, які не займаються фізичним вправами. У цьому контексті масовий спорт необхідно розглядати як ефективний засіб фізичного виховання активності у вигляді інтересів, спілкування [16]. Змінюється значення спорту в системі цінностей української молоді, чому суттєво сприяли як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Домінування в середовищі української молоді матеріальних пріоритетів об'єктивно знижує питому вагу ціннісних орієнтацій та спортивну діяльність, оскільки заняття спортом у принципі, не є тим, від чого можна отримувати прибуток [240].

Активне прагнення до спорту, реальне входження в нього, введення його в життєвий стандарт, у звичний уклад власного життя в української молоді багаторазово нижче, ніж декларована нею соціальна оцінка фізичної культури і спорту. Державне регулювання процесу масового спорту постає в якості пріоритетного завдання офіційних інституцій у всіх розвинених країнах світу, а зміна статусу спорту до зменшення у системі цінностей молоді негативно позначається на процесі її соціалізації. Сучасне українське суспільство не в

зможі самостійно вирішити проблему масовості фізкультурно-спортивного руху молоді без підтримки держави [165]. Тому проблеми розвитку масового спорту та фізичної культури повинні знаходити своє вирішення на державному рівні.

У результаті трансформацій у соціально-економічному і політичному житті України відбулося значне зниження основних показників масовості спорту серед молоді. Ці обставини пов'язані з послідовним ігноруванням держави цієї сфери життя суспільства, що призвело до зниження фінансування можливостей з масового спорту, до погіршення матеріальної бази і структурної перебудови системи державного регулювання масовим спортом. Унаслідок цього, у спортивній і фізкультурній сферах України спостерігаються значні інституційні зміни переважно негативного характеру [201]. На цей час спорт як життєва цінність в особистісній орієнтації сучасної української молоді займає вельми скромне місце.

Водночас, набуває сили тенденція, пов'язана зі споживчим і безвідповідальним ставленням до особистого життя, витoki якої потрібно шукати в порушенні процесу державного регулювання соціалізаційних процесів молоді в Україні. У сучасному українському суспільстві спорт має слугувати задоволенню важливих суспільних потреб, виконуючи різні соціальні функції. За своїми функціями масовий спорт – це школа виховання здібностей, необхідних у сфері рухової діяльності, соціальний інститут пізнання умов, засвоєння і вдосконалення засобів, форм життя. Серед соціальних функцій спорту одна з найважливіших – соціалізуюча функція, вона відображена у глибокому і багатосторонньому його впливі на сутнісні сторони молодої людини і на розвиток її фізичних та інтелектуальних здібностей.

Державне регулювання процесу соціалізації молодої соціальної спільноти, багато в чому залежить від того, наскільки він залучений у систему цінностей представників цього суспільства. Напрямо ціннісних орієнтацій молоді у спортивній сфері збільшує роль масового спорту в процесах соціалізації [16]. Характер функціонування масового спорту як сфери, в якій ґрунтується здоровий потенціал суспільства, обумовлений сукупною дією як

об'єктивних, так і суб'єктивних чинників. Ці обставини зумовлюють державне регулювання масового спорту в межах соціальних властивостей за допомогою двох аспектів, які постають в якості головних об'єктів вивчення науки державного управління.

З одного боку, передбачається виявлення таких об'єктивних чинників, як ставлення масового спорту з боку суспільства, його місця в межах організації суспільної системи і структури цінностей, соціальних чинників, які обумовлюють орієнтацію української молоді на заняття спортом. З іншого боку, цей підхід передбачає уточнення суб'єктивних чинників, а саме виявлення позиції до спорту самого індивіда як представника молодіжної соціальної спільноти. Масовий спорт є потужним каталізатором у процесі соціалізації молодого людини, яка пришвидшує процес його формування з особи, що засвоїла соціальні норми і норми суспільного життя в соціально зрілу і гармонійно розвинену особистість.

Масовий спорт впливає на загальний процес соціалізації молоді за допомогою впливу на тісно взаємопов'язані соціальну і фізичну сферу життя [296]. Соціалізуючий вплив масового спорту проявляється по-різному: через підвищення активності, трудової та громадської діяльності молодого людини, через інтеграційні функції спорту. Специфіка спорту потребує тісних спільних дій, що веде до утворення великої кількості громадських зв'язків офіційного і неофіційного характеру, на основі яких формуються специфічні форми суспільної поведінки, що діють і за межами спортивного руху [286].

Водночас, масовий спорт не в змозі виконати свою частину функцій у межах соціалізації молодого особи за пасивної або негативної дії інших агентів соціалізації – сім'ї, школи та навчальних закладів, ЗМІ, роботи і громадської думки. Серед чинників і умов, що мають визначальний вплив на залучення молодих людей у масовий спорт, істотне значення належить: допомозі держави, розвитку системи фізичного виховання в школі, спортивним захопленням поза навчальними закладами, укладу сімейного життя.

Розкриття позитивного впливу фізичних вправ на здоров'я молоді полягає краще зрозуміти механізми, за допомогою яких спорт впливає на суспільну діяльність і активність молоді особи. Масовий спорт діє на ефективність процесу соціалізації людини не тільки безпосередньо, забезпечуючи її здоров'я, але і за допомогою безлічі інститутів і різного роду механізмів – психічних, соціологічних, фізіологічних [275].

Соціальна активність української молоді охоплює активність суспільну, професійно-трудова й активність у сфері фізичної культури; активність молодих людей, залучених у спортивний масовий процес, значно перевищує активність тих, які не займаються спортом. У цьому контексті масовий спорт необхідно розглядати, як ефективний засіб виховання активності у вигляді інтересів, спілкування; соціальна активність нерозривно пов'язана з руховою активністю і здоров'ям.

Масовий спорт перешкоджає поширенню девіантних форм поведінки молоді, загалом формуючи нове здорове покоління. Розвиток масового спорту залежить не тільки від покращення ефективності державного регулювання, але також від чинників суб'єктивного порядку і від особистого ставлення молодих людей до спорту, від того, яке місце він займає в системі цінностей українського суспільства й окремого індивіда. Ціннісні орієнтації є мотиваційним ядром спортивної діяльності, тією найважливішою умовою, яка забезпечує високу ефективність занять фізичною культурою і спортом.

Тиражування цінностей суспільства споживання призводить до суттєвих трансформацій у системі цінностей молодого покоління українців, культ споживництва панує у свідомості молоді й набуває універсальності. Змінилося становище спорту в системі цінностей молоді, чому чималою мірою сприяли як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники [52]. Домінування в середовищі молоді матеріальних цінностей об'єктивно знижує питому вагу ціннісних орієнтацій на спортивну діяльність, оскільки заняття фізичною культурою і спортом у принципі не є тим видом діяльності, від якого можна отримувати прибуток.

Активне прагнення до фізичних вправ, реальне входження в масовий спорт, введення його в стандарт, у звичний уклад власного життя в молоді на цей час нижче. Зміна статусу спорту в системі цінностей молоді негативно позначається на процесі соціалізації. Сучасне суспільство не в змозі повністю вирішити проблему масовості фізкультурно-спортивного руху без підтримки держави [99]. Тому проблеми розвитку спорту та фізичної культури повинні знаходити своє вирішення у результатах роботи органів державної влади, поширення масового спорту має виступати в якості пріоритетного завдання державних інститутів в Україні.

Важливе значення має те, що перманентна криза влади в Україні різко погіршила демографічну ситуацію і здоров'я населення, в тому числі здоров'я молоді, об'єктивно скорочуючи її можливість займатися спортом. Розглянуті макросоціальні чинники взагалі сприяли до зниження рівня масового спорту. Внаслідок цього, послабився вплив масового спорту на процес соціалізації молоді, що посилюється неефективним державним регулюванням, пасивністю освітніх установ.

Змінені соціальні трансформації та ціннісні зрушення викликали істотні зсуви в ціннісних орієнтаціях української молоді, на цей час, спорт як цінність у життєвій особистісній орієнтації сучасної молоді займає вельми скромне місце. Водночас, набирає сили тенденція, пов'язана зі споживчим і безвідповідальним ставленням до життя, витоки якої потрібно шукати в порушенні процесу соціалізації [145]. Вже згадана тенденція в сучасних умовах призводить до порушення громадських зв'язків і до різних відхилень у поведінці молоді, що об'єктивно виводить її зі сфери масового спорту, як соціально позитивної і легітимної діяльності.

Соціально-психологічний підхід до спорту актуальний у поступовому охопленні все більшої верстви населення: від спорту найвищих досягнень, що потребують екстремальних затрат фізичного і психологічного здоров'я до масового спорту, суспільного руху, "спорту для всіх", організованого під егідою ЮНЕСКО, метою якого є збереження спорту як культурної цінності

людства. Водночас, на соціально-психологічний базис спорту впливають глобальні процеси і вважається, що спорт є інтернаціональним за своєю сутністю і слугує зближенню народів і країн.

Втрата національного змісту у спорті у процесі сучасної глобалізації може його деформувати, нівелювати, сприяти втраті моральної підтримки і посиленої комерціалізації. Якщо говорити про пріоритети проведення наукових досліджень на найближче десятиліття, то однією з основних проблем соціально-психологічного базису масового спорту є і залишається проблема формування ціннісного ставлення особистості та суспільства до здорового способу життя. Не менш важливо вивчати проблеми формування особистості у сучасному світі в контексті і національного державотворення.

За роки реформ відбулося систематичне зниження загальної кількості фізкультурно-спортивних споруд. Одна з основних причин скорочення кількості фізкультурно-спортивних споруд – відмова підприємств і організацій як державної, так і приватної власності від утримання спортивних та оздоровчих об'єктів під приводом економічної недоцільності їхньої експлуатації. Відсутність системи загальної фізкультурної підготовки, яка б охоплювала всі верстви населення, і, в першу чергу молодь, негативно відображається на загальному розвитку суспільства. Внаслідок цього, послабився вплив спорту, як агента соціалізації, що зумовлено неефективною координацією масового спорту з боку органів державної влади та місцевого самоврядування.

Для підтримання у молоді, стійкої мотивації та інтересу до занять руховою активністю і масовим спортом, відповідними механізмами державного регулювання необхідно створити умови для задоволення потреби у фізичному розвитку у доступних спортивних спорудах, розвитку сучасної інфраструктури для активного дозвілля, пропагування серед української молоді цінностей спорту та здорового способу життя. Соціальний ефект від функціонування масового спорту, або спорту для всіх відбудеться за умови системного державного втручання. Ефективна державна політика, спрямована

на зміну свідомості та поведінки громадян стосовно здорового способу життя, правильної, виваженої позиції молоді може спричинити позитивний вплив на соціалізаційні процеси української молоді, зокрема студентства.

Матеріально-технічне забезпечення галузі фізичної культури та спорту потребує значного оновлення та фінансування. Більшість фізкультурно-спортивних споруд не відповідають міжнародним стандартам для проведення змагань та мають низьку пропускну здатність. Спортивні споруди закладів вищої освіти забезпечують заняття різними видами спорту студентській молоді, однак майже не мають резерву для надання спортивних послуг іншим верствам населення, наведене потребує будівництва державних спортивних споруд для забезпечення оздоровлення населення.

Висновки до розділу 2

Історичне формування кожної моделі фізкультурно-виховної роботи у закладах вищої освіти України обумовлене певними чинниками: суспільно-історичними умовами, рівнем розвитку теорії і методики фізичного виховання, рівнем розвитку вищої педагогічної освіти в країні, рівнем розвитку фізкультурно-масової роботи серед молоді та розвитку спорту, наявністю науково-методичних видань з фізичного виховання. При цьому перехід від однієї моделі до іншої відбувався шляхом взаємопроникнення, взаємодії, продуктивного діалогу традиційних та інноваційних елементів у методичній підготовці.

Сучасні тенденції розвитку сфери фізичної культури і спорту на державному рівні характеризуються зміною та ускладненням функцій органів, що складають вертикаль управління галуззю; створенням галузевої нормативно-правової бази, що регулює різні суспільні відносини в цій сфері; стрімким розвитком системи комерційних фізкультурно-спортивних організацій, фізкультурно-оздоровчих послуг, які потрібні населенню; зміною конфігурації галузі суспільних фізкультурно-спортивних об'єднань. Встановлено існуючі протиріччя: відсутність відповідних теоретичних підходів щодо нових можливостей цієї діяльності; недосконалість організаційних механізмів реалізації програмно-цільового управління сферою фізичної культури і спорту; необхідність використання існуючих інноваційних механізмів управління і слабкою адаптацією їх до реалій управління розвитком фізичної культури та спорту.

Однією з основних проблем соціального базису масового спорту є і залишається проблема формування ціннісного ставлення особистості та суспільства до здорового способу життя. Не менш важливо вивчати проблеми формування особистості у сучасному світі й у контексті національного державотворення.

Подолати відчуження фізичного виховання від молоді особистості можна тільки шляхом гуманізації, повороту всієї системи поваги до людини, її особистості, гідності та довіри до неї, прийняття і розуміння її інтересів, особистісних цілей і мотивів її діяльності. Фізична культура по-своєму докладається до формування цілісної особистості з достатньо розвиненою гуманістичною орієнтацією, здатної адекватно діяти у процесах становлення державності. Вона стимулює молоду людину на різні форми соціальної активності, серед яких громадянськість, гуманізм, творча спрямованість, працьовитість, високий рівень моральності. Формування соціально-гуманістичних якостей особистості студента має бути цілеспрямованим, багатограним і водночас цілісним процесом впливу держави, що обумовлений сукупністю чинників, які складають причину і рушійну силу її розвитку та становлення.

Основою фізичного виховання у закладах вищої освіти має стати формування гармонійної високоморальної особистості, громадянина, який отримує системні навички у галузі фізичної культури. Особливе значення має формування механізмів, які забезпечать системну активність соціуму у фізичному вихованні та освіті. Фізична культура та масовий спорт, фізичне виховання повинні займати особливе місце у суспільстві, бути обов'язковим атрибутом активного відпочинку на основі здорового способу життя.

Дослідження наявних підходів щодо вдосконалення державного управління фізичною культурою і спортом дали підстави обґрунтувати теоретичну основу програмно-цільового управління. Її суть полягає в органічній цілісності програмного і цільового підходів, об'єднання яких конкретизує розробку цільової комплексної програми, що охоплює програмні заходи для досягнення поставленої мети, концентрацію необхідних ресурсів, узгодження термінів і відповідальних виконавців.

РОЗДІЛ 3

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

3.1. Вплив академічної спільноти на студентський соціум в умовах інтеграції до європейського освітнього простору

Не зменшуючи значущості інтенсивного впровадження інноваційних освітніх програм і педагогічних технологій у процеси навчання і виховання, технологічні інновації особистісно-орієнтованого змісту в системі фізичного виховання студентської молоді досі не набули значного поширення. Тому обґрунтування необхідності модернізації системи фізичного виховання в університетах і його побудова на принципах особистісно-орієнтованого змісту сьогодні є важливим завданням оптимізації рухової активності студентської молоді. Особистісно-орієнтований підхід передбачає розгляд цього процесу з позиції гармонійності і доцільності, при цьому освітній процес має виховний, розвивальний і формувальний вплив на особистість студента.

Протягом тривалого часу фізичне виховання є однією із головних потреб людської цивілізації; на ранніх етапах розвитку людства виховання, як таке, було насамперед фізичним, у той час це відповідало соціальним вимогам та потребам життя. Із розвитком цивілізації ускладнювалися соціальні взаємини, це вимагало удосконалення фізичного виховання, поступово розвивався процес залучення фізичного виховання до сфери духовного життя людей [436]. Соціалізаційні зміни в житті суспільства спричинили значні зрушення у ідеології та світогляді, в культурі та освіті, у тому числі й у формуванні фізичної культури серед студентської молоді. Суперечності між усвідомленням необхідності формування фізичної культури молоді й недостатньо розробленою та обґрунтованою педагогічною системою реалізації цього процесу зумовили

критичну ситуацію, характерну для сучасної системи фізичного виховання студентства/

Невипадково, сьогодні активно обговорюють питання соціальної та біологічної складової у фізичній культурі, культурологічні аспекти фізичної культури, проблеми фізичного виховання молоді. Важливими є альтернативні форми організації фізичного виховання в умовах трансформації освіти, соціально-культурні аспекти фізичної культури і здорового стилю життя через конверсію форм, методів і засобів у практику фізичного виховання [437].

Пильна увага суспільства до фізичного виховання й спорту в університетській спільноті потребує науково обґрунтованого підходу до управління саме таким навчальним процесом, який би враховував морфо-функціональні можливості, психофізичні особливості, структуру та динаміку захворюваності студентів, специфіку майбутньої професійної діяльності. Ринок праці обумовлює новітні вимоги до особистісних якостей працівників. Сучасний роботодавець прагне, щоб працівник був не тільки висококваліфікованим фахівцем за певним профілем, а й здоровою людиною, спроможною витримувати фізичні та інтелектуальні навантаження, стан здоров'я фахівця відіграє значну роль у його працевлаштуванні [395].

Вивчення практичного досвіду і теоретично-методичний аналіз показали наявність несприятливої ситуації у процесі формування соціально-духовних цінностей з формування особистості у студентської молоді, яке визначається здебільшого сукупністю чинників об'єктивного і суб'єктивного характеру, відсутністю в системі освіти цілеспрямованої, структурно-системної та систематичної навчально-виховної роботи, а також уявлень про можливості фізичної культури в цьому напрямі [138]. Становлення соціально-духовних цінностей особистості студента є мікроструктурою у формуванні фізичної культури особистості та позиціонується як функціональна система організаційних способів соціального управління навчально-пізнавальною і практичною діяльністю студентів, забезпечує засобами фізичної культури становлення молоді особистості.

У системі формування фізичної культури особистості студента педагогічні технології виступають як одні з аспектів цілісного прояву культури людини цивілізованого суспільства, єдності духовного і тілесного, сутності та явища, форми і змісту, історичного і логічного. Система фізичної культури і спорту передбачає цілісність, структурність, взаємозв'язок, ієрархічність і множинність. Як історично визначений тип соціальної практики, вона залежить від конкретних соціально-економічних умов, тому, стан її окремих елементів визначає рівень розвитку системи загалом [308].

Процес формування фізичної культури студентської молоді опирається на наукову теорію, яка синтезує універсальну науку, що інтегрує в собі дані багатьох інших. Охоплюючи елементи інших дисциплін, вона адаптує певний досвід технологій їхнього викладання і, водночас, екстраполює і свій досвід в інші дисципліни. Потреби студента є головною спонукальною, скеровуючою і концентруючою мотивацією поведінки молодшої особи у сфері фізичної культури.

Фізична досконалість передбачає такий рівень здоров'я, фізичного розвитку, психофізичних та фізичних можливостей молодшої особистості, які становлять фундамент її активної, перетворюючої, соціально значущої, фізкультурно-спортивної діяльності та життєдіяльності загалом. Соціально-духовні цінності визначають загальнокультурний і специфічний розвиток культури молодшої особистості, а фізкультурно-спортивна діяльність відображає ціннісні орієнтації і потреби, характеризує фізкультурну активність молодшої особистості [246].

Вивчення практичного досвіду і теоретично-методичний аналіз літературних джерел показали наявність несприятливої ситуації у процесі формування соціально-духовних цінностей із формування особистості студентської молоді, яке визначається переважно сукупністю чинників об'єктивного і суб'єктивного характеру, відсутністю в системі освіти цілеспрямованої, структурно-системної та систематичної, заснованої на

технологічному підході навчально-виховної роботи, а також уявлень на можливості фізичної культури в цьому напрямі.

Розкриваючи сутність педагогічних технологій, пов'язаних із ідеєю соціального управління навчанням, японський учений Т. Сакамото писав, що: “педагогічна технологія – це впровадження в педагогіку системного способу мислення, який можна інакше назвати “систематизацією освіти” [341], отже, актуальність проблеми дослідження чітко визначається як у соціальному, так і в науковому плані.

На підставі аналізу сутнісних характеристик педагогічних підходів соціального управління можна сказати, що педагогічні технології формування соціально-духовних цінностей особистості студента є технологічною мікроструктурою в макроструктурі формування фізичної культури особистості і позиціонується нами як функціональна система організаційних способів соціального управління навчально-пізнавальною і практичною діяльністю студентів, забезпечує засобами фізичної культури гуманітарне становлення молоді особистості.

Перманентне зростання вимог щодо розвитку молоді в аспекті їхньої самоосвіти та самовдосконалення інтелектуальних, креативних і фізичних можливостей, потребують від педагогічної спільноти впровадження у навчальний процес новітніх освітньо-виховних технологій та засобів [385]. Це обумовлює, зокрема, формування широкого світогляду, самосвідомості й фахових компетенцій на засадах відповідального ставлення до власного здоров'я як основи, на якій будується майбутня стратегія кар'єрного та життєвого успіху. З позицій педагогічного підходу в умовах університетської опіки повинні відбуватися процеси сучасної трансформації методології викладання фізичного виховання студентів у напрямі впровадження загальнолюдських цінностей та реалізації трансформації вищої освіти.

Очевидною є модернізація педагогічного підходу до створення організаційно-методичного забезпечення системи фізичного виховання студентської молоді з урахуванням досягнень сучасної системи педагогіки в

нинішніх соціально-економічних умовах. Особливого значення набуває проблема формування моделі, яка б забезпечувала системну активність студентів у фізичному вихованні й самовихованні. Серед таких чинників важливе місце посідають стимулювання, мотивування та формування потреб студентів до самостійної фізкультурної діяльності, як важливої складової частини загальної культури особистості, засобу особистісного розвитку. Фізична культура та масовий спорт, методи й системи оздоровлення мають посісти особливе місце в університеті та стати обов'язковим атрибутом відпочинку кожного студента на засадах здорового способу життя [404].

Реалізація суспільних можливостей у сфері фізичного виховання й спорту передбачає перехід до нової моделі цього напрямку. Коли в центрі уваги виховної системи будуть інтереси, потреби та мотиви молодої особи, це уможливить значну активізацію процесу самореалізації та утвердить у громадській думці й суспільній практиці пріоритетність оздоровчої рухової активності для профілактики захворювань й асоціативної поведінки. Відповідно, такий підхід надасть можливість модернізувати моделі розвитку фізичної культури та масового спорту із розв'язанням завдань збереження та покращення здоров'я студентської молоді [312].

Головними складовими аспектами формування соціально-духовних цінностей у процесі формування фізичної культури особистості студента є: етичне й естетичне виховання, моральне виховання, формування світоглядних поглядів, трудове виховання, культура здорового способу життя і, звичайно ж, фізичне вдосконалення. Ці складові формують соціально-духовні цінності студента у структурі фізичної культури особистості.

За основу поняття “фізична культура особистості” ми беремо вислів М. Я. Віленського [45] : “соціально-детермінована сфера загальної культури людини, що уособлює якісний, системний, динамічний стан, що характеризується певним рівнем спеціальної освіченості, фізичної досконалості, мотиваційно-ціннісних орієнтацій і соціально-духовних цінностей, набутих у результаті виховання та інтегрованих у фізкультурно-

спортивну діяльність, культуру способу життя, духовність і психофізичне здоров'я”.

Під час організації фізичного виховання значну увагу треба приділяти фізкультурно-оздоровчій роботі, сучасним методам оздоровлення, вивченню оздоровчої дії фізичних вправ і можливості їхнього застосування для оздоровлення й фізичної культури особистості. Основним акцентом має бути виховання у студентів чіткого розуміння й усвідомлення, що пріоритетним завданням є індивідуальне здоров'я людини, її можливості управління станом здоров'я. На основі інтегрованих знань студенти мають навчатися цінувати власне здоров'я та постійно турбуватися про здоров'я підростаючого покоління, вважати здоров'я найвищою загальнолюдською цінністю.

Сьогодні перед студентською молоддю й суспільством постало соціальне завдання з інтеграції культурного потенціалу у сьогоденну практику [235]. Проте ця реалізація під силу особам нової формації, що мають комплекс професійних та особистих якостей, які відповідають сучасним реаліями. Ці особи повинні мати високі фізичні кондиції й працездатність, особисту фізичну культуру, духовність. Сучасні молоді люди не повинні боятися конкуренції, уміти ухвалювати самостійні рішення, бути творчими, глибокодумними, активними й високоморальними особистостями. Стратегія розвитку фізичної культури студентів має проявлятися у послідовній гуманізації педагогічного процесу – гаранта формування особистості нової формації. Структура фізичної культури студентів повинна містити три самостійні блоки – фізичне виховання, студентський спорт та активне дозвілля.

Мета фізичного виховання в умовах університетської освіти – сприяти підготовці гармонійно розвиненої студентської молоді. Гуманістична спрямованість педагогічного процесу має охоплювати цілеспрямовану інтеграцію біологічних і соціальних потреб, інтелектуальних та етичних базисів під час реалізації генетично зумовлених природних задатків окремого студента впродовж його навчання в університеті. Для фізичного виховання студентів характерною є специфіка виокремлення диференційованих педагогічних

завдань. Основою фізичного виховання студентів має бути формування гармонійно розвиненої високодуховної й високоморальної особистості, кваліфікованого фахівця, який оволодів системними навичками у сфері фізичної культури [225].

У сучасному суспільстві фізична культура студентів набуває статусу субкультури, суть якої полягає у виконанні біологічної, інформаційної, естетичної, комунікативної, та низки інших функцій, які характерні тільки фізичній культурі. Водночас, вона виконує неспецифічні функції соціального інституту, що допомагає студентській молоді добре орієнтуватися в сучасних умовах соціально-економічних реалій. Для цього, педагоги засобами фізичної культури мають виховувати у студентів прагнення до лідерства, успіху, готовності приймати життєво важливі рішення. Фізичне виховання студентів потрібно організовувати та проводити у таких формах, щоб забезпечити молодій особі максимальний професійно-прикладний ефект у вихованні запевненості, оригінальності мислення, наполегливості.

Фізичне виховання студентів уособлює узагальнену категорію діяльності молоді у різних формах. Це вимагає від студента мобілізації його резервних можливостей, а також прояву його морально-психологічних кондицій. Заняття спортом слугують формою самовираження і самоутвердження студента, визначають спосіб життя, його соціально значущі та загальнокультурні пріоритети. Насамперед повинне висуватися прагнення до успіху, заохочуватися прагнення особи до реалізації нових можливостей. Результатом поєднання навчальної та фізкультурно-спортивної діяльності студентів є формування соціальної активності, важливих соціальних якостей та впевненості в своїх силах.

У сфері активного дозвілля студентства реалізуються, головне, біологічні потреби молоді особи в руховій активності, здоровому способі життя, отриманні задоволення від занять різними видами фізичних вправ та різними видами спорту [349]. Нав вибір студентами форми активного дозвілля впливають культурні та соціальні чинники, які активно взаємодіють із

біологічними запитами особи. Метою фізичного виховання студентів має бути цілеспрямоване формування кваліфікованого випускника університету, що не лише оволодів стійкими знаннями із обраної спеціальності, але й навиками у сфері фізкультурно-виховної діяльності, а окрім того є гармонійно розвиненою, високодуховною та високоморальною особистістю.

Значне місце у фізичному вихованні студентів має бути відведене набуттю теоретичних знань, які стають основою для трансформації свідомості студентів та визначають рівень їхніх потреб у руховій активності. Системний підхід до пізнання фізичної культури стимулює студентів до аналізу фактів, їхнього узагальнення й висновків, що, поза сумнівом, актуалізує їхню здатність до ретроспективного пошуку інформацій, систематизації, аналізу й синтезу, накопичення індивідуального інформаційного банку [163].

Основою реалізації теоретичних засад є формування потреби студентів в освоєнні системи знань у сфері фізичної культури. Процес освоєння інформації має три аспекти: концептуальний; категоріальний та гносеологічний [110]. У технології навчально-пізнавальної діяльності студентів використовують різні форми абстрактного мислення: поняття, думки і висновки, сьогодні не існує чітких офіційних вимог до фізичного виховання студентів. Формування фізичної культури студента повинне ґрунтуватися на передумовах і джерелах, які відповідали б стилю мислення і сприяли б корекції рухової активності, потреби в ній у студентів за допомогою освоєння ними потенціалу фізичної культури.

Фізичне виховання є природним містком, що дає змогу з'єднати соціальне і біологічне в розвитку молоді людини. Фізичне виховання з властивим йому дуалізмом може значно впливати на стан організму, психіки, статус людини. При цьому, добираючи спеціальні вправи, дозуючи їх, залежно від фізичного стану, можна цілеспрямовано впливати на організм, змінювати його певні функції, відновлюючи ушкоджені системи. Поступово зростаючі дозовані фізичні навантаження забезпечують загальну тренуваність організму, що є

основою для покращення загального фізичного стану та працездатності студентів [414].

Під впливом систематичних занять фізичними вправами в організмі поступово відбуваються зміни, які зумовлюють своєрідну перебудову органів і систем. Незважаючи на наявний багатий арсенал засобів, методів і форм розвитку фізичних якостей, спорт безпосередньо не може стати провідним у формуванні фізичної культури особистості. Найважливішими компонентами фізичної культури є світогляд, цінності, мотиваційна сфера, широта і глибина знань у галузі фізичної культури, а головне – діяльнісний аспект реалізації усієї сукупності фізкультурних цінностей [107].

Методологічні принципи фізичного виховання як принципи методико-технологічного ланцюжка суттєво доповнюють інформаційну складову педагогічних технологій [425]. Усі зазначені принципи містять у своїй основі об'єктивні, незалежні від бажання людини закономірності, а це значить, що фахівець: педагог, викладач, тренер – не може керуватися у своїй практиці довільними постулатами. Фізична культура в освітньому процесі університету має орієнтувати всю педагогічну систему на стратегічно новий на сьогодні цільовий підхід – формування фізичної культури особистості.

При цьому, основними концептуальними постулатами повинні бути: лібералізація процесу виховання; гуманізація процесу виховання; безперервність розвитку фізичної культури, що уособлює динамічний рух інноваційних технологій освіти; гармонізацію змісту формування фізичної культури, що забезпечує єдність духовного і фізичного розвитку особистості. Потужна основа інформаційної складової – ідеологія формування фізичної культури передбачає широкі можливості технологізації цього процесу. Питання полягає лише в уточненні мети і завдання фізичного виховання в контексті їхньої діагностичності й розвитку цієї теорії в аспекті критеріальних вимог сучасних педагогічних технологій [452].

Ресурсна складова технології фізичного виховання студентів визначається: наявністю спортивних залів, стадіонів, басейнів, спортивних

майданчиків, навколишнім природним середовищем і їхніми санітарними умовами; наявністю спортивного інвентарю та обладнання, тренажерів, різних пристроїв і пристосувань, їхнім технічним станом; наявністю аудіо- та відеотехніки, комп'ютерів, діагностичної апаратури і спеціальної апаратури, що дає змогу проводити наукові дослідження; наявністю підручників, навчальних і методичних посібників з різних напрямів фізичної культури, програм і наочних посібників.

Соціальна основа формування фізичної культури у студентів є головною ланкою фізичного виховання. Успіх діяльності викладачів багато в чому залежить від злагодженості їхньої праці, узгодженості дій, розуміння і прийняття кожним її членом цілей і завдань, значущості та специфіки своєї діяльності; ролі, місця, можливостей їхньої реалізації. З іншого боку, сьогодні кожен викладач повинен володіти навичками демократичного спілкування, адже воно лежить в основі педагогіки співробітництва і передбачає реалізацію установок педагога через прийняття студентами педагогічної інформації [176].

Ця модель повинна забезпечувати процес соціалізації, який входить до освітнього простору, детермінуючи одночасно узагальнену мету і структуру фізичної культури студента. У сукупності з функціональною складовою процесу формування фізичної культури студентів та педагогічними вміннями, вони визначають загалом складові професіограми викладача й акцентуються на його професійній готовності. Ступінь її рівня детермінує результати професійно-педагогічної діяльності та відображається у фізичній культурі студента. У результаті, фізична культура особистості студента є відображенням певної культури викладача й одночасно похідною його професійної підготовленості.

У педагогічну структуру фізичного виховання молоді особистості залучено: знання та інтелектуальні здібності; соціально-духовні цінності; мотиваційно-ціннісні орієнтації; фізичну досконалість; фізкультурно-спортивну діяльність. У цій структурі фізична культура особистості студента є складним системним утворенням, всі представлені в ній елементи доповнюють

один одного. Знання та інтелектуальні здібності визначають бачення особистості, ієрархію її оцінок, цінностей і результатів діяльності; мотиви характеризують спрямованість особистості, стимулюють і мобілізують її на прояв активності у сфері фізичної культури; ціннісні орієнтації виражають сукупність відносин особистості до фізичної культури в житті, професійній та творчо-активній діяльності [41].

Становлення і розвиток у їхній свідомості системи соціально-духовних утворень, у яких відображається соціальна й особистісно значуща мотиваційна сфера: знання, моральність, етика поведінки, естетика почуттів і смаків, здоровий спосіб життя, ставлення до праці і фізкультурно-спортивної діяльності, інтегрована у світогляд і духовні здібності особистості студента, що акумулюють сукупність її властивостей і якостей сприймати, відчувати, усвідомлювати духовно-культурні цінності суспільства. Педагогічний вплив уособлює розімкнуте, замкнуте і змішане соціальне управління. Розімкнутий педагогічний вплив передбачає контроль і корекцію процесу навчання, зазвичай, за кінцевим результатом [73].

Замкнутий педагогічний вплив потребує постійного, за кожним навчальним елементом стеження за основними параметрами навчання; контролю і корекції навчальної діяльності при відхиленні значень цих характеристик від заздалегідь визначених еталонів; наявності прямого зв'язку педагога і студента, призначеного для передачі інструкцій про необхідність навчальних дій; наявності зворотного зв'язку, який слугує для передачі інформації про результати навчальної діяльності від студента до педагога.

Безумовно, замкнутий педагогічний вплив значно ефективніший, але потребує значно більше сил і часу. Оскільки педагогічний вплив на одних етапах відбувався за розімкнутою схемою, а на інших – за замкнутою, загалом можна сказати, що потрібно застосовувати змішаний вплив. До організаційно-педагогічних чинників та умов, які забезпечують ефективність будь-якої педагогічної технології, в тому числі й технології формування соціально-духовних цінностей засобами фізичної культури, можна віднести: матеріально-

технічне та навчально-методичне оснащення; систему методів, організації і функцій педагогічного впливу на діяльність студентів [246].

Усі ці умови є об'єктивними, безпосередньо впливають на ставлення студентів до занять фізичною культурою, але в тому випадку, коли під час їхнього забезпечення використовують культурологічний, антропологічний, особистісно-орієнтований, особистісно-розвивальний підходи, а в основі навчального процесу лежить принцип гуманізації, гуманітаризації, демократизації, диференціації та індивідуалізації. Відбувається інтеграція всіх можливостей виховних сил суб'єктів освітнього процесу; створюється відповідний духовно орієнтований соціальний простір та посилюється увага до особистості кожного студента, як важливої професійно-соціальної цінності суспільства з установкою на формування громадянина з високими інтелектуальними, духовно-моральними, моральними і фізичними якостями.

У центрі уваги педагогічного спілкування ставлять студента як суб'єкта життя, як вільну і духовну особистість, що має потребу в саморозвитку внутрішнього світу. При цьому створюють передумови для розвитку активності, ініціативи, творчості, зацікавленої взаємодії. Формування особистості студента засобами фізичної культури здійснюється на міждисциплінарній науковій основі, – студентів долучають до сенсу, значущості соціально-духовних цінностей і прояву їх у фізкультурно-спортивній діяльності, а не тільки до знань [437]. У даному випадку використовують комплексний педагогічний підхід і варіативність засобів та методів у формуванні всіх складових соціально-духовних цінностей особистості.

До суб'єктивних чинників, що визначають диференціацію та індивідуалізацію навчального процесу, належать особливості психічних процесів; знання, потреби, установки, переконання, інтереси, властивості особистості студента. Серед усього різноманіття властивостей особистості студента можна виділити групи, які визначають різноманіття особистісних проявів суб'єктивних чинників, що обумовлюють ефективність педагогічних

технологій формування соціально-духовних цінностей особистості студента: природні властивості студента, швидкість виникнення і стійкість психічних процесів, інтенсивність психічних процесів, темп психомоторної діяльності [68].

Усі ці особливості проявляються в міміці, жестах, емоційній забарвленості мови, різних мимовільних і довільних рухах та діях. Особистісні якості, які відображають ставлення студента до самого себе, – це: вимогливість, самокритичність, впевненість у собі та інші якості, пов'язані зі самосвідомістю, самоспостереженням, самоаналізом і самооцінкою. Організаторські якості студента полягають у комунікативності, цілеспрямованості, відповідальності, вимогливості, ініціативності, працездатності, вмінні організувати себе [409].

Оздоровча функція фізичного виховання дає підставу вважати її такою, що сприяє розв'язанню найважливішого соціально-суспільного завдання – досягнення високого рівня здоров'я та його компонентів, що забезпечують гармонійний розвиток студентів і їхню адаптацію до ефективної професійної діяльності та соціальної успішності. Фізичне виховання в університетах стоїть перед необхідністю різкого посилення педагогічного змісту, корінної зміни програмно-методичного забезпечення, освітньої спрямованості та особистісно-орієнтованого спрямування на оздоровлення і проведення дозвілля.

Студент опановує певну систему знань, практичних умінь і навичок, формує світогляд, розвиває фізичні здібності. Такий підхід до процесу фізичного виховання дає змогу сформулювати ключові завдання, під якими варто розуміти процес цілеспрямованого освоєння студентом ціннісного потенціалу фізичної культури і спорту, ціннісних орієнтацій на фізичне самовдосконалення і здоровий спосіб життя, розвиток рухових навичок і умінь, індивідуального фізкультурно-оздоровчого стилю життя і соціальної активності.

Трансформація вищої освіти в широкому контексті має передбачати переорієнтацію на особистість, на виховання молодшої людини як творчого унікалу, який прагне максимальної самоактуалізації своїх можливостей,

відкритої до сприймання нового масиву інформації, здатної зробити свідомий та відповідальний вибір у різних життєвих ситуаціях. Важливим компонентом трансформації системи вищої освіти є формування у студентів стійкої мотивації до зміцнення особистого здоров'я, оволодіння засобами його збереження та покращення, що мають стати щоденною першочерговою справою кожної молоді людини [450].

Феноменологія здоров'я інтегрує тілесну, психічну, духовну та соціальну сфери, які у сукупності зумовлюють стан здоров'я молоді людини. При цьому, гармонія взаємодії тілесного і духовного, біологічного і соціального, індивідуального та глобального, залежного від самої молоді людини і поза межами її діяльності, є вирішальними чинниками досягнення досконалості у професійному та особистому житті. Засадничі домінанти педагогічних підходів до фізичного виховання студентської молоді мають охоплювати комплекс соціокультурних сфер, що інтегрують фізичну, психічну, духовну і соціальну діяльність студента та зумовлюють стан його здоров'я.

У цьому сенсі фізичне виховання можна розглядати як важливий компонент культури гармонійно розвиненої, фізично загартованої молоді особистості, майбутнього конкурентоспроможного фахівця, здатного ефективно працювати в умовах глобалізованого світового ринку праці [428]. Сучасна молода людина повинна намагатися встановлювати життєві пріоритети, серед яких не останнє місце належить тілесному здоров'ю. Власне тому, головним завданням педагогічних колективів університетів повинно стати формування у студентів мотиваційних потреб до здорового способу життя та оволодіння навичками досягати тілесної досконалості та саморозвитку особистості.

У системі формування фізичної культури особистості студента педагогічні технології виступають як одні з аспектів цілісного прояву культури людини цивілізованого суспільства, єдності духовного і тілесного, сутності та явища, форми і змісту, історичного і логічного. Система фізичної культури і спорту передбачає цілісність, структурність, взаємозв'язок, ієрархічність і

множинність. Як історично визначений тип соціальної практики, вона залежить від конкретних соціально-економічних умов, тому, стан її окремих елементів визначає рівень розвитку системи загалом.

Процес формування фізичної культури студентської молоді опирається на наукову теорію, яка синтезує універсальну науку, що інтегрує в собі дані багатьох інших. Охоплюючи елементи інших дисциплін, вона адаптує певний досвід технологій їхнього викладання і, водночас, екстраполює і свій досвід в інші дисципліни. Потреби студента є головною спонукальною, скеровуючою і концентруючою мотивацією поведінки молодшої особи у сфері фізичної культури. Фізична досконалість передбачає такий рівень здоров'я, фізичного розвитку, психофізичних та фізичних можливостей особистості, які становлять фундамент її активної, перетворюючої, соціально значущої, фізкультурно-спортивної діяльності та життєдіяльності взагалі. Соціально-духовні цінності визначають загальнокультурний і специфічний розвиток культури особистості, а фізкультурно-спортивна діяльність відображає ціннісні орієнтації і потреби, характеризує фізкультурну активність особистості [424].

Виховання позитивного й активного ставлення до здорового способу життя є можливим через вирішення низки взаємообумовлених завдань. До них варто віднести: формування теоретичних наукових знань, які розкривають змістовні та критеріальні характеристики здорового способу життя; методичних знань, практичних умінь і навичок різних фізкультурно-оздоровчих систем; створення пізнавального, діяльнісно-практичного та агітаційно-пропагандистського середовища, що забезпечить інтереси і мотиваційно-потребнісну сферу особистості студента [242].

До сучасних принципів, на які опирається фізична культура, входять: принцип єдності світоглядного, інтелектуального та фізичного компонентів у формуванні фізичної культури особистості; принцип діяльнісного підходу до освоєння фізкультурно-спортивної практики, який характеризується реалізацією цінностей фізичної культури, залученням студентів у процес фізичної самоосвіти, фізичного самовдосконалення; принцип варіативності та

різноманіття фізичного виховання, який ґрунтується на індивідуалізації та диференціації; принцип оптимізації фізичного виховання, що визначає необхідність розумної достатності фізичних навантажень в організації педагогічних впливів, забезпечує вибір оптимальних варіантів діяльності в конкретних умовах, найкращого з можливих для певної конкретної ситуації [66].

Методологічні принципи фізичного виховання, як принципи методико-технологічного ланцюжка, суттєво доповнюють інформаційну складову освітніх технологій. Усі зазначені принципи містять у своїй основі об'єктивні, незалежні від бажання людини закономірності, а це значить, що фахівець: педагог, викладач – не може керуватися у своїй практиці довільними постулатами. Фізична культура в освітньому процесі закладів вищої освіти орієнтує всю педагогічну систему на стратегічно новий на сьогодні цільовий підхід – формування фізичної культури особистості [84].

При цьому, основними концептуальними постулатами проголошують: лібералізацію процесу виховання; гуманізацію процесу виховання; безперервність розвитку фізичної культури, що уособлює динамічний рух інноваційних технологій освіти; гармонізацію змісту формування фізичної культури, що забезпечує єдність духовного і фізичного розвитку особистості. Потужна наукова основа інформаційної складової – ідеології формування фізичної культури передбачає широкі можливості технологізації цього процесу. Питання полягає лише в уточненні мети і завдання фізичного виховання в контексті їхньої діагностичності й розвитку цієї теорії в аспекті критеріальних вимог сучасних освітніх технологій.

Інструментальна складова технології фізичного виховання студентів визначається: наявністю спортивних залів, стадіонів, басейнів, спортивних майданчиків, навколишнім природним середовищем і їхніми санітарними умовами; наявністю спортивного інвентарю та обладнання, тренажерів, різних пристроїв і пристосувань, їхнім технічним станом; наявністю аудіо- та відеотехніки, комп'ютерів, діагностичної апаратури і спеціальної апаратури,

що допомагає проводити наукові дослідження; наявністю підручників, навчальних і методичних посібників з різних напрямів фізичної культури, програм і наочних посібників [84].

Соціальна складова технології формування фізичної культури є головною ланкою державного регулювання. Успіх діяльності викладачів фізичного виховання багато в чому залежить від злагодженості їхньої праці, узгодженості дій, розуміння і прийняття кожним її членом цілей і завдань, значущості та специфіки своєї діяльності; ролі, місця, можливостей їхньої реалізації. З іншого боку, сьогодні кожен викладач повинен володіти навичками демократичного спілкування, адже воно лежить в основі педагогіки співробітництва і передбачає реалізацію установок педагога через прийняття студентами педагогічної інформації [438].

Зазначимо, що ця модель повинна забезпечувати соціальне замовлення, яке визначає структуру державного освітнього стандарту, детермінуючи одночасно і соціальне замовлення, а також узагальнену мету та структуру фізичної культури студента. У сукупності з функціональною складовою процесу формування фізичної культури студентів та педагогічними вміннями, вони визначають загалом складові професіограми викладача фізичної культури й акцентуються на його професійну готовність [60]. Ступінь вираженості її рівня детермінує результати професійно-педагогічної діяльності та відображається у фізичній культурі студента. У результаті, фізична культура особистості студента є відображенням певної культури викладача й одночасно похідною його професійної підготованості.

У педагогічну структуру фізичної культури молоді особистості залучені: знання та інтелектуальні здібності; фізична досконалість; мотиваційно-ціннісні орієнтації; соціально-духовні цінності; фізкультурно-спортивна діяльність, а також компоненти й ознаки якостей цих компонентів. У цій структурі фізична культура особистості студента є складним системним утворенням, усі представлені в ній елементи доповнюють один одного. Знання та інтелектуальні здібності визначають бачення особистості, ієрархію її оцінок, цінностей і

результатів діяльності; мотиви характеризують спрямованість особистості, стимулюють і мобілізують її на прояв активності у сфері фізичної культури; ціннісні орієнтації виражають сукупність відносин особистості до фізичної культури в житті, професійній та творчо-активній діяльності [441].

Становлення і розвиток в їхній свідомості системи різних соціально-духовних утворень, у яких відображається соціальна й особистісно значуща мотиваційна сфера: знання, моральність, етика поведінки, естетика почуттів і смаків, здоровий спосіб життя, ставлення до праці і фізкультурно-спортивної діяльності, інтегрована у світогляд і духовні здібності особистості студента, що акумулюють сукупність її властивостей і якостей сприймати, відчувати, усвідомлювати духовно-культурні цінності суспільства [110].

Педагогічні аспекти формування особистості студента є технологічною мікроструктурою в макроструктурі формування фізичної культури особи. Це функціональна система організаційних способів соціального управління навчально-пізнавальною і практичною діяльністю студентів. Ці технології забезпечують засобами фізичної культури гуманітарне становлення особистості студента, розвиток у його свідомості системи соціально-духовних утворень, у яких відбивається соціальна й особистісно значуща мотиваційна сфера, інтегрована у світогляд та духовні здібності особистості студента.

Ефективність педагогічного впливу на формування фізичної культури особистості студента є багатофакторними і загалом визначають результативність моделі фізичного виховання. Вони унеможливають перебільшення значущості окремих методів роботи, засобів навчання і виховання, гіперболізацію ролі методичних розробок, які не враховують конкретних умов та індивідуальних можливостей студентів: раціональності, розумності, почуття міри, єдності фізичного, світоглядного, духовного та інтелектуального розвитку молоді особистості. За наявності відповідної педагогічної роботи у структурі університету студент може досягти значних результатів у навчанні, долучатися у постійний процес самовдосконалення та

самоосвіти, розширюючи і поглиблюючи свої знання, виробляючи і нагромаджуючи нові навички та вміння інтелектуальної діяльності [288].

Під час фізичного виховання студент внутрішньо істотно змінюється, удосконалює свої потреби і здібності. Педагогічна система повинна охоплювати весь освітньо-виховний простір і відобразиться у певних результатах професійно важливих якостей особистості студента. Підводячи підсумки стану проблеми формування фізичної культури студентів, структури і змісту їхнього фізичного виховання, організаційних форм фізкультурно-виховної діяльності з метою підвищення соціалізаційної активності молоді, можна зазначити, що в умовах трансформації та модернізації вищої освіти необхідні впровадження якісно нових підходів до осмислення змістовної сутності фізичної культури, її впливу на духовну сферу молодої людини.

3.2. Реалізація державної молодіжної політики щодо фізичної та громадянської активності у закладах вищої освіти в умовах глобалізації

Трансформація сучасного світу, якій підлягають усі рівні соціально-культурного життя молоді є глобальною проблемою сучасності, яка характеризується різноманітністю, невпевненістю і багатозначністю [333]. Парадоксально, але процеси глобалізації, які несуть за собою новий вимір реальності, для молодого покоління є не лише джерелом загроз, але, водночас, і шансом для розвитку. Негативність такого впливу криється у можливості втрати молоддю культурної самобутності, що відбувається під час акультурації й асиміляції. Головна загроза, котра виникає паралельно із глобалізацією, полягає у тому, що відбувається уніфікація різних суспільних проявів [18].

Сьогодні перед українським суспільством постало соціальне завдання щодо інтеграції культурного потенціалу в сучасну практику, це можливо завдяки особистостям нової формації, молоді, яка володіє професійними та власними якостями, що відповідають сучасним реаліям. Важливими особистісними чинниками мають бути мотивація та формування державної

політики фізичного виховання, як важливої складової загальної культури суспільства. Сучасне молоде покоління не боїться конкуренції, вміє приймати самостійні рішення, бути творчими, глибокими, активними та високоморальними.

Соціалізація молоді виробляє основні принципи поведінки, норми й ідеали суспільства, надає цілісності та інтегрованості управлінській сфері в державній молодіжній політиці, так, як загальнонаціональна соціалізація надає цілісності й інтегрованості суспільному життю загалом. Життя у багатовимірній реальності надає молоді різні можливості для власного розвитку. З широкого спектру виборів, які пропонує сучасний світ, молода людина має вирішити, які її дії є значущими у щоденному побуті та чи допоможуть вони у конструюванні власного життєвого простору, у виборі життєвих цінностей. Це стосується молоді, як суб'єкта перспективних змін, яка має значущий вплив на трансформацію суспільства, залишаючись одночасно його учасником [454].

Сучасне життя, яке пов'язане зі споживчою культурою благ цивілізації, вимагає від людини нових способів організації праці з повною віддачею та професіоналізмом, високим прагненням і сильною потребою в самореалізації. Воно пов'язане з новою концепцією життя, яке наповнене новими підходами до відпочинку, високими матеріальними та споживчими устремліннями, участю у культурі. У цій дійсності міцне здоров'я та фізичний стан розглядають як умову головних професійних та соціальних компетенцій, а також як засіб досягнення кращої якості життя [19].

Сьогодні прогрес у галузі науки збільшує середню тривалість життя, але процес старіння починається раніше і прогресує значно швидше, ніж у попередніх поколіннях, цивілізаційні хвороби і симптоми починають проявлятися в молодшому віці. Відновна медицина часто безпорадна перед хворобами цивілізації та іншими новими загрозами здоров'ю, які часто трапляються, у зв'язку з глобалізаційними процесами у розвитку суспільства [453].

Суспільно-історичний та економічний розвиток України має бути спрямований на зміну фізичних, розумових, морально-вольових та духовних можливостей особистості за посередництвом організаційних заходів, що визначають та регламентують розвиток фізичної культури у суспільстві. Фізична культура є однією з найважливіших складових життя будь-якої сучасної держави через активну пропаганду здорового способу життя, який безпосередньо впливає на працездатність населення.

Соціально-економічний та суспільно-історичний розвиток України обумовлений удосконаленням системи організаційних заходів, які регламентують розвиток фізичного виховання у суспільстві й освітньому просторі та спрямовані на розкриття потенціалу людини у межах її фізичних, духовних та морально-вольових можливостей. Трансформація системи фізичного виховання студентської молоді України має відбуватися відповідно до закономірностей нової парадигми освіти, яка передбачає всебічний розвиток особистості, професіоналізм та високий рівень здоров'я майбутніх фахівців у процесі інтеграції у європейський освітній простір [315].

Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів ХХІ століття потребує критичного осмислення досягнутого і зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найгостріших проблем, які стримують розвиток та не дають можливості забезпечити нову якість освіти [23]. Для виконання цих завдань необхідне створення потужної нормативно-правової бази функціонування соціально-гуманітарної сфери в ринкових умовах, зокрема, в освітянській галузі. Пріоритетне ставлення до фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти необхідне у зв'язку з різким зниженням рівня фізичної підготованості молоді, поглибленням соціально-економічної, екологічної та демографічної кризи в країні.

Упродовж останнього часу проблема вдосконалення фізичного виховання студентів стала об'єктом уваги багатьох дослідників у різних галузях наукових знань. У їхніх працях окреслено теоретико-методичні засади й практичні

аспекти вирішення актуальної проблеми фізичного виховання студентської молоді. Розвитку національної системи зі збереження українських традицій фізичного виховання учнівської та студентської молоді присвятили свої дослідження Б. М. Шиян, А. С. Куц, В. Г. Арєф'єв, А. Д. Дубогай, М. Д. Зубалій, Т. Ю. Круцевич, Р.Т. Раєвський. Водночас, системний структурний аналіз літературних джерел свідчить про їхню фрагментарність та вузькопрофесійність.

Результати досліджень показують, що хронічні захворювання частіше трапляються у молодих людей, які не займаються фізичними вправами або взагалі не мають фізичного навантаженнями у повсякденному житті [329]. Окрім того, помірні, систематичні фізичні зусилля зазвичай впливають на імунну систему, підвищуючи стійкість організму до хвороб.

Дослідженнями доведено, що молоді люди, які систематично тренуються, мають вищу суб'єктивну оцінку власного стану здоров'я, відчувають себе краще з погляду фізичного і психічного здоров'я. Регулярна фізична активність призводить до позитивних змін у функціонуванні нервової системи, підтримує інтелектуальні здібності, зменшує нервову напругу [31]. Роль фізичної активності надзвичайно важлива для запобігання захворюванням цивілізації та одним із головних завдань державної молодіжної політики.

Соціально-гуманітарні тенденції розвитку фізичної культури і спорту в Україні розкрито у працях Є. Приступи, А. Цьося, О. Вацеби, І. Гасюка, Л. Лютої, А. Кухтія, М. Солопчука, В. Стадника та ін. Нормативно-правову базу та організаційну структуру державного управління галуззю розглядали такі науковці, як В. Платонов, М. Дутчак, Ю. Мічуда, Ю. Шкрєбтій, В. Гузарь, Ю. Довгенько. Теоретико-методичні аспекти державної політики у системі фізичного виховання студентської молоді потребують застосування комплексного підходу, з повним обґрунтуванням мети, завдань, напрямів, засобів та висновків, із розробленням конкретних пропозицій, які б сприяли розвитку галузі фізичної культури та спорту в Україні та вирішенню стратегічних завдань фізичного виховання у закладах вищої освіти [313].

У науковій літературі наявні суперечливі позиції щодо терміна “глобалізація”. Деякі дослідники обґрунтовують появу терміна “глобалізація” стрімким розвитком електронних і цифрових засобів комунікації у глобальному масштабі, які допомагають людям розв’язати багато ситуацій. Універсальний та необмежений доступ до інформації призводить до того, що люди є учасниками великих змін і переосмислюють образи реальності, в якій живуть, це складний виклик для молодих людей, який породжує багато дилем [360].

Деякі дослідники вкрай критично ставляться до глобалізації, зазначаючи, що “чутки про глобалізацію сильно перебільшені”. Крім того, викликає заперечення погляд на глобалізацію як на безальтернативний процес, або, щонайменше провідну тенденцію, тому владні інституції у сфері державної молодіжної політики мають докладати максимум зусиль для координації впливу глобалізаційних факторів [204]. Концепція глобалізації є нині дуже вживаною, але недостатньо розробленою в науковому сенсі державного управління, дуже часто в цей термін вкладають різний зміст.

Глобалізація є процесом інтеграції у господарському вимірі з виразним протиставленням їй процесів локалізації, або динамікою глобальної культури, яка зумовлює процес економічної уніфікації і політичності світу [224]. Аналізуючи питання глобалізації, як складного і багатоаспектного процесу, варто наголосити необхідність розгляду процесів глобалізації у державноуправлінській, політичній і соціально-культурній площинах. Широкий спектр глобалізаційних процесів, у своєму позитивному і негативному вимірах, однаково впливає на молоде покоління.

На основі теоретико-методичного аналізу літературних джерел категорію “життєвих цінностей” було визначено, як цілісний підхід особи до суспільної реальності, сформований на підставі цінностей, поглядів, досвіду, а також знань, які формують життєві цілі та способи їхньої реалізації [441]. Варто наголосити, що життєва позиція не є фундаментом, притаманним особі постійно. Обраний погляд на суспільну реальність абсолютно не мусить тривати впродовж усього життя, молода особа реалізовує свою свободу через

вибір; зміни, які трапляються в житті молоді, необов'язково мають бути стрімкими або радикальними.

Глобалізація у її державно-управлінському вимірі стає переважаючим чинником світового розвитку, котрий формується у світовому порядку і системі глобального управління. Особливе значення має процес формування національної соціалізації, котра б поставала системою суспільних норм, настанов, правил, інститутів. У цьому розумінні є очевидним, що культура молоді може не тільки реформуватися під впливом зміни державної молодіжної політики, а й навпаки, впливати на цю систему [80].

Глобальні перетворення сучасного світу є багатовимірними, ведуть до радикальних суспільних змін, стаючи підставою трансформації сучасного суспільства. Це не лише процес, який відображає звуження взаємин і зростання співвідношення у глобальному масштабі, але також світ, у якому інші відчують наслідки наших дій, а молодь відчуває соціальні проблеми. Глобалізація сприяє розширенню культурних зв'язків між молоддю й міграцією людей, але глобалізація має як позитивні, так і негативні сторони, тому завданням державної молодіжної політики є регулювання впливу глобалізаційних чинників на соціалізацію молоді [429].

У ситуації, коли молода людина має відчуття, що обрана нею життєва позиція не є вже такою привабливою як колись, достатньо внести незначні модифікації, щоб змінити зміст свого життя. Важливою ознакою життєвих орієнтацій молоді є їхня внутрішня згуртованість, тобто система визначених поглядів і переконань, які визначають зміст життя молодої людини. Життєві цінності можуть трактувати як індикатор сенсу життя, а водночас як наслідок існування змісту життя у свідомості молоді. З погляду державної молодіжної політики потрібно проаналізувати підходи, пов'язані з процесами соціалізації та виховання, як найважливішими чинниками, що формують цінності молоді [333].

У контексті змін сучасного світу, істотної уваги заслуговують середовища, які виконують виховно-соціалізаційну функцію. Для молодого

покоління у виборі життєвих орієнтацій важливу роль відіграють заклади вищої освіти. Молодь, яка перебуває в особливому періоді, переходу з юності до зрілості, здобуттям освіти виходить на ринок праці із особливим ситуативним контекстом. Постає потреба розв'язання низки життєвих завдань: початку сімейного життя, виконання професійних обов'язків, прийняття на себе громадянської відповідальності, здатність до вибору і реалізації своїх можливостей [391].

Трансформація сучасного суспільства змушує молодь шукати відповіді на питання щодо ролі молодіжної політики з боку держави та про стан суспільства, в якому ми живемо. З одного боку, соціум, і молоде покоління зокрема, є учасниками багатьох змін, які безпосередньо не залежать від них, з іншого, молоді люди ніколи не мали таких великих можливостей вирішувати власну долю та використовувати переваги цивілізації, як це є тепер [80]. Соціальні зміни в державній молодіжній політиці, які ми спостерігаємо, є результатом процесів глобалізації в Україні, вплив глобалізаційних викликів необхідно розпочати із питання щодо генезису і масштабів глобалізації.

Феномен глобалізації є результатом політичних, економічних, культурних та соціальних процесів, завдяки розвитку інформаційних і телекомунікаційних технологій збільшилися темпи і масштаби взаємодії між молоддю в усьому світі. Важливими є наслідки прогресу глобалізації, пов'язані з державно-управлінськими процесами: розвиток національних та регіональних механізмів управління, бізнесу і громадських молодіжних організацій. Невідворотність глобалізаційних процесів спостерігається і в соціокультурному вимірі, а культурні зміни, що відбуваються у глобальному масштабі за допомогою мережі Інтернет, мають гібридний характер [360].

Молоді люди не мають можливості відокремитися або ізолювати себе від зміни реальності; зміни викликані впливом глобалізації, все більше визначаються появою нових сфер у молодіжному соціумі [431]. Державна молодіжна політика значно змінюється, часто впливає на вибір молодого покоління в процесі навчання чи кар'єри. Молодь повинна бути готовою до

постійної зміни, до інновацій, бути відкритою для глобалізованого світу, якщо хоче досягнути успіху, який часто асоціюється з успіхом у бізнесі і політиці.

Найважливіші ризики, пов'язані з глобалізацією у культурному вимірі, можуть охоплювати: об'єднання даних за змістом засобів масової інформації, небезпеку релятивізму та нігілізму, піддавання культурних продуктів вільним ринковим механізмам, надмірне об'єднання, позбавлене творчих пошуків. На відміну від цього, позитивні ефекти культурної глобалізації охоплюють: загальний доступ до інформації і необмеженої здатності поширювати продукти культури, перетинаючи просторові межі, що дає змогу досліджувати віддалені культури [442].

Одночасно безперечним є факт значного впливу глобалізації на молоду людину з культурного, економічного політичного аспектів функціонування сучасного суспільства. Молода особа в епоху глобалізації пов'язана з потенційно безкінечною павутиною взаємин, контактів, впливу, загроз і можливостей. Динамічність і невизначеність молодіжної політики в державі може бути причиною багатьох труднощів для самоідентифікації молодої людини на своєму життєвому шляху розвитку. Глобальна складність багато вимірності, яка охоплює всі аспекти соціального існування, немінуча і часто ускладнюється, стан особистості і суспільства в державі, світі пов'язаний із перетвореннями в соціально-культурній площині, що передбачає зміну аспектів ідентичності суспільства [443].

Формування молодої особистості – це створення власного визначення самого себе, що ґрунтується на психічному функціонуванні, взаємодії з іншими особами та їхньому відношенні до культурних цінностей. Молода людина формується в умовах соціальної взаємодії і досвіду, який повинен інтегруватися в узгоджену систему [52]. Проблеми молодої особистості фокусуються на людських дилемах та потребах, формування ідентичності молоді насправді є проблемою покоління. У соціальному житті молода людина прагне активно засвоїти знання про механізми регуляції соціального світу, разом із вірою у його корисність, готовності висловлювати думки про пріоритети розвитку держави.

Щоб побудувати власну ідентичність, молоді необхідно мати переконання про те, що вона уособлює та який напрям шукає у житті. Ідентичність є сталим елементом особистості, незважаючи на те, що навколишній соціальний контекст змінюється кардинально. На основі теоретичних міркувань та результатів емпіричних досліджень існує комплекс ознак, що характеризують “сучасний” менталітет, активність у процесах соціальних змін [391]. Запропонований аналіз допомагає з’ясувати, якою є бажана модель державної молодіжної політики, що виступає рушійною силою змін у розвитку відносин молоді та держави.

Беззаперечним є факт значного впливу глобалізації на молоду людину з культурної, економічної і політичної сфер щодо функціонування сучасного суспільства. Молода особа в епоху глобалізації постійно перебуває з потенційно безкінечною кількістю взаємин, контактів, впливу, загроз і можливостей. Процеси глобалізації є фрагментарними або епізодичними, викликають численні наслідки для визначення індивідуальної і соціальної ідентичності молоді людини. Формування особистості молоді людини в суспільстві має бути завданням цілісного підходу державної молодіжної політики [80].

Життя молоді у глобалізованому світі має багато різних труднощів та проблем на рівні особистості; вирішення цих питань є одним із завдань державної молодіжної політики. Життєві цінності молоді в епоху глобалізації формуються з урахуванням постійного вибору з: об’єднання і фрагментації, довіри і постійного ризику, почуття безпорадності і можливості контролю, особистого досвіду і ринкових відносин. Соціалізація молоді в суспільстві, становлення і розвиток її свідомості та поведінки має бути умовою ефективної роботи органів державної влади.

Процеси демократичного перетворення стали поштовхом для актуалізації умов не стільки збереження стабільності, виживання системи, скільки її змін, трансформації. Важливо визначити чинники впливу глобалізації й глобалізаційних процесів на державну молодіжну політику в суспільствах, що трансформуються [18]. Трансформаційні процеси ґрунтуються на подоланні

існуючих елементів, виробленні сучасних цілей і формуванні нових відповідних способів їх досягнення.

Значення соціалізації молоді набуває особливої вагомості останнім часом, коли посилюються глобалізаційні процеси, що зумовлюють ліквідацію кордонів між державами, прискорення руху інформації та поширення відповідних універсальних ідеалів і цінностей. Молоде населення нашої держави вважає, що переважно впливає на хід свого життя і майже не впливає на діяльність що центральних, що місцевих органів влади.

Важливою ознакою життєвих орієнтацій у суспільстві є їхня внутрішня згуртованість, система визначених поглядів і переконань, які визначають зміст життя молодій людині. Життєві цінності можна трактувати як індикатор сенсу життя, а водночас як наслідок існування змісту життя у свідомості. З погляду державної молодіжної політики потрібно проаналізувати підходи, пов'язані з процесами виховання, як найважливішими чинниками, що формують цінності. У контексті змін сучасного світу, істотної уваги заслуговують середовища, які виконують виховно-соціалізаційну функцію. Необхідність удосконалення державного регулювання сфери фізичної культури та спорту зумовлена динамічно розвинутими фізкультурно-спортивними потребами населення, які потребують неперервного і якісного забезпечення фізкультурно-оздоровчими послугами.

У цей час певні зміни у підході до активного способу життя спостерігаються в заможних колах – бізнесу, культури та медіа. Все більше людей із цього середовища грають у теніс або інші спортивні ігри, займаються аеробікою, відвідують тренажерні зали, використовують для дозвілля сезонні види спорту [349]. Такий спосіб проведення вільного часу у клубах приваблює людей і показує, що в сучасній цивілізації фізична активність є обов'язком і невід'ємним елементом щоденного ритму життя людини; це спосіб поведіння, спосіб життя.

У сучасній цивілізації споживча масова культура переважно спирається на гедоністичні та естетичні цінності, важливо поводитися з організмом

раціонально, піклуватися про здоров'я. У суспільстві, в якому дисгармонія між фізичною, розумовою та психічною працездатністю, здоров'ям та імунітетом людини і поставленими завданнями постійно зростає, це стає культурним обов'язком формування моделей поведінки щодо здоров'я [368]. Це одне з визначень того, що ми називаємо рівнем фізичної культури певної спільноти, або капіталом фізичної культури в певній соціальній групі. Державна молодіжна політика значно змінюється, молодь повинна бути готовою до постійної зміни, до інновацій, бути відкритою для глобалізованого світу.

Найважливіші ризики, пов'язані з глобалізацією у культурному вимірі, можуть охоплювати: об'єднання інформації за змістом засобів масової інформації, небезпеку релятивізму та нігілізму, піддавання культурних продуктів вільним ринковим механізмам, надмірне об'єднання, позбавлене творчих пошуків [365]. Сучасна фізична культура, як підсумок поведінки в таких сферах: культура руху, харчування, спілкування, організації вільного часу, турбота про тіло та зовнішній вигляд – ідеально вписується в цю картину. Це ті види діяльності, які необхідні для належного функціонування організму молодої людини, забезпечують її оптимальним рівнем фізичної підготованості, надають життєвих сил і в певному сенсі мають профілактичне значення. До них належить туризм, спорт, рекреаційна діяльність, ресоціалізація, реабілітація та дозвілля.

В аналітичних матеріалах Всесвітньої організації охорони здоров'я (2012) зазначено, що в Європі спосіб життя кожної п'ятої людини характеризується ще незначним рівнем або повною відсутністю рухової активності. Ця проблема найактуальніша для країн східної частини континенту і передусім для України. У соціальному житті молода людина прагне активно засвоїти знання про механізми регуляції соціального світу, разом із вірою в його корисність, готовності висловлювати думки про пріоритети розвитку держави.

Щоб побудувати власну ідентичність, молоді необхідно мати переконання про те, що вона уособлює і який напрямок шукає у житті. Ідентичність є сталим елементом особистості, незважаючи на те, що

навколишній соціальний контекст змінюється кардинально. На основі теоретичних міркувань та результатів емпіричних досліджень існує комплекс ознак, що характеризують “сучасний” менталітет, активність у процесах соціальних змін. Запропонований аналіз допомагає з’ясувати, якою є бажана модель державної молодіжної політики, що є рушійною силою змін у розвитку відносин молоді та держави [176].

Глобальні перетворення сучасного світу, що є багатовимірними, призводять до радикальних суспільних змін, стаючи підставою трансформації сучасного суспільства. Однак, в українському соціумі через певні об’єктивні та суб’єктивні причини, утвердилась стійка позиція недооцінки можливостей рухової активності для зміцненні здоров’я громадян та повноцінного ведення ними здорового способу життя, профілактики шкідливих звичок та засобу вирішення різних соціально-економічних проблем.

Це не лише процес, який відображає звуження взаємин і зростання співвідношення у глобальному масштабі, але також світ, у якому інші відчують наслідки наших дій, а молодь відчуває соціальні проблеми. Глобалізація сприяє розширенню культурних зв’язків, але глобалізація має як позитивні, так і негативні сторони, тому завданням державної молодіжної політики є регулювання впливу глобалізаційних чинників на молодь у суспільстві. Систематична фізична діяльність сучасних українців – це процес, який постійно розвивається, з одного боку, він охоплює все більше і більше молодих людей, з іншого – він все ще недоступний певним соціальним колам.

Дослідження соціальної різноманітності використання вільного часу українцями зазвичай обмежується аналізом традиційних демографічних чинників, як, зокрема, стать, вік, професійна належність, освіта або дохід [349]. Звичайно, важливість цих чинників дуже велика для пояснення масштабу і характеру соціальної різноманітності у цій галузі, проте було б добре визначити інші суб’єктивні чинники, які вказують на критерії соціального престижу.

Хоча різноманітність форм фізичної активності є очевидною (і навіть бажаною), оскільки це обумовлено індивідуальними потребами, мотивами,

уподобаннями, соціальною диверсифікацією рівня цієї діяльності, але водночас це є важливою соціальною проблемою. З погляду державної молодіжної політики бажано, щоб українське суспільство мало високу фізичну активність, оскільки це виконує багато соціальних та економічних функцій. Основні з них (здоров'я, рекреація, освіта, когнітивні навички) перестали бути справою окремої молодої людини, і стали важливою соціальною проблемою та елементом державної політики.

У нашій країні це проблема, яка потребує постійного контролю та діагностики, низький рівень, відсутність фізичного навантаження виявляється майже в третини молодого населення [31]. Крім того, спостерігається тенденція до зниження рівня фізичної активності молоді під час вступу до закладів вищої освіти. Гіпотетично, українська освіта повинна мати серйозний вплив на подальшу фізичну культуру молоді (як з погляду зору кількості та якості), оскільки фізична культура є достатньо різноманітною. Однак, за час навчання у закладах вищої освіти, окрім практичних навичок, студенти не отримують достатньо знань щодо переваг фізичної активності над пасивним способом життя, їм не вистачає обізнаності у методиці самостійного виконання вправ і це призводить до того, що звичка до систематичних занять фізичними вправами у вільний час є несформованою.

Тому використання вільного часу представниками різних соціально-професійних груп – і особливо його активних форм (спорт, відпочинок, туризм) – є дослідницькою галуззю, яку не можна оминати в оцінках економічних та соціальних процесів. Вимірювання фактичної участі в цих формах та оцінювання загального рівня фізичної активності молоді може бути мірилом споживання вільного часу – як суттєвого елемента життєдіяльності сучасної людини.

Сьогодні діяльність молодих людей, у форматі процесу фізичної активності та самовиховання, самоаналізу і самоконтролю власного фізичного розвитку, оздоровлення, удосконалення рухових умінь та навичок, покращення постави та тілобудови удосконалюється на основі занять фізичною рекреацією.

Зазвичай, ці заняття для здорової особи не пов'язані зі значними фізичними навантаженнями, перетренованням та вольовими зусиллями, однак створюють величезний дисциплінарний, тонізуючий і оздоровчий ефект для всіх сторін її суспільної діяльності [349].

Процеси демократичного перетворення стали поштовхом для актуалізації умов не стільки збереження стабільності, виживання системи, скільки її змін, трансформації. Важливим є визначити чинники впливу глобалізації й глобалізаційних процесів на державну молодіжну політику в суспільствах [372]. Ці процеси ґрунтуються на подоланні існуючих елементів, виробленні сучасних цілей і формуванні нових відповідних способів їхнього досягнення. Як відомо, соціальна диверсифікація стосується як ступеня, так і характеру фізичної активності.

Фізична культура і спорт у закладах вищої освіти – це складова частина розвитку освіти, яка сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, вихованню інтелектуальних, морально-вольових, фізичних здібностей усіх учасників навчально-виховного процесу, організації змістовного дозвілля студентської молоді та оптимізації спорту вищих досягнень. Одним із завдань є вдосконалення форм мотивації та залучення студентів до регулярних занять фізичною культурою і спортом із урахуванням їхніх особистих інтересів, побажань, здібностей та індивідуальних особливостей, як під час обов'язкових занять фізичною культурою, так і в позанавчальний час [66].

Виконання окреслених завдань повинно сприяти досягненню істотного зниження захворюваності молоді, підвищенню рівня профілактичної роботи, стимулюванню у студентської молоді прагнення до здорового способу життя та зменшенню впливу шкідливих звичок на здоров'я молоді. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити комплексний підхід до гармонійного формування всіх складових здоров'я; удосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя і професійної діяльності на принципах, що забезпечують оздоровчу спрямованість та індивідуальність підходів; використання різних форм рухової активності та інших засобів фізичного удосконалення [374].

Головними видами занять фізичною культурою і спортом є навчальні заняття за розкладом, що спрямовані на формування загальних компетенцій збереження здоров'я та фізичного розвитку, що забезпечує кафедра фізичного виховання закладів вищої освіти та позанавчальні, які скеровані на збільшення рухової активності, спортивно-масової діяльності та вдосконалення спортивної майстерності студентів, які має забезпечувати спортивний клуб закладу вищої освіти в Україні для ефективного процесу інтеграції національної системи виховання у європейський освітній простір.

Актуальними проблемами фізичного виховання, вважаємо: відсутність конкретного соціального замовлення виробництва і працедавців на фізичну готовність випускників і, як наслідок, нерозуміння доцільності фізичного виховання та неефективність керування цим процесом; недостатня гуманістична і професійна спрямованість процесу фізичного виховання; неефективна теоретична і методична підготовка студентів з питань особистої фізичної культури; обмеження арсеналу практико-діяльнісних компонентів, що забезпечують сукупність виконання функцій фізичної культури.

Також негативний ефект створює низька дієвість дидактичного наповнення практичних розділів програми з фізичного виховання; неадекватність організаційних форм процесу фізичного виховання сучасному менталітету і мотиваційній зрілості студентів; відсутність належних дієвих умов для ефективного функціонування процесу фізичного виховання, тобто достатнього кадрового, науково-методичного, медичного, матеріально-технічного, фінансового забезпечення; недостатня мотивація студентів до власної фізкультурної освіти та її вдосконалення; тобто сьогодні констатуємо відсутність науково-обґрунтованої моделі розвитку фізичного виховання студентської молоді в найближчому майбутньому [73].

Найголовнішими проблемами, які потрібно вирішити, є: демографічна криза, яка зумовлена зменшенням кількості працездатного населення України; погіршення стану здоров'я населення; невідповідність вимогам сучасності та значне відставання від світових стандартів ресурсного забезпечення сфери

фізичної культури і спорту; відсутність сформованих сталих традицій та мотивацій щодо фізичного виховання як важливого чинника фізичного та соціального благополуччя, поліпшення стану здоров'я, ведення здорового способу життя і подовження його тривалості.

Для розв'язання наявних проблем, потрібно вжити комплекс заходів, спрямованих на створення умов для відведення провідної ролі фізичній культурі і спорту у політиці інтеграції України до європейського простору; для удосконалення організаційних форм фізичного виховання і спорту у всіх освітніх закладах; для усвідомлення та закріплення у суспільстві поняття рухової активності, як невід'ємного чинника здорового способу життя та успішної життєдіяльності.

Розв'язання цих проблем можливе вибором за основну європейську модель побудови взаємовідносин між державою та сферою фізичної культури, яка передбачає наявність центрального органу влади, якому відведено функцію розроблення та реалізації державної політики в галузі фізичної культури і спорту; збільшення в освітніх закладах усіх типів обсягів рухової активності унів та студентів на тиждень; створення у освітніх закладах спортивних клубів, зокрема створення центру студентського спорту; популяризація здорового способу життя. У Стратегії розвитку фізичного виховання та спорту серед студентської молоді до 2025 року окреслено головні актуальні проблеми і виклики подальшого розвитку системи фізичного виховання в Україні [313].

Передусім, це незадовільний стан фінансового та матеріально-технічного забезпечення закладів вищої освіти; відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального та духовного розвитку, соціалізації молоді; зниження суспільної моралі, духовності, культури поведінки частини учнівської та студентської молоді; слабка мотивація суспільства та бізнесу до інвестування освіти; наявність у системі освіти фактів неефективного використання фінансових і матеріальних ресурсів, нецільового використання спортивної інфраструктури; відсутність системи мотивацій і стимулювання інноваційної діяльності в системі освіти, нівелювання ризиків у зазначеній діяльності;

відсутність заходів щодо мотивації студентів до занять фізичною культурою та спортом, участі у спортивно-масових заходах.

Труднощі періоду реформування та головні проблеми зумовлюють низку ризиків, які можуть ускладнити реалізацію поставлених завдань. Серед них: нестабільність економіки, обмежений обсяг ресурсів для забезпечення системного виконання всіх завдань і заходів; негативний вплив складної демографічної ситуації; неготовність певної частини працівників освіти до інноваційної діяльності; недостатня підготованість органів управління освітою до комплексного розв'язання нових завдань, до забезпечення координованості діяльності всіх служб та інституцій; зменшення годин на фізичне виховання та низька кількість годин на рухову активність студентів на тиждень, що призводить до зниження рухової активності студентської молоді; потреба в ремонті, оновлення та модернізації існуючих спортивних споруд, спортивних баз, спортивних залів, майданчиків, стадіонів та басейнів [369].

Також необхідне оновлення спортивного інвентарю та обладнання; відсутність медичних довідок під час вступу абітурієнтів до закладів вищої освіти ускладнює роботу з організації фізичного виховання та ставить загрозу безпеки життєдіяльності студентів під час проведення навчальних занять, секційної роботи та проведення змагань і заходів; відсутність фінансування оплати позааудиторної роботи; відсутність відповідних спортивних баз для підготовки збірних команд для участі у Всеукраїнських змаганнях; недостатність обсягів фінансування на підготовку та участь команд у спортивних заходах, організацію грантових державних конкурсів спортивних проектів [181].

В умовах сучасного суспільства функції фізичного виховання студентів значно змінюються, що зумовлено істотною зміною мотивів та ціннісних установок щодо професійної діяльності в суспільстві. Сьогодні функції фізичного виховання ототожнюють з наданням послуг рекреаційного характеру з метою проведення повноцінного дозвілля, забезпечення здорового способу життя, тобто процес фізичного виховання набуває іншого соціального виміру

[247]. Отже, існує необхідність в об'єднанні зусиль як державних органів, навчальних закладів, так і громадських організацій щодо реалізації заходів із забезпеченням права студентської молоді для формування здорового способу життя в Україні.

Передбачено забезпечення підвищення якості освіти на інноваційній основі, сучасного психолого-педагогічного та науково-методичного супроводу навчально-виховного процесу; розвиток взаємодії органів управління освітою та органів громадського самоврядування навчальних закладів, забезпечення об'єктивного оцінювання якості освіти; розроблення стандартів вищої освіти, зорієнтованих на компетентнісний підхід, узгоджених із новою структурою освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій; внесення змін до організаційного, нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного, фінансового, науково-методичного, медичного, інформаційного забезпечення фізичного виховання та спорту у закладах вищої освіти; забезпечення ефективного функціонування та вдосконалення мережі спортивних об'єктів, розбудову спортивної інфраструктури, у тому числі будівництва та модернізації спортивних споруд із використанням залучених коштів органів влади та місцевого самоврядування.

У сучасних концепціях вільного часу, встановлюються закономірності й принципи ефективного формування системи умінь і навичок, знань, переконань, мотивів і загалом активної життєвої позиції у сфері рекреаційної діяльності, відбувається диференціація часу на “час вільний” та “час цільової рекреаційної активності людини” [106]. У першому значенні розуміємо загальну кількість часу, необмежену працею (навчанням) і не заповнену людською активністю. У другому значенні вільний час особи окреслюється як активний спосіб проведення дозвілля для досягнення поставленої мети і задоволення переважно гедоністичних потреб. Різноманітна рекреаційна поведінка, а відтоді і мотивація до занять фізичними вправами у вільний час, спричинена генетичними та соціальними чинниками.

У процесі фізкультурно-виховної діяльності студент повинен гармонійно розвивати емоційну сферу, задовольняти різні потреби для підтримання функціональної рівноваги організму, відкривати новий простір для вдосконалення особистості, нові форми самореалізації, стимулювати процес самовдосконалення. Фізкультурно-виховна діяльність рекреаційного характеру задовольняє низку потреб повсякденного життя студентів: відпочинку та релаксу; зміни способу життєдіяльності в умовах урбанізованого суспільства; емоційного задоволення; зменшення рівня самоконтролю; емоційного задоволення; гальмування агресії; задоволення амбіцій; пізнання; самовдосконалення та самореалізації; естетичні та соціальні. Структуру фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти наведено на рис. 3.2.

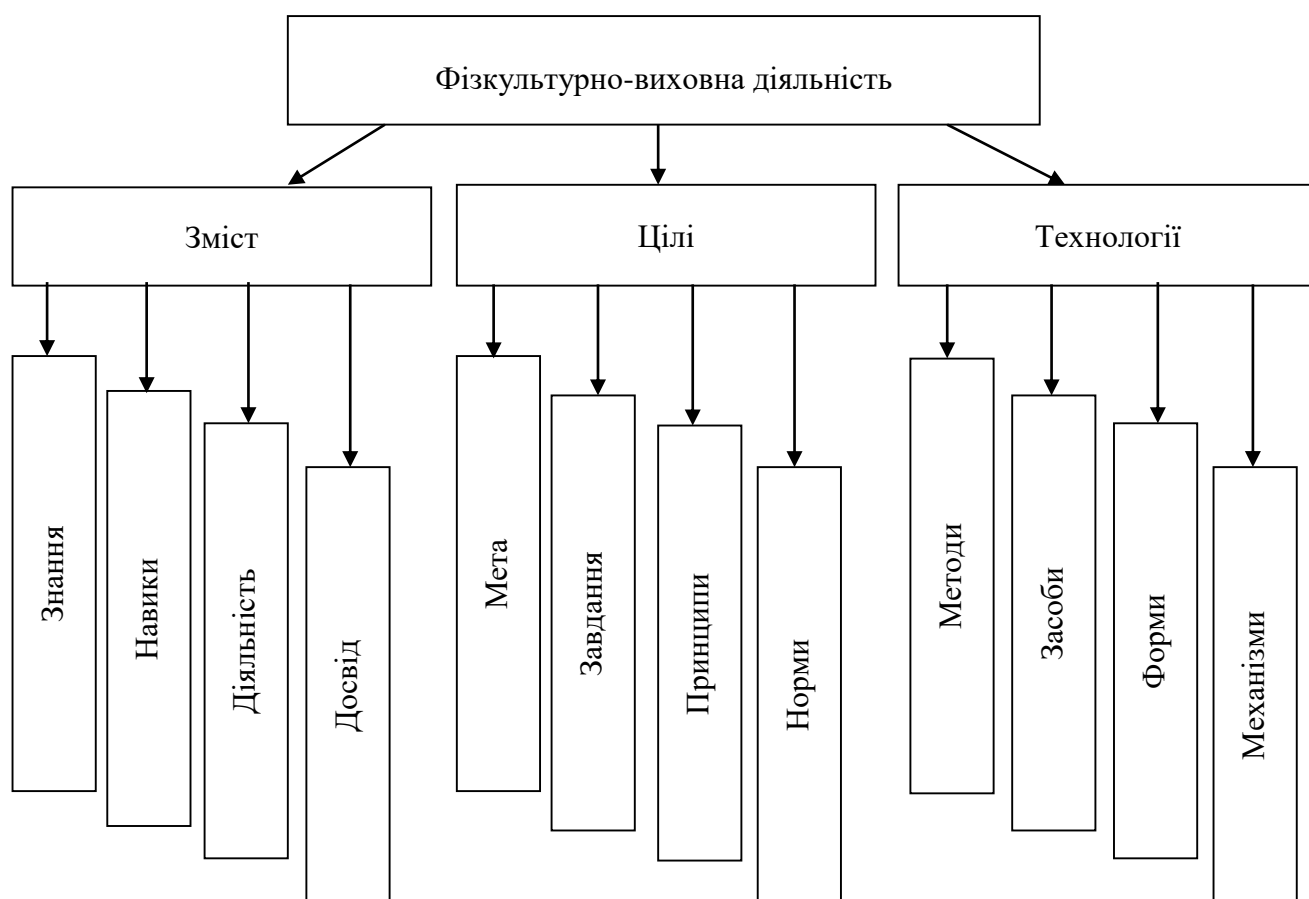

Рис. 3.2. Структура фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти. Джерело: авторська розробка.

Фізкультурно-виховна діяльність студентів має реалізуватися на засадах: систематичного формування усвідомлення, потреб і навичок використання вільного часу; інтегрування виховної діяльності усіх осередків впливу – сім'ї, навчального закладу, засобів масової інформації, осередків відпочинку. У розвинених країнах державне регулювання системою фізичного виховання і спорту є у прерогативі держави і реалізується відповідними органами влади. Відмінність регулювання полягає лише у ступені децентралізації й фокусуванні певних повноважень управління галуззю на рівні суб'єктів держави або інших територіально-адміністративних одиниць [300].

Глобалізація збільшує інтеграцію й знімає не тільки культурні бар'єри, але й багато негативних вимірів культури; глобалізація є життєво необхідним кроком як до світу більш стабільного, так і до покращення життя молоді у цьому світі. Зменшення соціальних розбіжностей стає мірилом прогресу цивілізації та відчутним кроком завдячуючи ролі владних інституцій у координації впливу глобалізаційних чинників до зміцнення взаєморозуміння. Глобалізація чинить тиск на молодіжний соціум, спричиняє дефрагментацію, оскільки цінності глобального порядку, що приходять з-за меж національних кордонів подекуди суперечать традиційним національним цінностям [308].

Державна політика фізичного виховання має передбачати перехід до нової моделі – інтереси, потреби та мотиви молодої людини перебувають у центрі уваги. Це допоможе значно активізувати процес самореалізації та становлення у закладах вищої освіти пріоритету рухової активності для профілактики асоціативної поведінки. Така політика забезпечить можливість модернізації розвитку фізичної культури з метою збереження та покращення здоров'я серед студентської молоді.

Державну політику щодо фізичного виховання можна проаналізувати як і в якій формі проявляється суспільне ставлення до фізичної культури, її цінностей. Органи освітянського управління мають використовувати фізичне виховання у закладах вищої освіти як засіб профілактики, створювати центри та пункти оздоровлення студентської молоді засобами фізичної культури.

Складна система потреб молоді особистості, її здібностей постає як міра освоєння фізичної культури серед студентства і міра творчого самовираження у соціумі. Фізична культура обґрунтовує інтегральну якість молоді особистості як умову і передумову ефективної діяльності, як узагальнений показник культури і як мету самовдосконалення.

У суспільному житті, у системі вищої освіти, виховання, сфері організації праці, повсякденного побуту, здорового відпочинку, фізична культура проявляє своє виховне, освітнє, оздоровче і загальнокультурне значення, сприяє такій соціальній течії, як фізкультурне виховання. Вона характеризує вільне, свідоме самовизначення молоді особистості, яка на різних етапах життєвого розвитку з безлічі цінностей акцентує увагу на тих, які є найбільш значущими.

Соціальні та гуманітарні аспекти фізичної культури студентської молоді варто вивчати як мотиваційно-ціннісний компонент, активне позитивне емоційне ставлення до знань, інтересів, мотивів і переконань, що організують і скеровують вольові зусилля студентської молоді, націленість на здоровий спосіб життя, фізичне вдосконалення молоді особистості в суспільстві. Державну політику з фізичної культури та масового спорту у закладах вищої освіти доцільно розглядати як особливий вид діяльності, результати якого корисні для студентської молоді; втручатися у цей процес із метою управління ним можна тільки з урахуванням відповідних особливостей.

Сьогодні українське суспільство перебуває на новому етапі свого розвитку, різко зросла роль освіти в житті кожної молоді людини. Держава зобов'язана забезпечувати розвиток фізичної культури, оскільки вона відповідальна за духовне, моральне й естетичне виховання молодих громадян, у тому числі в закладах вищої освіти.

Разом із правом людини на освіту держава закріплює та гарантує право молоді на участь у культурному житті, на користування досягненнями фізичної культури, її цінностями. Держава повинна створювати необхідні умови для залучення студентської молоді до національної культурної спадщини, формувати систему організацій та установ фізичної культури. У подоланні

соціальних загроз, що охоплюють сьогоденне молоде покоління, важливу роль може відіграти чітко визначена та послідовно реалізована державна політика фізичного виховання у закладах вищої освіти [142].

Системний аналіз державної політики фізичної культури дає підстави стверджувати, що на ефективність системи фізичного виховання студентів значно впливає соціально-економічна ситуація, яка склалася в державі, яка зумовлює необхідність перегляду ставлення до фізичної культури з погляду розширення взаємозв'язків між фізичним вихованням в освітньому просторі й такими соціальними складовими, як культура та економіка. Існуюча у державі система фізичного виховання студентів виявилася малоефективною, вона не забезпечує психофізичну і професійну готовність випускників до практичної діяльності й потребує подальшого удосконалення.

Трансформація системи фізичного виховання студентської молоді повинна відбуватися у напрямі розвитку програмного, науково-методичного, нормативного і правового забезпечення, узгодження освітніх стандартів та нормативів з новими вимогами і можливостями розвитку суспільства. У цьому контексті актуальним залишається питання розробки дієвої організаційної структури державної політики фізичного виховання студентів, національного законодавства, яке враховувало б національні особливості, менталітет українського народу, стан та перспективи розвитку галузі фізичної культури і спорту та соціально-економічні можливості держави.

3.3. Імплементация закордонного досвіду державної політики фізичного виховання студентської молоді у навчальних закладах

В умовах проголошення незалежних держав відбулася дезінтеграція системи державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності. Колишні республіки Радянського Союзу не є виключенням і незалежна Україна, отримали у спадок протиріччя, а іноді й протистояння, між центром та регіонами, між державними і громадськими спортивними організаціями та

об'єднаннями. Аналіз процесу взаємодії центральних і місцевих державних органів влади з управління фізичною культурою і спортом свідчить про те, що існує громіздка, часто недієздатна структура, яка далека від практики організації взаємодії органів влади багатьох європейських країн [103]. Це при тому, що окремі ланки управління запозичені з досвіду інших країн; справа в тому, що таке запозичення часто здійснювалося механічно, тому, управлінські структури фізичною культурою і спортом не пов'язані між собою і, часто, дублюють одна одну.

Ознайомлення із системою управління фізичною культурою і спортом низки провідних країн показало, що в більшості з них відповідальність за розвиток фізкультурно-оздоровчої діяльності лежить як на центральних, так і місцевих органах влади та місцевого самоврядування. Характерно, що соціально-економічні процеси, які відбуваються в незалежній Україні не мають прямого впливу на вибір організаційно-управлінської структури фізичною культурою і спортом. Вони більше залежать від суб'єктивних факторів, а не від об'єктивних чинників [103, с. 104-105]. При формуванні структур управління фізкультурно-оздоровча діяльність часто не враховує досвід накопичений провідними країнами світу. Це спричиняє регулярні зміни в структурі центральних, а, відповідно, й місцевих органів державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Успішний розвиток державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності, соціально-економічних основ організації державної політики в галузі значно залежить від вивчення та узагальнення передового світового досвіду, імплементації в Україні. Переконливі результати наукових досліджень вказують на значущість фізичної культури для суспільства у областях освіти, виховання, охорони здоров'я, економіки, національної безпеки. Це широко усвідомлюється урядами розвинених країн світу, які з метою розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності сприяють удосконаленню державного регулювання цієї сферою [287, с. 105-106]. Недоліки у регулюванні фізичної

культури і спорту позначаються на здоров'ї населення що обумовлює як майбутнє держави, так і здатність людей працювати та захищати свою державу.

Вивчення світового досвіду державного управління галуззю в провідних країнах, який вони запроваджують у частині організації, визначення ролі та меж державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності, особливостей взаємовідносин між учасниками державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності повинне сприяти широкому залученню громадських організацій до управління нею, визначенню їхньої ролі та місця в цих процесах, забезпечити належний рівень функціонування галузі та визначити перспективні напрями розвитку фізичної культури та оздоровлення населення в Україні.

У Китайській Народній Республіці основною метою є створення необхідних умов для розвитку фізичної культури і спорту в країні, сприяння фізичному удосконаленню громадян, підвищення рівня спортивно-масової роботи, забезпечення ідеологічного та культурного розвитку суспільства. Розвиток фізичної культури і спорту, організація фізкультурно-оздоровчої діяльності з метою покращення фізичного стану і фізичної підготовленості нації є обов'язком держави. Управління фізичною культурою і спортом здійснює центральний виконавчий орган державної влади, а інші міністерства та відомства здійснюють керівництво фізичною культурою і спортом в частині на них покладених функцій та повноважень. Організація державного регулювання фізичною культурою і спортом має трирівневу структуру: центральний виконавчий орган у сфері фізичної культури, виконавчі органи в межах адміністративних областей, місцеві органи виконавчої влади [42].

Варто відзначити, що закон про фізичну культуру і спорт Китаю передбачає розроблення та реалізацію національних фізкультурних та спортивних програм, створення державних стандартів з фізичної підготованості населення, проведення моніторингу фізичного стану та здоров'я усіх верств населення. Органи виконавчої влади у галузі фізичної культури і спорту відповідних адміністративно-територіальних утворень здійснюють заходи щодо розвитку фізичної культури і спорту з урахуванням національних

традицій, умов, можливостей конкретного регіону, у межах своїх повноважень. Також держава, громадські організації, професійні спілки створюють усі необхідні умови для залучення до занять руховою активністю та спортом осіб з обмеженими можливості здоров'я. Фізична культура і спорт є обов'язковим компонентом шкільної та вищої освіти і мають забезпечити всебічний розвиток особистості [355].

Обов'язком навчальних закладів є створення умов для фізичного виховання учнів, здійснення спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи протягом навчального дня та в позанавчальний час. Заняття фізичною культурою і спортом здійснюються відповідно до навчальних програм і стандартів, а спортивні змагання є невід'ємною складовою навчального процесу. Медичне та кадрове забезпечення навчально-виховного процесу, моніторинг фізичного стану та здоров'я молоді є важливими напрямками роботи з розвитку шкільної та студентської фізичної культури та спорту. Організаційна структура центрального виконавчого органу державної влади Китаю у сфері фізичної культури і спорту, відповідно до покладених на нього функцій, полягає в наявності відділів економіки, кадрів, науки та освіти, юридичного, зв'язків з громадськістю, відділу з міжнародних зв'язків, наглядного бюро, центрів управління за видами спорту.

Державна Рада КНР прийняла програму всенародного зміцнення здоров'я [356]. Програма була розрахована на 15 років і мала на меті підвищення показників фізичної підготовленості та здоров'я населення, насамперед дітей і молоді. Усі програмні заходи були спрямовані на залучення кожного громадянина до щоденних занять фізичною культурою і спортом, оволодіння двома та більше видами рухової активності, на проходження щорічного медичного огляду. Стратегічною метою керівництва держави було створення дієвої системи всенародного зміцнення здоров'я, сучасної, доступної спортивної інфраструктури, в першу чергу, обладнаних ігрових та тренажерних майданчиків в парках, місцях відпочинку та проживання населення.

Загальні тенденції розвитку фізичної культури і спорту в Російській Федерації визначено в “Стратегії розвитку фізичної культури і спорту в Російській Федерації на період до 2020 року” [361]. Метою стратегії є створення умов, які забезпечать можливість усім громадянам вести здоровий спосіб життя, систематично займатись фізичною культурою і спортом, отримати доступ до розвиненої спортивної інфраструктури, підвищити конкурентоздатність російського спорту. До повноважень Російської Федерації у сфері фізичної культури і оздоровлення населення віднесено [218]: розроблення і реалізацію державної політики у галузі фізичної культури і спорту, прийняття та реалізацію програм розвитку фізичної культури в Російській Федерації; організацію і проведення міжрегіональних та загальноросійських офіційних спортивних та фізкультурних заходів; організацію та проведення загальноросійських змагань інвалідів та осіб з обмеженими можливостями, розробку програм фізичної підготовки для таких громадян; здійснення пропаганди фізичної культури і спорту, здорового способу життя; організацію будівництва та реконструкції спортивних об’єктів; розробку та затвердження програм занять фізичною культурою і спортом для різних вікових груп населення; організацію наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту; сприяння розвитку дитячо-юнацького, молодіжного, масового спорту.

До основних повноважень суб’єктів Російської Федерації у сфері фізичної культури і спорту віднесено: визначення основних завдань та напрямів розвитку фізичної культури і спорту в суб’єктах Федерації, прийняття та реалізацію державних регіональних програм розвитку фізичної культури і спорту; встановлення почесних звань, нагород та премій у сфері фізичної культури і спорту таких суб’єктів; організацію та проведення регіональних офіційних фізкультурних та спортивних заходів, а також забезпечення комплексу заходів, пов’язаних з їхнім проведенням; організацію розвитку національних видів спорту; забезпечення діяльності регіональних центрів фізичної підготовки [227].

Організація державного управління галуззю фізичної культури і спорту Російської Федерації відрізняється трирівневою структурою, де чітко прослідковується провідна роль держави в розвитку галузі та централізація влади з залученням і розширенням участі громадських органів управління та інших суб'єктів фізичної культури і спорту в цих процесах [100].

В сучасних умовах Республіки Казахстан велике значення надається розвитку ринку фізкультурно-спортивних послуг. Головним сегментом цього ринку є масовий спорт, який вирішує соціально-економічні проблеми, такі як зміцнення здоров'я населення, відмова від шкідливих звичок, підвищення рівня життя. Масовий спорт дає можливість різним верствам населення зміцнювати здоров'я і продовжувати творче довголіття, вдосконалювати фізичні кондиції та рухові можливості, а відтак протистояти небажаним впливам на організм наслідків сучасного виробництва і умов повсякденного життя [226]. Важливо зауважити, що в Республіці Казахстан сьогодні формується нова система управління фізичною культурою і спортом, відмінність якої від радянської системи полягає у поділі спорту на масовий спорт та спорт вищих досягнень. Система управління, яка діє в даний час, зберегла деякі риси централізованої системи, але запити соціального характеру, які існують, вона не може задовольнити.

В цьому напрямку основною метою державної політики є створення сприятливих умов для розвитку різних галузей фізичної культури і спорту, а також залучення населення до фізичного виховання і спорту та більш того - забезпечення масовості спорту і пропаганди здорового способу життя. Після набуття незалежності в Республіці Казахстан велика увага стала приділятися галузі фізичної культури і спорту як фактору, що впливає на виховання людей. Крім того, передбачено збільшити в місцевих бюджетах фінансування галузі фізичної культури і спорту та спрямовувати частину перевиконання бюджетних коштів на розвиток цієї галузі. Комплексний аналіз функціонування та розвитку спортивних організацій і федерацій республіки показав, що великий попит у

населення в Республіці мають не тільки види світового спорту, а й національні види спорту, які зміцнюють здоров'я у населення.

Важливим є те, що в республіці з кожним роком збільшується будівництво спортивних комплексів і реконструкція діючих об'єктів, що відповідають світовим стандартам, за рахунок фінансування державою і розвитку державно-приватного підприємницького партнерства. На сьогоднішній день спортивні федерації стали самостійними організаціями, найголовніша їх завдання – це масовий спорт. Ведеться контроль за якісним будівництвом спортивних комплексів, спортивних залів і майданчиків в містах, районах, особливо в сільській та гірській місцевості [48]. В цілому успішне рішення про вищевказаних проблем дозволяє значно підвищити ефективність надаваних фізкультурно-спортивних послуг і забезпечити умови для залучення населення Республіки Казахстан в масовий спорт.

Спортивна індустрія у Сполучених Штатах Америки відрізняється бурхливим розвитком. Детальний аналіз галузі показав, що управління фізичної культурою і спортом здійснюється на загальнодержавному і федеральному рівнях. Розвиток галузі та окремих її підсистем входить у компетенцію департаментів освіти, охорони здоров'я та соціальних служб США. Особливістю управління галуззю є його здійснення переважно на федеральному рівні та його суттєва децентралізація. У США регулювання здійснює державна комісія, і місцеві органи самоврядування [405].

Основи контролю залежать від методів здійснення контролю, оцінюваних параметрів, циклічності даного процесу. В США найбільш поширена система природних монополій на спортивно-оздоровчих ринках, при якій встановлюється ліміт норми прибутку організацій, що надають соціальні послуги, виходячи з величини їх затрат, за якими ретельно стежать контролюючі органи. Організація може отримувати чистий прибуток, але не більший встановленої законом суми. У даній ситуації здійснюється тотальний контроль над фінансовим становищем організації, її структурою витрат,

капіталу і доходів. Важливе значення має потужна правова база, яка передбачає конкретні і дієві заходи такого контролю.

Основними завданнями в США є: визначення національної політики та мети у сфері аматорського спорту; координація та організація заходів щодо розвитку аматорського спорту; організація змагань усіх рівнів на території країни; сприяння розвитку фізкультурно-спортивного руху в країні; розробка та впровадження програми розвитку фізичної культури і спорту; здійснення нормативного регулювання та сприяння розвитку спортивної інфраструктури, фізкультурно-спортивних послуг; здійснення організації проведення наукових досліджень у сфері спорту; забезпечення дотримання законності з питань тендерної рівності; сприяння залученню до спортивно-масової діяльності етнічних меншин.

Наразі в Сполучених Штатах Америки реалізується низка програм з фізичної культури і спорту, з яких однією з найважливіших є залучення широких верств населення до здорового способу життя [422]. Комплексно визначено принципи фізичної активності і який містить відомості, необхідні для розробки медичними, спортивними, педагогічними працівниками індивідуальних програм фізичної підготовки широких верств населення. Фізична активність є найважливішим превентивним заходом щодо виникнення захворювань та одним із найдійовіших для зміцнення здоров'я та збільшення працездатного довголіття.

Державна політика Канади щодо розвитку фізичної культури і спорту ґрунтується на таких принципах: дотримання загальнолюдських етичних правил та норм в процесі фізкультурно-спортивної діяльності; підвищення стандартів та пропагування загальнолюдських цінностей у галузі; організація належного забезпечення спортивної діяльності; забезпечення вільного доступу до фізичної культури і спорту всіх громадян країни. Метою розробки та реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту Канади є: сприяння розвитку фізичної активності та спорту як провідного засобу збереження здоров'я та благополуччя; здійснювати діяльність щодо пропаганди

здорового способу життя, зокрема шляхом впровадження в повсякденну життєдіяльність населення фізичної культури і спорту; сприяти залученню до спортивної та фізкультурної діяльності широких верств населення; створення умов, підтримання та стимулювання спортсменів до досягнення високого рівня спортивних результатів; сприяння розвитку канадської національної спортивної системи [406].

Канадський міністр охорони здоров'я М. Лалонд в 1974 році опублікував свою знамениту доповідь “Новий підхід до збереження здоров'я канадців”, в якому представив підтвердження того, що традиційна система охорони здоров'я і медицина взагалі відіграють не провідну роль у комплексі факторів, які впливають на здоров'я людини. У доповіді чітко сформульовано тезу про те, що головним чинником, який найбільшою мірою зумовлює стан здоров'я людей, є не рівень медичного обслуговування, а їхній спосіб життя. Ця доповідь заклала нові уявлення в розумінні проблеми здоров'я населення, оприлюднила для політиків та широкої громадськості принципові основи нової системної діяльності на користь індивідуального і суспільного здоров'я [422]. Державний орган був створений у складі Міністерства національного здоров'я Канади в 1978 році і отримав назву “Федеральне управління з питань формування здорового способу життя”. Проголошення фактично нової ідеології охорони здоров'я було позитивно сприйнято Всесвітньою організацією охорони здоров'я, що проявилось у проведенні під егідою цієї авторитетної організації циклу досліджень і заходів у різних країнах.

Координацію діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту має забезпечити міністр, який очолює центральний виконавчий орган галузі, до повноважень якого входять: організація наукових досліджень з проблем фізичної культури і спорту; організація національних конференцій, брифінгів, інших заходів; заохочення та стимулювання суб'єктів фізичної культури і спорту шляхом призначення грантів, нагород тощо за високі досягнення в галузі; організація пропаганди, розповсюдження інформації про фізичну культуру і спорт; координація діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту

на федеративному рівні, реалізація політики розвитку галузі; організація і проведення змагань відповідного рівня [406].

Канада визнає, що фізична активність та спорт є невід'ємною частиною канадської культури та суспільства, є провідним засобом підтримання здоров'я, соціальної згуртованості, економічної діяльності, культурного розмаїття, якості життя. Політику у сфері фізичної культури та спорту формує орган виконавчої державної влади, який очолюється міністром призначений губернатором Канади. Функції, завдання та мета діяльності центрального державного виконавчого органу у сфері фізичної культури і спорту регулюється відповідним регламентом [40]. Варто відзначити, що державне управління фізичною культурою і спортом в Канаді характеризується значною децентралізацією, адже в окремих провінціях та територіях діють місцеві нормативно-правові акти, які регулюють суспільні відносини в галузі.

Державне управління у сфері фізичної культури і спорту Австралійської співдружності здійснюється через Департамент прем'єр-міністра, в складі якого створено управління спорту. Координацію діяльності відповідних установ здійснює безпосередньо міністр спорту, який призначається на посаду прем'єр-міністра. Як зазначається в офіційних джерелах [421], уряд Австралії здійснює всебічну підтримку розвитку спорту, особливо на рівні місцевих територіально-адміністративних громад, сприяє залученню різних верств населення до систематичних занять рухвою активністю з метою зміцнення їхнього фізичного та психічного здоров'я.

Метою реалізації державної політики розвитку спорту в Австралії є: створення необхідних умов для залучення широких верств населення до занять спортом; забезпечення належного рівня ресурсного забезпечення спорту; розробка та затвердження державних стандартів в спорті; сприяння міжнародному співробітництву в галузі; сприяння залученню фінансових ресурсів приватного сектору на розвиток спорту [421]. З метою здійснення державної політики щодо розвитку фізичної культури і спорту, урядом Австралії реалізується низка програм, однією з яких є програма розвитку

національного спорту та рекреації. Основними програмними заходами є цільове фінансування відповідних проектів у галузі фізичної культури і спорту, які реалізуються у відповідних територіально-адміністративних утвореннях; створення робочих місць у галузі фізичної культури і спорту, їх фінансування та підтримка; фінансування навчання та професійної підготовки спортивних кадрів; матеріальна допомога спортсменам, тренерам іншим працівникам фізичної культури і спорту [410].

До основних функцій віднесено: здійснювати дорадчу функцію при міністрі спорту; координувати діяльність суб'єктів галузі в питаннях розвитку спорту; розробляти та реалізовувати програми розвитку фізичної культури і спорту в країні; організовувати науково-дослідницьку діяльність в галузі; здійснювати організацію і подо надання послуг спортивної медицини та спортивної науки особам, які беруть участь у реалізації відповідних програм; збирати, обробляти та розповсюджувати інформацію; створювати інформаційні загальнодоступні ресурси; формувати фінансові ресурси та використовувати їх через спортивний фонд; розпоряджатись коштами, виділеними парламентом з метою розвитку спорту; здійснювати співпрацю та спрямовувати діяльність Олімпійського комітету Австралії інших суб'єктів фізичної культури і спорту [421].

У Великобританії діє конкурсна система, при якій ведеться державний реєстр спортивно-оздоровчих послуг [287]. Важливо підкреслити, що надання спортивно-оздоровчих послуг має підлягати певним критеріям, тільки в цьому випадку виробник послуги отримує державну підтримку, виходячи з кількості обслуговуваних клієнтів. Безпосереднє державне управління фізичної культурою і спортом у Сполученому Королівстві Великої Британії та Південної Ірландії здійснюється центральним державним виконавчим органом – Департаментом з культури, засобів масової інформації та спорту. Центральний виконавчий орган державної влади у сфері фізичної культури і спорту координує роботу декількох недержавних установ: органу ліцензування футболу, олімпійського комітету, дистриб'ютора лотерей. Як

ззначається в офіційних джерелах [406], основними завданнями департаменту є: розробка та реалізація державної політики в галузі; організація роботи у протидії щодо вживання заборонених речовин в спорті; координація роботи суб'єктів фізичної культури і спорту; розвиток масової фізичної культури і спорту; розвиток шкільного та студентського спорту; удосконалення механізмів управління фізичною культурою і спортом; координація роботи з суб'єктами професійного спорту; сприяння розвитку спортивної інфраструктури; впровадження програм підтримки тендерної рівності; здійснення міжнародної співпраці та захист державних інтересів у сфері фізичної культури і спорту; сприяння розвитку спортивним та іншим громадським організаціям; сприяння розвитку дитячо-юнацького та аматорського спорту. Варто зазначити, що поряд із вищенаведеним нормативно-правовим актом у Великобританії діє низка законів, які регламентують діяльність у сфері ліцензування спортивної діяльності, пожежної, санітарно-гігієнічної безпеки. Головною ознакою організації державного управління фізичною культурою і спортом у Великій Британії є централізація державної влади, підпорядкування та підвідомчість недержавних організацій і установ спортивно-фізкультурного спрямування у своїй діяльності центральному органу державної виконавчої влади, і поряд з тим значна увага приділяється розвитку фізичної культури і спорту на теренах територіально-адміністративних утворень завдяки розширенню функцій та повноважень органів місцевого самоврядування [49].

Прикладом успішної реалізації даної моделі державного регулювання фізкультурно-оздоровчих ринків є Угорщина. У цій країні некомерційні організації укладають контракт з державою в особі уповноваженого органу. Обсяг фінансування, яке вона має право отримати за надані послуги визначено у річному законі про державний бюджет, і воно не може бути вищим, ніж отримує державна установа, яка працює в тій же сфері діяльності [49]. Подібна модель державного регулювання діє в Хорватії.

Розвиток спорту для всіх здійснюється у Фінляндії через розробку та реалізацію відповідних загальнонаціональних проектів та програм. Основні завдання програм: забезпечити реалізацію місцевих та регіональних проектів для розвитку спортивних послуг і створення сприятливих умов для підготовки нових проектів; збільшувати масовість спортивної діяльності на місцях шляхом кооперації, широкої просвітницької та інформаційної діяльності [40]. Волонтери залишаються головним ядром фінського масового спорту. Вони працюють інструкторами, офіційними представниками на змаганнях, суддями, обслуговуючим персоналом та керівниками організацій, критеріями відбору добровольців є ентузіазм та бажання працювати.

Організація фізкультурно-оздоровчої діяльності повинна гарантувати громадянам свободу вибору тієї чи іншої форми спортивної активності, а також можливість участі у процесі прийняття рішень, що мають безпосереднє відношення до масових видів спорту. Спортивні організації, головним чином, відповідають за організацію спорту. Останнім часом фінські корпорації все більшої уваги приділяють створенню умов працівникам для занять спортом для всіх заради зміцнення здоров'я. Майже половина усіх дітей є членами спортивних клубів. Більшість дорослого населення займається спортивною діяльністю самотійно або у неформальних спортивних об'єднаннях без певного плану, найчастіше з метою відпочинку [40].

Фінляндія має один з найвищих показників у світі за рівнем забезпеченості населення спортивними спорудами. Фінський спорт фінансується громадянами державою та муніципалітетами, спортивними організаціями. Більшість коштів, які фінські сім'ї витрачають на спорт, йде на оплату спортивних послуг, подорожей, інформаційних послуг, придбання спортивного обладнання та екіпіровки. Значні кошти, призначені для розвитку спорту для всіх, надходять від тоталізаторів та державних лотерей. Активний відпочинок та спорт для всіх є дуже популярними серед фінів. За рівнем охоплення населення відповідними заняттями ця країна займає провідне місце у світі.

В Італійській республіці державне управління галуззю фізичної культури і спорту здійснюється через міністерства молоді та спорту, реалізації урядових програм, культури та спадку в межах владних повноважень [49]. Типовими функціями виступають: розробка та реалізація державної політики в галузі фізичної культури і спорту; координація діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту; здійснення контролю за діяльністю відповідних спортивних організацій та установ; ліцензування спортивної діяльності; координація роботи щодо протидії вживанню допінгу тощо. У своїй діяльності центральний виконавчий орган державної влади у сфері фізичної культури та спорту керується низкою нормативно-правових актів.

Центральний орган державної влади здійснює відбір та фінансування кращих проектів та програм розвитку галузі фізичної культури і спорту за окремими напрямками на теренах усієї держави. З цією метою щорічно оголошується конкурс і в установлені терміни відбираються кращі проекти та програми, які надалі фінансуються з державного бюджету. Результати реалізації програм широко висвітлюються в засобах масової інформації та офіційних сайтах органів державної влади [319]. Значна увага приділяється врегулюванню питань, пов'язаних із фінансовим забезпеченням спортсменів та тренерів, соціальних гарантій.

Німеччина характеризується відсутністю єдиного централізованого організаційного механізму державного управління фізичною культурою і спортом. За даними офіційних джерел [116], у Німеччині відсутній центральний орган державної виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту. Німецький уряд активно застосовує методи, засновані на принципі субсидіарності. Місцева влада може створити спеціальну службу для задоволення будь-якої потреби тільки в разі, якщо така робота не ведеться на рівні спільноти. Питаннями розвитку галузі з різним ступенем залучення до цієї діяльності займаються законодавча гілка влади через спортивний комітет, федеральні міністерства освіти та охорони здоров'я, уряди земель, громадські установи, організації, підприємства.

Завдяки ж концепції спорту для всіх за останні пів століття у декілька разів зросла кількість населення Німеччини, яке охоплено заняттями спортом. Домінуючим мотивом занять є забезпечення активного, повноцінного дозвілля та зміцнення здоров'я. Спортивні клуби охоплюють три четверти громадян, які надають перевагу груповим формам спортивної діяльності, а решту – прибуткові спортивні організації [400]. Німецький шлях до спорту передбачає забезпечення доступності спортивної діяльності для широких верств населення, залучення до неї без примусу і будь-якого тиску. Основний акцент робиться на користі рухової активності для здоров'я, пізнання свого тіла, знайомства з новими людьми. Така відкритість спорту забезпечує постійне зростання чисельності та підвищення ефективності діяльності Німецького спортивного союзу і його асоційованих членів. Розвиток спорту для всіх потребує постійного пошуку нових видів рухової активності. У спорті для всіх використовується комплекс показників з урахуванням різних фізичних можливостей його учасників. В Німеччині останні десятиріччя вулиці і майдани почали широко використовувати для масового спорту. Це дозволило перетворити спорт для всіх в унікальний соціальний феномен [109].

Ключова роль у фінансуванні розвитку масового спорту в Німеччині відводиться місцевим органам влади. В структурі земельних та муніципальних бюджетів значна стаття видатків припадає на будівництво, реконструкцію та утримання спортивних споруд, які, за звичай, безкоштовно надаються для місцевих спортивних клубів [153, с. 122-123]. Спостерігається тенденція до зростання кількості прихильників спорту для всіх на фоні зниження чисельності населення. Спорт у вільний час динамічно змінюється відповідно до суспільних потреб.

Типовими завданнями центрального державного виконавчого органу влади певної федеральної землі, який займається питаннями фізичної культури і спорту є: розробка і реалізація політики розвитку фізичної культури і спорту відповідного територіально-адміністративного утворення; масового спорту та спорту інвалідів; забезпечення належного фінансового та іншого матеріально-

технічного забезпечення; сприяння розвитку спортивних клубів та об'єднань, які є стрижневим елементом політики розвитку масового спорту; залучення фінансової допомоги на розвиток спортивної інфраструктури; організація співробітництва між державними органами управління спортом та органами самоуправління, громадськими організаціями, установами, федераціями; сприяння організації та координація діяльності спортивних установ у проведенні спортивних змагань та заходів.

Варто відзначити, що серед пріоритетних завдань органу державної виконавчої влади з питань фізичної культури і спорту важливе місце відведено делегуванню повноважень громадським органам управління для розвитку спортивно-масового руху, а також реалізації державного фінансування фізкультурно-спортивних програм із їхнім виконанням спортивними клубами та іншими суб'єктами галузі. У Німеччині існує значна кількість громадських спортивних організацій та об'єднань. Найвідомішими з-поміж них є олімпійська спортивна федерація та спортивний союз інвалідів.

Державне управління фізичною культурою і спортом у Французькій республіці здійснює Міністерство спорту. Органи виконавчої влади з питань розвитку фізичної культури і спорту діють у відповідних регіонах, департаментах та комунах. В їхні обов'язки входить забезпечення діяльності та якісного функціонування галузі в адміністративно-територіальному утворенні [141]. Децентралізовані служби, створені при Міністерстві спорту в 2010 році, відповідають за контроль та координацію реалізації молодіжної політики, освіти, суспільного життя та спорту на регіональному рівні.

Держава та адміністративно-територіальні утворення, інші суб'єкти фізичної культури і спорту сприяють і забезпечують розвиток фізичної культури і спорту. Держава забезпечує належний рівень дотримання законів, здійснює контроль, ліцензування та сертифікацію діяльності у галузі фізичної культури і спорту, а також контролює діяльність федерацій із видів спорту. Відповідальні працівники центрального державного органу виконавчої влади наділені повноваженнями щодо здійснення заходів із виявлення та фіксації

порушень правових норм, виписаних у Кодексі суб'єктами фізичної культури і спорту. Спортивним кодексом Франції встановлюються права та обов'язки, порядок створення, функції та повноваження таких суб'єктів фізичної культури і спорту: асоціацій та спортивних товариств; спортивних федерацій та професійних клубів; спортсменів, тренерів; шкіл [5].

Масовий спорт визначається важливим компонентом спортивної політики Французької Республіки. Відповідно до законодавства цієї держави органи місцевої влади повинні забезпечувати розвиток спорту передусім з метою створення умов для включення кожного французького громадянина незалежно від статі, віку, здібностей і суспільного положення до рухової та спортивної діяльності – важливий фактор здоров'я, розвитку кожної людини, один з головних елементів виховання, культури і суспільного життя. Фізична і спортивна активність населення все більше відходить від традиційних моделей, які передбачають обов'язковість змагальної практики [321].

У Франції більшість комун виділяють такі пріоритети у розвитку спорту для всіх: утримання спортивних споруд, формування політики спорту для всіх, участь у профілактиці захворювань різними формами організованої рухової активності [287]. Міністр спорту є розпорядником коштів і визначає основні напрямки їх використання за поданням Ради Фонду, половина складу якої формується Національним олімпійським комітетом, а інша – центральним органом виконавчої влади з питань спорту.

Поєднання охорони здоров'я і спорту в одному центральному органі виконавчої влади має дати добрий сигнал для суспільства щодо використання можливостей рухової активності для оздоровлення населення країни. З поміж головних завдань – сприяння будівництву нових спортивних споруд в комунах з урахуванням необхідності забезпечення їх рівномірного розподілу між регіонами та підвищення доступності для широких верств населення [389]. Заняття спортом характерні, передусім, для дітей та молоді, які використовують різноманітні катання, метання, ковзання, ігри з м'ячем, лазіння. Заняття масовим спортом характеризуються як індивідуальні, оскільки здійснюються

поза спортивними клубами, асоціаціями та організаціями приватного сектора. Французькі муніципальні спортивні служби постійно здійснюють детальний аналіз спортивних потреб населення та забезпечують адаптацію виявлених потреб до реальних можливостей відповідних органів місцевої влади [320].

Приоритетними напрямками розвитку системи фізичної культури і спорту в Польщі є: формування потреби у руховій активності та створення умов для її задоволення; збереження та розвиток існуючої мережі фізкультурно-спортивних закладів як умови залучення різних верств населення до оздоровчого дозвілля за місцем проживання та у місцях масового відпочинку; організація та проведення змагань, конкурсів, показових виступів, фестивалів, спортивних свят за місцем проживання і в місцях масового відпочинку населення; продовження активної просвітницької роботи з питань оздоровлення населення засобами фізичної культури і спорту [388]. Важливого значення набуває також розвиток спорту для всіх, який покликаний забезпечити масовість та доступність спорту для усіх членів суспільства. Польща бере активну участь у розвитку руху “Спорт для всіх”, розвитку регіонального співробітництва, особливо це стосується ініціатив обласних і воєводських спортивних організацій, федерацій та клубів, направлених на розвиток багатостороннього співробітництва.

Першочерговим завданням розвитку сучасного спорту та системи підготовки спортсменів високої кваліфікації є підвищення ефективності розвитку дитячо-юнацького спорту, удосконалення системи відбору перспективних спортсменів для підвищення їхньої майстерності та участі у змаганнях високого рівня, створення сприятливих умов для реалізації дітьми та підлітками набутих рухових навичок і основ з окремих видів спорту для прогресу подальшої спортивної діяльності [456].

Проект розвитку дитячо-юнацького спорту Польщі фінансується рівною мірою з державного, регіональних та місцевих бюджетів. Представники державних та громадських спортивних інституцій Польщі плідно

співпрацюють у міжнародних організаціях, зокрема, у відповідних структурах Ради Європи та федераціях з видів спорту, часто виступаючи зі спільних позицій [418]. Міністерство спорту і туризму Польщі поділяє види спорту в країні на більш та менш важливі, і відповідно до цього розподілу виділяє кошти на розвиток окремих дисциплін. Серед командних дисциплін до найбільш пріоритетних віднесено футбол, баскетбол, волейбол та гандбол [439]. На ці види спорту передбачено державне фінансування на нинішньому рівні.

Аналіз світової практики державного регулювання ринків фізкультурно-оздоровчих послуг дозволяє виділити дві основні моделі: соціально-демократичної орієнтації з високою роллю держави; меншим ступенем державного втручання в спортивно-оздоровчі та економічні процеси. Аналіз світового досвіду дозволяє говорити про достатньо різноманітні форми і методи державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності [49]. У країнах, які вирізняються достатньо високим рівнем організованої рухової активності населення розробляються, приймаються та реалізуються відповідні загальнонаціональні програми, які спрямовані на забезпечення доступності спортивних занять для широких верств населення на основі об'єднання зусиль зацікавлених сторін.

Дану практику доцільно враховувати у реалізації державного регулювання фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в Україні. Країни, де більшість населення займається організованою руховою активністю відрізняються належним рівнем забезпечення спортивними майданчиками, плавальними басейнами та залами різного профілю, а також кваліфікованими кадрами і волонтерами. Через засоби масової інформації здійснюється вплив на суспільну свідомість стосовно доцільності і необхідності занять масовим спортом для різних груп населення. Система організації та функціонування спорту для всіх у цих країнах характеризується орієнтацією на потреби та можливості людей. Зазначена система постійно адаптується до запитів та

особливостей життєдіяльності населення. Залучення громадян до спорту для всіх відбувається на засадах добровільності та усвідомлення важливості таких занять для збереження здоров'я, активного дозвілля та загалом – покращення якості життя [430].

Головне завдання органів державної влади у системі фізкультурно-оздоровчої діяльності – це створення сприятливих умов для розвитку масового спорту, а безпосередня організація занять привабливими видами рухової активності – це завдання спортивних організацій різних форм власності [301]. З поміж характерних форм масового спорту виділяють самостійні та сімейні заняття, членство у спортивних клубах, участь у різних спортивних фестивалях та святах. Поряд з цим держава, розвиваючи ринок державних замовлень, повинна здійснювати контроль за діяльністю підприємців, які працюють у даному напрямку, щоб забезпечити не тільки високу якість спортивно-оздоровчих послуг, але й їхню доступність для всіх верств населення. Досвід країн, населення яких займається організованою руховою активністю, доцільно врахувати для обґрунтування перспективних шляхів та соціальних технологій реалізації державного регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності в Україні [276].

Сьогодні все більше наголошують на необхідності збереження та зміцнення здоров'я; сприяння здоров'ю та здоровому способу життя визначено як один із головних напрямів державної політики охорони здоров'я та освіти. Водночас, матеріально-технічна база закладів вищої освіти, яка є основою для реалізації в Україні державної політики в галузі фізичної культури і спорту серед студентської молоді, неадекватна до проведених соціально-економічних реформ, не гарантує права молоді на заняття фізичною культурою і спортом впродовж навчання у закладах вищої освіти.

Фізкультурно-оздоровча діяльність має позитивний вплив на економіку країн з високим рівнем охоплення населення організованою руховою

активністю. Таке різноманіття форм і методів дозволяє не тільки підвищити якість і доступність фізкультурно-оздоровчих послуг для населення, а й створити високо конкурентний ринок, заснований на соціально-відповідальному підході бізнесу до своєї діяльності. Проте, визнаючи успішність розглянутого світового досвіду та економічну доцільність застосування державних методів регулювання фізкультурно-оздоровчої діяльності, слід зазначити, що органи державної влади повинні, в першу чергу, створювати інституційні умови для інноваційного розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Аналіз розвитку фізкультурно-оздоровчої діяльності та спорту в зарубіжних країнах показує, що, незважаючи на деякі національні особливості його розвитку, форми залучення держави у сферу спорту не відрізняються широким різноманіттям. Вони залежать, насамперед, від тих завдань, які ставлять перед спортом держава й суспільство. Існує дві головні форми залучення держави у спорт на сучасному етапі: прийняття законодавчих актів в області спорту на державному й регіональному рівнях; участь держави, регіональних і місцевих органів влади в розвитку спорту й у першу чергу в його фінансуванні (підготовка спортсменів високого класу й спортивного резерву, будівництво спортивних споруд, підготовка кадрів тощо).

Закордоном розвиток спорту вищих досягнень – прерогатива національних державних або національних суспільних спортивних структур [444]. Розвиток масового спорту – функція держави, яка реалізує дане завдання через муніципальні й місцеві органи влади, спортивні організації й установи відповідного рівня. Розвиток професійного спорту здійснюється в основному приватними комерційними структурами. Держава надає істотну фінансову допомогу сфері спорту майже у всіх країнах незалежно від характеру відносин між державою й спортивним рухом.

Для усунення негативних явищ потрібні передусім удосконалення організації фізичного виховання і державного регулювання цим процесом, розробка регламентації, подальше поглиблення та розвиток, і підвищення

якості та ефективності роботи органів державної влади та закладів вищої освіти. На сучасному етапі розвитку українського суспільства зберігається актуальність всебічної підтримки галузі фізичної культури та масового спорту з боку держави. Інвестування в молодь значно важливіше, ніж інвестування у технології, воно полягає, перш за все, у розвитку їхньої обізнаності та інвестування в їхнє здоров'я. Зниження фізичної активності молоді, обмеження адаптації до мінливої реальності також викликає апатію та відсутність імпульсу з боку суспільства.

Висновки до розділу 3

Методологія державного управління в умовах глобалізації має створити нову базу, що дасть можливість усвідомити, в якому напрямку розвиваються міжнародні стосунки, в якому стані перебуває молодь країни, позитивні й негативні наслідки суспільного розвитку держави. Як соціалізація молоді у суспільстві може реформуватися під впливом змін системи державного управління, так і система може змінюватися внаслідок трансформації соціалізації молоді. Підсумком глобальних змін стали значні проблеми в державному управлінні, котрі нині вимагають фундаментального перегляду і комплексного перегляду.

У реформованому соціально-економічному і культурному середовищах, з цілком непередбачуваним характером, потрібно знаходити необхідні рішення політики держави. Значної ролі набуває адаптація державної молодіжної політики та її інститутів до національної культури, дякуючи вдосконаленню засобів масової комунікації вона все більше розмиває кордони та поширює світом універсальні культурні зразки та цінності. Вони, також, впливають на формування нового типу соціалізації молоді окремих держав, змінюючи з часом їхні системи. Тому існує пряма залежність між динамікою глобалізації, владними інституціями та молодіжною політикою в державі.

На сьогоднішній день фізичну культуру молодь розглядає як умову основних професійних та соціальних компетенцій, а також засіб для досягнення кращої якості життя. Зв'язки між фізичною активністю та здоров'ям ясно показують, що фізичне навантаження є обов'язковим та невід'ємним елементом щоденного ритму життя людини. Головна мета держави може бути досягнута за умови впровадження заходів щодо покращення життя населення України, готуючи на ринок праці освічену, здорову та активну робочу силу.

Сучасна гуманітарна криза має прояв у неспроможності як молодої людини, так і суспільства протистояти їй через незадовільний моральний та фізичний стан. Це свідчить про недосконалість державного регулювання сфери

фізичної культури та спорту, зокрема, про відсутність дієвого механізму. Необхідно й далі обґрунтовувати роль фізичної активності та її користі для здоров'я, а також окреслити проблеми, що стоять перед суспільством у контексті важливості фізичної активності в житті сучасної молоді людини.

Прагнення студентів досягти життєвого успіху може слугувати дієвим підґрунтям формування мотивації до занять фізичними вправами і спортом, як засобів творення досконалої особистості, що є складовим компонентом ймовірності успішної майбутньої фахової кар'єри та гармонійного особистого життя. Сьогодні гостро стоїть потреба педагогічного впливу на формування у студентів бажання в заняттях з фізичного виховання, обґрунтуванні теоретичних, методологічних і організаційних інновацій, виділенні їхньої змістовної сутності як головного аспекту освітньої та соціалізаційної спрямованості. Трансформація освітніх процесів з акцентом на фізичне виховання студентської молоді повинна поставити на чільне місце заняття різними видами рухової активності, розкрити потенціал та специфічні індивідуальні особливості кожного у формуванні сучасної молоді особистості.

Трансформація державного регулювання масового спорту в процесі соціалізації української молоді виявилася обумовленою загальними зрушеннями в соціально-економічній системі, зокрема самоусунення держави з різних сфер життя суспільства, в тому числі і зі спортивної сфери. Відсутність спортивних об'єктів відпочинку та оздоровлення для молоді в сільських районах і міських районах новобудов, слабе матеріально-технічне оснащення спортивних установ, що не відповідає рівню потреби сучасної молоді, а також недостатнє фінансування цих об'єктів унеможливорює ефективне державне регулювання соціалізації української молоді, зокрема студентства.

РОЗДІЛ 4

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

4.1. Державне регулювання у сфері фізичної культури та масового спорту на сучасному етапі розвитку України

Сьогодення ставить нові вимоги щодо удосконалення та адаптації механізмів державного регулювання фізичною культурою та масовим спортом відповідно до вимог сучасного етапу розвитку України. Практика фізкультурно-оздоровчої роботи потребує напрацювання нових підходів із урахуванням політичних та соціально-економічних викликів перед сучасною українською державою, які зумовлені внутрішніми причинами й інтеграцією у міжнародне співтовариство в контексті світової глобалізації. Фізична культура і масовий спорт є специфічними об'єктами людської діяльності, спрямованими на ефективну та планомірну роботу для забезпечення можливостей громадян у фізичному самовдосконаленні. Масовий спорт, як соціальне явище виконує у суспільстві низку суттєвих соціальних функцій, які допомагають нарощувати людський капітал і розширювати потенціал суспільства загалом.

Актуальним є визначення нових підходів щодо особливості залучення населення, особливо молоді, до фізкультурно-виховної діяльності, які б відповідали соціально-демографічній політиці України, з огляду на стрімкі темпи скорочення тривалості життя населення, втрата традицій ведення здорового способу життя, високий рівень гіподинамії населення, недосконалість системи фізичне виховання в закладах освіти, моральна застарілість матеріально-технічної спортивної бази.

Світова спільнота сьогодні стурбована необхідністю забезпечення права людини на збереження та зміцнення здоров'я. Адаптація законодавства України до світових стандартів – важлива складова української зовнішньої політики, тому законодавство України визначає сприяння здоров'ю та здоровому способу життя населення як один із головних напрямів державної політики охорони здоров'я та освіти [322]. До головних сфер державного регулювання належить

адаптація законодавства про “Охорону здоров’я і життя людини” до законодавства Європейського Союзу.

Водночас, законодавча, нормативна та матеріально-технічна бази, що є основою для реалізації державної політики в галузі фізичної культури і спорту, неадекватні до проведених соціально-економічних реформ, не гарантують конституційного права кожного громадянина України на заняття фізичною культурою і спортом, оскільки не забезпечені достатнім фінансуванням і не мають надійних механізмів реалізації. Для усунення негативних явищ, насамперед, потрібно вдосконалення організації фізичного виховання і державного регулювання ним, розробка регламентації цього процесу, подальше поглиблення і розвиток демократичних засад і підвищення якості та ефективності роботи органів та закладів фізичної культури.

Зазначене актуалізує вдосконалення організаційно-правових відносин в українському фізкультурно-спортивному русі та визначення оптимальної системи державного регулювання галузі фізичної культури та масового спорту в Україні з метою створення для молоді оптимальних умов для занять фізичною активністю. Державне регулювання галузі передбачає застосування системного, структурно-функціонального, діалектичного, ситуаційного, нормативного та кількісного підходів із метою комплексного дослідження принципів та механізмів управління фізкультурно-виховної діяльності молоді в Україні, визначення її організаційної структури, функцій, методів та інструментів, встановлення суттєвих особливостей кількісного та якісного розвитку, функціональних взаємозв’язків між окремими елементами системи.

Концептуальні аспекти досліджуваної нами проблеми окреслені в роботах О. І. Шиян, М. О. Олійника, О. М. Ольхового, присвячених питанням державного управління сферою здоров’я і здорового способу життя, фізичної культури і спорту, а також загальносоціальним аспектам розвитку суспільства [223, 225, 368].

Нормативно-правове забезпечення фізичного виховання молоді супроводжується покладанням певних обов'язків на державні та муніципальні органи, а також на державні та недержавні організації. Проблеми організації фізичної культури і спорту та управління ними в теоретичних і прикладних аспектах розглядають у своїх дослідженнях Б. Ф. Ведмеденко, С. В. Шмале, Т. І. Щербина, В. О. Темченко. Необхідний пошук оптимальних шляхів систематизації законодавства, що своєю чергою є необхідною умовою забезпечення ефективності організаційно-правового регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту [39].

Розподіл суспільних відносин у сфері фізичної культури й спорту на спортивні й організаційні є дещо умовним, з огляду на те того, що спортивні й організаційні відносини поєднують у собі моральні, політичні, релігійні, екологічні, національні відносини, і підставою розподілу їх на спортивні й організаційні є той факт, що спортивні відносини визначають особливий суб'єкт сфери фізичної культури й спорту та мають своєрідні функції, покладені суспільством на систему – функції фізичного виховання і навчання [83, с.37-38].

Досить аргументованим є погляд С. Н. Братановського [36] на специфіку правовідносин з фізичного виховання. Правовідносини дослідник визначає як здебільшого адміністративно-правові з вкрапленням державно-правових, трудових, фінансово-правових, цивільних і інших. Специфіка спортивних відносин найяскравіше проявляється в їхньому об'єкті, суб'єкті й змісті.

Під об'єктами правовідносин більшість українських державно-управлінців розуміє сукупність матеріальних і духовних благ, потреба в яких змушує громадян вступати в конкретні правовідносини. У сфері фізичної культури й спорту об'єктом може бути удосконалення людського організму, розвиток його фізичних умінь і навичок. У сучасних умовах фізична культура і спорт повинні давати й необхідний рівень виховання особистості. У підсумку особа, що одержала фізичне виховання, повинна бути адаптована до соціального середовища, у якому вона живе й діє. На жаль, чинне законодавство

України не містить спеціальної норми, яка б закріплювала зміст об'єкта спортивних відносин. Відсутність такої норми можна ввіжати одним зі значних недоліків нормативно-правового механізму державного регулювання цих відносин, оскільки учасники спортивних відносин не мають чітких уявлень про те, що є об'єктом цих відносин, які компоненти фізичної культури і спорту повинні засвоїти спортсмени і особи, які займаються фізкультурно-оздоровчою діяльністю в процесі відповідних навчальних програм і які критерії відрізняють якісне фізичне виховання від неякісного.

Коло суб'єктів фізкультурно-спортивних відносин у правовому механізмі регулювання визначається Конституцією України та Законом України "Про фізичну культуру й спорт", статутами й типовими положеннями про фізкультурно-спортивні установи [267]. Суб'єкти можуть бути представлені як фізичні особи (громадяни, іноземці, особи без громадянства) та юридичні особи (установи, об'єднання, органи управління).

Третім елементом спортивних відносин є їхній зміст – сукупність прав і обов'язків їхніх суб'єктів. Права громадян можуть бути абсолютні й відносні, залежно яким чином та за наявності яких умов і обставин вони здійснюються. Абсолютні права реалізуються зазначеними суб'єктами за своїм розсудом і бажанням, наприклад, право на відпочинок за допомогою занять фізичною культурою і спортом, право на медичне обслуговування й безкоштовний медичний контроль. Відносні права можуть бути реалізовані тільки за наявності певних фактичних обставин, умов, здійснення конкретних дій (управлінських рішень, інших позитивних дій) зацікавленими органами державного управління й посадовими особами.

Отже сукупність правовідносин, що існують у сфері фізичної культури і масового спорту, можуть виникати із приводу: удосконалення людського організму та його анатомо-фізіологічних властивостей. У цій якості фізична культура й спорт виконують оздоровчу функцію і відносини виникають у процесі її реалізації; підготовки громадян до трудової діяльності й до оборони країни, тобто при реалізації економічної, підготовчої й оборонної функцій;

духовного виховання й культурно-спортивного збагачення при реалізації ідеологічної й культурно-виховної функцій; реалізації конституційного права на відпочинок як розважальна та рекреаційна функції; зміцнення й розвиток міжнародних спортивних контактів, миру й дружби між народами у межах реалізації функції міжнародного співробітництва; розвитку масової фізичної культури й масового спорту; розвитку лікувальної (реабілітаційної) фізичної культури; розвитку спорту, в тому числі спорту вищих досягнень; розвитку туризму як різновиду фізичної культури; розвитку фізичного виховання в системах освіти, оборони, внутрішніх справ, державної безпеки та інших мілітаризованих організаціях; державного й муніципального регулювання фізичною культурою й спортом; суспільного управління фізичною культурою й спортом [94].

У державному регулюванні відносин у сфері фізичної культури й спорту, що носить переважно публічний характер, головне місце займають позитивні дії, коли на суб'єктів правовідносин покладають обов'язки активного змісту. Зокрема, деякі дослідники інтерпретують у певному змісті державну відповідальність як юридичний обов'язок правопорушника після вирішення конкретного державного органа перетерпіти заходи державно-примусового впливу [378]. Отже, у застосуванні права, яке передбачає здійснення владної індивідуально-правової діяльності, спрямованої на вирішення юридичних справ, що в підсумку зводиться до використання державного примусу, необхідно відокремлювати реалізацію державно-владних повноважень відповідних органів із перетворення юридичних норм у життя та застосування примусових заходів як санкції правової відповідальності, тобто покладання додаткового, несприятливого обтяження.

Фактичними обставинами, що обумовлюють застосування примусових заходів, зазвичай є наявність перешкод до здійснення суб'єктивного права, невиконання юридичних обов'язків, правопорушення, які вимагають покладання юридичної відповідальності. Аналіз процесу реалізації фізичного виховання в освітніх установах України слугує одним із прикладів застосування

правового механізму регулювання відносин у галузі фізичної культури і спорту і показує специфіку такого регулювання у частині застосування заходів примусу. Невиконання освітньою організацією повністю або частини вимог, передбачених, наприклад, державним освітнім стандартом вищої освіти зі здійснення фізичного виховання, не тягне за законом юридичної відповідальності цієї організації, тобто ніякого додаткового обтяження (санкції), несприятливого для навчального закладу застосовано не буде, тому що закон не трактує таке невиконання правової норми як правопорушення. Хоча існує порушення права студента упродовж навчання у вищому закладі освіти мати доступ до занять фізичним вихованням відповідно до державного освітнього стандарту, в якому констатується обов'язок освітньої організації дотримуватися встановлених стандартом вимог із надавання відповідним фізкультурних компетенцій. Очевидно, що до освітньої організації повинні бути застосовані примусові заходи, що зобов'язують виконати освітній стандарт у повному обсязі з дотриманням норм в аспекті проведення роботи з фізичного виховання. Однак ці заходи не викликають і не обумовлюють ніяких додаткових санкцій для навчального закладу, а лише змушують виконати свій обов'язок реалізацією передбачених законом вимог.

Юридична відповідальність в області державного регулювання фізичної культури й спорту має свої специфічні особливості та регулюється правовим механізмом державного регулювання [141]. Правова відповідальність у фізичній культурі й масовому спорті носить комплексний характер, що обумовлене різноманітністю суспільних відносин, що формуються в цій сфері, і належать до конкретної групи правовідносин: цивільно-правових, фінансових, адміністративно-правових, конституційних, трудових. Залежно від цього визначають специфічні особливості правової відповідальності.

На практиці застосування певного виду відповідальності, передусім, залежить від локальної групи суспільних відносин, стосовно якої буде визначатися правова відповідальність. Необхідність диференціації суспільних відносин визначається й потребою встановлення кола суб'єктів юридичної

відповідальності. Так, при розгляді відповідальності, що виникає в державному регулюванні спортивних відносин, такими суб'єктами можуть виступати: громадяни – спортсмени, фізкультурники, тренери, спортивні судді, установи фізичної культури й спорту, їхні посадові особи, а також держава, органи державної влади, зокрема органи державного регулювання фізичною культурою й спортом, їхні посадові особи.

Аналіз наукового доробку та міжнародного досвіду розвитку масового спорту свідчить про певний ступінь опрацювання теоретичних засад цього процесу, особливостей формування та реалізації відповідної державної політики, нормативно-правових, соціальних та економічних аспектів функціонування системи “спорту для всіх”. Водночас в аналітичних матеріалах Всесвітньої організації охорони здоров'я зазначено, що в Європі спосіб життя кожної п'ятої людини характеризується ще незначним рівнем або повною відсутністю рухової активності. Ця проблема найактуальніша для країн східної Європи і передусім для України.

Принциповим є узгодження реалій сьогодення системи залучення населення до рухової активності та оздоровчої спрямованості й заміну стереотипу примусу, характерних для часів Радянського Союзу на стереотип стійкої мотивації, потреби та співробітництва (В. М. Платонов, М. М. Булатова, Т. Ю. Круцевич). В українському суспільстві, на жаль, через певні об'єктивні та суб'єктивні причини недооцінюють значення рухової активності для формування здорового стилю життя та збереження здоров'я громадян, профілактики шкідливих звичок та вирішення важливих соціально-економічних проблем [335].

Зокрема М. В. Дутчак. [92] класифікував видові ознаки спорту для всіх: наявність доступної рухової активності, яка є визначальною ознакою цього соціального явища; заняття у вільний від навчання або трудової діяльності та побутових турбот і транспортних послуг час, тобто під час дозвілля; заняття у формальних та/або неформальних групах, самостійно; спрямованість на збереження здоров'я людини та покращання якості її життя. Саме останні як

видові характеристики вирізняють спорт для всіх від іншого соціального явища спортивного характеру – спорту вищих досягнень. Натомість І. Гасюк [53] зазначає, що фінансування галузі фізичної культури та спорту містить низку протиріч, зокрема: зміну участі держави у забезпеченні життєдіяльності фізкультурно-спортивних організацій, значне проникнення у галузь ринкових відносин і формування, раніше непритаманного цій галузі, приватного сектора, активне формування ринку фізкультурно-спортивних послуг.

Для сучасного українського суспільства винятково важливого значення набуває вивчення особливостей зняття психологічно-емоційних обмежень на шляху впровадження у діяльність молоді рухової активності на основі гуманізації цього процесу, орієнтування його на інтереси кожної молодої людини з урахуванням її потреб, можливостей, здібностей, мотивації та ціннісних настанов. Це викликає нагальну потребу проведення досліджень проблем формування в Україні якісно нової системи залучення населення до рухової активності – масового спорту, що стане складовою системи державної політики здорового способу життя у суспільстві.

Від знаходження оптимальної структури законодавства про фізичну культуру і спорт багато в чому залежить, чи залишиться воно розрізненим комплексом, з притаманними йому слабкими координуючими зв'язками, або ж перетвориться в струнку комплексну галузь законодавства з вертикальними зв'язками управління [118]. Долучення спорту у зовнішню політику держави лише з метою демонстрації потужності нації за допомогою успіхів на міжнародних змаганнях, варто розглядати як безперспективний та економічно неспроможний шлях розвитку фізичної культури і спорту.

Необхідний принципово новий функціонуючий інституційний базис, який визначатиме характер подальшої трансформації у цій сфері. Треба вживати заходів щодо розвитку державної системи охорони здоров'я, заохочувати діяльність, що сприяє зміцненню здоров'я молоді, розвитку фізичної культури і спорту, екологічному благополуччю.

Історичне становлення масового спорту на теренах Європи розпочалось у 60-х роках ХХ століття і модифікувалось у міжнародну систему спорту для всіх, який у різних країнах має певні назви та детермінований різними державними і регіональними програмами та має свої особливості регулювання на державному рівні. Підвищення інтересу до системи масового спорту було визначено такими чинниками: зростанням гіпокінезії, зумовленої бурхливим розвитком виробництва і зростанням частки розумової праці під час трудової діяльності; низьким рівнем залученості населення до занять руховою активністю (переважно займалося молоде покоління); стрімким розвитком економіки країн Європи, який допоміг збільшити інвестування коштів у покращення якості життя, зокрема в оздоровлення та рекреацію [168].

Спорт для всіх, який зародився як спортивний рух (нестійке соціальне утворення), завдяки важливості та корисності для суспільства, зростаючій популярності, соціальному визнанню та певній типовості в реалізації оформився як соціальне явище (закономірна тенденція життєдіяльності суспільства) з відповідними властивостями та ознаками. У поняття масового спорту входить діяльність людей, у форматі процесу фізичного виховання і самовиховання, самоаналізу та самоконтролю для загального фізичного розвитку, оздоровлення, удосконалення рухових умінь та навичок, покращення постави та тілобудови на основі занять на рівні фізичної рекреації. Фізична рекреація – це процес використання фізичних вправ, ігор, розваг, а також природних чинників для активного відпочинку, що зумовлюють фізичну, психічну й інтелектуальну втому, отримання задоволення від занять фізичними вправами [93].

Міжнародний олімпійський комітет велику увагу приділяє координації зусиль спортивних організацій у використанні можливостей масового спорту, що стосується профілактики різних захворювань шляхом використання доступних форм рухової активності. У провідних країнах світу більше половини населення залучено до масового спорту, що в поєднанні з раціональним харчуванням, боротьбою зі шкідливими звичками, відповідними

екологічними умовами забезпечує належний рівень здоров'я та високу тривалість активного життя громадян.

В основних документах ООН (резолюції Генеральних Асамблей “Спорт як засіб сприяння вихованню, здоров'ю, розвитку і миру”), ЮНЕСКО (Міжнародна хартія фізичного виховання і спорту), Всесвітньої організації охорони здоров'я (Глобальна стратегія з харчування, рухової активності та здоров'я), Ради Європи (Європейська спортивна хартія), Європейського Союзу (Біла книга про спорт) наголошено значущість масового спорту та спорту для всіх у вирішенні важливих соціально-економічних питань та у сприянні здоров'ю, вихованню, освіті, загальному розвитку особи та зміцненню миру [419].

Зазвичай, ці заняття для здорової особи не пов'язані зі значними фізичними навантаженнями, перетренованням та вольовими зусиллями, однак створюють величезний дисциплінарний, тонізуючий і оздоровчий ефект для всіх сторін її діяльності. У колишньому Радянському Союзі фізична культура і спорт як галузь діяльності, включно зі спортом вищих досягнень і масовим спортом, була представлена єдиною системою в практиці управління до 90-х років ХХ століття. Спорт, як система, охоплює такі окремі елементи: масовий спорт (спорт для всіх), спорт вищих досягнень та професійний спорт.

Розвитку спорту для всіх на міжнародному рівні сприяють міжнародні міждержавні організації – ООН, ЮНЕСКО, ВООЗ, Рада Європи, Європейський Союз та громадські організації – МОК та Міжнародна асоціація спорту для всіх. Вони відіграють провідну роль у питаннях формування базових принципів, визначенні пріоритетних напрямів державної політики розвитку “спорту для всіх”, а також постійно моніторять та дають рекомендації урядам і неурядовим громадським організаціям для забезпечення доступності занять спортом для різних груп населення. Принципи підтримки масового спорту з боку зазначених організацій ґрунтуються на врахуванні інтересів, побажань, здібностей та індивідуальних особливостей громадян, а також культурних традицій, соціально-економічних, кліматичних та географічних умов країн.

Головне завдання органів державної влади та місцевого самоврядування у системі масового спорту – це створення сприятливих умов для його розвитку; законодавча та нормативно-правова база, підготовка кадрів, наукова робота, будівництво та утримання спортивних споруд, встановлення необхідних економічних та інших преференцій, а безпосередня організація занять привабливими видами рухової активності – завдання спортивних організацій різних форм власності [261]. Основну відповідальність за розвиток масового спорту беруть на себе органи державної влади на місцях та органи місцевого самоврядування.

В Україні система залучення населення до масової спортивної діяльності є доволі малоефективною. Розбудова національної системи валеологічної освіти в соціально-економічних умовах України, характерних для XXI століття вказує на потребу критичного осмислення досягнутого рівня і зосередження зусиль та ресурсів на вирішенні найактуальніших проблем, які гальмують розвиток державної освітньої галузі, зокрема фізкультурно-оздоровчого напрямку [250]. Загальновідомо, що перед галуззю фізичної культури і масового спорту України стоять основні завдання, пов'язані зі зміцненням здоров'я населення та підвищенням авторитету держави на міжнародній арені.

Перше з них має можливість бути реалізованим через залучення населення до занять фізичною культурою і масовим спортом, друге – здебільшого, через результативність виступів представників країни у спорті вищих досягнень. Окремим видом спортивної діяльності можна вважати студентський масовий спорт, як позаурочну форму виховання, орієнтовану на залучення студентів до систематичних занять фізичними вправами і спортом, організацію активного відпочинку, самореалізацію студентської молоді.

Головними проблемами, які виникають у розвитку студентського спорту в Україні є: відсутність цілісної системи виховання фізичного, морального виховання, духовного розвитку і соціалізації молоді та як наслідок падіння суспільної моралі, низької культури поведінки частини студентської молоді; значне відставання від провідних спортивних держав у розвитку та

впровадженні інноваційних спортивних технологій, що істотно ускладнює розвиток фізичної культури і масового спорту, підготовку спортсменів високого класу в умовах вищої школи [327].

Визначальною рисою галузі фізичної культури та спорту є те, що в економічному ракурсі вона проявляється як невиробнича нематеріальна галузь народного господарства, яка не обмежується одним органом управління, що створює специфіку її економічного розвитку і фінансового регулювання. Економічна підтримка спорту вищих досягнень призводить до занепаду масового спорту, який визначає рівень здоров'я нації. Тому ефективною вважається модель роздільного управління спортом, де різні структури відповідатимуть за спорт вищих досягнень та масовий спорт [90].

Вагомими негативними чинниками є відсутність цілісної системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників до реалізації програм, пов'язаних зі студентським спортом, та недосконалість нормативно-правової законодавчої бази розвитку студентського спорту, невизначеність статусу організацій студентського спорту різного рівня у системі відносин з державними органами виконавчої влади в галузях освіти і науки, спорту та загалом відсутність чіткого регламентування вищеназваних відносин [327].

На сучасному етапі необхідно посилити регуляторні функції держави для вирішення стратегічного розвитку масового спорту в Україні, завдяки посиленню пропаганди масового спорту серед населення. Проблемами в цьому контексті стали відсутність прописаних повноважень Спортивної студентської спілки України та інших організацій у Законі України “Про фізичну культуру і спорт”, незважаючи на те, що вони є суб'єктами фізичної культури і спорту та невідповідність нормативно-правового і фінансового механізмів вдосконалення процесу фізичного виховання і спорту в системі освіти та науки України, а також відсутність правового статусу студентських збірних команд, що створює значні труднощі закладам вищої освіти під час відрядження студентів для участі в студентських спортивних змаганнях.

Значне навантаження (понад 50 %) з фінансування фізичної культури та спорту припадає на місцеві бюджети. У неприбуткових фізкультурно-спортивних організаціях та установах основну частку фінансування становлять бюджетні кошти, виділені державою на розвиток фізичної культури і спорту. Сьогодні, державне регулювання галузі фізичної культури та спорту не у повному обсязі забезпечує функціонування фізкультурно-спортивного руху, незабезпечуючи ефективне використання наявної матеріально-технічної бази та інтеграцію цієї галузі у ринкове середовище [240].

Для підтримання у населення, зокрема у молоді, стійкої мотивації та інтересу до занять руховою активністю і масовим спортом необхідно створити умови для задоволення потреби у фізичному розвитку та привабливій тілобудові, у доступних спортивних спорудах, розташованих поряд із місцем проживання, розвитку сучасної інфраструктури для активного дозвілля, пропагуванні цінностей масового спорту та здорового способу життя. Соціальний ефект від функціонування масового спорту або спорту для всіх відбудеться за умови, якщо достатній рівень рухової активності матиме понад 30 % громадян. З одного боку, існуюча нормативно-правова база фізичної культури і спорту не повністю відповідає сучасним потребам розвитку цієї галузі. З іншого боку, складність організаційної структури сучасного фізкультурного руху, взаємодія різних соціо-нормативних регуляторів у фізкультурно-спортивній сфері суспільних відносин, також актуалізує проблему вдосконалення законодавства цієї галузі [240].

У результаті систематизації усуваються протиріччя між правовими нормами, скасовують і створюють нові, досконаліші, що відповідають потребам суспільного розвитку. Вони групуються за особливими системними ознаками, зводяться в кодекси, зібрання законодавства й інші акти [64]. Недостатньо повно відрегульовані обов'язки суб'єктів фізкультурного і спортивного руху у сфері фінансового забезпечення їхньої діяльності; не визначені конкретні джерела фінансової підтримки спортивно-освітніх установ різного рівня і різних форм власності. Істотним недоліком сучасного законодавства є і те, що

воно по суті не містить норм, спрямованих на регулювання економічної діяльності організацій фізичної культури і спорту як учасників ринку спортивних та фізкультурно-оздоровчих послуг [276].

У ньому відсутня вказівка на державні стандарти в галузі фізичної культури і спорту, потребують уточнення положення, пов'язані з ліцензуванням і сертифікацією спортивно-оздоровчих послуг. На цей час розвиток сучасного законодавства у галузі фізичної культури і масового спорту відбувається за рахунок прийняття підзаконних актів. Це викликано, з одного боку, недосконалістю базового галузевого законодавства щодо фізичної культури і спорту, з іншого, складністю внутрішньої структури галузі. На сучасному етапі все це вказує на субсидіарну роль держави в розвитку фізичної культури і спорту, у тім числі і розвитку законодавства.

Заходи, що вживають як періодичні спроби модернізації діючого законодавства в сфері фізичної культури і спорту за рахунок внесення окремих поправок до чинної редакції нормативних правових актів, показали свою низьку ефективність, оскільки у своїй методологічній основі ці поправки ґрунтувалися на застарілих абстрактних схемах і моделях нормотворчості [48]. Необхідно враховувати також, що в наш час реально склалася повноцінна соціальна галузь – фізкультурно-спортивна, зі своїм специфічним виробництвом і продукцією: показниками оздоровлення населення, спортивними досягненнями, зростаючою виробничою базою, кадровим потенціалом.

Під поняттям права на заняття фізичною культурою і спортом мається на увазі повноцінний елемент правового статусу особистості. Це підтверджується тим, що чітко визначаються суб'єкти у процесі реалізації цього права, а також конкретні права й обов'язки сторін, а саме: права громадян та обов'язки держави, пов'язані з реалізацією їхнього права на заняття фізичною культурою і спортом.

Фізична культура і спорт – одна з галузей соціальної сфери, що виконує комплекс важливих соціокультурних функцій. Законодавство у сфері фізичної культури і спорту – основа ефективної реалізації державної політики в цій

галузі. В обов'язок держави входить забезпечити населення необхідною кількістю спортивних споруд; встановити порядок доступу до користування цими спорудами, що враховує можливості різних категорій населення; забезпечити і стимулювати створення установ додаткової освіти спортивної спрямованості; стимулювати проведення спортивних змагань [293].

Забезпечення права кожного на вільний доступ до фізичної культури і спорту як до необхідних умов розвитку фізичних, інтелектуальних і моральних здібностей особистості повинен бути гарантований для всіх категорій громадян і груп населення [66]. У зв'язку з цим доцільно закріпити права кожної молодої людини на вільне заняття фізичною культурою і спортом, що надасть цьому праву особливого механізму реалізації, забезпечить його підвищеною правовою охороною та унеможливають його зміни або скасування в межах діючої системи права.

Важливо поліпшити пропаганду фізичної культури і спорту, зосередивши увагу на розвитку потреби у студентів до щоденних занять фізичною культурою, популяризації комплексів вправ для різних вікових груп населення, широкому залученні передового досвіду організації фізкультурної та спортивної роботи. Водночас відбуваються соціально-економічні зміни і склалися певні передумови до вдосконалення законодавчої бази, які вимагають зміни чинного законодавства, узгодження до нових умов у сфері фізкультури і спорту.

Відповідно до Указу Президента України державна фінансова підтримка фізичної культури й спорту здійснюється шляхом реалізації наступних її форм: пряме й достатнє фінансування фізичної культури й спорту з бюджетів усіх рівнів на основі відповідних фінансових і соціальних норм і нормативів; надання різних пільг і преференцій для організацій, установ і підприємств сфери, що направляють фінансові кошти на розвиток фізичної культури й спорту (насамперед від ігорного бізнесу, тоталізаторів і лотерей); виділення пільгових (безвідсоткових) кредитів і цільових інвестицій у розвиток фізичної культури й спорту; прискорення амортизації спортивного майна й інше [378].

Вивчення стану фінансового механізму державного регулювання забезпечення фізичної культури й спорту в Україні на основі аналізу спеціальних робіт, присвячених цьому питанню, може привести до діаметрально протилежних висновків. Так, П.А. Ріжків говорить про позитивну динаміку фінансування фізичної культури й спорту. Таку думку не розділяє С.В. Алексєєв, що вважає, що “сьогодні очевидна необхідність збільшення витрат державного бюджету на фізичну культуру й спорт у країні. Особливо це актуально в сучасних соціально-економічних умовах, коли на розвиток фізичної культури й спорту виділяється близько 12 % необхідних фінансових ресурсів від необхідного відповідно до мінімальних соціальних нормативів і норм” [214].

Однак, на нашу думку, вимога збільшення бюджетних асигнувань на розвиток фізичної культури й спорту без оптимізації фінансового механізму державного регулювання, організації збору й витрат фінансів не може дати необхідного ефекту. Необхідне внесення корективів у низку нормативно-правових актів для зміни у ситуації, що склалася у суспільстві.

У деяких областях соціальної сфери схвалені норми й нормативи державного регулювання фізичної культури й спорту (забезпеченість спортивними залами й спорудами різних видів, дитячими і юнацькими школами, виробництво товарів спортивного й туристичного призначення, охоплення молоді у спортивному резерві, забезпеченість тренерсько-викладацьким складом тощо). Однак варто зазначити, що прийняті норми й нормативи не враховують специфічні природно-кліматичні, демографічні й інші особливості регіонів країни. Тому їхнє використання в міжбюджетних процесах ускладнено.

Доступність фізичної культури й спорту забезпечується також рішеннями регіональних і муніципальних органів. У компетенцію органів місцевого самоврядування входить регулювання цін за оренду спортивних споруд, що перебувають у їхній власності, на продаж квитків за перегляд спортивних змагань, продаж абонементів громадянам на користування такими спорудами,

надання дозволів на проведення в регіональних, муніципальних спортивних спорудах занять безкоштовно або на пільгових умовах для дітей дошкільного віку, дітей малозабезпечених і багатодітних родин, а також для студентів, пенсіонерів, інвалідів і, якщо буде є потреба, передбачати компенсацію відповідним спорудам за рахунок коштів держави, місцевих бюджетів або інших джерел, які не заборонених законом. Звідси випливає, що частка бюджетної складової у фінансуванні об'єктів і заходів фізичної культури й спорту залежить від реального стану відповідного бюджету.

Відповідно до Закону України “Про фізичну культуру й спорт” [267] культурно-спортивні об'єднання, що є виконавцями окремих розділів державних програм розвитку фізичної культури й спорту, мають право одержувати фінансову й іншу державну підтримку за рахунок засобів, передбачених для цих цілей державним бюджетом, і на основі договорів зі спеціально вповноваженим органом виконавчої влади в області фізичної культури й спорту.

Фінансування освітніх установ середньої й вищої освіти в області фізичної культури й спорту, створених органами державної влади й органами місцевого самоврядування, у тому числі витрат на зміцнення й розвиток матеріально-технічної бази, відповідно до Закону України “Про фізичну культуру й спорт” може здійснюватися за рахунок засобів державного бюджету, місцевих бюджетів і інших не заборонених законом джерел [267].

Розвиток економічних та інших відносин в суспільстві значно випереджає розвиток правового регулювання цих відносин: по суті, прийняті закони констатували ситуацію, яка склалася до моменту їхнього прийняття, анітрохи не сприяючи впорядкуванню останньої [132]. Величезна кількість правових актів має суттєвий вплив на ситуацію в таких сферах, як оподаткування, банківська діяльність.

Активізація потенціалу фізичної культури й спорту значно залежить від адекватної трансформації економічних відносин у галузі, підвищення рівня державного регулювання. У комплексі вирішення завдань розвитку галузі

забезпечується за допомогою державного регулювання, яке залежить від типу соціальної політики й оголошених пріоритетів. Взаємозумовленість державних регулюючих заходів прямо залежить від мети і завдань розвитку економіки й соціальної сфери загалом, тому, на нашу думку, державна політика у галузі фізичної культури й спорту повинна містити науково-обґрунтовані цілі розвитку, тобто визначити напрямки й пріоритети державного втручання. Наступним кроком повинно бути визначення принципів, характеру й масштабів регулювання, від яких залежатимуть механізми державного впливу, які включають форми, методи, засоби та інструменти регулювання. Водночас, ефективність системи державного регулювання залежить від злагодженої комбінації конкретних форм організації бюджетно-податкових відносин, ступені їхньої уніфікованості стосовно різних економічних умов і економічних партнерів системи фізичної культури й спорту, доступності їхнього застосування в господарській практиці [105].

Соціальна сфера, з огляду значимості для суспільства надаваних нею послуг, має ряд особливостей, які накладають відповідні зобов'язання на всіх суб'єктів діяльності, включаючи постачальників, споживачів, державу як основного суб'єкта соціальної політики [420]. Держава, в силу своєї соціальної функції, перебуваючи в умовах ринкових відносин, зобов'язана забезпечити якість послуг населенню, які надають усі суб'єкти економічної діяльності, вона покликана контролювати дотримання професійної етики й стандартів обслуговування. Роль держави в координації діяльності галузей соціальної сфери обумовлено двома причинами: обов'язком фінансувати виробництво суспільних благ і необхідністю забезпечити широкий доступ населення, насамперед, соціально вразливих шарів до безкоштовних послуг, гарантованих усім членам суспільства [274].

Чітко виражене превалювання позитивної спрямованості фізичної культури й спорту на суспільний добробут дозволяє відносити дані послуги до групи змішаних суспільних благ. Частина послуг, яка конституційно гарантована державою й підлягає бюджетному фінансуванню в межах

державного замовлення й державних стандартів, доцільно відносити до чистих суспільних благ. Послуги, оплачувані за рахунок позабюджетних джерел, у тому числі за рахунок особистих засобів населення, є частковими, оскільки держава не бере участь у їхній оплаті.

Сучасна система фізичного виховання ґрунтується на розумінні та раціональному використанні закономірностей та принципів фізичної культури і спорту, а також широкому комплексі наукових даних із різних областей знань. Зокрема, науково-методичне підґрунття системи фізичного виховання утворюють комплексні знання з суміжних наук: психолого-педагогічних (психологія фізичного виховання, педагогіка та ін.), суспільних (історія фізичної культури, соціологія спорту та ін.), природничих (анатомія, фізіологія, спортивна медицини, гігієна, біохімія, біомеханіка, та ін.), які мають безпосередній вплив на практику фізичного виховання та навалльно-тренувальний процес спортсменів. Рухова активність, яка переважно у студентів має прояв на заняттях фізичним вихованням, значно сприяє дотриманню молоддю здорового способу життя, а також, підвищенню стресостійкості, зменшенню негативного впливу на їхній організм шкідливих звичок та відволікає від асоціальної поведінки [91].

Аналіз структури здорового способу життя дозволяє виокремити рухову активність, яка виступає генеруючим, стимулюючим та мотивуючим елементом системи, має важливе значення для вдосконалення фізичного розвитку і підготованості студента, профілактики надлишкової маси тіла та ожиріння, а також сприяє зниженню ризику виникнення захворювань, зокрема серцево-судинних системи, окремих видів онкології, гормональних захворювань і депресивних станів [74].

Нами запропоновані нові підходи до державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України, які представлені на рис. 4.1.

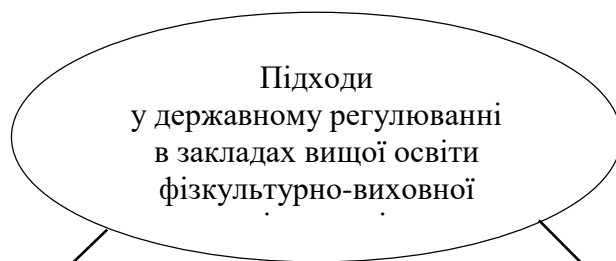

Рис. 4.1. Управлінські підходи державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України.

Джерело: авторська розробка.

Сучасні умови соціально-економічної та екологічної ситуації висувають на перший план проблему компетентності збереження здоров'я як передумову і запоруку здорового способу життя. Вирішення цієї проблеми засобами фізичного виховання і спорту особливо важливо для студентської молоді в якості активних учасників державного управління. Особистісно-орієнтована освіта в галузі фізичного виховання студентів створює стійку мотивацію до сприйняття ними здорового способу життя, озброює засобами і методами, що забезпечують фізичний і психічний добробут індивіда [115].

Водночас, існують причини безвідповідального ставлення молоді до здоров'я: незнання особливостей розвитку; відсутність систематичної, цілеспрямованої оздоровчої просвітницької роботи. Тривогу викликає неформованість у молоді стійкої мотивації до тривалого ведення здорового способу життя, відсутність спеціальних уявлень про необхідність дотримання здорового способу життя в умовах руйнівного впливу негативних чинників [292].

Дослідники виділяють такі функції формування здоров'я [219, 373]:

- формуюча: реалізується на основі біологічних і соціальних закономірностей становлення особистості;
- діагностична: полягає в моніторингу розвитку студентів на основі прогностичного контролю;
- рефлексивна: полягає в переосмисленні попереднього особистісного досвіду, в збереженні і примноженні здоров'я;
- інтеграційна: об'єднує історичний досвід, наукові концепції і системи виховання щодо збереження здоров'я підростаючого покоління;
- виховання культури здоров'я (факультативні заняття з розвитку особистості молоді, самостійні заняття різними формами рухової активності, спортивні заходи, фестивалі, конкурси).

Українське законодавство в сфері охорони прав людини, збереження здоров'я та забезпечення здорового способу життя має певну специфіку, яка складається зі законів та нормативно-правових підзаконних актів, з яких найвагомішими є постанови Кабінету Міністрів України, укази Президента України, накази Міністерства охорони здоров'я, Міністерства культури молоді та спорту, Міністерства освіти і науки України [323].

Основою законодавства про права людини перш за все є Конституція України, де проголошено право на охорону здоров'я. Також, захист прав людини закріплений у Цивільному кодексі України від 16.01.2003 року № 435, де проголошено право на життя і право на охорону здоров'я. З метою вирішення соціально значущої проблеми запобігання захворюваності шляхом зміцнення

здоров'я здорових людей як вищої цінності, згідно з Конституцією України, прийняті “Основи законодавства України про охорону здоров'я”, “Про освіту”, “Про фізичну культуру і спорт”, “Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення”, “Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення”, “Про державні цільові програми”, Указ Президента України від 19 вересня 2007 року № 895 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України”, резолюції Всеукраїнського форуму “Здорова нація” та інші нормативно-правові документи [378].

Аналіз термінології законів і підзаконних нормативних документів показав, що терміна “освітня політика з питань здорового способу життя” в них не виявлено [368]. До того ж заходи та завдання, задекларовані в документах, часто занадто загальні та неконкретизовані, що в подальшому унеможлиблює визначення ступеню досягнення мети, ефективності та результативності політики. Також не сформульовані конкретні критерії, та оціночні характеристики, які б дозволили якісно оцінити ступінь забезпечення здорового способу життя молоді в освітній сфері. При цьому деякі з проголошених політичних напрямів або завдань не знаходять належного підтвердження і розвитку в нормативних документах практичного спрямування. Через це державна політика з питань забезпечення здорового способу життя молоді в Україні часто є нерезультативною.

На основі аналізу нормативно-правові бази нами з'ясовано, що організація фізичного виховання і масового спорту відбувається відповідно до Конституції України, Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про фізичну культуру і спорт”, постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 року № 1045 “Про затвердження Порядку проведення щорічної оцінки фізичної підготовленості населення України”, Указів Президента України “Про Національну стратегію освіти в Україні на період до 2021 року” та від 9 лютого 2016 року “Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність – здоровий спосіб життя –

здорова нація”, Постановою Верховної Ради України від 19 жовтня 2016 № 1695-VIII “Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади”, Постанови Кабінету Міністрів України від 21 березня 2016 року № 212 “Про внесення змін до пункту 6 типової форми контракту з керівником державного вищого навчального закладу про “Розвиток і модернізацію змісту, форм фізичного виховання студентів, студентського спорту і відповідної матеріально-технічної бази, підготовку і оприлюднення щорічного звіту про стан фізичного виховання та спорту у ВНЗ”, наказів МОН від 25.05.1998 року № 188 “Про нормативні документи з фізичного виховання”, від 11.01.2006 р. “Про затвердження положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах” [259], від 14.11.2003 року № 7 “Про затвердження навчальних програм з фізичного виховання у вищих навчальних закладах III, III–IV рівнів акредитації” ; рекомендаційним листом МОН від 25 вересня 2015 № 1/9-454 “Про організацію фізичного виховання у вищих навчальних закладах”, листів від 23.02.2016 року № 1/9-97 “Про підготовку та проведення щорічної оцінки фізичної підготовленості студентів”, наказом Міністерства молоді та спорту України від 15.12.2016 року № 4665 “Про затвердження тестів і нормативів для проведення щорічної оцінки фізичної підготовленості населення України” [223].

На основі аналізу чинного законодавства України в сфері фізичної культури і спорту, а також організації фізичного виховання студентів у закладах вищої освіти, ми виявили суперечності. У Законі України “Про фізичну культуру і спорт” (редакція від 01.01.2016 року) зазначено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування сприяють розвитку фізичної культури в навчальних закладах [267]. Фізична культура в освітній сфері повинна забезпечити фізичний розвиток та здоров’я учнів і студентів, комплексний підхід до формування розумових та фізичних здібностей молоді особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, професійної діяльності на принципах індивідуального підходу,

пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різних засобів і форм фізичного виховання та масового спорту, безперервності цього процесу протягом усього життя [247].

Водночас, Міністерство освіти і науки України в роз'ясненнях і рекомендаціях до наказу від 26.01.2015 року № 47 “Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік” визначило, що “заняття з фізичної культури в спортивних секціях можуть бути організовані як факультативи (тобто за бажанням студентів, до загальної кількості кредитів ЄКТС і в навчальні плани не вносять, форм підсумкового контролю немає)” [262].

Це значно вплинуло на зменшення навчального навантаження кафедр фізичного виховання і скорочення штату викладачів. При цьому, відповідно до “Положення про організацію фізичного виховання і спорту у вищих навчальних закладах”, затвердженого наказом того ж Міністерства освіти і науки України від 11.01.2006 року №4, передбачено “включення в навчальні плани всіх спеціальностей обов'язкових навчальних занять з фізичного виховання протягом усього періоду навчання, за винятком останнього випускного семестру в обсязі 4 годин на тиждень”.

Фізична культура в освітній сфері повинна ґрунтуватися на затверджених, відповідно до законодавства, державних стандартах освіти, спрямованих на забезпечення науково-обґрунтованих норм рухової активності дітей і молоді з урахуванням стану їхнього здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку. Навчальний процес у закладах вищої освіти має відбуватися шляхом проведення обов'язкових занять і реалізується відповідно до навчальних програм, затверджених в установленому порядку [225]. Одночасно з цим, закон зобов'язує керівників навчальних закладів забезпечувати створення сприятливих умов для належної рухової активності учнів і студентів.

Одним із головних завдань держави є задоволення загальних людських потреб, у тому числі потреб у здоровому способі життя і в заняттях фізичною

культурою та спортом. Майбутнє будь-якої країни визначає фізичне і духовне здоров'я членів суспільства. Розуміння цього має зумовити посилення ролі фізичної культури і спорту в політиці зміцнення держави і суспільства. Активне використання фізичної культури і спорту як дієвого засобу підтримки та зміцнення здоров'я населення повинно стати запорукою сильної і здорової держави.

Нормативно-правове забезпечення фізичної культури і спорту полягає у визначенні пріоритетів державної політики, розподілі повноважень між рівнями державної влади і заохоченні з боку держави діяльності, яка сприяє зміцненню здоров'я молоді, розвитку фізичної культури і спорту. Держава ставить перед собою завдання охоплювати спортивними та фізкультурно-оздоровчими заходами всі вікові групи населення. Робота державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій повинна будуватися так, щоб фізична культура і спорт були в житті молоді систематично.

Протиріччя в нормативно-правових актах, що регулюють питання організації фізичного виховання у закладах вищої освіти негативно вплинули на залучення студентів до практичної рухової активності, регулярних занять фізичною культурою і спортом, призвели до зменшення навчального навантаження кафедр фізичного виховання і скорочення штату викладачів. Підтверджується доцільність висновків щодо необхідності удосконалення законодавства України, яке забезпечує реалізацію політики охорони здоров'я та формування здорового способу життя молоді, а також державне регулювання сфери фізичної культури і спорту.

У документах переважно не чітко сформульовано та конкретизовано за якими критеріями, характеристиками і показниками доцільно оцінювати ступінь забезпечення та формування здорового способу життя молоді в освітній сфері.

4.2. Уніфікація механізмів державного регулювання процесу фізичного виховання студентської молоді в Україні

На сучасному етапі розвитку українського суспільства зберігається актуальність всебічної підтримки сфери фізичної культури і масового спорту з боку держави, що унормовано чинним законодавством. Основою державного регулювання відносин в сфері фізичної культури і спорту є формування державної політики щодо створення відповідних державних органів, фякі забезпечують фінансову, матеріально-технічну, кадрову, інформаційну, нормативно-правову та іншу підтримку розвитку фізичної культури і спорту.

Також важливе визнання широкого самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні і комплексної взаємодії державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості. Масовий спорт сьогодні є одночасно національним надбанням і предметом національної гордості, вагомим соціальним капіталом і ефективним інструментом суспільного життя. Це найважливіший економічний ресурс, який впливає на рівень економічного розвитку країни і відтворення носіїв робочої сили, а також здатний створювати особливу сферу економічних і ділових відносин.

Головна мета держави може бути досягнута за умови вживання певних заходів щодо поліпшення життя населення України, готуючи на ринок праці освічену, здорову й активну робочу силу. Сучасна криза має прояв у нездатності людини і виробництва протистояти їй через незадовільний моральний та фізичний стани. Це свідчить про фіаско державного регулювання сфери фізичної культури і спорту, зокрема, про відсутність дієвого механізму.

Удосконалення сучасної системи державного регулювання розвитком масового спорту є актуальною науковою проблемою, оскільки цей вид управлінської діяльності відіграє важливу роль в ефективному функціонуванні соціально-гуманітарної сфери. Масовий спорт є однією з найважливіших складових життя будь-якої сучасної держави, досягнення в галузі масового

спорту пропагують здоровий спосіб життя, який безпосередньо впливає на дієздатність населення [155].

Загально визнаним є той факт, що сфера фізичної культури і спорту, особливо масовий спорт або спорт для всіх, має вирішувати різні соціально-економічні проблеми, такі, як об'єднання суспільства, відволікання молоді від згубних звичок, профілактика захворювань, збільшення середньої тривалості життя та її якісного рівня. Володіючи незаперечною соціальною значущістю, спортивні послуги є важливими об'єктами державного регулювання. Органи державної влади, які безпосередньо дотичні до координації масовим спортом серед населення повинні уніфікувати механізми державного регулювання розвитком масової фізичної культури й оздоровчого спорту.

Державне регулювання розвитку масового спорту є процесом впливу держави на цей вид діяльності за допомогою комплексу механізмів забезпечення його ефективного функціонування. Механізми державного регулювання розвитку масового спорту є системою адміністративних, правових, економічних, організаційних та інформаційних методів і засобів впливу на взаємини між об'єктами системи масового спорту та суб'єктами управління [30].

Створення сучасної системи ефективного державного регулювання розвитком масового спорту є актуальною науковою проблемою, оскільки цей вид діяльності відіграє важливу роль в ефективному функціонуванні регіонального соціального комплексу. Масовий спорт є однією з важливих складових життя будь-якої сучасної держави, а досягнення в галузі спорту не тільки піднімають престиж України, приносять прибуток спортсменам та їхнім федераціям, створюють додаткові робочі місця, а й пропагують здоровий спосіб життя, що безпосередньо впливає на працездатність населення.

Загально визнаним є той факт, що сфера фізичної культури і спорту, особливо масовий спорт або спорт для всіх, покликані вирішувати багато соціально-економічних проблем регіону, таких, як об'єднання суспільства, відволікання молоді від згубних звичок, профілактика захворювань, збільшення

середньої тривалості життя і її якісного рівня [68]. Тому, володіючи незаперечною соціальною значущістю, спортивні послуги є важливими об'єктами державного регулювання, а спорт для всіх, як соціокультурний феномен, входить у загальний простір фізичної культури і може розглядатися з позиції теорії фізичної культури.

Проблемі класифікації та систематизації принципів державного регулювання присвячено низку фундаментальних наукових праць, що своєю чергою, дає нам можливість зупинитися лише на висвітленні найзагальніших тенденцій цього процесу. Необхідність удосконалення державного регулювання сфери фізичної культури і масового спорту обумовлена розвиненими фізкультурно-спортивними потребами населення, яке потребує безперервного і якісного забезпечення спортивними послугами.

Головна мета держави – правильно обрати соціальну політику і визначити необхідні пріоритетні напрями та шляхи для поліпшення якості життя населення країни, поліпшити зростання економіки завдяки підвищенню ефективності виробництва за рахунок праці і соціально-економічної активності людей та оздоровлення нації [37]. Розвиток спорту в Україні допоможе нашій країні стати однією з провідних спортивних держав світу. Однак рішення цих завдань неможливе без вдосконалення вітчизняної системи державного регулювання сфери фізичної культури і масового спорту шляхом оптимізації нормативно-правової бази, наукового, медичного та матеріально-технічного забезпечення, а також її фінансування з боку державного і місцевих бюджетів.

Теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел виявили, що найзначніша частка у фінансуванні фізичної культури і спорту в розвинених країнах припадає на населення [40, с. 165]. Роль органів державної влади у розвитку масового спорту, або спорту для всіх, є стратегічною і повинна бути спрямована на визнання соціальної цінності масового спорту, як пріоритетного напрямку державної соціально-гуманітарної політики. Запропоновані підходи до державного регулювання спортивно-оздоровчих занять населення копіюють технології управління розвитку спорту вищих досягнень, спираються на

адміністративні важелі управління, при цьому відсутнє теоретико-технологічне обґрунтування концепції управління розвитком спорту для всіх, створення сучасної системи ефективного управління розвитку спорту в регіоні.

Однією з важливих проблем розвитку суспільства є питання пошуку розумного співвідношення між державним і приватним секторами економіки, між загальнодержавною, регіональною та корпоративною економічною політикою. Для розвитку системи масового спорту, або спорту для всіх, в Україні необхідна уніфікація механізмів державного регулювання фінансово-ресурсного забезпечення галузі, умови для прояву суспільних ініціатив, гнучке планування, державна протекціоністська підтримка [154]. Необхідно активізувати процес наукового пошуку і науково-технічних розробок, інформаційного забезпечення та координувати підготовку і перепідготовку кадрів для роботи у сфері державного регулювання розвитку системи масового спорту в Україні.

Комплексне вирішення зазначених завдань є складною проблемною ситуацією, яка зачіпає вдосконалення державного регулювання процесами розвитку фізичної культури і масового спорту в Україні та пошук шляхів перетворень для цього вдосконалення. Зміни, які відбуваються в сучасному спорті, вимагають свого законодавчого оформлення в різних аспектах на міжнародному та державному рівнях. Оскільки, прогрес спортивних відносин у нашій країні йде досить динамічно, це своєю чергою, вимагає постійної роботи з удосконалення та оптимізації нормативно-правової бази, створення нових законодавчих актів, які регулюють досягнення в українському масовому спорті та спорті вищих досягнень.

Недостатня систематизованість сучасного законодавства досі породжує труднощі в практиці його застосування, оскільки воно містить ще достатньо застарілих норм і суперечностей їхнього тлумачення, прогалин і неоднозначних формулювань. Складність організаційної структури сучасного фізкультурно-спортивного руху, взаємодія різних соціонормативних регуляторів у спортивній сфері суспільних відносин актуалізують проблему вдосконалення

законодавства в галузі фізичної культури і масового спорту [95]. Механізм державного регулювання в сфері фізичної культури і спорту допоможе знайти ефективні варіанти його модернізації і гармонізації відповідно до вимог міжнародного спортивного руху та специфіки формування сучасної управлінської системи України.

Державне регулювання сферою фізичної культури і масового спорту в Україні ще перебуває на стадії вдосконалення. Реформування цього напрямку потребує вирішення комплексу організаційних, економічних і правових питань з урахуванням досвіду європейських країн. Сфера фізичної культури і спорту виконує специфічні організаційні функції, пов'язані зі задоволенням специфічних потреб. Продуктом виробництва, насамперед, є оздоровчі та видовищні послуги, які сьогодні задовольняють різні потреби спортивної спрямованості людей різного віку, інтересів і статків [51].

Професійне забезпечення виробничого процесу досягається багаторівневою системою підготовки кадрів, представленої середніми та вищими спеціальними навчальними закладами, післяуніверситетської освіти і різними формами підвищення кваліфікації. Державне регулювання галузі фізичної культури і масового спорту є системою законодавчих, фінансових, економічних норм для відповідних державних органів і громадських організацій, що забезпечують формування та розвиток інтелектуалізованих продуктивних сил людини.

Об'єктом державного регулювання можуть бути економічні підсистеми сектора економіки, стадії виробництва та соціально-економічні процеси. Сфера масового спорту, завдяки створюваним нею соціальному і галузевому ефектам, визначається як соціально-економічна, а отже, є об'єктом державного регулювання [50]. Також показником регулювання є соціально-економічний ефект від збільшення вільного часу, продовження терміну життя, поліпшення здоров'я людини, підвищення творчих можливостей і соціальної віддачі людини; активізації суб'єктів, що позначиться на їхній прибутковості.

Суб'єктом державного регулювання сфери фізичної культури і масового спорту є держава в особі державних органів влади, що мають власну ієрархічну послідовність виконання завдань і цілей держави; громадські організації і фонди; галузі і підгалузі; установи, що займаються спортивною діяльністю, видають певний спортивний продукт, та індивід як представник продуктивної робочої сили [72, с. 12]. Фізкультурно-спортивний рух, як об'єкт державного регулювання, діятиме відповідно до визначених державою напрямів, які здійснюються певним механізмом регуляції.

Основою державного регулювання, як у всіх сферах діяльності, так і в сфері фізичної культури і масового спорту України, є законодавча база, тобто правове регулювання, задіяне механізмом правового регулювання, який призначений для врегулювання інтересів і дій усіх суб'єктів фізкультурно-спортивного руху. Найважливішими проблемами державного регулювання галузі фізичної культури і спорту є [146]: відсутність системності та послідовності в реалізації заходів у перспективі; недовіра системи моніторингу діяльності сфери фізкультурно-спортивних послуг; слабка узгодження стратегічних завдань фізкультурно-спортивної політики на міжвідомчому рівні, незважаючи на створення нових координуючих структур.

На сучасному етапі розвитку цієї галузі в Україні існує потреба у визначенні подальшої стратегії дій шляхом узагальнення вітчизняної практики з урахуванням положень Конституції України, законодавчих та нормативно-правових актів, декларацій Організації Об'єднаних Націй та інших авторитетних світових інститутів, Міжнародної хартії фізичного виховання і спорту ЮНЕСКО, Спортивної хартії Європи й адаптації національного законодавства у сфері фізичної культури і спорту до трансформаційних процесів у державі та світових тенденцій.

Реформування суспільного ладу, перехід до ринкових відносин зачепив усі сторони спортивною діяльністю: організаційну структуру управління спортом, джерела його фінансування, правове становище спортсменів і тренерів, змінивши місце спорту в системі суспільних цінностей. Прийняті

законодавчі акти [252, 255, 257, 258, 260, 263, 265] свідчать про значну увагу держави щодо впорядкування і визначення тенденцій і перспектив розвитку галузі фізичної культури та масового спорту в Україні. Однак надзвичайно гостро сьогодні Україні стоїть проблема фінансування галузі.

Орієнтованість державної політики України на розвиток та становлення ринкової економіки викликає пріоритетність регулювання державою економічного життя країни, таке регулювання пов'язане з використанням і розподілом державних фінансових ресурсів. Механізми бюджетного регулювання перебувають за межами впливу конкурентної боротьби і не зорієнтовані винятково на отримання прибутку, що є головною метою господарської діяльності комерційних структур. Бюджетна політика держави передбачає регулювання витрат і доходів з державного бюджету з метою підтримки ринкової рівноваги і стимулювання розвитку соціальної сфери і галузей економіки, в тому числі і масового спорту.

На сучасному етапі розвитку світової економіки значна кількість країн, які раніше функціонували на основі адміністративно-командної економіки, зіткнулися з низкою проблем, пов'язаних з адаптацією сфери фізичної культури і масового спорту до нових соціально-економічних умов. Перехід до ринкових засад передбачає формування такої системи господарювання, яка функціонувала б на принципах самоокупності та самофінансування [9]. Однак, як показує практичний досвід, досягти такого результату у сфері надання фізкультурно-спортивних послуг можливо лише за наявності ефективного фінансово-економічного механізму, який би стимулював популяризацію і розвиток цих послуг.

Часто відбувається умовний розподіл системи фінансування діяльності галузі на чотири підсистеми, а саме: фінансування сфери спорту з державного, місцевого бюджетів та коштів соціального страхування; змішаний характер фінансування, тобто кошти надходять як з державного бюджету, так і з відомчих, громадських організацій та установ; фінансування спорту з НОК України, національні спортивні федерації, спортивні клуби з видів спорту;

фінансування фізкультурно-спортивної діяльності через організації, установи, підприємства різних форм власності, які займаються підприємницькою діяльністю [157, с. 21].

Покупцями-споживачами різноманітних фізкультурно-спортивних послуг, незважаючи на різноплановість ефекту від них, можуть виступати як окремі фізичні особи, так і юридичні особи, зокрема суб'єкти господарської діяльності, певні соціальні інститути тощо. Держава, яка є одним зі споживачів фізкультурно-спортивних послуг, намагається використовувати у політичних цілях досягнення спортсменів на престижних міжнародних змаганнях, покращуючи тим самим свій міжнародний імідж [192]. Крім цього, держава потенційно зацікавлена в підтримці, збереженні та зміцненні здоров'я населення країни, дієвим чинником якого виступає фізична культура і масовий спорт.

В Україні закладено основи національного ринку фізкультурно-спортивних послуг із наступними параметрами, які характеризують його сучасний стан. Сьогодні низький рівень попиту на фізкультурно-спортивні послуги. В Україні фізичною культурою і спортом займається близько 7 млн. осіб, що становить 15,39 % населення [203]. Це є наслідком низького рівня доходів, обмеженого фонду вільного часу активного населення, відсутності реальних економічних стимулів зміцнення здоров'я. Обмеженість пропозиції фізкультурно-спортивних послуг та їхня невисока якість є наслідком низького рівня матеріально-технічного, кадрового, наукового, організаційного, нормативно-правового, інформаційного забезпечення галузі фізичної культури і спорту. Повільні темпи формування необхідних компонентів галузевого ринку внаслідок негативного впливу на фізичну культуру і спорт зовнішнього економічного середовища.

Відзначимо, що характер функціонування економіки України не сприяє створенню ринкових основ розвитку сфери фізичної культури і масового спорту [165]. Економіка країни не досягла такого рівня розвитку, коли бізнес стає надзвичайно зацікавлений у використанні ринку фізкультурно-спортивних

послуг, і, отже, активно сприяє його розвитку. Цим обумовлено порівняно невелику кількість спонсорів та їхню низьку активність у підтримці фізкультурно-спортивних організацій.

Одним із головних протиріч сучасного етапу розвитку ресурсної бази фізичної культури і масового спорту в Україні є повна невідповідність між прагненням держави зберегти провідну роль у забезпеченні життєдіяльності сфери і її обмеженими ресурсними можливостями. Спостерігається позитивна динаміка у фінансовому забезпеченні галузі фізичної культури і масового спорту в Україні. Однак, на жаль, збільшення реального фінансового забезпечення для реалізації державних і регіональних фізкультурно-спортивних програм за рахунок бюджетних асигнувань на фізичну культуру і масовий спорт не відбувається, оскільки воно суттєво відстає від реального зростання вартості життя, підвищення цін на різні товари і послуги [117].

Державне регулювання ресурсної бази в спорті передбачає вплив держави майже на всі складові фінансового механізму, а значить, і на весь фінансовий механізм загалом. Особливість цього впливу визначає ступінь втручання держави у функціонування економіки шляхом регулювання функціонування фінансового механізму та його складових [123]. Усе це визначає високий ступінь державної участі і впливу на розглянуту сферу. Для розвитку сприятливих економічних і соціальних тенденцій у країні необхідна державна підтримка, яка повинна створити умови для гармонійного розвитку суспільства, реалізації культурних потреб громадян, найповнішого розкриття потенціалу творців культурних цінностей, дбати про безпеку і раціональне використання культурно-історичної спадщини.

Важливим чинником реформування економічних відносин у сфері фізичної культури і масового спорту є впровадження ефективного механізму залучення позабюджетних коштів, зокрема Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, відрахування роботодавцями коштів профспілкових комітетів на фізкультурну й оздоровчу роботу, як це передбачено Законом України “Про професійні спілки, їх права та гарантії

діяльності”, внесків підприємств, установ, організацій, об’єднань громадян та фізичних осіб, коштів від фінансово-господарської діяльності та закладів фізичної культури і спорту, організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, продажу прав на використання спортивної символіки і на трансляцію спортивних змагань, від проведення спортивно-видовищних заходів [314].

Ще одним важливим концептуальним завданням фінансового механізму регулювання галузі є вдосконалення умов для міжгалузевої консолідації фінансових ресурсів із метою організації роботи з фізичного вдосконалення окремих груп населення й створенню механізмів взаємозв’язку цих ресурсів під час вирішення питань формування спортивної інфраструктури, оплати витрат на окремі спортивні заходи, підготовки кадрів спортивного профілю. Як приклад можна назвати фінансування заходів, передбачених державними й регіональними цільовими програмами, які дозволяють комплексно розв’язати ту або іншу проблему, як це передбачено державною цільовою соціальною програмою “Розвиток фізичної культури й спорту на період до 2020 року” [257].

Дослідження комплексу механізмів державного регулювання сфери масового спорту свідчать, що основою державного регулювання є організаційний механізм. Тому він найбільше потребує вдосконалення, а саме: створення структурних підрозділів із питань спорту органів виконавчої влади на всіх рівнях; розмежування повноважень центрального та місцевих органів виконавчої влади в сфері спорту; освіті координаційних дорадчих органів із питань розвитку масового спорту; вдосконаленні шляхів взаємодії органів місцевого самоврядування зі суб’єктами господарської діяльності, пов’язаної з наданням спортивних послуг; створенні спортивних центрів; вдосконаленні системи підвищення кваліфікації державних службовців, на яких покладено обов’язки з розвитку спорту в країні [30].

Правовий механізм державного регулювання спортивної сфери визначається як система засобів і способів, що діють, визначають ступінь

державного примусу щодо відповідної для держави моделі поведінки всіх суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, забезпечують стабільність сфери шляхом юридичного визначення її елементів і динаміку розвитку через регулювання вертикальних і горизонтальних зв'язків суб'єктів, забезпечуючи відтворювальні процеси суспільства і їхнє удосконалення, зокрема дію фінансового механізму державного регулювання галузі.

Фінансовий механізм є системою методів і відповідних інструментів, за допомогою яких відбувається накопичення, розподіл, витрати фінансових ресурсів і направляються грошові потоки [354]. Водночас, організаційний механізм державного регулювання сфери масового спорту є ієрархічно побудованою системою органів державної влади, громадських та суспільних структур, організацій, підприємств, установ усіх форм власності, які управляють та контролюють забезпечення відтворювальних процесів суспільства.

Розглянуті механізми державного регулювання мають системний зв'язок, в якому першість надано правовому механізму, що дає змогу визначити і юридично закріпити повноваження управлінської структури необхідної сфери, попередньо визнавши її наявність і доцільність. Існування правового та організаційного механізмів допоможе провести належне фінансове забезпечення сфери. Функціонування та ефективний розвиток масового спорту в умовах ринкової економіки передбачає постійний пошук додаткових джерел фінансування, інноваційних інструментів ведення конкурентної боротьби, здійснення ринкової комунікації.

Вважаємо за необхідне на сучасному етапі функціонування закладів вищої освіти в Україні розглядати наступні механізми державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності серед студентської молоді: нормативно-правові, економіко-фінансові, організаційні, соціально-політичні, мотиваційні, інформаційні, освітньо-культурні та комунікативні (рис. 4.2.) [294].

Нормативно-правові механізми регламентують:

- формування нормативно-правової бази, що передбачає реалізацію ефективної державної політики у сфері фізкультурно-виховної діяльності серед студентської молоді;
- підвищення ефективності функціонування студентського самоврядування в частині забезпечення гарантій молодій особистості щодо дій адміністрацій закладів вищої освіти;
- удосконалення процедур державного регулювання у сфері виховання студентської молоді шляхом контролю за виконанням нормативно-правових актів у освітній галузі;
- забезпечення єдиного стандарту надання необхідних послуг з дотримання рівня здоров'я студентською молоддю у закладах вищої освіти в Україні.

Економіко-фінансові механізми регламентують:

- системне вирівнювання дисбалансу соціально-економічної нерівності щодо можливості заняття студентською молоддю масовим спортом у час вільний від занять;
- зосередження матеріальних і фінансових ресурсів на необхідних ділянках і напрямках студентського громадського життя, враховуючи позицію органів студентського самоврядування;
- проведення студентського анкетування та опитування із питань соціально-економічного та суспільно-громадянського розвитку в закладах вищої освіти;

Рис. 4.2. Механізми державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти серед студентської молоді.

Джерело: авторська розробка.

- більш соціально обґрунтований розподіл видатків з бюджету студентських профкомів на функціонування позанавчальних секцій спортивно-оздоровчого характеру.

Організаційні механізми регламентують:

- розробку та здійснення партнерських проектів з педагогічно-виховних напрямів державної політики фізичного виховання у системі вищої освіти України;

- застосування соціальних технологій студентського громадського контролю за діяльністю адміністрацій закладів вищої освіти щодо фізкультурно-виховних процесів;

- підвищення ефективності функціонування інститутів державної влади з пропаганди фізичної культури та масового спорту в політиці суспільного здоров'я серед студентської молоді;

- забезпечення виконання програм і проектів з фізкультурно-виховної діяльності у студентському молодіжному середовищі як частини реалізації державної гуманітарної політики в Україні.

Соціально-політичні механізми регламентують:

- збільшення соціально-політичних гарантій у суспільній та громадянській сферах впливу фізичної культури та масового спорту на гармонійний розвиток студентської молоді;

- розширення можливості процедур демократичної участі студентства у регулюванні соціалізації молоді за її активної участі у масовому спорті під час навчання у закладах вищої освіти;

- неухильне дотримання соціальних гарантій для самореалізації молодої особистості на даний час в умовах інтеграції закладів вищої освіти до європейського освітнього простору.

Мотиваційні механізми регламентують:

- сприяння виникнення обставин підвищення фізичної та громадянської активності студентської молоді під час навчання у закладах вищої освіти в умовах глобалізації;

- схильність, готовність молодої людини до формування студентських суспільних цінностей через трансформацію сучасних управлінських підходів у закладах вищої освіти;

- підвищення ступеня досягнення ефективного результату зростання фізичного та освітнього рівня внаслідок ініціатив самої студентської молоді у закладах вищої освіти України.

Інформаційні механізми регламентують:

- системний характер змістовного наповнення механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності серед студентської молоді у закладах вищої освіти;

- удосконалення управлінських підходів у суспільно-владній взаємодії в частині інформування студентського середовища щодо можливості їх фізичного самовдосконалення;

- гарантування студентській молоді свободи слова і думки, вільного доступу молоді особистості до інформації про можливість заняттям фізичною культурою і масовим спортом.

Освітньо-культурні механізми регламентують:

- зростання культурного рівня студентів в освітній сфері, чому сприяє діяльність закладів вищої освіти з фізкультурно-виховної роботи на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства;

- забезпечення якісної та доступної освіти, всебічного розвитку культури, духовності студентської молоді під час навчання у закладах вищої освіти в Україні;

- визначення стратегічних завдань і пріоритетних напрямів державної гуманітарної політики в частині фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти на сучасному етапі.

Комунікативні механізми регламентують:

- налагодження узгодженості принципів державного регулювання та комунікації з фізкультурно-виховної діяльності між адміністраціями закладів вищої освіти та органами державної влади;

- створення студентсько-самоврядних рад соціального партнерства при місцевих органах державної влади спільно з адміністраціями закладів вищої освіти з фізкультурно-виховної діяльності студентської молоді;

- реалізація сучасних моделей комунікативного характеру з формування новітньої концепції фізичного виховання молоді у закладах вищої освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

У розвинених країнах спонсорство розглядають як один із найважливіших інструментів матеріального забезпечення розвитку масового спорту. Фізкультурно-спортивні організації практично не в змозі без багатосторонньої та різноманітної підтримки проводити спортивні змагання [121]. У країнах з централізованою економікою вплив держави, зазвичай, має

прояв у вигляді директивних планів, державного розподілу ресурсів, держава є основним центром управління діяльністю господарських одиниць.

У країнах з ринковою економікою, ступінь втручання держави та її органів в економічну діяльність господарських суб'єктів істотно менше і є переважно непрямим. Держава впливає на соціально-економічний розвиток за допомогою законодавчих обмежень, податкової системи, інших фінансових інструментів і нормативів, інвестицій, субсидій, пільг, кредитування, реалізації соціальних програм [12]. Визначальною рисою галузі масового спорту є те, що в економічному ракурсі вона постає як невиробнича нематеріальна галузь, яка не обмежується єдиним органом управління, що створює специфіку її розвитку та фінансового регулювання.

На сучасному етапі розвитку світової економіки значна кількість країн, які раніше функціонували на засадах адміністративно-командної економіки, стикнулися з низкою проблем, що пов'язані з адаптуванням сфери фізичної культури і спорту до нових соціально-економічних умов. Перехід на засади ринкової економіки передбачає формування такої системи господарювання, яка б функціонувала на принципах самоокупності та самофінансування. Проте, як свідчить практичний досвід, досягнути такого результату в сфері надання фізкультурно-спортивних послуг можливо лише за наявності ефективного фінансово-економічного механізму, який би стимулював до розвитку цих послуг [122].

У ХХІ столітті у світовому спортивному русі зміцнюється такий самостійний соціальний феномен, як спорт для всіх, що становить спортивно-оздоровчі заняття різних груп і верств населення відповідно до власних потреб та інтересів, який виник у кінці ХХ століття. Світова спільнота визнає, що відповідні можливості для занять спортом надані всім, можуть як покращити фізичне та ментальне здоров'я людини з мінімальними витратами, так і призвести до значного соціального розвитку суспільства. Завдяки концепції спорту для всіх, кількість фізично-активних громадян у розвинених

європейських країнах сягає 40–70 %. Водночас лише 6–8 % населення України залучено до спортивно-оздоровчих занять [168, с. 32].

Зокрема, М. В. Дутчак [93, с. 14] класифікував видові ознаки спорту для всіх: наявність доступної рухової активності, яка є визначальною ознакою цього соціального явища; виконання у вільний від навчання або трудової діяльності та побутових турбот і транспортних послуг час, тобто під час дозвілля; заняття у формальних та/або неформальних групах, самостійно; спрямованість на збереження здоров'я людини та покращання якості її життя. Саме останні як видові характеристики відрізняють спорт для всіх від іншого соціального явища спортивного характеру – спорту вищих досягнень.

Розвиток спорту для всіх у Європі та світі зумовлений значним зростанням чисельності фізично активного населення, що сягає 40–70 % від загальної кількості жителів. Міжнародне співтовариство розглядає масовий спорт для всіх не тільки як засіб фізичного оздоровлення нації, а й як спосіб вирішення багатьох соціальних, економічних, політичних проблем, як інструмент освіти і розвитку в широкому розумінні. Аналіз вітчизняних систем і програм розвитку масового спорту та оздоровчої фізичної культури показує, що пропонувані підходи до державного регулювання спортивно-оздоровчих занять населення копіюють технології управління спортом вищих досягнень, спираються на адміністративні важелі управління, передбачають державну відповідальність за фізичний стан громадян, прагнуть до однаковості і уніфікації видів і форм спортивно-оздоровчої діяльності.

Водночас, державне регулювання розвитком спорту для всіх за кордоном більше спирається на особисту зацікавленість громадян у власних спортивно-оздоровчих заняттях, на залучення різних недержавних організацій в ці процеси, активну участь муніципалітетів. Важливим питанням є фінансування розвитку фізичної культури і спорту, аналіз зарубіжного досвіду. Наші дослідження джерел фінансування фізичної культури і спорту в розвинених країнах ЄС і Америки показують зовсім інше стан справ, ніж в Україні. А саме, грошових коштів на фізичну культуру і спорт виділяють значно більше, а

позабюджетне фінансування цієї галузі багаторазово перевищує її бюджетне фінансування.

Для успішного державного регулювання масовим спортом в Україні необхідно змінити існуючу парадигму поглядів на специфіку взаємозв'язку елітного і масового спорту, коли масовий спорт розглядають визначають визнання соціальної самоцінності спорту для всіх як засобу поліпшення якості життя окремого індивіда і суспільства загалом, незалежно від завдань розвитку спорту вищих досягнень. Для розвитку масового спорту необхідні: різноманітність видів спорту і фізичної активності; облік місцевих особливостей; умови для прояву суспільних ініціатив; гнучке планування; державна протекціоністська підтримка.

Натомість І. Гасюк [53] зазначає, що фінансування галузі фізичної культури та спорту містить низку протиріч, зокрема: зміну участі держави у забезпеченні життєдіяльності фізкультурно-спортивних організацій, значне проникнення у галузь ринкових відносин і формування, раніше непритаманного цій галузі, приватного сектора, активне формування ринку фізкультурно-спортивних послуг. У Європейській хартії спорту вказано, що спорт для всіх має різні види і форми фізичної активності, які реалізуються епізодично або регулярно з метою зміцнення здоров'я, відпочинку, розваг, спілкування, самовдосконалення, участі в змаганнях, на основі власних потреб й інтересів.

Концепція спорту для всіх спирається на думку, що спорт має власні цінності, практичне освоєння яких має багатобічний позитивний вплив на фізичне, психічне і соціальне здоро'я особистості. Спорт для всіх, як соціокультурний феномен, входить у загальний простір фізичної культури і може розглядатися з позиції теорії фізичної культури [136]. Розробка теоретико-методологічних основ державного регулювання розвитком спорту для всіх повинна дати відповіді на такі ключові питання: який взаємозв'язок між спортом вищих досягнень і спортом для всіх; які соціально-економічні умови формування мотивації спортивно-оздоровчої діяльності та які принципи

і механізми необхідно застосовувати під час розроблення державної політики у сфері розвитку спорту в Україні?

Питаннями координації та розвитку “спорту для всіх” у світі займаються такі авторитетні міжнародні організації, як Організація Об’єднаних Націй, Всесвітня Організація Охорони здоров’я, Дитячий Фонд ЮНІСЕФ, Міжнародний Олімпійський Комітет, Рада Європи, Асоціація міжнародних спортивних федерацій, Міжнародна Рада зі спортивної науки і фізичного виховання, Міжнародна конфедерація робочого спорту, Міжнародна Федерація спорту для всіх, організація TAFISA, національні федерації спорту для всіх [168, с. 21]. Міжнародне співтовариство розглядає спорт для всіх не тільки як засіб фізичного оздоровлення націй, а й як спосіб вирішення багатьох соціальних, економічних, політичних проблем, як інструмент освіти і розвитку в широкому розумінні.

Необхідність державного регулювання економіки була обґрунтована теоретично і підтверджена світовою господарською практикою XIX–XXI століть, як у Європі, так і в США. Це регулювання завжди наявне, але характер державного втручання в економіку, його принципи, форми і методи в сильно залежать від конкретної історичної ситуації, особливостей країни, концепцій про роль держави, які панують у суспільстві. Державний сектор у всіх країнах виконує важливу макрорегулюючу функцію, створює і підтримує сприятливі умови діяльності ринкової економіки.

На практиці немає чисто ринкової (приватної) економіки, але існує змішана державно-ринкова економіка, де ринок – головний виробник і продавець товарів і послуг, а держава – його регулюючий агент і важливий суб’єкт господарювання. Наші дослідження джерел фінансування фізичної культури і спорту в розвинених країнах ЄС і Америки показують зовсім інше становище справ, аніж в Україні. Грошових коштів на фізкультуру і спорт виділяють значно більше, позабюджетне фінансування цієї галузі багаторазово перевищує бюджетне фінансування фізкультури і спорту [405].

Функціонування та подальший розвиток фізичної культури і спорту в умовах ринкової економіки передбачає постійний пошук додаткових джерел фінансування, інноваційних інструментів ведення конкурентної боротьби, здійснення ринкової комунікації. Одним із таких комплексних засобів є спонсорство [61]. Причому частка спонсорських внесків у спорт значно відрізняється у різних країнах і багато в чому залежить від соціально-економічних умов, виду спорту, його розвитку та рівня проведеного заходу.

У розвинених країнах спонсорство розглядають як один із найважливіших інструментів матеріального забезпечення розвитку фізичної культури і спорту. Ця галузь постійно розширюється й оновлюється. Фізкультурно-спортивні організації вже майже не в змозі без багатосторонньої та різноманітної підтримки проводити великі спортивні змагання, такі як Олімпійські ігри та чемпіонати світу з окремих видів спорту.

Другим за значущістю джерелом фінансування фізичної культури і спорту, після витрат населення, в переважній більшості європейських країн, є місцеві бюджети, які виділяють на функціонування і розвиток цього виду діяльності значно більше коштів, ніж державний бюджет. У розвинених країнах ЄС державний бюджет є другорядним джерелом фінансування масового спорту.

Якщо в економічно розвинених країнах з ринковою економікою в якості загальної тенденції є перевага приватних джерел фінансування фізичної культури і спорту над державними, то в Україні дещо інша ситуація. Населення ще не може бути головним спонсором фізкультури і спорту, як прийнято у високорозвинених державах світу. На етапі становлення ринкових відносин у сфері фізичної культури нашої країні поки що не вдається забезпечити використання можливостей ринку в інтересах суспільства [202, с. 12]. Для розвитку спорту для всіх в Україні необхідні: різноманітність видів спорту і фізичної активності, облік місцевих особливостей, умови для прояву суспільних ініціатив, державна протекціоністська підтримка.

Значне навантаження (понад 50 %) з фінансування фізичної культури та спорту припадає на місцеві бюджети. У неприбуткових фізкультурно-спортивних організаціях та установах основну частку фінансування становлять бюджетні кошти, виділені державою на розвиток фізичної культури і спорту [270]. Сьогодні, державне управління галузі фізичної культури та спорту не у повному обсязі забезпечує функціонування фізкультурно-спортивного руху, не забезпечуючи ефективного використання наявної матеріально-технічної бази та інтеграцію цієї галузі у ринкове середовище [50, с. 87].

Визнання муніципальних органів управління фізичною культурою і спортом у якості основної ланки державного регулювання спорту для всіх, дає змогу ефективно розвивати фізкультурно-спортивну сферу міського співтовариства. У сферу компетенції органів місцевого самоврядування входить забезпечення умов для розвитку на їхній території масової фізичної культури і спорту. Муніципалітети розташовані ближче до повсякденних потреб людей і способів задоволення цих потреб, мають більшу гнучкість і мобільність у вирішенні місцевих проблем, у покращенні якості життя громади [22].

Регіональні (муніципальні) органи регулювання фізичною культурою і спортом повинні оптимізувати систему розвитком масової фізичної культури і оздоровчого спорту за рахунок розмежування повноважень з розвитку спорту вищих досягнень та спорту для всіх між органами управління фізичною культурою і спортом різних рівнів. Розвиток спорту вищих досягнень повинен перебувати у сфері державного управління, розвиток спорту для всіх – у сфері муніципального управління, при цьому органи муніципального управління фізичною культурою і спортом необхідно звільнити від обов'язків щодо розвитку спорту вищих досягнень [282].

Роль місцевого самоврядування у розвитку спорту для всіх є стратегічною і повинна бути спрямована на вирішення таких проблем: визнати соціальну цінність спорту для всіх незалежно від цілей розвитку спорту вищих досягнень як пріоритетний напрям державної гуманітарної політики, проводити

статистичний облік і аналіз показників спорту для всіх муніципальних утворень, активізувати процес наукового пошуку і науково-технічних розробок, інформаційне забезпечення, випуск відповідних наукових журналів, проведення конференцій та семінарів з тематики спорту для всіх, координувати підготовку і перепідготовку кадрів для роботи в сфері спорту для всіх [340].

Державне регулювання фізкультурно-спортивною сферою в сучасних умовах охоплює пошук і залучення до фінансування спорту для всіх позабюджетних коштів. Обмежені ресурсні можливості економіки фізичної культури і спорту в Україні створюють протиріччя, основою яких є повна невідповідність між намаганням держави зберегти провідну роль у забезпеченні життєдіяльності галузі та її неспроможністю виконати такі намагання. Хоча, на сучасному етапі розробляється та впроваджується курс не лише на збереження, але і на посилення ролі держави у розвитку галузі фізичної культури і спорту.

Роль місцевого самоврядування у розвитку спорту для всіх є стратегічною і повинна бути спрямована на вирішення таких проблем: визнати соціальну цінність спорту для всіх незалежно від цілей розвитку спорту вищих досягнень як пріоритетний напрям державної гуманітарної політики, проводити статистичний облік і аналіз показників спорту для всіх муніципальних утворень, активізувати процес наукового пошуку і науково-технічних розробок, інформаційне забезпечення, випуск відповідних наукових журналів, проведення конференцій та семінарів з тематики спорту для всіх, координувати підготовку і перепідготовку кадрів для роботи у сфері спорту для всіх [93, с. 9].

Для цих завдань адекватнішою є система державного регулювання, в якій важливу роль відіграють органи місцевого самоврядування. Ці органи координують сферу фізичної культури і спорту, вони повинні оптимізувати систему управління розвитком масової фізичної культури й оздоровчого спорту за рахунок розмежування повноважень з розвитку спорту вищих досягнень та спорту для всіх між органами управління фізичною культурою і спортом різних рівнів. Розвиток спорту вищих досягнень повинен перебувати у сфері державного управління, розвиток спорту для всіх – у сфері муніципального

управління, при цьому органи місцевого самоврядування з фізичної культури і масового спорту необхідно звільнити від обов'язків щодо розвитку спорту вищих досягнень.

Сучасні тенденції розвитку фізичної культури і масового спорту в країні свідчать про наявність інтеграційних процесів, спрямованих на узгодження вітчизняних управлінських стандартів і норм галузі до рівня провідних країн світу. Нова парадигма розвитку сфери фізкультурно-спортивних послуг вимагає встановлення суспільно значущих цілей, пошуку ефективних джерел фінансування цієї сфери, формування економічної оцінки і критеріїв розвитку фізкультурно-спортивного руху, підвищення його інвестиційної привабливості, нових підходів до державного регулювання надання фізкультурно-спортивних послуг, підвищення мотивації людей до занять фізичною культурою і спортом разом із мотивацією якісної праці працівників зазначеної сфери [202].

Характер функціонування економіки України поки що не сприяє створенню ринкових засад розвитку масового спорту. Економіка держави не досягла такого рівня розвитку, коли бізнес стає надзвичайно зацікавленим у використанні ринку фізкультурно-спортивних послуг, а отже, активно сприяє його розвитку. Цим зумовлюється порівняно невелика кількість спонсорів та їхня низька активність у підтримці фізкультурно-спортивних організацій. Якщо в економічно розвинених країнах з ринковою економікою в якості загальної тенденції є перевага приватних джерел фінансування масового спорту над державними, то в Україні дещо інша ситуація.

Суспільно-громадські та підприємницькі інституції ще не можуть бути джерелом дотацій фізкультури і спорту, як прийнято у високорозвинених державах світу. Однак тенденція фінансового забезпечення сфери масового спорту в Україні має позитивну динаміку. Щоправда, збільшення бюджетних внесків на розвиток фізичної культури і спорту часом відстає від реального зростання видатків населення на різноманітні товари і послуги, що призводить до гострого недофінансування реалізації державних і регіональних фізкультурно-спортивних програм.

У неприбуткових фізкультурно-спортивних організаціях та установах основну частку фінансування становлять бюджетні кошти, виділені державою на розвиток фізичної культури і спорту. Загалом констатуємо, що державне регулювання у сфері масового спорту недостатньо забезпечує функціонування фізкультурно-оздоровчої діяльності у суспільстві, не використовує наявної матеріально-технічної бази. Державне регулювання фізкультурно-оздоровчою діяльністю в сучасних умовах має охоплювати пошук і залучення позабюджетних коштів до фінансування масового спорту для всіх.

4.3. Значення фізичного виховання у формуванні студентських цінностей через трансформацію сучасних управлінських підходів

Перехід до ринкової економіки загострює актуальність проблем якісного професійного навчання в системі професійної освіти і підвищує соціально-педагогічну значущість професійної адаптації, оскільки від цього залежить ставлення до професії і до навчання, якість знань, умінь і навичок, стійкість професійної спрямованості молоді особистості. У структурному ланцюжку результативності освіти вітчизняні дослідники виділяють: грамотність, освіченість, професійну компетентність, культуру і менталітет особистості [38, 85, 112]. Сучасна вітчизняна система освіти є самостійною соціально-економічною галуззю, для якої характерна безперервна динаміка, яка враховує у своєму розвитку не тільки національний досвід, а й світові тенденції.

Зміст освіти має відображати найважливіші виміри буття молоді людини її діяльності в природі, суспільстві і культурі і, особливо, – в царині освіти. Сутнісна характеристика такого відображення – цілісність картини світу і людини в ньому, що досягається комплексом різних дисциплін, які взаємодіють на основі філософсько-антропологічної методології. При цьому вектором орієнтації є феномен освіти як підсистеми соціуму, “вписаної” в метасистему культури, яку засвоюється, наприклад, майбутні учителя в історико-культурному контексті як закономірний процес соціалізації людини [126].

Якщо розглядати педагогічну освіту, то логічним центром її змісту виступає ідея універсальності знань про людину в її взаємозв'язках з природою, суспільством, культурою [413]. Соціально-економічна політика – найбільш значуща сфера інтересів сучасного суспільства і є найважливішою ланкою діяльності держави, вона тісно пов'язана з метою і завданнями, які ставить суспільство перед собою у своєму соціальному розвитку. Студентська молодь є частиною відповідної соціально-демографічної групи і, відповідно, характеризується певними ознаками, властивими їй, попри все те, що сама студентська молодь також має низку ознак, які відрізняють її від молоді загалом.

Соціальна ж роль студентства полягає у підготовці до висококваліфікованої праці, обслуговуванні соціальних потреб та інтересів у всіх сферах теоретичної і практичної діяльності, в оновленні усього суспільства в цілому. Серед специфічних особливостей, що характеризують студентську молодь, варто виділити, перш за все навчальну діяльність, пов'язану з підготовкою до обраної професії; належність до одного віку, що надзвичайно важливо з огляду на те, що з віком пов'язане своєрідне сприйняття світу та психофізіологічні особливості особистості [283].

Аналіз науково-методичної літератури та вивчення практичного досвіду дають підстави констатувати наявність несприятливої ситуації у формуванні соціальних цінностей студентської молоді, яка визначається сукупністю чинників об'єктивного і суб'єктивного характеру, відсутністю в системі освіти цілеспрямованої, структурно-системної та систематичної, заснованої на технологічному підході навчально-виховної роботи, а також уявлень про можливість фізичної культури в цьому напрямі.

Процес формування фізичної культури студентської молоді будується на науковій теорії, яка синтезує в собі багато інших наук і, маючи досвід технологій їхнього викладання, екстраполює власний практичний досвід в інші галузі [427]. Незважаючи на значну кількість просвітницьких заходів щодо пропаганди та формування здорового способу життя, які застосовують з боку

державних та громадських структур, в Україні значних позитивних зрушень у покращенні показників фізичного, духовного, психічного та соціального аспектів здоров'я молоді не відбулося. Фізична культура, на сучасному етапі суспільного розвитку, є самостійною і особливою галуззю загальної культури, яка спрямована на збереження та покращення здоров'я людини, продовження її активності та творчої життєдіяльності, вдосконалення всебічного і гармонійного розвитку та використання набутих знань, умінь, навичок та якостей у різних видах діяльності.

Під соціалізацією розуміють процес активного відтворення особистістю соціального досвіду, який реалізується в її діяльності та спілкуванні. В основі чинників соціалізації є активна творча діяльність людини, завдяки якій відбувається залучення її в життя суспільства, розвиток свідомості та самосвідомості, формування соціальних зв'язків, здатність орієнтуватися в суспільних подіях [3].

Аналіз концепцій соціалізації показує, що вони можуть бути поділені на групи, залежно від ролі самої молодої людини у процесі соціалізації. Перша група концепцій ґрунтується на тому, що процес соціалізації – процес адаптації людини до суспільства, а людина займає пасивну позицію. Цей підхід отримав назву об'єкт-суб'єктного, де суспільство є суб'єктом впливу, а людина – об'єктом. Друга група – розглядає молоду людину в процесі соціалізації як активну, яка не лише адаптується до суспільства, але й впливає на власні життєві обставини та на себе саму, такий підхід визначено як суб'єкт-об'єктний [397].

Студентський вік є періодом активного становлення й соціалізації, у цей період відзначаються найвища активність, розвиток пізнавальної мотивації, становлення професійної самосвідомості, розуміння сенсу життя і свого визнання. Відбуваються зростання самостійності, самовизначення в новому колі спілкування, осмислене прийняття рішень, формування професійної спрямованості особистості, підвищена потреба в комунікації. Це пов'язано як із позитивними явищами в розвитку українського суспільства, в якому

принципово змінюється роль молоді та її значущість у системі суспільного розвитку, так і з негативними, в тому плані, що у молодіжному середовищі сучасного суспільства фіксується зростання ризикогенних чинників як у сфері її фізичного, так і духовного становлення та розвитку.

Студентська група характеризується наявністю спільних цілей; взаємодією й регуляцією інтересів; зовнішніми й внутрішніми зв'язками; участю в єдиній системі розподілу ролей; сприйманням групи чи її членів як певної цілісності; координацією дій стосовно зовнішнього середовища. Студентство – особлива соціальна категорія, специфічна спільнота людей, організаційно об'єднаних інститутом вищої освіти, що цілеспрямовано, систематично оволодівають знаннями і професійними вміннями [351]. Студентам, порівняно з іншими групами молоді цього віку, притаманні такі риси: вищий освітній рівень; прагнення до знань; висока соціальна активність; достатньо гармонійне поєднання інтелектуальної й соціальної зрілості тощо.

У студентства найбільш виражена динаміка змін основних форм і напрямів психічного розвитку індивіда [20]. У цей період відбуваються кількісні та якісні зміни психіки й особистості молодої людини, зокрема: найскладніше структурування інтелекту, наростання функціональної працездатності і продуктивності, самостійності, критичності й самокритичності, пов'язаних із прийняттям відповідальних рішень, піком інтелектуальних і пізнавальних можливостей, і, нарешті, розвиток творчого професійного мислення. Період студентства максимально важливий у формуванні основних соціальних властивостей.

Молодіжний вік – це сенситивний період розвитку головних соціогенних потенціальних можливостей людини як особистості. До них належать: формування професійних, світоглядних і громадських якостей майбутнього фахівця; розвиток професійних здібностей як передумова подальшої самостійної професійної творчої діяльності; становлення інтелекту і стабілізація рис характеру; перетворення мотивації та всієї системи ціннісних орієнтацій; формування соціальних цінностей у зв'язку з професіоналізацією.

Тобто, під час навчання у закладах вищої освіти відбувається соціалізація студента як особистості [25].

Процес соціалізації студентської молоді надзвичайно складний і суперечливий. Особливий, як науковий, так і практичний інтерес цей процес уособлює в межах окремої соціальної організації – певного закладу вищої освіти, який, маючи власне специфічне інституціональне середовище впливає на перебіг цього процесу, створюючи свої унікальні умови [187]. Вагому роль в соціалізації молоді людини має також і практика виховної, самоорганізаційної діяльності студентської спільноти.

Фізична культура не тільки постає ефективним способом збереження і укріплення здоров'я молоді людини, але й уособлює форму організації вільного часу, є інструментом спілкування і підвищення соціально-комунікативної активності [303]. Вона виступає практикою, що уособлює комплекс функціонування атрибутів, що допомагають впливати на соціальні і культурні трансформації суспільства. Дотримання правил здорового способу життя у молодому віці впливає на формування та фізичний розвиток особи, сприяє її інтелектуальному і духовному розвитку, успішному навчанню та вихованню соціально позитивної поведінки.

Однак, певна частина молоді відчуває брак психічних якостей зрілої особи – самостійності, критичності, відповідальності, далекоглядності, що пов'язано з недостатнім соціальним досвідом [268]. Усе це виявляється в конкретній поведінці, в тому числі й щодо звички проведення вільного часу. Свідомість сучасного студента надзвичайно суперечлива: з одного боку, наявна висока індивідуальна, колективна та масова активність у суспільному житті, енергійність, діловитість; а з іншого – страх, конформізм, нездатність протистояти та успішно пристосовуватися до мінливих соціальних умов життя.

У сучасних умовах гуманізації та демократизації суспільства зроблено акцент на моральне самовизначення студента, його особистісну орієнтованість, що значно покращує умови для формування потреби у фізкультурній активності індивіда. Вирішення цих завдань можливе лише за умови

культуроутворюючого характеру змісту освіти, в якому повинні бути цілісно і гармонійно представлені цінності матеріальної та духовної культури, науки, провідні сфери мистецтва, економічна культура і культура праці, політична, правова, комунікативна культура. Найважливіше значення має фізична культура, як історично детермінована галузь загальної культури та історії людства [172].

Фізична культура по-своєму долучається до формування цілісної особистості з достатньо розвиненою гуманістичною орієнтацією, здатною адекватно діяти в різноманітному соціокультурному світі. Вона спонукає молоду людину до різних форм соціальної активності, серед яких громадянськість, гуманізм, творча спрямованість, працьовитість, високий рівень моральності [296]. Фізична культура в освітньому процесі вищого закладу освіти орієнтує всю педагогічну систему на стратегічно новий на сьогодні цільовий підхід – формування фізичної культури особистості. Основними концептуальними положеннями проголошено: лібералізацію процесу виховання (перехід відносин об'єкта і суб'єкта в суб'єкт-суб'єктні відносини, до педагогіки співробітництва, надання кожній особистості можливості оволодіння основами фізичної культури на шляхах вільної реалізації фізичних здібностей); гуманізацію процесу виховання (облік індивідуальних особливостей кожного студента, розвиток самостійності, залучення до здорового способу життя, високих естетичних ідеалів і етичних норм поведінки в суспільстві); безперервність розвитку фізичної культури, що представляє собою динамічний рух інноваційних технологій освіти (обумовлює творчий пошук і новаторство педагогів, самостійність і ініціативність студентів); гармонізацію змісту формування фізичної культури, що забезпечує єдність духовного і фізичного розвитку особистості [299].

Сьогодні, вкрай необхідно сприяти посиленню позитивного ефекту соціалізації молоді в спорті, інтеграції фізичної культури й спортивної діяльності й сприяти вихованню “сучасного розуміння здорового способу життя”. Вплив фізичної культури й спорту на потенціал суспільного здоров'я

проявляється через: збільшення тривалості життя населення; підвищення працездатності економічно активного населення, скорочення втрат робочого часу через хворобу; підвищення ефективності профілактичних медичних заходів; скорочення витрат на медичні послуги [423].

Напрямами зміцнення суспільного здоров'я завдяки оптимізації галузі фізичної культури і масового спорту є:

- підвищення значення фізичної культури й спорту у відтворенні робочої сили, “виробництві” здорової, фізично розвиненої людини;
- зростання потреби людей в активній фізичній діяльності, у зв'язку зі зміною змісту праці під впливом науково-технічного прогресу;
- збільшення частки працівників переважно розумової праці, що мають невеликі фізичні навантаження, підсилює небезпеку розвитку гіподинамії, у зв'язку з чим зростає необхідність компенсації природньої рухливості іншими засобами, зокрема засобами фізичної культури й спорту;
- ріст матеріального добробуту приводить до змін у структурі потреб, у співвідношеннях між різними групами матеріальних цінностей і духовними благами (на користь останніх), у тому числі й на користь послуг фізичної культури й спорту;
- зростає соціальне значення занять фізичної культури й спорту як засобу самовираження особистості, підвищення суспільного престижу;
- зростає економічний ефект від видовищних заходів і підвищується попит на спортивні товари.

Фізична культура призначена виконувати найрізноманітніші соціальні функції, серед яких особливе місце займає функція формування духовності, моральності, естетичних якостей, світогляду, працьовитості, здорового способу життя; всіх їх можна об'єднати в єдиний термін “соціально-духовні цінності” [286]. У формуванні потреби в заняттях фізичною культурою велике значення мають матеріальні умови і загальний культурний рівень студента. З погляду державного регулювання, фізична культура і спорт постають специфічним об'єктом людської діяльності, спрямованої на ефективну і планомірну роботу

для забезпечення потреби у фізичному самовдосконаленні. Ефективність фізкультурно-спортивної роботи зі студентами залежить від створення педагогічних умов, що сприяють формуванню мотивації до занять фізичними вправами, які враховують їхні інтереси і схильності до занять різними видами спорту, спрямованих на підготовку до майбутньої професійної діяльності.

Низький рівень фізичної активності та підготованості не дає змоги особистості реалізувати в повному обсязі свої природні задатки та здібності, а відтак і виконати своє соціальне призначення. Гіподинамія та гіпокінезія, на яку страждають більшість студентства, призводить до деструктивних змін у клітинах організму, зниження активності ферментів, патологічних порушень обміну речовин та загалом негативно впливає на роботу всіх органів та систем організму [10]. Молодь є найдорожчим інтелектуальним, репродуктивним, економічним і культурним резервом держави, з неї поповнюються трудові резерви та збройні сили України.

Фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність становлять органічну частину студентського життя, тісно пов'язана з навчальним процесом і є системою організованих та цілеспрямованих занять, які допомагають досягнути успіхів у навчанні, виробляють у студентів соціальні навички, свідому дисципліну, колективізм, сприяють моральному, розумовому вихованню духовно і фізично здорової особистості, задовольняють їхні культурні запити і спрямовують активність у русло корисної діяльності.

Соціально-аксіологічний зміст фізичної культури та спорту у становленні молодої людини полягає у розвитку фізичних, духовних та моральних цінностей. Соціальна освіта у спортивній діяльності передбачає формування особистості молодої людини, впливаючи на її ставлення до життя, поведінку, звичаї, спосіб мислення тощо. Систематичне навчання, наполеглива фізична праця, самодисципліна, взаємоповага до суперників, дотримання правил – сприяє формуванню особистості і є елементами соціалізації студента.

Через освітній простір фізична культура і спорт задовольняють наступні потреби студента: необхідність відпочинку та релаксації; потребу в

психофізичній активності; потребу в контакті з природою; необхідність приємних емоцій і відчуттів; потребу в безтурботності та веселощах; необхідність неформальних контактів з іншими людьми; потребу у підвищенні власного статусу, домінуванні; необхідність суперництва та конкуренції; потребу у новому досвіді, розширенні знань і вмінь [328].

Соціалізація студентської молоді відбувається у процесі позанавчальної діяльності студента, коли відбувається процес розширення сфери діяльності [2, 6]. Позанавчальну діяльність, розглядають насамперед, як педагогічно доцільну форму організації вільного часу студентів. До її сутнісних характеристик варто віднести позанормативність, що виявляється у відсутності регламентування щодо відбору форм, змісту та методів, індивідуальний характер, що передбачає орієнтацію на потреби та інтереси студентів. Це зумовлює необхідність систематичного дослідження того, як особистість студента чи група, до якої вона належать використовують вільний час; як розподіляється він між різними сферами діяльності; які основні тенденції щодо зміни структури та змісту вільного часу; за допомогою яких соціальних механізмів він реалізовується.

Здоровий спосіб життя формує світоглядну систему науково-практичних знань і ставлення громадян до фізичної культури. Ці знання необхідні, щоб розуміти природні та соціальні процеси функціонування фізичної культури суспільства й особистості, вміти їх творчо використовувати для особистісного розвитку, самовдосконалення, щоб держава мала можливість організувати здоровий спосіб життя при виконанні навчальної, фізкультурної та соціокультурної діяльності. В соціальному житті, в системі освіти, виховання і сфері організації праці, повсякденного побуту, здорового відпочинку фізкультурно-оздоровча діяльність виявляє своє виховне, освітнє, оздоровче, економічне та загальнокультурне значення, сприяє виникненню такої соціальної течії, як фізкультурний рух.

Серйозною проблемою є вивчення вмінь студентської молоді розподіляти свій робочий та вільний час, аналіз мотивів організації свого дозвілля та відпочинку, оскільки останні є передумовою високопродуктивної навчальної

діяльності. Сьогодні вільний час молоді зазнає значних деструктивних змін, у зв'язку з цим кризу переживає уся система, що пов'язана з інфраструктурою молодіжного вільного часу [196]. Аналіз наукової літератури та вивчення практичного досвіду свідчать про те, що до сьогоднішнього дня в науці немає однозначного визначення поняття “соціальних цінностей”, що не дає змоги конкретизувати, оптимізувати і структурувати навчально-виховний процес на основі діагностики та перевірки мети [228, 238].

Майже відсутні роботи, в яких представлена цілісна картина соціально-духовних цінностей, яка розкриває їхній зміст, прояв і формування в процесі професійної підготовки студентської молоді. Не осмислені та не розкриті повністю змістовно-процесуальні можливості фізичної культури в цьому напрямі [246]. Спостерігається також нерозробленість цієї проблеми в концептуально-теоретичному і конструктивно-технологічному контекстах.

Вивчення стану питання допомогло виявити провідні протиріччя між:

- визнанням необхідності пріоритетів соціальних цінностей у розвитку українського суспільства та сучасними соціально-економічними умовами, які недостатньо їх забезпечують;
- розумінням значущості системи професійної освіти у формуванні соціальних цінностей майбутніх фахівців і відсутністю систематизованої, заснованої на міждисциплінарному науковому підході, цілеспрямованої педагогічної діяльності;
- об'єктивним потенціалом фізичної культури у формуванні соціальних цінностей і відсутністю адекватних йому ефективних педагогічних технологій.

Формування соціальних якостей особистості студента – цілеспрямований, багатогранний і водночас цілісний процес, обумовлений сукупністю чинників, які є причиною та рушійною силою її розвитку та становлення. Об'єктивні чинники існують незалежно від волі та свідомості студента і служать своєрідним фундаментом для виникнення суб'єктивних чинників, скеровують, регулюють, стимулюють активність студентства і, навпаки, “гальмують”, заглушають дії негативних чинників, які викликають

пасивне ставлення до діяльності, спрямованої на формування соціальних цінностей особистості студента.

До групи загальних об'єктивних неспецифічних чинників, властивих суспільству загалом і студентству зокрема, відносять [193]:

- суспільні відносини (зміст і стан соціально-економічної формації, політики, ідеології);
- матеріально-економічні умови життєдіяльності;
- соціальне середовище (культура, моральність, духовність, образ життя, ціннісні орієнтації);
- екологічні та кліматичні умови;
- систему соціальної політики (ступінь зацікавленості суспільства і держави у формуванні фізичної культури особистості, її агітації та пропаганди);
- стан системи фізичного виховання (концепції, принципи, широта охоплення);
- стан системи освіти в державі (зміст соціального замовлення, цілей, стандартів, концепцій, принципів, фінансування).

Набір об'єктивних специфічних чинників, властивих конкретному вищому навчальному закладу і властивих соціальній групі студентів детермінує [283]:

- стан системи освіти в конкретно взятому закладі вищої освіти (інформаційної, інструментальної, кадрової);
- соціальне середовище, що формує культуру особистості студента (культура, моральність, духовність);
- зміст і дієвість системи соціально-виховної політики, спрямованої на формування загальної культури;
- ступінь ефективності функціонування системи фізичного виховання, формування фізичної культури особистості студента;
- матеріально-побутові умови життєдіяльності студентів;

- умови, що відображають специфіку і характер навчальної діяльності студентів (соціально-психологічні, організаційно-методичні, психолого-педагогічні).

Суб'єктивні чинники, що визначають рівень соціально-духовної культури студента, є сукупністю якостей і властивостей особистості, які самостійно формуються, регулюються, змінюються та визначають спрямованість і схильність студента. Їх можна, так само як і об'єктивні чинники, поділити на загальні індивідуально-неспецифічні, притаманні всій соціальній групі студентів, та індивідуально-специфічні, які відображають виражену індивідуальність, її специфіку якостей і властивостей [57].

Загальні індивідуально-неспецифічні чинники охоплюють: знання, їхній ступінь науковості та усвідомленості; мотиваційно-ціннісні орієнтації (мотиви, інтереси, установки, переконання, потреби); соціально-духовні цінності (культура, світогляд, моральність, етика, естетика, працьовитість); біологічні, вікові та психологічні особливості; поведінкове ставлення до цінностей фізичної культури; соціальні контакти [341].

Групу індивідуально-специфічних чинників становлять: інтелектуальні і психомоторні здібності; особливості психічних процесів (відчуття, сприйняття, увага, пам'ять, мислення, уява, лабільність нервових процесів, емоції, почуття, воля); темперамент, типи характеру, риси особистості (вимогливість, працездатність, організаторські та творчі здібності, здатність до самопізнання, самоспостереження, самоаналізу, самооцінки, самовиховання) [341].

На підставі об'єднання однорідних ознак можна умовно виділити чинники, що впливають на формування соціально-духовних цінностей особистості: соціально-психологічний; організаційно-методичний; психолого-педагогічний; матеріально-побутовий; соціально-демографічний [238].

Соціально-психологічний чинник охоплює чотири складові незалежні змінні: соціально-психологічний клімат (згуртованість колективу, індивідуальний і груповий соціометричний статус, громадська думка, взаємини в групі тощо); сформовані в закладі вищої освіти фізкультурно-спортивні

традиції; соціальне оточення, приклад близьких друзів; думка батьків, викладачів, старших.

У сукупності чинників, що підвищують активність студентів, певна роль належить фізкультурно-спортивним традиціям, за допомогою яких успішно вирішуються завдання з формування у майбутніх фахівців активної соціальної і професійної позиції, залучення їх до фізкультурно-спортивної діяльності та формування позитивного ставлення до неї, виховання любові до своєї професії, закладу вищої освіти [225]. Важливою інстанцією соціалізації у фізичній культурі в студентські роки залишається сім'я, у родині формуються і підтримують важливі установки, манери поведінки, орієнтири мотиваційної поведінки.

Характерною особливістю процесу формування фізичної культури студента є вплив викладача на розвиток вихованця, спостерігається і зворотна взаємодія. Якщо викладач фізичної культури не розуміє або не поділяє тієї думки, що виховання є процесом взаємодії студента та викладача і трактує виховання як односторонній, лінійний процес, у процесі якого джерелом будь-яких видів активності є він сам, причому реакція студента буде для нього байдужа, то така позиція теж певною мірою вплине на здійснення поставленої мети [230].

.Важливу роль у формуванні соціальних цінностей молодшої особистості відіграє організаційно-методичний чинник. Він охоплює всі сторони і різноманіття впливів на студента. У ньому відображено сукупність принципів побудови, методів і форм організації навчальної та позанавчальної діяльності студентів. Структуру організаційно-методичного чинника становлять: визначення місця (функцій, зв'язків) і ролі предметного змісту фізичної культури як підсистеми освітнього процесу майбутнього фахівця; вибір компонентів змісту (зважаючи на діагностично поставлену мету освіти); встановлення сенсу і логіки зв'язків між компонентами змісту; визначення оптимальних варіантів навчальної діяльності студентів (обґрунтування їх із позицій психолого-педагогічних і фізіологічних закономірностей фізичного

виховання, теорії оптимізації та педагогічних технологій); вибір найдієвіших і найцікавіших для студентів форм фізкультурно-оздоровчої, спортивно-масової та освітньої діяльності; підготовка інструментальної складової педагогічної технології; визначення діагностичних і функціональних дій; підготовка кадрів [189].

Складовими навчального процесу є мета і завдання, форми та методи, що впливають на процес передачі і засвоєння знань, умінь і навичок, чітко злагоджена робота викладачів із використанням прогресивних методів навчання. Удосконалення системи контролю та корекції, оцінки рівня фізичної культури студентів, облік їхніх соціально-демографічних характеристик, індивідуальних особливостей та інтересів дають змогу удосконалювати навчальну діяльність, зробити її більш керованою та ефективною. Агітаційно-пропагандистська робота у закладі вищої освіти (стендовий друк, лекції, бесіди тощо) також є важливим чинником успішного формування соціально-духовних цінностей особистості студента.

Психолого-педагогічний чинник охоплює зміст, якість і рівень проведення навчальних занять. Професійна спрямованість, облік індивідуально-психологічних, фізичних, духовних особливостей студентів, адекватне можливостям студентів фізичне навантаження, рішення оздоровчих освітньо-виховних завдань, врахування бажань та інтересів студентів, різноманітність, новизна, емоційність занять, а також особистість викладача (його загальнокультурний рівень, ерудиція, наукова і методична підготованість, відповідальність, працьовитість, переконливість, розумна вимогливість, педагогічна майстерність).

Отже, об'єктивні і суб'єктивні чинники процесу формування соціальних цінностей молоді взаємопов'язані, взаємообумовлені й утворюють цілісну структуру. На їхній основі необхідна розробка комплексу психолого-педагогічних, організаційно-педагогічних рішень, практичних дій, алгоритму педагогічних технологій, які забезпечать ефективність навчального процесу.

З позицій розвитку цінностей фізична культура постає як багатогранне та інтегративне явище. Її розглядають в єдності і взаємозв'язку форм – компонентів (фізкультурної рекреації, освіти, спортизації, реабілітації, адаптації); видів фізкультурної діяльності та фізичної культури (рекреаційної, освітньої, спортивної, реабілітаційної, адаптивної); структурних компонентів (інтелектуального, соціально-психологічного, рухового); системи потреб, здібностей, відносин та інститутів; функцій (загальнокультурних, специфічних і внутрішніх); цінностей (предметних і особистісних), спрямованих на формування духовно-тілесної єдності (фізкультурної досконалості) людини через свідомо окультурену рухову (фізкультурну) діяльність, у якій переважає натхненність фізичного.

Зокрема, В. І. Бальсевич та Л. І. Лубишева відзначають, що використання у фізичному вихованні науково-технологічних досягнень спорту є найперспективнішим шляхом розвитку інтеграції фізичної і спортивної культур на користь людині [13]. Особливо наголошено на необхідності тих аспектів спортивної підготовки, які формують особистісну культуру і є, ймовірно, одним із найвищих досягнень спортивної культури взагалі.

Сюди можна віднести і методи виховання характеру, високих якостей спортивного лицарства та шляхетності, високу культуру тренування, відновлення, самоконтролю, а також формування зібраності, організованості та наполегливості в досягненні поставлених цілей, здатності до багаторічної систематичної роботи над своїм удосконаленням, умінням перемагати і програвати, не втрачаючи своєї гідності й віри в майбутній успіх.

Сучасна фізична культура і спорт багаті за змістом і складні за своєю структурою, в них закладені величезні можливості для соціально-духовного виховання людини, розвитку здатності сприймати, відчувати і правильно розуміти прекрасне у вчинках, у відточених до високого ступеня досконалості рухах. У процесі систематичних занять фізичною культурою і спортом реалізується глибокий зв'язок фізичного виховання з моральним, розумовим і

естетичним, оскільки духовні якості людини, її моральні принципи розкриваються повніше.

Багатогранні здібності, що формуються у процесі занять фізичною культурою і спортом, їхнє залучення в процес праці, соціального спілкування і наукового пізнання, стають необхідними компонентами, найважливішою умовою подальшого розвитку людини і різних видів її суспільної життєдіяльності. Тому елементи духовного і фізичного вдосконалення людини, набуті у процесі фізкультурної та спортивної діяльності, виступають важливими сторонами її індивідуального соціально-духовного розвитку.

Із психолого-педагогічних позицій формування фізичної культури студента вирізняються виховання потреб, мотивів та інтересів до цінностей фізичної культури і до систематичних занять фізичною культурою в процесі навчальної, позанавчальної і самостійної фізкультурної діяльності [328]. Потребнісно-мотиваційна сфера студента є системоутворюючим чинником усіх виховних впливів і формується в процесі соціально-психологічного, інтелектуального та рухового виховання. Потреби, мотиви та інтереси студентів до цінностей фізичної культури є психологічним механізмом перетворення суспільних цінностей фізичної культури в особисті цінності.

Вже не одне десятиліття найактуальнішими проблемами в галузі молодіжної проблематики є ті, які свідчать про зниження самопочуття молоді, її життєвого потенціалу, духовного обличчя. До них, перш за все, потрібно віднести високий рівень захворюваності молоді, девіантної поведінки, екстремізму і жорстокості, низький рівень культури, освіченості, вихованості та патріотизму.

Формування громадянської позиції й національної самосвідомості є найважливішим непрямим позитивним зовнішнім ефектом фізкультурно-виховної діяльності молоді. Основними якісними характеристиками такого формування є [71]: постійне відчуття зв'язку з Батьківщиною, з життям і діяльністю людей, що живуть на рідній землі; любов до своєї Батьківщини, держави, виражена в конкретних справах, діях, учинках; розвинене почуття

гордості за свою Батьківщину, за свій народ, за символи держави; моральна відповідальність кожної людини за долю Батьківщини, свого народу, за їхній сучасний стан, за їхнє майбутнє; розвинене почуття цивільного, професійного й військового обов'язку, відповідальність за результати своєї праці; бажання, прагнення й уміння захищати Батьківщину, відстоювати її інтереси, забезпечувати безпеку у всіх сферах життя своєї Батьківщини; діяльність державних, приватних структур, кожного громадянина на благо процвітання Батьківщини, свого народу, підвищення її міжнародного авторитету; прихильність цінностям, позитивним традиціям, ідеалам своєї держави, свого народу, своєї професії; внутрішня готовність і конкретна діяльність зі збереження й збільшенню слави своєї Батьківщини, прояву честі й совісті громадянина й воїна Збройних сил України; постійне відчуття величі своєї Батьківщини; гідний прояв своїх можливостей і здатностей як громадянина України в області фізичної культури й спорту, у досягненні світових результатів на Олімпійських іграх, на чемпіонатах миру тощо.

Образ сучасного фахівця повинен охоплювати, крім вузькопрофесійних знань і умінь, також головні властивості особистості, гармонійний розвиток яких лежить в основі морального здоров'я та високої духовної культури. Духовна аксіологічність постає в сукупності філософських, наукових, релігійних, моральних, художніх, естетичних, політичних, правових та інших цінностей [222].

Заняття фізичною культурою та масовим спортом – важлива як соціальна, так і особиста цінність, що має свої індивідуальні зміст і форму і, по суті, є і головним засобом, і метою суспільного розвитку. Однак у викладанні фізичної культури педагогічна діяльність з формування соціально-духовних цінностей поки не отримала цілеспрямованого втілення на практиці. Пояснюється це, перш за все, не відсутністю можливостей, потенціалу або коштів у цій навчальній дисципліні, а відсутністю відповідних педагогічних технологій як у теорії і практиці фізичної культури, так і в теорії та методиці професійної освіти.

Сьогодні фізкультурно-виховна діяльність серед студентської молоді потребує державно-управлінського удосконалення, яке зможе надати всій системі фізичного виховання оптимального регулювання, цілеспрямованості і гарантованості; створить умови для розробки довготривалої програми розвитку цієї системи; визначить стабільність ресурсного забезпечення системи фізичного виховання загалом і на цій основі вдосконалення форм і методів регулювання у закладах вищої освіти.

Визначення кордонів державного регулювання сферою фізичної культури й спорту багато в чому залежить від типу соціальної політики цієї або іншої держави [71]. Серед характеристик економічної й соціальної політики найважливішими в контексті фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти є економічні, організаційні й правові питання, що мають прямий вплив на ступінь реалізації оголошених пріоритетів і соціальних гарантій студентської молоді країни.

Загальна мета системи державного регулювання галузі фізичної культури і спорту повинна бути представлена у вигляді чітко сформульованих вимог, що відбивають бажаний стан системи і виражену сукупність її характеристик, що мають або безпосередньо кількісний зміст, або можуть бути кількісно оцінені тим чи іншим способом. Сама система державного регулювання при цьому повинна реалізовувати певне, точно задане коло функцій, кожна з яких має бути прямо або опосередковано орієнтована на досягнення спільної мети системи.

Функції системи державного регулювання повинні бути розподілені між її конкретними елементами, при цьому склад функцій, закріплених за кожним елементом, повинен бути точно визначений, обмежений і забезпечувати досягнення їхніх локальних цілей, а самі елементи системи повинні бути певним і жорстко фіксованим чином пов'язані між собою, виходячи з того, що тільки їхня взаємодія дозволяє реалізувати весь склад функцій системи і, таким чином, забезпечити досягнення її загальної мети [137].

Керівникам державних і громадських організацій, усім суб'єктам управління при виконанні своїх професійних обов'язків необхідно створювати

умови для ефективного використання можливостей фізичної культури й спорту в інтересах всебічного фізичного й духовного розвитку особистості, зміцнення здоров'я, профілактики захворювань і девіантної поведінки молоді, адаптації молоді до умов сучасного життя, формуванні потреби в регулярних заняттях фізичною культурою й спортом, заохочення до ведення здорового способу життя.

У напрямку удосконалення системи державного регулювання необхідно вирішити такі основні завдання: підвищення інтересу різних категорій громадян України до занять фізкультурою і спортом за допомогою адаптації фізичної культури молоді до сучасних вимог і стандартів, переходу до занять ігровими видами спорту; забезпечення доступності занять спортом для різних категорій громадян, в тому числі розробки і застосування механізму пільгового і безкоштовного відвідування спортивних споруд малозабезпеченими категоріями громадян (студентами, інвалідами, особами похилого віку тощо); створення і розвитку системи волонтерів (добровільних помічників) у масовому спорті; розробки і реалізації програми організації пропаганди фізичної культури і занять спортом як складової частини здорового способу життя, що включає в себе соціальну рекламу, пропаганду фізичної культури і здорового способу життя, спеціальні проекти засобів масової інформації (висвітлення змагань, відкриття спортивних центрів і ін.), інформаційну підтримку в мережі Інтернет; забезпечення високої якості спортивних послуг шляхом упровадження системи сертифікації фізкультурно-спортивних організацій і центрів для занять спортом; розвиток інфраструктури масового спорту, як в освітніх установах, так і за місцем проживання, в тому числі: будівництво багатофункціональних залів; залів з басейнами; стадіонів-майданчиків в освітніх установах; спортивних центрів, що знаходяться у власності держави.

Отже, дослідження місця і ролі фізичної культури і спорту в суспільстві, відповідно до проведеного наукового аналізу, дозволило зробити висновок про те, що, нарівні з охороною здоров'я, освітою та індустрією відпочинку, вона відносяться також до сектору суспільного виробництва. Як структурна

складова соціальної сфери, фізична культура і спорт виступає важливим інструментом в реалізації мети і завдань соціально-економічної політики держави.

Проаналізовано сучасний погляд українських вчених на фізичну культуру і спорт з точки зору теорії суспільних благ, відповідно до якого галузь виконує безліч функцій, об'єднує практично всі сфери життєдіяльності людини, охоплюючи всі вікові групи населення, є універсальним засобом реалізації завдань соціальної політики. Яскраво виражений позитивний вплив послуг фізичної культури і спорту на суспільний добробут дозволяє дійти висновку, що вони більше відносяться до групи змішаних суспільних благ, ніж до групи приватних благ. У частині, яка конституційно гарантована державою і підлягає фінансуванню за рахунок бюджетних коштів та державного замовлення і соціальних стандартів, їх доцільно віднести до чистих суспільних благ.

Послуги, що оплачуються за рахунок позабюджетних джерел, в тому числі за рахунок особистих коштів населення, є приватною справою громадян. У сукупності регульована в централізованому порядку фізкультурно-виховна та спортивно-масова діяльність є окремою групою змішаних соціально-значущих суспільних благ. Виходячи з цього, в структурі її функціонування виділяють чотири сектори: державний сектор, добровільно-суспільний сектор, змішаний сектор, приватний комерційний сектор [121, 166].

Висновки до розділу 4

Фізична культура та спорт, у контексті впливу на соціалізацію молоді, формують поведінку особи крізь призму морального, естетичного та патріотичного виховання. Тому можна вважати, що фізична культура і спорт формують у студентської молоді активну позицію щодо її соціалізації, що своєю чергою, відповідає суб'єкт-об'єктному підходу в концепції соціалізації особи.

Вивчення об'єктивних і суб'єктивних чинників, що обумовлюють ступінь ефективності формування соціальних цінностей студентської молоді показало, що їхнє різноманіття взаємопов'язане й утворює цілісну структуру, і тільки з урахуванням усіх її складових можлива розробка комплексу психолого-педагогічних, організаційно-педагогічних умов і рішень, практичних дій та алгоритму педагогічних технологій.

Процес державного регулювання сфери фізичної культури і масового спорту охоплює такі напрями: прогнозування розвитку; розробку цільових програм та забезпечення виконання планових заходів; встановлення соціально-економічних критеріїв та норм. Сучасна система державного регулювання сферою фізкультурно-спортивних послуг мала би ґрунтуватися на концепції, що охоплює оптимальне поєднання таких головних елементів: організаційні структури, інформаційні системи, економічні моделі регулювання, підготовка висококваліфікованих кадрів.

Державне регулювання фізичною культурою та масовим спортом має стати організаційним та регулюючим впливом держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість та поведінку громадян з метою залучення їх до активної рухової діяльності під час дозвілля. Реалізація функцій масового спорту для зміцнення здоров'я населення України можлива завдяки запровадженню державної політики через діяльність органів державної влади відповідної компетенції.

Йдеться про вирішення комплексного завдання, оскільки діяльність органів державної влади повинна враховувати політичні, економічні, соціальні, юридичні та організаційні аспекти, а також впливати на структуру і діяльність фізкультурно-оздоровчих та спортивних організацій і установ. На законодавчому рівні необхідне напрацювання нової стратегії державної політики розвитку фізичної культури та масового спорту шляхом міжгалузевої координації та функціонального регулювання цієї галузі; розробки та впровадження науково-обґрунтованої системи фізичного виховання населення. Актуальним є створення сучасної спортивної індустрії з метою залучення населення до занять масовим спортом та пропаганди “моди” на здоров’я і здоровий стиль життя у засобах масової інформації.

Дослідженням механізмів державного регулювання галузі фізичної культури і спорту в Україні визначено, що існування і розвиток цієї сфери можливі за умови державного регулювання, яке можна охарактеризувати як систему законодавчих, фінансових, економічних норм для відповідних державних органів і громадських організацій, що забезпечують формування та розвиток продуктивних сил людини, показником регулювання яких є соціально-економічний ефект від збільшення вільного часу, продовження терміну життя, здоров’я і творчих можливостей людини, її соціалізованості.

РОЗДІЛ 5

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОЮ РОБОТОЮ ЗІ СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДІЮ В УКРАЇНІ

5.1. Удосконалення управлінських підходів у суспільно-владній взаємодії з освітньо-виховної діяльності в Україні

Сучасний стан збереження та підвищення рівня здоров'я студентської молоді протягом десятків років перебуває у прогресуючій кризі, яка обумовлена відображенням багатьох проблем соціально-економічного розвитку суспільства. Несприятливі екологічні умови, посилені наслідками Чорнобильської катастрофи погіршили стан здоров'я на генетичному рівні, що негативно відобразилося на здоров'ї молодого покоління. Крім об'єктивних причин, які призводять до зниження рівня здоров'я, характерним є недбале або байдуже ставлення молоді до нього та брак простих, елементарних теоретичних та методичних знань щодо збереження і покращення здоров'я засобами фізичного виховання і спорту. Також вагомими причинами є знецінення соціального престижу здоров'я у студентському середовищі, ролі та місця фізичної культури і масового спорту, як чинника зміцнення здоров'я і удосконалення фізичного розвитку, з урахуванням специфічних характеристик сучасної молоді, таких як акселерація, прогресуючі гіподинамія та гіпокінезія, поширення культу шкідливих звичок та збільшення розумових навантажень впродовж навчання в освітньому закладі.

Дотримання оптимальної рухової активності протягом життя для кожної особи є найефективнішим засобом профілактики захворювань та зміцнення здоров'я. Реалізація цієї концепції потребує цілеспрямованої злагодженої роботи державних та самоврядних інституцій, територіальних громад, виробничих структур, приватних організацій, громадських об'єднань та фахівців цієї сфери. Насамперед, це стосується категорій осіб, які мають статус

державних службовців або посадових осіб, які працюють в організаціях із фінансуванням з державного або місцевих бюджетів, тобто держслужбовців місцевого самоврядування [307, 368].

Оптимальна рухова активність у суспільстві повинна стати першочерговим національним пріоритетом. З огляду на це, держава повинна регулювати відносини у сфері фізичної культури і спорту шляхом ефективного формування державної політики, своєчасного створення відповідних державних органів нормативно-правового, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного та інших видів забезпечення розвитку фізичної культури та спорту, а також визнання статусу фізкультурно-спортивного руху та комплексної взаємодії органів державної влади із організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

Як показують реалії, політичні еліти, що перебувають при владі, змінюючи одна одну, ухиляються від проведення серйозних структурно-функціональних перетворень. Перед реформуванням такої значущої для суспільства сфери необхідно дуже ретельно розглянути соціально-психологічні аспекти цих змін. Відповідальність безперечно, лежить на органах державної влади, водночас тільки створення ефективного механізму співпраці між державними інституціями й організаціями громадянського суспільства, широка громадська участь студентської молоді та зацікавленість населення є ключем до досягнення національних цілей. При цьому завданням органів публічної влади є сформулювати і запропонувати бачення цілей, стратегій і завдань отримати підтримку зацікавлених груп та побудувати згоду між цими зацікавленими групами.

Науковий пошук, із визначення причин різкого зниження рівня здоров'я населення України в останні роки, зумовлює активізацію досліджень цього напрямку. Сьогодні фізична культура помітно втрачає своє ціннісне значення серед сучасної молоді. Це підтвердили: В. Язловецький, Ю. Івасюта, В. Шерста; А. Лотоненко, Е. Стеблецов; Т. Кутек, Г. Грибан [65, 66]. У вітчизняних дослідженнях особливу увагу приділяють теоретичним і практичним аспектам

ціннісного ставлення до здоров'я: А. Фурманов, М. Юспа, здорового способу життя: В. Бобрицька, С. Закопайло, різним аспектам формування культури здоров'я майбутніх фахівців: Н. Башавець, О. Глагощук, Ю. Драгнев, та здоров'язберігаючої компетентності студентів засобами фізичного виховання: О. Шукатка, Д. Воронін [374].

На думку багатьох дослідників, зниження інтересу до занять фізичною культурою в наш час пояснюють недосконалою системою фізичного виховання: О. Буліч, С. Лисюк, О. Іванов, О. Потапова, невисоким рівнем фізкультурної освіченості фахівців середніх навчальних закладів: О. Молімон [181], А. Вольчинський, І. Кліш. Головною причиною є несформованість потреби у фізичній культурі, відсутність знань про здоровий спосіб життя, фізичне вдосконалення, нерозуміння ролі фізичної культури як соціальної цінності [69]. Таку ситуацію науковці розглядають як соціально-економічну основу життя нації та результат політики держави, що формує у своїх громадян духовну потребу ставитися до свого здоров'я як до головної цінності, що забезпечує повне біосоціальне функціонування, фізичну та інтелектуальну працездатність, адаптацію до природних впливів та мінливості зовнішнього середовища.

Сьогодні багато дослідників проводить інтенсивний пошук нових напрямів, форм і методів фізкультурно-оздоровчої роботи з населенням, що відповідають сучасним вимогам і можуть вирішувати комплекс важливих завдань, які постають перед системою фізкультурно-спортивного руху [45, 73, 96]. Вирішення цих актуальних завдань неможливе без оптимізації системи державного регулювання галузі фізичної культури і спорту, ефективного удосконалення науково-методичного, науково-дослідного, медичного та матеріально-технічного забезпечення, а також без знаходження додаткових джерел для достатнього рівня фінансування галузі.

За новітніх ринкових умов органи державної влади намагаються переосмислити державну соціально-гуманітарну політику у сфері захисту та оздоровлення суспільства, спрямувати її зусилля на вирішення пріоритетних

проблем, розробити механізми, що допомагають найраціональніше використовувати виділені ресурси для соціальних цілей [377]. Ідеться про такі технології, що допомагають суттєво посилити зацікавленість спортивно-масовою діяльністю та забезпечити масштабнішу й ефективнішу соціокультурну значущість занять фізкультурою і спортом. Курс на підвищення здоров'я суспільства повинен ґрунтуватися на розроблені комплексних програм масового розвитку сфери фізичного виховання і спорту.

Незважаючи на різноманіття наукових підходів, у вітчизняній науці досліджують лише загальні тенденції збереження здоров'я сучасної студентської молоді. Відтак, стає відчутною проблема пошуку механізмів державного регулювання програм збереження здоров'я, умов та чинників впливу на її формування, усвідомлення особистої відповідальності та ціннісного ставлення до здорового способу життя. Сучасний стан системи збереження та підвищення рівня здоров'я студентської молоді обумовлений фрагментарністю і непослідовністю у проведенні перетворень, відсутністю загальної економічно обґрунтованої концепції її трансформації, що призвело до необхідності розробки теоретичної бази та практичних рекомендацій із реформування цієї системи [374].

У контексті цієї проблематики постає низка запитань, які викличуть велику кількість проблем, якщо не будуть вчасно розглянуті та вирішені. Потрібно звернути увагу на етичні та моральні якості особистості, які виявляються перш за все завдяки участі молоді в діяльності громадських організацій, особливо в роботі студентських товариств під час навчання. Підвищення ефективності системи державного регулювання вимагає пошуку найкращих організаційних форм, методів, технологій відповідно до встановлених критеріїв оцінювання результатів, у якості таких можуть виступати критерії раціональної організації системи та її складових елементів.

Загострення соціально-економічного становища, проблеми системи охорони здоров'я, недосконалість соціального захисту та низький рівень фізкультурної освіти населення є причинами напруженої демографічної

ситуації в країні. Такий стан здоров'я в суспільстві обумовлює значні втрати для вітчизняної економіки безпосереднього та опосередкованого характеру. Взнявши за основу практичний досвід країн світу з високою тривалістю та соціальним захистом життя населення, перед українським суспільством стоїть нелегке завдання створення оптимальних умов для забезпечення усіх складових здоров'я людей (фізичного, психічного, духовного та соціального), що призведе до стійкого покращення благополуччя суспільства у вигляді його соціальної, біологічної та психічної складових [416].

Лише за оптимального поєднання діяльності усіх зацікавлених суб'єктів системи державного регулювання, стане реальністю можливість забезпечення права людей займатись фізичною активністю впродовж їхнього життя, досягнення ними оптимального рівня функціонального стану організму та фізичної підготованості, впровадження традицій ведення здорового способу життя, сприяння їхньому соціальному, фізичному та психічному благополуччю. Позитивне вирішення цих проблем можливе за умов стратегічного формування і реалізації державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту, лобіювання його на рівні органів державної влади, за підтримки засобів масової інформації та фінансових організацій.

Стрімкі зміни соціально-економічного розвитку держави призвели і до зміни способу життя значної частини суспільства, що відобразилося на духовному і фізичному розвитку молодого покоління. Перманентне зростання вимог суспільства щодо самовдосконалення інтелектуальних, креативних і фізичних можливостей потребують впровадження новітніх освітньо-виховних технологій та засобів [390]. Це охоплює, зокрема, формування широкого культурницького світогляду, національної самосвідомості й фахових компетенцій на засадах відповідального ставлення до власного здоров'я як вагомих складових базису, на якому будується майбутня стратегія кар'єрного та життєвого успіху молоді. Важливою проблемою життєдіяльності студентської молоді сьогодні є збереження та зміцнення здоров'я, підвищення рівня розумової та фізичної працездатності, дотримання основ здорового

способу життя.

Для позитивного ефекту впровадження фізкультурно-виховної діяльності у повсякденний побут студентської молоді варто проводити постійний соціальний моніторинг, на підставі якого визначити специфічні потреби молоді особи, на основі яких впровадити на державному рівні стратегію формування здорового способу життя. Необхідно також підвищити рівень обізнаності студентства щодо проблем здоров'я та пропаганди здорового способу життя як загальнонаціональної цінності. Також видається доцільним запровадити різні за змістовним наповнення програми, що спрямовані на формування здорового способу життя молоді на рівні територіальних громад за участю громадських студентських організацій,

Реалізація державного регулювання у сфері фізичної культури і спорту має відбуватися через залучення різних верств населення до систематичних оздоровчих занять, надання фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг, поєднання групових та індивідуальних форм організації фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення для активного дозвілля, профілактики захворювань та запобігання проявам асоціальної поведінки.

Значний досвід такої співпраці державних та недержавних спортивних структур діє в таких країнах, як Великобританія, Німеччина, Італія, Іспанія та Франція. Де спортивне законодавство має визначення спортивної федерації, як громадської організації, яка утворюється з метою популяризації відповідного виду спорту, або об'єднання видів спорту. Законодавство визначає спрямування діяльності федерацій, серед яких організація спортивних та інших заходів серед членів федерації, розробка програми розвитку певного виду спорту, взаємодія федерації з міжнародними організаціями [49].

З державного бюджету виділяється значна частина коштів, яка йде на розвиток спортивних федерацій. Під час розгляду бюджетів федерацій враховуються наступні критерії: популярність виду спорту, чисельність федерації, специфіка її діяльності та рівень досягнень спортсменів федерації на

світовій арені [281]. Очевидно, що олімпійські види спорту перебувають в привілейованішому стані, особливо ті види, в яких спортсмени займають високі місця. Аналіз фінансової діяльності більшості національних спортивних федерацій провідних країн світу дає можливість констатувати, що їхній бюджет складають переважно кошти з держбюджетів і це становить близько 60 % і більше, натомість, власне зароблені кошти складають від 40 % бюджету і менше.

Федерації, які мають невеликі розміри, можуть розраховувати лише на державну фінансову допомогу у вирішенні своїх проблем. Відносини між урядом держави і спортивною федерацією ґрунтуються на підставі укладеної угоди, відповідно до якої федерація зобов'язується виконувати конкретні цільові програми, погоджені урядом, у визначений термін. Корекція розміру фінансової допомоги або підтримки програми відбувається залежно від того, наскільки успішно і вчасно виконується програма, під реалізацію якої було виділене державне фінансування [281].

Зазвичай, федерації з видів спорту одержують значну частину коштів від міністерств спорту (у тих країнах, де вони є) та інших національних спортивних організацій. У країнах перехідного типу сьогодні відсутній реєстр громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості. Проте їх можна поділити на певні групи: загальнонаціональні спортивні об'єднання; фізкультурно-спортивні товариства; фізкультурно-спортивні громадські об'єднання (федерації, асоціації, спілки) з певного виду спорту або групи видів спорту; фізкультурно-спортивні об'єднання соціальних груп населення; спортивні клуби різної організаційно-правової форми; колективи фізичної культури [164].

Фізкультурно-спортивні товариства – це громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, які створюються громадянами з метою сприяння розвитку фізичної культури і спорту [291]. Сьогодні діяльність фізкультурно-спортивних товариств лежить у площині організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності за місцем роботи та відпочинку різних верств населення, надання фізкультурно-оздоровчих та

спортивних послуг особам, що працюють та членам їхніх сімей, організації фізкультурно-масових і спортивних заходів у сільській місцевості та надання відповідних послуг сільським мешканцям, організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності серед працівників правоохоронних органів з метою забезпечення їхньої професійної підготованості. Крім цього, в Україні проводять свою діяльність бюджетні інституції, які організують всю фізкультурно-оздоровчу та спортивно-масову роботу в освітній галузі, а також організують фізичну підготовку військовослужбовців та забезпечують залучення їх до систематичних занять фізичними вправами. Діяльність цих інституцій спрямована на підвищення фізичної підготованості та спортивної майстерності.

Серед першочергових заходів щодо покращення матеріально-технічного забезпечення сфери фізичної культури і спорту передбачено: затвердити соціальні нормативи забезпечення населення спортивними спорудами; розробити типові проекти різних спортивних споруд; запровадити систему сертифікації спортивних споруд та єдиного електронного всеукраїнського реєстру спортивних споруд; вжити заходи щодо облаштування сучасних спортивних майданчиків за місцем проживання та у місцях масового відпочинку населення за рахунок кооперації коштів державного бюджету, місцевих бюджетів та інших джерел; створити умови для забезпечення роботи пересувних пунктів прокату спортивного інвентарю та обладнання за місцем проживання й у місцях масового відпочинку населення; створити умови для відвідування спортивних споруд особами з обмеженими можливостями; забезпечити реалізацію комплексних заходів щодо державної підтримки вітчизняних виробників спортивного одягу, взуття, інвентарю та обладнання, впровадити сертифікацію такої продукції [363].

Фізкультурно-виховні громадські об'єднання з різних видів спорту спрямовують свою діяльність на розвиток певного виду спорту, його інфраструктури, сприяють створенню відповідної матеріально-спортивної бази, підготовки спортсменів, тренерських кадрів, участі спортсменів-членів цих

об'єднань у всеукраїнських та міжнародних змаганнях. До фізкультурно-спортивних об'єднань соціальних груп населення можна віднести організації, які створені певною соціальною групою громадян для ведення фізкультурно-спортивної діяльності [103]. До таких груп можна віднести спортивну спілку школярів, студентів, раду ветеранів спорту.

Одними із найрозповсюдженіших громадських оздоровчо-виховних об'єднань є спортивні клуби та колективи фізичної культури. Спортивний клуб – фізкультурно-спортивна організація, що об'єднує спортсменів і любителів спорту для задоволення їхніх спільних інтересів у сфері фізичної культури і спорту [62]. Забезпечення розвитку інфраструктури фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем роботи громадян було і є пріоритетним напрямком державної політики у галузі фізичної культури і спорту.

Актуальним сьогодні є питання відновлення діяльності колективів фізичної культури на виробництві як найбільш доступної форми організації фізкультурно-спортивного руху серед громадян за місцем роботи. Колективи фізичної культури є первинною ланкою фізкультурно-спортивного руху, вони створюються та функціонують на підприємствах, установах і організаціях незалежно від форми власності та виду господарювання. Такий колектив створюється та функціонує без статусу юридичної особи, його завданням є забезпечення занять фізкультурно-оздоровчою та спортивно-масовою діяльністю за місцем роботи. На сьогодні важко облікувати кількість діючих колективів фізичної культури, оскільки не визначеними залишаються механізм їхньої реєстрації та правовий статус.

Фізкультурно-спортивні товариства покликані організувати фізкультурно-виховну та спортивно-масову роботу у виробничій сфері. Ці спортивні організації, з огляду на певні причини об'єктивного та суб'єктивного характеру, в останні роки не виконують покладені на них обов'язки, оскільки виконують роль своєрідних посередників між підприємством та спортивними школами. Їхня діяльність переважно обмежується організацією галузевих фізкультурно-масових та спортивних заходів. Фізкультурно-спортивні

товариства швидше за все втратять своє значення, враховуючи вектор нашої держави на розвиток спортивних клубів за західною моделлю.

Оскільки, матеріально-технічна база галузі фізичної культури і спорту не відповідає сучасним вимогам, доцільно було би, щоб центри спорту для всіх сприяли активізації фізкультурно-оздоровчої роботи за місцем роботи громадян. Тому, першочерговими заходами місцевих органів державної влади сьогодні, є розроблення регіональних програм будівництва, реконструкції, капітального ремонту та рентабельного утримання спортивних споруд [340]. У місцях компактного проживання населення повинна реалізуватися програма облаштування спортивних майданчиків. Для вирішення цієї проблеми можна запропонувати органам державної влади регламентувати діяльність громадських фізкультурно-спортивних об'єднань як платників податків. Тоді, вирішуючи головне завдання постійного підвищення рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку населення, вони паралельно можуть вирішувати завдання економічного і соціального прогресу суспільства, завдяки отриманню фінансів унаслідок своєї діяльності, за рахунок надання послуг і консультацій.

Оподаткування цієї діяльності повинне бути мінімальним або відсутнім впродовж встановленого терміну, що дасть можливість розвивати матеріальну фізкультурно-спортивну базу об'єднань, використовувати для вирішення важливих соціальних питань новітні досягнення науки та техніки, сучасні тренажери та обладнання, методичні направцювання щодо спортивного тестування і медичного контролю, а також забезпечити високу оплату праці фахівців, покликаних забезпечити високий рівень фізичного здоров'я та підготованості населення [324].

Якщо розвиток фізичної культури та спорту в умовах сьогодення буде й надалі відбуватися за незмінності існуючої нормативно-правової бази, механізмів матеріально-технічного та кадрового забезпечення, збереження обсягів бюджетного фінансування, це призведе до подальшого занепаду галузі фізичної культури та спорту та викличе негативний резонанс у суспільстві. Тому, сьогодні надзвичайно актуальною є реалізація радикальних інновацій, які

передбачають суттєве оновлення інфраструктури фізичної культури та спорту і значне підвищення ефективності діяльності системи та її окремих складових, що потребує значного додаткового ресурсного забезпечення; та системного підходу до комплексного розв'язання існуючих проблем за рахунок поетапного зростання матеріально-технічного, кадрового та фінансового потенціалу, яке використовуватиметься на засадах пріоритетності щодо підтримки найефективніших організацій фізкультурно-виховної спрямованості [364].

Загалом, державне регулювання галуззю фізичної культури і спорту в Україні має наступні особливості:

- незважаючи на свою неефективність в Україні дотепер збережена розрізнена структура управління фізичною культурою й спортом, що включає два головні елемента: державні й суспільні органи управління, що, з одного боку визначається специфікою фізичної культури й спорту як галузі соціальної сфери, а, з іншої, традиціями й історією розвитку цієї галузі в Україні протягом попередніх десятиліть. Збереження державного органа управління повинне супроводжуватися регламентацією функціональних повноважень даного органу;
- недостатня узгодженість у проведенні політики в області фізичної культури й спорту між державним органом управління, Олімпійським комітетом й окремими федераціями з видів спорту, що суттєво знижує ефективність фізкультурно-спортивної діяльності в частині реалізації завдань соціальної політики;
- недостатня узгодженість дій усіх організацій, що беруть участь у розвитку фізичної культури й спорту, але не включених безпосередньо у вертикаль галузевого управління, а саме, органів освіти, охорони здоров'я, культури й інших відомств і організацій;
- не визначення чіткого місця спортивних федерацій з видів спорту в загальній структурі управління галуззю фізичної культури й спорту в країні. Сьогодні усі спортивні федерації є громадськими організаціями (недержавними, некомерційними), у завдання яких входять розвиток окремого

виду спорту. Водночас, відсутній процес координації їхньої діяльності, немає концепцій розвитку окремих видів спорту, що суттєво знижує ефективність діяльності даних організацій.

Функціонування системи залежить від погоджених дій органів управління як по вертикалі (з вищими органами управління по ієрархії галузевої структури), так і по горизонталі (між державними й суспільними структурами). Ліквідація вертикальних протиріч вимагає чіткої регламентації відповідальності різних рівнів управління за кінцевий результат діяльності, розширення їхньої самостійності в прийнятті рішень, децентралізації частини функцій управління, делегування вищими органами повноважень нижчим. Це б дозволило упорядкувати процеси взаємодії державного органа виконавчої влади в області фізичної культури й спорту з регіональними органами управління, підвідомчими установами й організаціями, іншими міністерствами й відомствами [103].

Державне регулювання в системі збереження та підвищення рівня здоров'я студентської молоді є складним механізмом, що призначений для досягнення поставлених цілей, має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об'єкт управління. Скерований вплив реалізації відповідної державної політики у визначеній сфері суспільного розвитку дає можливість визначити основні напрями управлінських рішень у процесі проведення реформування сфери. У нових економічних умовах Україна потребує реформування системи управління задля ефективного інтегрування в структуру країн Європейського Союзу; ефективність управлінської діяльності визначається рівнем раціональної організації керованої системи і процесом управління. Відповідно, це має сприяти покращенню соціально-психологічного клімату в суспільстві.

Враховуючи низку проблем, які зумовлені певними об'єктивними та суб'єктивними причинами, головними серед яких є недостатній соціально-економічний розвиток держави та невідповідний менеджмент інституцій усіх рівнів системи охорони здоров'я, органи державної влади повинні приділяти

більше уваги культурі здорового способу життя молоді, її соціальному становленню [238]. Громадські студентські організації, що утворювалися на ґрунті незадоволеності молоддю неспроможністю влади досягти позитивних змін, стали посередницькими структурами між населенням і владними органами. Вони повинні забезпечувати поінформованість суспільства, контроль громадськості, доступ до оперативного моніторингу ситуації, корегування соціально-економічної політики в разі потреби.

Зменшення чисельності населення, висока смертність і низька народжуваність – це наслідки найнебезпечніших хвороб, які є у суспільстві [447]. У сучасному суспільстві до переважаючих захворювань населення відносять так звані хвороби цивілізації, що природно позначається на тривалості життя, характеризуючи демографічну ситуацію в Україні як несприятливу. Встановлено, що дві третини захворювань розвиваються через порушення способу життя, ці причини можуть бути усунені волею і бажанням самої людини. Особливу заклопотаність у цьому питанні викликає стан здоров'я студентської молоді та молодого покоління загалом. Це наймобільніша частина трудових ресурсів, від здоров'я та міцності якої залежить подальше соціально-економічне благополуччя України.

Одночасно, важливим чинником демократизації є реформа державного управління усіх рівнів, розвиток відповідних механізмів та інститутів. Засадами спільної роботи стають спільна мета, участь у прийнятті рішень, спільна відповідальність, а також контроль з боку представників населення. Процеси розвитку мережі неурядових організацій, сфер і масштабів їхньої діяльності вдосконалення системи державного регулювання у різних галузях відбуваються паралельно і мають взаємний вплив [164]. Громадські організації є елементами “третього сектору”, який визначають як сферу, незалежну від держави і ринку, вони працюють за принципом неприбутковості, тобто метою їхньої діяльності є сприяння і захист інтересів та потреб особливо молодих громадян.

Головними чинниками діяльності громадських організацій в Україні є освіта, соціальні питання, охорона здоров'я, а також молоді, дітей. Факторами,

що зумовлюють нижчі темпи зростання й активізації громадських організацій у цій галузі, порівняно з іншими є значна залежність українських організацій від міжнародної і зарубіжної донорської допомоги, що зумовлює відповідну орієнтацію діяльності неурядових організацій, а також слабкі темпи реформи державного регулювання у сфері збереження та підняття рівня здоров'я студентської молоді в Україні, зокрема, недостатнє залучення громадських організацій до управління сферою здоров'я, вироблення державної політики у цій сфері, прийняття окремих рішень

Саме оздоровча функція фізичного виховання дає підставу вважати розв'язання найважливішого соціально-суспільного завдання – досягнення високого рівня здоров'я та його компонентів, що забезпечують гармонійний розвиток студентської молоді та їхню адаптацію до ефективної професійної діяльності та соціальної успішності [225]. Гуманістична сутність фізичного виховання тісно пов'язана з проблемою загальної культури людини у тій її складовій, що стосується процесів покращання стану здоров'я та вдосконалення фізичних якостей, а також свідомої відповідальності за стан власного здоров'я, право вибору форм, засобів та методів його корекції із врахуванням індивідуальних потреб і мотивацій.

Активність і взаємодія студентських громадських організацій в Україні зростає протягом останніх років; з боку органів державної влади посилюється зацікавленість у залученні передусім молодіжних організацій до прийняття управлінських рішень, у різних галузях державної політики, їх упровадження. Варто також зазначити, що неурядові організації, які обрали сферою діяльності право, вдосконалення державної політики, захист інтересів громадян при прийнятті рішень органами влади в Україні, досить часто долучаються до лобіювання інтересів громадян у сфері управління охороною громадського здоров'я [324]. Такі тенденції свідчать про координацію діяльності та об'єднання зусиль громадських організацій різного спрямування, в тому числі й молодіжних, які мають різний досвід взаємодії з органами державної влади.

Міжнародна спільнота визначає ступінь демократизації в окремих суспільствах, зокрема, і на основі участі громадськості опосередковано через неурядові організації, в управлінні державою. Особливої уваги у сфері публічного управління потребують питання взаємодії вдосконалення управління в системі збереження та підняття рівня здоров'я і залучення молоді до цих процесів. Для формування громадянського суспільства в нашій державі, яке повинно ґрунтуватися на персоналістичній концепції людини, варто проводити дієву роботу зі залучення молоді до громадської діяльності, оскільки встановлено переважання у молодій частині українського суспільства індивідуалістичної концепції людини.

Досвід практичної діяльності свідчить, що фізкультурно-спортивна активність студентів у більшості визначається структурою їхніх інтересів, потреб, мотивів та ціннісних орієнтацій [331]. Однак для більшості студентів рівень їхнього розвитку у фізкультурно-спортивній сфері обмежується, в кращому випадку, проголошенням позитивного ставлення до занять, реалізація ж на практиці цієї тези, зводиться до мінімуму. Заняття фізичними вправами і спортом, використання загартувальних процедур, розумна організація власної життєдіяльності, орієнтація на здоровий спосіб життя є життєво необхідними для студентської молоді. Відповідно, стають зрозумілими місце та роль неспеціальної фізкультурної освіти і фізкультурного виховання в механізмі функціонування і розвитку фізичної культури та її видів з метою оздоровлення та виховання молоді. У зв'язку з цим, неможливо переоцінити важливість і необхідність не тільки самостійних занять фізичними вправами, але і навчальних занять з фізичного виховання.

Державне регулювання, як процес означає безупинний аналіз інформації та вирішення численних взаємозалежних завдань, при цьому потрібно враховувати, що система збереження і підняття рівня здоров'я має свої принципові особливості та складнощі, бо багато проблем здоров'я студентської молоді стають проблемами соціальними. Крім того, ця галузь носить імовірний характер функціонування, що своєю чергою вносить певні корективи. Будь-яка

керована система єднає сукупність суб'єктів і об'єктів, між якими циркулює різноманітна управлінська інформація. Через неї реалізується взаємодія, а також прямий і зворотний зв'язок.

Громадські студентські організації забезпечують можливість доступу всього суспільства до процесів розробки, прийняття та впровадження рішень владними структурами. Саме участь громадськості, особливо молоді в процесах обговорення і прийняття рішень владою робить дії влади прозорими, підвищує відповідальність політиків і представників влади перед громадянами, запобігає корупції, сприяє ефективному державному регулюванню та підвищує можливість покращення політичного і соціально-економічного стану суспільства [343]. Дії громадських студентських організацій є прикладом ефективної співпраці владних органів, територіального управління та населення і є головною умовою успіху та становить новий комплекс механізмів державного регулювання, що ґрунтується на засадах міжгалузевої взаємодії.

Виховання міжособистісного спілкування, поведінки в колективі, організація здорового змістовного дозвілля, відмова від шкідливих звичок – це ті складові, які повинні лягти в основу неспеціальної фізкультурної освіти, що супроводжується оволодінням руховими уміннями і навичками. Вивчення питання зниження рухової активності студентів та рівня здоров'я стало передумовою визначення мотивації, що спонукає, або заважає їм займатися фізичним самовдосконаленням. Усвідомлення потреби занять не для отримання оцінки, а задля покращення своєї фізичної кондиції – це позитивна особливість самосвідомості сучасної студентської молоді.

Системний підхід до вирішення проблем підтримки здоров'я студентської молоді означає залучення не лише самої галузі охорони здоров'я, але й галузі освіти, культури, соціального забезпечення та молодіжної політики [331]. Теорія державного регулювання ґрунтується на системному підході, відповідно до якого, суспільство представлене безліччю динамічних систем різної складності. Знання особливостей та властивостей системи має принципове значення в управлінській практиці. Це дуже важливо при

організації системи та її складових частин, організації та здійсненні процесу управління, розробці, прийнятті та реалізації рішень, плануванні діяльності системи; при визначенні виду та типу управління.

Істотне значення має підвищення ефективності та результативності участі студентських громадських організацій у прийнятті управлінських рішень з приводу надання державних послуг, зокрема, з охорони здоров'я та медичного забезпечення, а також форма і механізми участі громадськості. Визначення механізмів і методології участі громадськості в процесах прийняття рішень державної влади є важливим, особливо в умовах зростаючої ролі та ініціатив молодих представників громадянського суспільства [52].

Ефективним інструментом розвитку участі громадськості в розробці і прийнятті рішень органами державного регулювання варто вважати застосування комплексної методології зі залученням названих форм на всіх етапах управління процесами збереження і підняття рівня здоров'я, що сприятиме підвищенню ефективності, відповідальності та відкритості дій владних структур.

З урахуванням наведених міркувань ми розглядаємо знання й уміння, як необхідні важливі компоненти потреб молоді людини, що визначаються багатством і різноманіттям емоцій, які трансформуються в мотиви, інтереси, бажання, переконання, ідеали, спонукаючі до дії та досягнення поставленої мети. Треба зазначити, що потреби студентів у заняттях різними видами рухової активності визначаються не тільки сумою отриманих знань у галузі фізичної культури, рівнем обізнаності, загальної культури конкретного індивідуума, але і сформованими руховими уміннями і навичками [381]. Це дає змогу молодій людині відчувати себе конкурентно-спроможною особистістю, яка орієнтується у виборі засобів і методів, необхідних для реалізації завдань, які висувають для досягнення запланованого результату.

Доведено, що успіхів досягає молодь, яка вміє оптимально поєднувати високий рівень теоретичних та методичних знань, практичних навичок у галузі фізичного виховання з рівнем особистої високої фізичної підготованості.

Питання щодо зміцнення здоров'я студентів, які займаються різними видами рухової активності, залежить від багатьох складових, а саме: отриманих наукових знань про фізичну культуру і спорт; формування світогляду з пріоритетом здорового способу життя і турботи про власне здоров'я; розвитку рухових якостей і здібностей, з метою їхнього використання в практиці повсякденного життя; виховання потреби до самовдосконалення та самопізнання скерованих на формування мети та її реалізацію.

Гармонія фізичного, психічного і соціального – їх нероздільна єдність, повинна стати головною методологічною позицією в підході до процесу засвоєння й удосконалення молоддю цінностей фізичної культури, в основі якої лежить рухова активність особи, тобто використання нею фізичних вправ, спрямованих на розвиток і збереження фізичних якостей, покращення психофізіологічних процесів. Низький рівень фізичної підготованості не дає змоги особистості повно реалізувати власні природні можливості у процесі життєдіяльності і виконати своє соціальне призначення.

Перетворення суспільних і економічних взаємин, що зараз відбуваються в країні, залучили до процесу перманентних змін і систему охорони здоров'я населення. Поки що, органи місцевого самоврядування в Україні не фінансують заходи з громадського здоров'я. З метою покращення стану здоров'я та медичного забезпечення відповідно до потреб територіальної громади, особливо на рівні місцевого самоврядування необхідно залучати представників молодіжних студентських організацій до розробки, прийняття, впровадження та оцінки ефективності управлінських рішень [111]. Тому, трансформаційні процеси, які спостерігаються та будуть далі розгортатися, вимагають удосконалення та подальшого поглибленого дослідження системи державного регулювання.

Впровадження державного регулювання в систему збереження та підняття рівня здоров'я студентської молоді припускає реалізацію низки неодмінних умов: наявність високоорганізованої системи та складових її підсистем, використання технологічно-функціональних механізмів в управлінській діяльності; достатню кваліфікацію управлінських кадрів;

надійність і своєчасність інформаційних потоків, адекватність фінансування і матеріально-технічної бази; перерозподіл функцій при ширшому делегуванні прав і обов'язків на нижчі рівні управління.

Серед актуальних проблем державного регулювання варто виділити вивчення закономірностей та динаміки змін умов і чинників, що визначають функціонування збереження здоров'я на тлі недосконалих елементів ринкових відносин, наростання негативних тенденцій у стані рівня і якості здоров'я населення. При цьому, необхідно враховувати тісний взаємозв'язок медико-демографічних і соціально-економічних показників, до якого має пряме відношення освітня політика держави, залежність стану здоров'я населення та діяльності лікувально-профілактичних установ від недостатнього рівня фінансування та забезпеченості ресурсами системи збереження здоров'я. Дотепер, ще не вирішена проблема встановлення й оцінки причинно-наслідкових зв'язків між рівнем здоров'я населення і соціально-економічними умовами в державі.

Аналіз стану та розвитку сфери фізичного виховання та масового спорту в Україні дає підстави для висновку, що управлінська діяльність у цій сфері залишається складною. Сьогодні численні проблеми існують щодо систематичних занять фізичним вихованням усіх верств населення. На основі цього визначено напрями реформування фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності населення з метою створення ефективної системи залучення кожного громадянина нашої держави до систематичної вмотивованої рухової активності. Така система, з урахуванням передових світового досвіду, мала б відповідати наступним критеріям: забезпечувати оптимальний рівень фізичної активності усіх верств населення, особливо дітей та молоді; гарантувати доступність і якість фізкультурно-оздоровчих та спортивних послуг; формувати необхідні кадрові, фінансові й матеріально-технічні ресурси, забезпечити їхнє раціональне використання.

У багатьох країнах перехідного типу формування необхідної інфраструктури для проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності громадян за місцем їхнього проживання, роботи та масового

відпочинку ще незавершене [96]. Органам державної виконавчої влади, а також відповідним органам місцевого самоврядування, в межах їхньої компетенції, потрібно делегувати громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості окремі повноваження щодо розвитку видів спорту та контролювати виконання таких повноважень.

З метою часткового вирішення певних питань міжгалузевого характеру органи міжгалузевої компетенції виконують нагляд та координацію діяльності інших органів виконавчої влади. Переважно таку діяльність проводять державні комітети, або державні служби та окремі міністерства (наприклад, Міністерство фінансів у спортивній галузі). Однак, на відміну від них, управління у галузі фізичної культури і спорту для органів галузевої (спеціальної) компетенції є головним або одним із головних напрямів їхньої діяльності [137].

Удосконалення державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти передбачає актуалізацію діяльності органів державної влади з уніфікації механізмів державного регулювання у даній сфері, який поєднує зусилля місцевих органів виконавчої влади з цілеспрямованою діяльністю адміністрацій закладів вищої освіти, громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості та інших суб'єктів сфери фізичної культури і масового спорту. Модель суспільно-владної взаємодії зазначених суб'єктів наведено на рис. 5.1.

Рис. 5.1. Модель суспільно-владної взаємодії реалізації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти. *Джерело: авторська розробка.*

Важливим напрямом розвитку фізичної культури і спорту в умовах становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки є вдосконалення організаційно-управлінської моделі, що засноване на оптимальному поєднанні централізованого та децентралізованого управління. Таким чином, раціональна бюджетна політика передбачає встановлення оптимальних конкретних заходів централізації і децентралізації державного регулювання галузі фізичної культури і спорту, у частині використання бюджетних коштів.

Механізми державного регулювання реалізації політики у галузі фізичної культури і спорту, що використовуються в останні роки, не дали очікуваних результатів. Це сьогодні визнається на офіційному рівні. Тому, з метою подолання існуючих негативних тенденцій у сфері фізичної культури і спорту і в якості інструменту економічної політики держави, необхідно використовувати програмно-цільовий метод, який є сукупністю планомірних заходів, узгоджених за змістом, скоординованих в просторі і в часі, забезпечених ресурсами та спрямованих на вдосконалення системи фізичної культури і масового спорту на етапі становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки України.

Сьогодні ми маємо невирішене суттєве протиріччя між завданнями, які, з одного боку, ставить держава в області розвитку фізичної культури та спорту, задекларованих прав громадян на вільне право занять спортом та фізичною активністю з метою оздоровлення організму, та умовами діяльності, з іншого боку, а зокрема, використанням фінансових джерел спортивних товариств та клубів.

В основі системи збереження та підняття рівня здоров'я студентської молоді лежить комплекс взаємопов'язаних особливостей: спадковість, виховання, навчання, умови проживання, фізичний розвиток, рівень фізичної підготованості, формування потреби у здоровому способі життя, знання та розуміння ролі фізичної культури для розвитку особистості; визнання фізичної культури як соціально-особистісної цінності. Тому, потрібно розробити нові підходи щодо вдосконалення механізмів державного регулювання на всіх рівнях горизонтальної та вертикальної взаємодії цієї складної структури.

5.2. Соціалізаційні аспекти державної соціально-гуманітарної політики у сфері фізичного виховання студентської молоді

Соціально-гуманітарна політика ґрунтується на визнанні невід'ємних прав людини, в тому числі права на гідне життя для кожного, незалежно від національних, расових, релігійних, вікових, статевих, індивідуальних або соціальних ознак. Сьогодні країни трансформаційного типу зустрілися з

глобальними проблемами і найгострішими суперечностями суспільного розвитку, економічною, екологічною та, головне, духовно-моральною кризами, наростанням соціальних і національних конфліктів.

Державна соціально-гуманітарна політика – це системна і послідовна діяльність держави у відносинах з людиною зокрема і суспільством загалом, яка реалізується через органи державної виконавчої, законодавчої та судової влади зі залученням громадськості та з урахуванням основних прав людини і ставить за мету досягнення високого життєвого, духовного та інтелектуального рівня особистості, як у її власних інтересах, так і в інтересах держави.

Соціально-гуманітарну політику держави можна визначити як систему рішень, що мають на меті створення умов для соціально-гуманітарного розвитку суспільства, соціальної, інтелектуальної, духовної безпеки людини, реалізації її духовних потреб і збагачення творчого потенціалу. У ролі суб'єктів гуманітарної політики, як і соціальної політики, поступає держава загалом, органи державної влади та місцевого самоврядування, політичні партії та об'єднання, соціальні групи, суспільство взагалі й окремі особи.

Поняття гуманітарної політики об'єднує дві основні складові: гуманізм і політику, що порушує безліч питань про майбутнє людства, роль духовної культури та освіти в суспільному житті. Варто розрізняти текстуальну і контекстуальну сторони управлінської діяльності суб'єкта, вони відповідають двом рівням аналізу. Ще Г.-Х. Гадамер виділяв рівень концептуального аналізу – розуміння сенсу тексту з позицій авторського задуму і його системи цінностей та рівень контекстуального аналізу – виявлення прихованого змісту або приводу, що виходить за межі [433].

Гуманітарні моделі управління мають кілька різновидів. Вони представлені передусім у різних концепціях, що виділяють суб'єктивний аспект організаційних відносин: концепція школи “людських відносин” (Е. Мейо), “організаційний гуманізм” (А. Маслоу), дихотомічний менеджмент – теорії X і Y (Д. Макгрегор), поведінкова теорія соціальних ролей (Р. Сайерт, Дж. Марч). Соціокультурні принципи управління викладені в концепції гуманістичного

планування Е. Фромма, яка передбачає: заключення людини і умов її життя до системи планування, активізацію людського потенціалу за допомогою участі в справах суспільства, зміну процесу споживання, утворення нових форм духовно-психологічної орієнтації як еквівалент релігійних систем минулого [433].

Гуманітарна сфера суспільства пов'язана з реалізацією духовного потенціалу особистості, з процесами зростання можливостей людини, її добробуту, безпеки, здоров'я і духовності. Сутність соціально-гуманітарної політики ґрунтується на розгляді людини як своєрідного центру суспільної гармонії і розвитку [344]. Термін “гуманітарний” походить від поняття “гуманізм” (лат. *humanus* – людський, людяний) – принцип світогляду, пов'язаний з уявленням про людину як вищу цінність суспільства. Завдання освіти полягає в тому, щоб допомогти суспільству зробити свідомий вибір суспільних цінностей і сформувати на їхній основі стійку, несуперечливу індивідуальну систему орієнтації, здатну забезпечити саморегулювання і мотивацію поведінки.

Поняття гуманітарної політики тісно пов'язане з поняттям соціальної політики, і часто невіддільне від неї. Відмінність полягає у тому, що соціальна політика спрямована переважно на забезпечення гідного рівня матеріального добробуту в суспільстві, а гуманітарна політика має на меті досягнення високого духовного й інтелектуального рівня особистості, збереження та розвиток фундаментальних загальнолюдських і національних цінностей. Зі сутністю гуманітарної політики пов'язане поняття “гуманітарний потенціал нації”, що визначається рівнем фізичного і психічного здоров'я нації, її соціального благополуччя, моральності, інтелектуального розвитку, солідарності.

Соціологічні рефлексії допомогли зрозуміти, що минуле століття пройшло під безумовним приматом техніки, воно увійде в історію не тільки як століття розуму і торжества раціоналізму, але і як початок систематичної критики традиційних уявлень про всемогутність науки і технології. Глобальний

еколого-моральний імператив [343], що постав у недавньому минулому, наполегливо вимагає від майбутнього нових правил поведінки, без освоєння яких людство може не вижити. Такі правила можуть бути вироблені в межах коеволюції природи і суспільства, що спирається в своєму розвитку на цінності гуманітарної культури й оновленої соціально-гуманітарної системи освіти.

На індивідуальному рівні у людини переважають прагматизм, духовне зубожіння, антигуманні якості. Йдеться про глибинні зміни в свідомості людей, про нову духовно-моральну культуру, про формування за допомогою освіти гуманітарно-орієнтованого середовища в загальнолюдському масштабі. Все більша частина громадськості вважає, що вихід із кризового стану можливий лише на основі пошуку нових парадигм гуманістичного розвитку для кожної країни і людства загалом.

Екологічна й антропологічна кризи, які насуваються на людство, спонукають до активного пошуку нових моделей розвитку суспільства, нової системи духовних цінностей, покликаних об'єднати людей в ім'я виживання [326]. Щоб радикально вплинути на подолання глобальної кризи, необхідний органічний синтез різних способів пізнання і перетворення світу, необхідне подолання того розриву в культурі духовного життя, який виник у новоєвропейській історії в результаті розведення в різні боки науки і моралі, раціоналізму і гуманізму, знання і віри. І мова не про те, щоб поставити ірраціоналізм і релігійну віру на місце раціоналізму та знання, а про створення нового, гуманістично-орієнтованого раціоналізму, що охоплює в себе всі ціннісні компоненти гуманітарної культури.

Для ефективного державного управління інституційними змінами в країнах трансформаційного типу потрібне знання вихідних принципів соціогенезу сучасної соціально-гуманітарної освіти, знайомство з якими необхідно проводити в університетській спільноті. При побудові соціальних інститутів та організацій, наприклад, систем приватного бізнесу або менеджменту, необхідно враховувати весь комплекс соціально-економічних змін. Аналіз процесів і протиріч, пов'язаних із процесом реформ у країнах

трансформаційного типу, показує, що основний акцент у діях суб'єктів управління зроблено на проведення соціальних змін і нововведень.

Культурні ж зміни не встигають за розвитком подій у соціальній сфері – створенням нових організаційних форм, систем управління. Ще більше відстають від соціальних інновацій особистісні зміни, що зумовлює посилення напруженості і конфліктності в суспільстві. Нові соціальні системи й інститути можуть створюватися лише за умови дозрівання культурних передумов і шляхом відбору найбільш життєздатних культурних зразків. При цьому виключається пряме копіювання і перенесення на національний ґрунт зразків іншої культури без їхньої попередньої адаптації та асиміляції в межах уже існуючих інститутів. Нові соціальні форми є результатом не тільки цілеспрямованої діяльності людей, а й тривалої культурної еволюції [333].

Тому створенню ринкової економіки і ліберальної демократії в країнах трансформаційного типу повинні передувати певні культурні зміни, що впливають із об'єктивних потреб суспільної системи загалом та інтересів конкретних суб'єктів. Встановлення адекватних відносин між різними типами інституційних змін означає пропорційний і збалансований розвиток особистісної та соціально-організаційної підсистем суспільства, який передбачає в якості однієї з умов успішної соціо-інженерної діяльності облік менталітету або, за Е. Фроммом, соціального характеру людей, що втягуються в перетворюючі процеси [394].

Як відомо, ці процеси змінюються значно повільніше, ніж самі соціальні інститути та їхнє матеріальне оточення. Ігнорування цього принципу в практиці соціальних перетворень слугує, зазвичай, однією з головних причин їхнього гальмування й опору змінам і нововведенням. Схема інституційних змін повинна бути такою: культура – особистість – соціальна організація. Субсидіарність сприяє вирішенню проблем державного управління, в тому числі, пов'язаних із побудовою нових інститутів та організацій, приймається на максимально низькому рівні. У цьому, а не тільки у встановленні “вертикалі

влади” заховано ключ до успіху ринкових і демократичних реформ, які не завершуються в країнах трансформаційного типу.

Культурна політика повинна бути спрямована на створення умов для всебічного розвитку духовного потенціалу особистості та суспільства, забезпечення доступності користування послугами установ культури, гарантії свободи творчості [393]. Пріоритетами державної політики у сфері науки має бути визначення потреб держави у сфері науки, формування інтелектуального потенціалу суспільства, формування нової системи національної науково-технологічної політики й органічне входження її у світовий науковий простір, підвищення статусу науки в суспільстві, посилення взаємної потреби науки й економіки. В сучасних реаліях фізкультурно-спортивний рух є поліфункціональним явищем, яке займає провідне місце у фізичній та духовній культурі, важливим елементом соціально-культурного життя, а також має певний внесок у гуманітарну політику держави та виступає самостійною сферою національного виховання.

Загальний стан галузі фізичної культури і спорту та її розвиток залежать від ефективної діяльності усієї структури державного регулювання [103]. В сучасних умовах трансформації суспільного життя найважливішим завданням стає формування гнучкої системи державного управління та регулювання діяльності фізкультурно-спортивних організацій, якій необхідна структура, здатна забезпечити належну ефективність роботи, стабільність та конкурентноспроможність.

Систему фізичного виховання можна порівняти з апаратом управління цією сферою. Особливістю є не лише сама наявність апарату управління, але і його структура, специфіка взаємозв'язків між компонентами структури, повноваження та відповідальність працівників ступінь централізації і децентралізації. Характерним для фізкультурно-спортивних організацій є демократичний стиль управління, оскільки члени організації беруть участь в управлінні нею.

Реалізація державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності студентської молоді можлива за умов її комплексної взаємодії з адміністрацією закладу вищої освіти, органами державної влади та студентським самоврядуванням (рис. 5.2.).

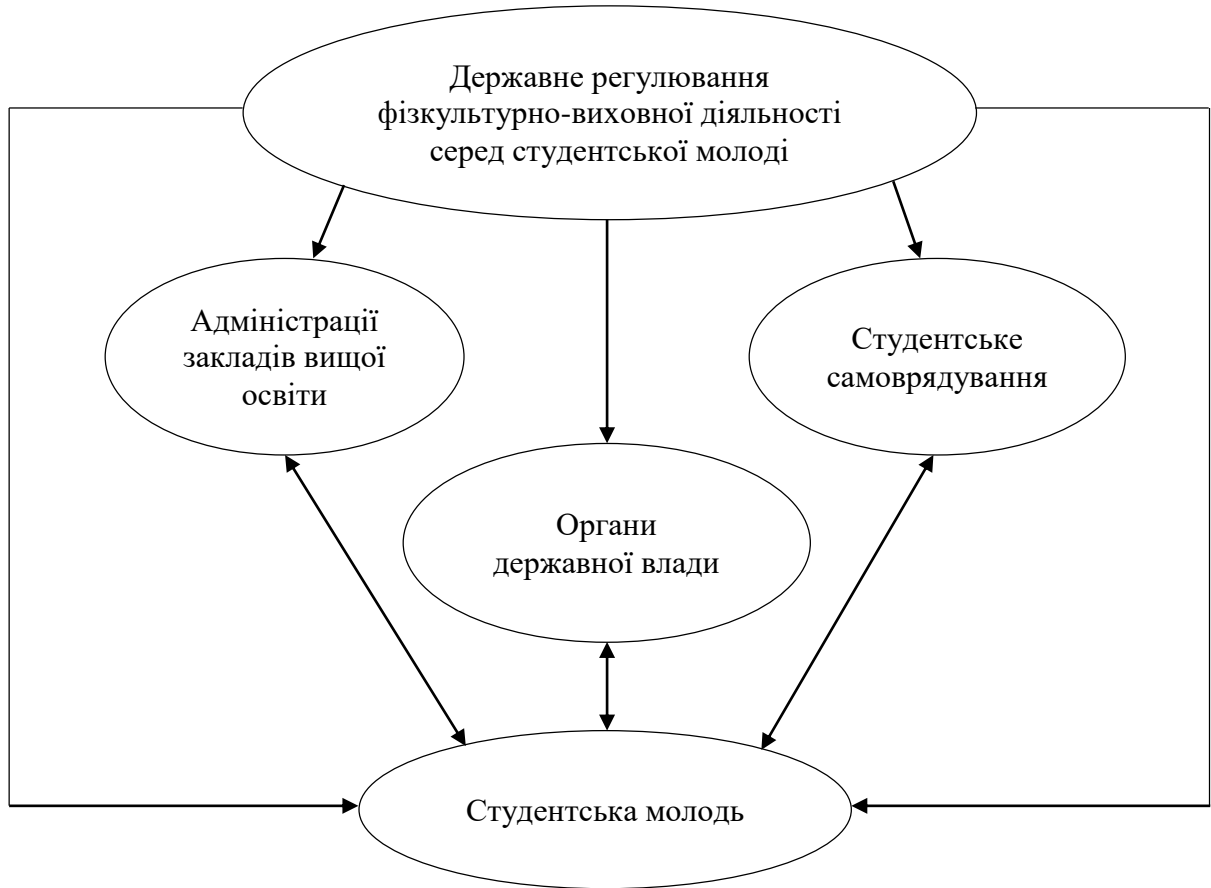

Рис. 5.2. Модель комплексної взаємодії державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності серед студентської молоді. Джерело: авторська розробка.

Державне регулювання у системі фізичного виховання і масового спорту – це сукупність конкретних форм і методів свідомої діяльності, спрямованої на забезпечення ефективного функціонування і планового розвитку сфери фізичної культури та масового спорту, з метою найповнішого задоволення потреб молоді у фізичному вдосконаленні [30].

Система державного управління і регулювання є об'єктом дослідження багатьох наукових шкіл, де напрацьовані концепції, які розвивають та удосконалюють її [30, 105, 167, 161, 210, 211]. Зокрема у багатьох концепціях знайшло своє місце використання системного підходу, як способу теоретичного обґрунтування та практичного вирішення складних проблем системи. Використання такого підходу передбачає розгляд фізкультурно-спортивних організацій як відкритих систем, з урахуванням усіх видів взаємозв'язків (стабільних чи змінних) у будь-якому сегменті системи або в системі загалом. Тобто, на перше місце має висуватися не аналіз складових частин або окремих об'єктів системи як таких, а характеристика системи або проблеми загалом, це забезпечує взаємодію об'єктів та цілісність усієї системи. Застосування системного підходу в управлінні надаватиме підстави розглядати організацію в єдності частин і зв'язку із зовнішнім середовищем. В останні роки у фізкультурно-виховній діяльності закладів вищої освіти ідеї та принципи системного підходу все частіше застосовують при вирішенні проблем її розвитку, управлінні підготовкою студентської молоді.

Процесний підхід розглядає державне управління та регулювання як процес, управлінську діяльність розглядають не як миттєву дію, а як низку безперервно пов'язаних дій, які називають управлінськими функціями. Кожна управлінська функція також відтворює процес, бо що складається із низки взаємопов'язаних дій, процес управління, згідно з названим підходом, є сумою всіх функцій. Різні автори, фахівці сфери державного управління, розглядають різний список функцій, огляд сучасної літератури допомагає виокремити такі функції: планування, організація, командування, мотивація, керівництво, координація, контроль, комунікація, дослідження, оцінка, прийняття рішень та ін. [212].

Ситуаційний підхід є вагомим внеском у теорію державного управління, він розглядає конкретно існуючу ситуацію середовища важливою у цей момент обставиною, яка матиме вплив результат діяльності і стан організації. Тобто, головним чинником названого підходу є сукупність конкретних обставин, які мають вплив на організацію в цей, конкретний час. Різні аспекти проблеми державного управління фізкультурно-виховною діяльністю знайшли своє відображення у працях науковців, зокрема І.В. Городинської, О.М. Жданової,

І.К. Залюбовської, М.С. Студенікіної, В.К. Колпакова, В.І. Курило, В.Л. Грохольського, С.Г. Стеценко та ін.

Згідно з теорією систем, фізкультурно-виховну діяльність у закладах вищої освіти можна розглядати як підсистему суспільства, а також як відносно самостійну систему, яка поєднала декілька підсистем, що своєю чергою можуть бути також розглянуті та вивчені як самостійні системи. Ознаками фізкультурно-виховною діяльності як соціальної системи є: невід'ємність системи від загальної соціальної системи держави та суспільства; складність усієї системи та трудність завдань, які вона вирішує; направленість її діяльності на студентську молодь, особистість якої є об'єктом впливу всієї системи загалом та окремих її підсистем [212].

Фізкультурно-виховна діяльність у закладах вищої освіти як соціальна система має певні характерні ознаки, які доповнюють одна одну та дають можливість цілісного сприйняття. Відкритість фізкультурно-виховної діяльності спричинена тим, що вона існує завдяки постійному обміну із зовнішнім середовищем. На розвиток системи мають істотний вплив такі чинники: тип соціальної побудови держави, рівень соціально-економічного розвитку, структура населення, його традиції, інтереси та національні особливості. Тому фізкультурно-виховна діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою соціальної системи суспільства. Фізкультурно-виховній діяльності як і окремим організаціям, притаманне прагнення до досягнення цілей, саме для цього організації, які входять до складу системи, вступають між собою у взаємодію. Загальносистемні цілі формуються на суспільному рівні і на державному рівні, а в разі перенесення їх на нижчі рівні системи вони набувають форми конкретних завдань.

До фізкультурно-виховної діяльності входить багато елементів (організацій). Взаємодія в системі організацій, які здійснюють фізичне виховання, набір, відбір, попередню базову та завершальну підготовку спортсменів, а також організації, які займаються матеріально-технічним, науково-методичним забезпеченням, полягає в тому, що кожна з них вирішує свої, притаманні їй завдання. Однак сукупність результатів вирішення завдань є потужним фактором розвитку цілісної системи фізкультурно-виховної діяльності.

Фізкультурно-виховна діяльність у закладах вищої освіти одночасно є відносно самостійною системою, такою, яка має свої цілі, завдання, принципи функціонування у взаємодії зі середовищем, що також характеризує її як цілісну систему. Динамічність системи фізкультурно-виховної діяльності характеризує безперервність її змін у цілому, а також змін окремих складових. Змінюються методика, рівень спортивних результатів, інвентар, обладнання, форми організації роботи фахівців, матеріально-технічне та фінансове забезпечення. Всі ці зміни демонструють об'єктивний процес розвитку фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти, що треба враховувати у діяльності її організацій.

Ієрархічна структура допомагає виділити управлінські вертикалі всередині підсистем більшості організацій, а структурність полягає у тому, що сутність діяльності ланок і системи взагалі визначає структуру, функціонування сфери, побудову її компонентів. Фізкультурно-виховна діяльність у закладах вищої освіти в Україні охоплює три підсистеми державного управління та регулювання: державне регулювання фізичною культурою і масовим спортом, яке виконують органи державної влади, центральним органом є Міністерство молоді та спорту України; державне регулювання громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, до неї належать: фізкультурно-спортивні товариства, федерації, асоціації, спортивні клуби; управління у підприємницьких фізкультурно-спортивних організаціях, до цієї групи відносять організації професійного спорту (спортивні клуби з футболу, професійна футбольна ліга та ін.) та комерційні організації фізкультурно-спортивно напруму (спортивно-оздоровчі центри, фітнес-центри та ін.).

Функції державного регулювання у фізкультурно-виховній діяльності – це напрями управлінської діяльності, які дають змогу здійснити відповідно основні функції управлінської діяльності:

- організація, функція зі створення нових та (або) якісного вдосконалення раніше створених і функціонуючих систем будь-якого типу відповідно до мінливих внутрішніх та зовнішніх умов;

- планування, діяльність з формування умов для цілеспрямованого, динамічного та пропорційного розвитку об'єкта управління шляхом розроблення різних планів;

- мотивація, функція зі створення системи стимулів, які активізують персонал організації ефективно працювати відповідно до розроблених планів;
- контроль, функція, яка охоплює спостереження за плином процесів в об'єктах управління, порівняння параметрів, які контролюють, зі заданою програмою, виявлення відхилень від програми, їх місця, часу, причини та характеру;
- координація (фінансування, підготовка кадрів), діяльність із забезпечення неперервності процесу управління, досягнення узгодженості в роботі організацій, підрозділів і окремих виконавців за допомогою встановлення раціональних зв'язків між ними.

Отже, основні функції державного регулювання взаємопов'язані між собою, створюючи єдиний процес, який характеризує механізм управлінського впливу. Безпосередні функції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти можуть охоплювати: фізичне виховання студентської молоді; організацію фізкультурно-спортивної роботи з населенням; підготовку висококваліфікованих спортсменів за видами спорту, розвиток професійного спорту; підготовку спортивного резерву; проведення спортивних змагань та масових заходів; наукове та програмно-методичне забезпечення фізкультурно-виховної діяльності тощо.

Державне регулювання фізкультурно-виховною діяльністю забезпечують органи державної влади на рівні представницької та виконавчої гілок влади. До органів публічної влади відносять: органи державної влади (міністерства, обласні управління, районні відділи) та органи місцевого самоврядування (сільські, селищні, міські та районні ради) [103]. Найвищими органами державного управління усіх сфер суспільства є Президент та Уряд держави, які складають виконавчо-розпорядчий орган держави та забезпечують практичний розвиток сфери фізкультурно-виховної діяльності одночасно з розвитком інших сфер. Президент видає укази і розпорядження з актуальних питань розвитку фізкультурно-виховної діяльності, туризму. Уряд держави затверджує положення про Міністерство, приймає постанови щодо важливих аспектів розвитку фізкультурно-виховної діяльності, забезпечує їх виконання і контроль за процесом виконання прийнятих постанов і розпоряджень.

Державне регулювання сферою фізкультурно-виховної діяльності в закладах вищої освіти в Україні відбувається на основі взаємодії державного та громадського чинників. Державні органи управління, які впливають на розвиток фізкультурно-виховної діяльності, можна поділити відповідно до компетенції на три групи: органи загальної, відомчої та спеціальної компетенції. До органів загальної компетенції входять такі, які у своїй роботі розглядають та вирішують проблеми з різних сфер життя країни, зокрема розвитку фізкультурно-виховної діяльності. Вони визначають повноваження органів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності, а також найважливіші питання міжгалузевого характеру (будівництво спортивних споруд, підготовка спеціалістів з фізичного виховання, спорту та ін.).

Перетворення в сучасному світі, якими пронизані всі аспекти соціально-культурного існування індивідів, є глобальною проблемою сучасності, що характеризується різноманітністю, невизначеністю і неоднозначністю. Сьогодні, як це не парадоксально, процес глобалізації, несучи за собою новий вимір реальності, для молодого покоління є як основним джерелом загроз, так і можливістю власного розвитку. Молодь, за рахунок більшої пластичності та адаптивності до мінливої ситуації, може легше впоратися зі загрозами сучасного життя. Маючи широкий спектр варіантів, пропонованих у сучасному світі, молода особа може вільно вирішувати, яка її поведінка і дії будуть значущими в повсякденному житті, тобто здатна побудувати власний життєвий простір.

А це своєю чергою, впливає на вибір певних життєвих орієнтацій. Молодь, як суб'єкт передбачуваних змін, робить істотний вплив на трансформацію сучасного світу, залишаючись при цьому також їхнім основним замовником. Варто наголосити істотний вплив глобалізації на орієнтацію розвитку особи не лише на індивідуальному рівні, але і на напрями розвитку сучасних суспільств. Тому, важливо проаналізувати явища і процеси, які впливають на формування поглядів, цінностей та досвіду суб'єкта, що, як наслідок, обумовлює формування орієнтації особистості [19].

У цьому контексті цікавою теорією є теорія структурування, що описує закони соціальної дії і акцентує причинну суб'єктивність, яка має значення для

формування орієнтації життя. Автор концепції А. Giddens [397], підкреслив, що здатність розуміти власні дії має вплив на поведінку людей, а також на те, як вони орієнтуються у соціальній реальності. Теорія структурування доводить, що якість соціалізації та досвіду впливає на свідомість і поведінку людини. Соціалізація є одним із кількох істотних соціальних процесів, які впливають на формування особистості. Натомість Т. Гейнініцка-Безвінська [404] зазначила, що вибір життєвих цілей і заходів їхньої реалізації залежить від біологічних, соціальних та культурних чинників. Отже, формування життєвих орієнтацій молоді складається з багатьох складних взаємопроникних процесів.

Вплив на орієнтацію життя молоді можуть мати внутрішні чинники, пов'язані з визначенням власної ідентичності, і зовнішні, пов'язані з нездатністю до конструктивного самовираження та самореалізації, які людина повинна здолати, щоб стала можливою не лише її внутрішня інтеграція, але й інтеграція зі зовнішнім світом. У цьому сенсі надзвичайно важливими є соціальні чинники, що формують життєві орієнтири молоді. Теорія структурування [404] описує закони соціальної дії та обґрунтовує два головні процеси соціалізації і освіти, які створюють свідому поведінку людини в повсякденній практиці суспільного життя. Соціалізація – це складний процес, у якому, з одного боку, відбувається вплив на навколишнє середовище, що складається з різних шляхів інтеграції членів цього середовища та підготовки їх до певних соціальних ролей, з іншого боку, це набуття диверсифікованих індивідуальних компетенцій.

Процес соціалізації залежить від цінностей, стандартів та моделей поведінки особи. Освіта є навмисним і цілеспрямованим процесом, тоді як соціалізація – це взаємодія декількох неструктурованих блоків, у яких дії відбуваються на багатьох рівнях одночасно. Враховуючи соціальні детермінанти формування життєвих орієнтирів молоді, найважливішими чинниками їхнього формування поступають: сім'я, університет, група однолітків, засоби масової інформації, за допомогою яких особа підкоряється

процесам соціалізації та виховання. Основним та первинним середовищем, що виконує соціалізаційні та освітні функції, є сім'я.

З розвитком особистості пов'язані також соціально-економічні умови, в яких перебуває сім'я, рівень освіти батьків і місце проживання. Головний стимул для інтелектуального розвитку молоді, особливо зі сімей з низьким соціальним статусом і матеріальним становищем, є прагнення батьків здобуття освіти для своїх дітей. Такі чинники, як освіта батьків або фінансове становище сім'ї, можуть бути як стимулом для подальшого розвитку молоді, так і сприяти формуванню пасивності та вилучення зі суспільства.

Важливу роль у становленні життєвих орієнтацій молоді відіграє освіта, соціалізаційну функцію університетської освіти розуміють значно ширше, ніж процес навчання або отримання знань, оскільки мета освіти – це не лише сукупність знань, необхідних для виконання професії, а вироблення стилю життя, який характеризується свободою, справедливим судженням, спокоєм, мудрістю [391]. У процесі університетської освіти студенти розвивають риси особистості та набувають нових навичок, які допомагають їм належно виконувати майбутні соціальні ролі.

Увесь процес освіти, у тім числі дослідження, впливає на розвиток особистості, норми та цінності, які керують життям. Це своєю чергою визначає життєві цілі молоді та шляхи їхньої реалізації. Важливим середовищем, де відбуваються процеси соціалізації і виховання молоді є група однолітків. Сприйняття світу крізь призму поглядів групи відбувається не на основі саморефлексії або індивідуального досвіду, а в результаті ідентифікації з цією групою. Сьогодні значну роль на формування життєвих орієнтацій молоді мають засоби масової інформації та інтернет. Вони є засобами впливу на громадську думку, формують звичаї, норми поведінки і смаки.

Процес соціалізації студентської молоді надзвичайно складний і суперечливий. Особливий, як науковий, так і практичний інтерес цей процес становить у межах окремої соціальної організації – певного вищого навчального закладу, який, маючи власне специфічне інституціональне середовище, впливає на перебіг цього процесу, створюючи свої унікальні

умови. Вагому роль у соціалізації молодшої людини має також і практика виховної, самоорганізаційної діяльності студентської спільноти.

Під соціалізацією розуміють процес активного відтворення особистістю соціального досвіду, який реалізується в її діяльності та спілкуванні. В основі чинників соціалізації перебуває активна творча діяльність людини, завдяки якій відбувається долучення її в життя суспільства, розвиток свідомості та самосвідомості, формування соціальних зв'язків, здатність орієнтуватися в суспільних подіях. Соціальна політика – найбільш значуща сфера інтересів сучасного суспільства і є найважливішою ланкою діяльності держави, а соціальна політика тісно пов'язана з метою і завданнями, які ставить суспільство перед собою у своєму соціальному розвитку [331].

Аналіз концепцій соціалізації показує, що вони можуть бути поділені на групи, залежно від ролі самої людини у процесі соціалізації. Перша група концепцій ґрунтується на тому, що процес соціалізації – це процес адаптації людини до суспільства, а людина займає пасивну позицію. Цей підхід отримав назву об'єкт-суб'єктного, де суспільство є суб'єктом впливу, а людина – об'єктом. Друга група – розглядає людину в процесі соціалізації як активну, яка не лише адаптується до суспільства, але й впливає на власні життєві обставини та на себе саму. Такий підхід визначено як суб'єкт-об'єктний.

Студентському періоду життя людини характерно оволодінням соціальними ролями, притаманними дорослій людині, а саме: отриманням права життєвого вибору, набуттям повної юридичної та економічної відповідальності, можливостями залучення до різних видів соціальної активності (включно з держаним рівнем), здобуттям вищої освіти та оволодіння певним фахом. Головними сферами діяльності студентів є духовне збагачення, особистісне зростання й самоствердження, професійна спрямованість навчання, удосконалення інтелектуального потенціалу, естетичне та фізичне самовдосконалення.

Молодіжний вік – це сприятливий період для розвитку головних потенційних рис людини як особистості в соціумі. До них належать:

формування професійних, світоглядних і громадських якостей майбутнього фахівця; розвиток професійних здібностей як передумова подальшої творчої самостійної професійної діяльності; становлення інтелекту і стабілізація рис характеру; переосмислення та переформування мотивації та системи ціннісних орієнтацій; формування соціальних цінностей через підвищення рівня професіоналізму. Під час навчання у закладі вищої освіти відбувається соціалізація студента як особистості [447].

Свідомість сучасного студента також містить суперечності: з одного боку, наявна висока індивідуальна, колективна та масова активність у суспільному житті, енергійність, діловитість; а з іншого – страх, конформізм, нездатність протистояти та успішно пристосовуватися до мінливих соціальних умов життя. Фізкультурно-оздоровча та спортивна діяльність становить органічну частину студентського життя, тісно пов'язана з навчальним процесом і є системою організованих і цілеспрямованих занять, які допомагають досягнути успіхів у навчанні, виробляють у студентів соціальні навички, свідому дисципліну, колективізм, сприяють моральному, розумовому вихованню духовно і фізично здорової особистості, задовольняють їхні культурні запити і спрямовують активність у русло корисної діяльності.

Соціально-аксіологічний зміст фізичної культури та спорту у становленні молодшої людини полягає у розвитку фізичних, духовних та моральних цінностей. Громадянська освіта у спортивній діяльності передбачає формування особистості молодшої людини, впливаючи на її ставлення до життя, поведінку, звичаї, спосіб мислення тощо. Систематичне навчання, наполеглива фізична праця, самодисципліна, взаємоповага до суперників, дотримання правил сприяє формуванню особистості та є елементами соціалізації студента.

Через освітній простір фізична культура і спорт задовольняють такі потреби студента: необхідність відпочинку та релаксації; потребу в психофізичній активності; потребу в контакті з природою; необхідність приємних емоцій і відчуттів; необхідність неформальних контактів з іншими

людьми; потребу у підвищенні власного статусу; необхідність суперництва та конкуренції; потребу у новому досвіді, розширенні знань і вмінь.

Фізична культура та спорт, у контексті впливу на соціалізацію молоді, формують поведінку особи крізь призму морального, естетичного та патріотичного виховання. Можна вважати, що фізична культура і спорт формують у студентської молоді активну позицію щодо її соціалізації, що своєю чергою, відповідає суб'єкт-об'єктному підходу в концепції соціалізації особи.

Головною метою державної політики у сфері освіти є забезпечення доступності освіти, створення засобами державної політики умов для всебічного розвитку всіх галузей освіти, як основи для соціально-економічного, духовного, культурного та інтелектуального розвитку суспільства, збереження позитивних досягнень і освіти, впровадження зарубіжного досвіду розвитку освіти, збагачення освітнього простору. Охорона здоров'я населення повинна бути спрямована на реалізацію забезпечення доступної кваліфікованої медичної допомоги кожному громадянину, запровадження ефективних механізмів фінансування та державного управління у сфері охорони здоров'я, створення умов для формування здорового способу життя.

Релігійна політика, основним завданням якої є забезпечення прав і свобод світогляду і віросповідання, релігійної діяльності, рівності релігійних організацій має сприяти поєднанню інтересів держави, суспільства і церкви в процесі формування моральності та духовного розвитку, створення умов для релігійного середовища. Державна політика в сфері туризму, спорту та фізичної культури, основними пріоритетами якої є створення умов для задоволення потреб громадян у зміцненні здоров'я, у фізичному і духовному розвитку, повинна стимулювати державну підтримку внутрішнього та іноземного туризму, формування конкурентоспроможного на світовому ринку вітчизняного туристичного продукту.

Система державного управління в цій сфері – це не тільки проблема соціально-гуманітарного знання з його особливим баченням і розумінням, а

також предмет раціонально-технологічної діяльності, і сфера освітньої діяльності. Можна констатувати, що в останні десятиліття намітився глибокий технологічний переворот у сфері управління. Все це обґрунтовує науково-методичні основи освітньої сфери та потребує корекції як існуючих навчальних підходів, так і розробки нових освітніх концепцій; існують різні концепції управління: соціоінженерна та гуманітарна.

Соціоінженерний підхід до управління пов'язаний із науково обґрунтованою і практично орієнтованою зміною соціальної організації, заснованою на раціональній побудові моделей людської поведінки та корекції набору нормативних вимог. Він не зачіпає ментальні характеристики і не дає змогу залучити до практики соціальних перетворень орієнтації всіх учасників управлінської діяльності. Управління освітою та освітніми програмами передбачає проектний підхід, за якого слухача розглядають не як об'єкт педагогічного впливу, але як повноцінного суб'єкта процесу навчання, учасника проектної діяльності.

Гуманітарний підхід до управління, зокрема, передбачає іншу логіку дослідження, дискурсу і практичних дій та означає виявлення смислового змісту та символічних форм спілкування, використовуваних людьми як у процесах символічної взаємодії та обміну аргументованими позиціями, так і практичної взаємодії у сфері управління. Гуманітарний підхід до управління загалом орієнтований на формування нового образу управлінця – “людини, яка розуміє”, здатного отримувати нове знання та розшифровувати культурні коди, закладені в тексті і контексті управлінської діяльності.

Керуючись цим розумінням, можна запропонувати такі передумови гуманітарного підходу до розробки концепцій управління. “Розуміюча людина” є повноправним учасником і суб'єктом управлінського процесу, співавтором тексту діяльності; управління – це зміст і форма управлінської діяльності, а також різні технології. Контекст же управлінської діяльності – це уявна реконструкція всієї сукупності умов і чинників, які безпосередньо впливають на текстову складову процесів управління. Текст є фактичність або даність

діяльності, а контекст – це те, що зазвичай мається на увазі, коли описують будь-які умови і ситуації.

Гуманітарна концепція управління істотно змінює наші уявлення про образ, у тому числі образ людини, яка розуміє уявлення про людяність світу і суспільства як нового світобачення та діяльності. Однак одного гуманітарного підходу до вивчення управління й управлінських механізмів недостатньо [238]. Необхідно поєднати його сенс з пізнавальними та практичними можливостями соціоінженерного підходу, що передбачає розробку комплексного, соціально-гуманітарного підходу до зміни соціокультурних систем. Цей підхід спрямований на осмислення і конструювання організаційних форм, інших засобів, який, з тим або іншим ступенем адекватності, дає змогу змінювати соціальні системи: інститути, організації та структури.

У практичному плані гуманітарний і соціоінженерний підходи орієнтовані на різні стратегії і мету управлінської діяльності: гуманітарна складова управління полягає у формуванні особистості фахівця в екзистенційному і загальнокультурному сенсах, а соціальна – у зміні його соціально-нормативної ситуації і передусім професійного статусу та громадської позиції. Тому для студента важливі обидві сторони соціально-управлінської підготовки. Ці напрями об'єднують в межах соціально-гуманітарного підходу до управління в освітній сфері.

Соціально-гуманітарний підхід орієнтований на вивчення і цілеспрямований розвиток систем управління в єдності їхньої соціальної та культурної, суб'єктної та об'єктної, інституційної та символічної сторін, тобто всього соціокультурного контексту організаційних змін. Трансформації досягають шляхом формування у суб'єктів відповідних уявлень про бажаний або оптимальний з погляду самих суб'єктів стан об'єктів і систем. Це відбувається з урахуванням життєвої стратегії суб'єкта, такого виду технології вкрай необхідні в процесі реформування сучасної освітньої системи країн трансформаційного типу.

З погляду гуманітарного підходу ми змінюємо не власне соціальні системи як такі, а уявлення про них, що багато в чому структурує реальність їхнього існування [392]. Очевидно, що гуманітарні підходи покликані реконструювати смисловий зміст управлінської діяльності, необхідно розглядати в органічній єдності з іншим видом технологій – соціальними, спрямованими своєю чергою на перетворення реальних соціальних систем та інститутів, залучаючи їхню інфраструктуру та організаційні форми. До переваг соціальних технологій необхідно віднести ефективність їхнього застосування для проектування соціальних систем і здійснення інституційних змін.

До недоліку, а точніше обмеження цього виду технологій, варто назвати їхню орієнтацію переважно на об'єкт, а не на суб'єкт управлінської діяльності, інституційний характер змін, а також недооцінку людського потенціалу і соціокультурних особливостей організаційних систем. Тому такі технології не дуже підходять до сфери освітньої діяльності, соціальної роботи з різними верствами населення, організації роботи з молоддю. Перевагою гуманітарних технологій, безумовно, є їхній яскраво виражений акцент на осмислення і вдосконалення структур управлінської та іншої професійної діяльності.

Їхнім недоліком є недооцінка інституційних аспектів здійснюваних соціокультурних змін, з надмірним акцентуванням уваги на особистісних проблемах суб'єктів управління. Інтеграційна природа управлінських технологій загалом і визначається їхньою належністю одночасно до двох класів технологій – соціальних і гуманітарних, а також можливістю створення нових засобів діагностики. Під впливом перетворюючої свідомості стала змінювати свій характер і наука, особливо гуманітарна, з науки для пізнання буття вона все більше перетворюється в науку спрямовану в майбутнє.

В інформаційну епоху може йтися про реальну можливість визрівання нового типу соціальності, суть якої виражається в зміні свідомості, в зміні пріоритетів і цільових орієнтації суспільства. Якщо на попередніх етапах його розвитку соціальні цілі визначалися тим, що людина залишалася лише засобом їхнього досягнення, то принцип нової соціальності – примноження багатств сутнісних сил людини, в усій повноті їхнього прояви на основі стійкої

гуманістичної орієнтації, що формується під впливом освітизагалом, і перш за все соціально-гуманітарної освіти країн трансформаційного типу [371].

Формування особистості молодшої людини в сучасному світі – це створення цілісного підходу до власного життя і визначення напрямку своєї діяльності. Молодь сьогодні переживає процес соціалізації та виховання в умовах постійних змін, коли вибір орієнтацій пов'язаний із набуттям нових життєвих поглядів та досвіду. Важливим чинником вибору є обсяг знань особи, тип її особистості, вид діяльності та тип мотивації, а також зміна соціальних чинників, які впливають на неї.

У наш час, у зв'язку з переходом суспільства до інформаційної цивілізації, докорінно і принципово стали змінюватися місце, соціальні функції і роль духовної культури і освіти у виробництві та відтворенні суспільного життя. Вихід із кризи системи освіти не може бути знайдений лише за рахунок її організаційно-структурної реформи, комп'ютеризації та збільшення інвестування, як це планується в документах, присвячених реформуванню системи освіти. Потрібна зміна теоретичної парадигми так званої підтримуючої освіти на парадигму інноваційної, гуманістично-орієнтованої освіти.

5.3. Реалізація принципів освітньо-педагогічного характеру з формування новітньої концепції фізичного виховання молоді в закладах вищої освіти

Сформовані підходи і методи державного регулювання фізичною культурою і спортом почали активно розробляти в середині ХХ століття. На початку ХХІ століття сфера фізичної культури і спорту наштовхнулася на низку серйозних проблем, пов'язаних із погіршенням стану здоров'я людей, їхнім фізичним розвитком і фізичною підготованістю; з необхідністю модернізації системи державного регулювання фізичною культурою і спортом. Поширення здорового способу життя передбачає впровадження у суспільство усіх складових сфери фізичної культури і спорту.

У Національній стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація” до завдань, що потребують вирішення, віднесено вдосконалення управління фізичною культурою і спортом на державному рівні [358]. Для вирішення зазначених проблем державним і громадським органам управління всіх рівнів необхідно вживати адекватні організаційно-управлінські, нормативно-правові та соціально-економічні заходи. Цільові орієнтири державної політики мають бути спрямовані на ефективне використання можливостей галузі у формуванні в населення цінностей здорового способу життя; залучення молоді України до систематичних занять фізичною культурою і спортом; збільшення кількості студентів, які регулярно займаються фізичним самовдосконаленням; збільшення кількості спортивних клубів та центрів фізкультурно-оздоровчої діяльності; підвищення забезпеченості спортивними спорудами населення та їхньої доступності.

Розвиток і становлення незалежної України призвели до реорганізації в управлінській діяльності всіх сфер життя, а також в оптимізації механізмів державного регулювання в системі освіти та фізичного виховання [55]. Суспільно-історичний та економічний розвиток України спрямований на зміну фізичних, розумових, морально-вольових та духовних можливостей особистості за допомогою системи організаційних заходів, що визначають та регламентують розвиток фізичної культури у суспільстві та системі освіти.

Держави, що спрямували свої зусилля на перебудову, модернізацію своєї системи освіти, розглядають компетентність, як провідний критерій підготованості сучасного випускника навчального закладу до нестабільних умов праці та соціального життя, його здатність до адаптивної безстресової соціалізації, продуктивної життєдіяльності, постійного саморозвитку, самовдосконалення і самоосвіти – неперервної освіти впродовж життя.

Аналіз і узагальнення літературних та історичних джерел, правових документів, практичного досвіду провідних фахівців із проблеми управління галуззю фізичної культури і спорту та інших публікацій, які відображають стан

проблеми, допомогли визначити методологічні підходи до проблеми. Вони охоплюють в себе низку принципів дослідницької діяльності: об'єктивності, сутнісного аналізу, взаємозв'язку суб'єкта й об'єкта дослідження, єдності логічного та історичного [30, 55, 62]. Аналіз наукових праць з державного регулювання об'єктами фізичної культури і спорту в Україні дає змогу припустити, що в основі підходів до вивчення державного управління фізичною культурою і спортом лежать положення загальної теорії управління.

За минулий період отримано низку даних у цій царині та досягнуто певних позитивних результатів у практичній управлінській діяльності. Однак, незважаючи на цей факт у галузі державного регулювання цією проблематикою, у сучасних соціально-економічних умовах вони вже не відповідають об'єктивним потребам суспільства. Переважно у вітчизняних дослідженнях домінували роботи з формування теоретичних основ управління галуззю, були визначені принципи, функції та методи управління, досліджували управлінську діяльність керівників державних і громадських фізкультурно-спортивних організацій та низку інших проблем.

Істотний вплив на розвиток теоретико-методологічних засад державного регулювання фізичною культурою і спортом внесли роботи С. Вавренюка, І. Гасюка, С. Домбровської, І. Парубчака, І. Рибчича, О. Шаптали [39, 55, 85, 238, 276, 297].

Поштовхом до вирішення названої проблематики має бути узгодження реалій сьогодення та системи залучення населення до рухової активності оздоровчої спрямованості на основі програмно-цільового підходу та відхід від стереотипів, характерних для часів Радянського Союзу.

Вища освіта України нині переживає процес кардинальних змін, зазнає істотної модернізації усіх її складових, що об'єктивно зумовлено політичними, економічними та соціальними чинниками [23]. Усе більшого значення набуває відповідність освіти як соціальної інституції потребам, запитам та інтересам суспільства і громади. У багатьох управлінських, соціологічних і педагогічних дослідженнях якість вищої освіти розглядають як один із ключових елементів

системи освіти, яка має вирішальне значення для подальшого прогресивного розвитку суспільства.

Під якістю вищої освіти маємо розуміти інтегральну міру задоволення освітою, як соціальної інституції, вимог суспільства щодо освіченості, професійної підготовки та соціальної зрілості особистості, як активного учасника суспільного життя в усіх його сферах і проявах. Підвищення якості освіти є однією з найактуальніших проблем українського сучасного суспільства [151]. Актуалізація цього питання пов'язана з модернізацією змісту освіти, оптимізацією способів, форм і технологій організації навчального процесу та з переосмисленням і адекватною зміною ставлення до кінцевої мети й результату освіти. Сьогодні особливо важливим стає не стільки обсяг знань, скільки уміння ними оперувати, здатність до цілеспрямованої діяльності.

Незважаючи на ці та інші наукові роботи в галузі державного регулювання фізичною культурою і спортом на цей час відсутні дослідження з управління системою фізичної культури і спорту на основі програмно-цільового підходу. Найважливішими питаннями, які потребують дослідження, є такі, як розгляд сутності управління, аналіз системи фізичної культури і спорту як об'єкта в сучасних соціально-економічних умовах. Сучасний рівень поставлених завдань перед вітчизняним фізкультурно-спортивним рухом висуває підвищені вимоги до державного регулювання цими соціальним явищем. Накопичені наукові та практичні знання про систему управління не дають можливості успішного вирішення цих завдань.

Водночас, не часто трапляються роботи, в яких повною мірою використано методологію програмно-цільового управління. У цих дослідженнях застосування програмно-цільового підходу в управлінні є фрагментарним, невпорядкованим, не визначені сутність, структура і особливості управління на основі цього підходу [232]. Спостерігається нерівномірність подання інформації, що висвітлює теоретико-методологічні основи програмно-цільового управління сферою фізичної культури і спорту. Комплексне дослідження окреслених питань є складним завданням, котре

полягає у вдосконаленні державного регулювання процесами розвитку галузі фізичної культури і спорту в Україні та пошуку шляхів системних трансформацій для цього вдосконалення.

Дослідження етапів формування, розвитку і трансформації системи державного регулювання фізичною культурою і спортом в Україні показали, що вони не завжди відповідали конкретним соціально-економічним інтересам розвитку суспільства і держави. При цьому, головною характерною рисою залишалось недостатнє поєднання державницьких основ і громадських ініціатив. Успіх розвитку цієї сфери залежить від реалізації державної політики – комплексу заходів щодо створення правових, економічних та організаційних умов для задоволення потреб різних категорій і груп населення

у фізкультурно-спортивній діяльності всіх рівнів: від оздоровчої фізкультури до спорту вищих досягнень [143].

Проведений аналіз засвідчив, що в Україні існують загальні засади організації діяльності у сфері фізичної культури і спорту фізкультурно-спортивними організаціями, установами, підприємствами, особливості діяльності суб'єктів фізичної культури і спорту, порядок визнання видів спорту та спортивних дисциплін [62]. Особливістю досягнення мети дослідження є створення умов, які забезпечать можливість усім громадянам вести здоровий спосіб життя, систематично займатися фізичною культурою і спортом, отримати доступ до розвиненої спортивної інфраструктури, підвищити конкурентоздатність масового спорту.

Головними завданнями державної політики у цій сфері є: створення нової національної системи фізкультурно-спортивного виховання населення; розробка та реалізація комплексу заходів щодо пропаганди фізичної культури і масового спорту як важливих компонентів здорового способу життя; модернізація системи фізичного виховання різних верств населення, в тому числі й в освітніх установах.

Організація державного регулювання фізичною культурою і спортом має характеризуватися провідною роллю держави в процесах розвитку фізичної культури та спорту з одночасним залученням і розширенням участі в цих процесах громадських органів управління та інших суб'єктів цієї сфери. Необхідним є створення сприятливих передумов для розвитку української моделі фізичної культури і спорту, сприяння фізичному удосконаленню громадян, підвищення рівня спортивно-масової роботи, забезпечення культурного розвитку суспільства [140].

Про рівень законодавчого забезпечення державного регулювання сферою фізичної культури і спорту у суспільстві можна зробити висновки з основних напрямів державної політики, зафіксованої в Конституції України, Законі України “Про фізичну культуру і спорт”, Постанові Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2015 року № 1045 “Про затвердження Порядку проведення щорічного оцінювання фізичної підготовленості населення України”, Указі Президента України від 9 лютого 2016 року “Про Національну стратегію з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року “Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація”, Постанові Верховної Ради України від 19 жовтня 2016 року “Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади” та інших [251–267].

Громадські органи управління фізичним вихованням і масовим спортом повинні доповнювати державні форми організації фізичного виховання, сприяти залученню широких верств населення до вирішення завдань, пов'язаних із оздоровчою фізичною культурою, розвитком масового, професійного та олімпійського спорту. Органи виконавчої влади та місцевого самоврядування можуть делегувати громадським фізкультурно-оздоровчим організаціям окремі повноваження щодо розвитку видів спорту: підготовка спортсменів до участі у змаганнях, організація спортивних заходів. Громадські органи управління здійснюють керівництво галуззю з урахуванням територіально-відомчого принципу, зокрема колективи фізичної культури,

спортивні та фізкультурно-оздоровчі товариства і клуби у своїй діяльності опираються на фізкультурний актив, створюють різні комісії, федерації з видів спорту з метою стимулювання зростання ділової кваліфікації фізкультурних кадрів, підвищення їхньої відповідальності. Власне на громадські фізкультурно-спортивні організації покладається розвиток фізкультурного руху в Україні [164].

Важливим також є визначення основних завдань та напрямів розвитку фізичної культури і спорту, прийняття та реалізація державних регіональних програм щодо розвитку цієї сфери; встановлення почесних звань, нагород та премій у галузі фізичної культури і спорту; організацію та проведення регіональних офіційних фізкультурних та спортивних заходів, а також забезпечення комплексу заходів, пов'язаних з їхнім проведенням; організацію розвитку національних видів спорту; організацію підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з фізичної культури і спорту; забезпечення діяльності регіональних центрів фізичної підготовки.

Розвиток фізичної культури і спорту й організація спортивно-масової діяльності з метою покращення фізичного стану і фізичної підготованості нації є обов'язком держави. Потрібно дотримуватися відповідних принципів державного регулювання сферою: розвиток фізичної культури і спорту має сприяти демографічному зростанню країни, зміцненню національної оборони, забезпечувати розвиток суспільства. Пропаганда має бути спрямована на популяризацію фізичної культури і спорту серед різних верств населення; підвищення державних стандартів у галузі має створити умови для розвитку видів спорту, підвищити рівень спортивних досягнень; галузь фізичної культури і спорту вносять до загальнодержавних планів розвитку.

Компетентно-орієнтований підхід є одним із найефективніших способів побудови нової освітньої парадигми, який має стати новим орієнтиром модернізації освіти, формуванням змісту освіти та оцінювання її результатів. На відміну від терміна "кваліфікація", компетенції охоплюють, окрім суто професійних знань і умінь, що характеризують кваліфікацію, такі якості, як

ініціатива, співробітництво, здатність до роботи в групі, комунікативні навички, вміння вчитися, логічно мислити та використовувати інформацію [107]. Про все більш широке впровадження компетентнісного підходу свідчить те, що справжні знання – це індивідуальні знання, які формуються у результаті отриманого досвіду власної діяльності.

Ефективність системи фізичного виховання у навчально-виховному процесі може бути визначена як ступінь відповідності досягнутих результатів прогнозованим. Загальний критерій ефективності функціонування системи фізичного виховання визначають як сукупність показників, які підвищують якість її впливу на процес формування у студентів фізкультурно-оздоровчих цінностей. Сьогодні виникла певна необхідність у перебудові системи фізичного виховання, насамперед, у вищій школі, яка за короткий період самостійності накопичила велику кількість нерозв'язаних проблем у сфері фізичного виховання студентської молоді, які виникли через часті зміни найвищих органів державного управління у сфері фізичної культури і спорту та некомпетентність вищих посадовців.

До сучасних вимог, пов'язаних із перебудовою системи національної освіти у напрямі її інтеграції до європейського освітнього простору, належить трансформація мети та завдань навчальної дисципліни “Фізичне виховання”. Ефективна система фізичного виховання повинна відповідати таким вимогам: забезпечувати цілеспрямовану рухову активність усіх верств населення і на цій основі сприяти зростанню фізичної підготованості, зміцненню здоров'я та профілактиці захворювань; гарантувати доступність і якість рухових оздоровчих послуг; формувати необхідні кадрові, фінансові та матеріально-технічні ресурси, їхнє раціональне використання. Метою фізкультурної освіти є задоволення інтересів суспільства, держави й особистості у наданні кожній людині широких можливостей щодо вибору змісту і форм навчання. Необхідність такого підходу тісно пов'язана з конкретнішою позицією, визначеною як “модернізація держави через модернізацію освіти”.

Фізичне виховання повинне ґрунтуватися на взаємопов'язаних соціально-філософських принципах: принципі “epimelia”, який полягає в тому, що мотивацією до раціональної поведінки людини є, насамперед, турбота про себе, зміна самої себе. У випадку з фізичним вихованням – турбота про власне здоров'я та дотримання загальних засад здорового способу життя; принципі “kalokagathia”, який акцентує, що виховання людини має бути спрямоване на формування гармонії тіла і душі, створення фізично та духовно досконалої особистості [91].

Проблеми, з якими стикаються студенти у вищій школі, не можуть бути вирішені лише на основі тих знань, умінь і навичок, які були отримані раніше. У компетентно-орієнтованому підході застосовують відповідний зміст освіти, який не зводиться до освітньо-орієнтованого компоненту, а передбачає активне здобування цілісного інтегративного досвіду, особистого розв'язання життєвих проблем, виконання ключових функцій, соціальних ролей, реалізації певних компетенцій.

Професійна та компетентна підготовка студентства, як складова педагогічного процесу у вищій школі залежить від умов організації навчально-виховного середовища, в яких відбувається діяльність викладача і студента та реалізуються заплановані завдання. Чинники, які визначають і усвідомлюють учасники педагогічної взаємодії реалізуються у навчально-виховному процесі закладу вищої освіти. Це спонукає викладачів і студентів до активізації власних дій для оптимізації підготовки майбутніх фахівців та підвищує ефективність професійної підготовки осіб з вищою освітою.

Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності як загальні, або ключові вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові кваліфікації, вміння, або навички, опорні знання [448]. Компетентності, на думку експертів Ради Європи, передбачають спроможність особистості сприймати та реально оцінювати індивідуальні та соціальні потреби, перетворюючи їх на комплекс цінностей і ставлень, знань і навичок.

Ефективність навчання, згідно з компетентнісним підходом є теоретично обґрунтованою, але в практику фізичного виховання фактично не впровадженою. З цих позицій першими освітніми компетенціями є ціннісно-сміслові – це компетенції у сфері світогляду, пов'язані з ціннісними орієнтирами студента, його здатністю бачити і розуміти навколишній світ, орієнтуватися в ньому, усвідомлювати свою роль і місце, вміти вибрати цільові та смислові установки для реалізації особистих дій і вчинків, а також приймати рішення.

Загальнокультурні компетенції охоплюють коло питань, стосовно яких студент повинен мати високу обізнаність, володіти знаннями і досвідом діяльності. Це особливості загальнолюдської та національної культури, духовно-моральні основи життя людства та людини, культурологічні базові основи суспільних, соціальних, сімейних явищ і традицій, роль науки, техніки та релігії в житті людини, їхній вплив на світ, компетенції у культурній, побутовій сферах та в сфері відпочинку і рекреації.

Навчально-пізнавальні компетенції студента у сфері самостійної діяльності охоплюють елементи логічної, методологічної, навчальної діяльності, співставленої з реальними пізнаваними об'єктами. До них належать знання і вміння з організації визначення цілей і завдань, планування, аналізу та синтезу, рефлексії, самооцінювання навчальної та пізнавальної діяльності. У межах цих компетенцій визначаються вимоги до студента у його володінні функціональною грамотністю: володіння навичками об'єктивних вимірювань, уміння відрізнити факти від припущень і домислів, використання різних методів пізнання, зокрема імовірнісних тощо.

Інформаційно-комунікативні компетенції формуються вмінням самостійного пошуку, аналізу та синтезу необхідної інформації, з наступною її організацією, перетворенням, збереженням і передачею. Вони охоплюють знання іноземних мов, оволодіння різними соціальними ролями в колективі та способами взаємодії з оточуючими і віддаленими людьми та подіями, навички роботи в групі. Соціально-трудова компетенція означає володіння знаннями і

досвідом у царині цивільно-громадської діяльності, у питаннях економіки та права, в соціально-трудої сфері, а також у сферах сімейних відносин та професійного самовизначення.

Компетенції особистісного самовдосконалення спрямовані на освоєння способів фізичного, духовного та інтелектуального саморозвитку, психологічної саморегуляції та самопідтримки. Студентство опановує способи діяльності у власних інтересах і можливостях, що мають прояв у самопізнанні, психологічній грамотності, розвитку та удосконаленні особистісних якостей, необхідних сучасній молодій людині, формуванні культури мислення і культури поведінки у цивілізованому суспільстві.

Для виявлення ефективності методичної системи фізичного виховання студентів визначено критерії як ознаки, що засвідчують ступінь якісної фізкультурно-оздоровчої компетентності студентської молоді до їхньої професійної діяльності в соціумі. Під фізкультурно-оздоровчими компетентностями розглядають внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення: знання, мотиви, уподобання, інтереси, уміння, навички, програми дій, систему цінностей, ставлення до фізкультурно-оздоровчої діяльності, які виявляються у методичній компетентності з впровадження і передачі їх іншим членам суспільства, зокрема у процесі професійної діяльності та сім'ї.

Головними критеріями готовності майбутніх фахівців до впровадження у повсякденне життя і побут засобів фізичної культури після закінчення закладу вищої освіти були визначені мотиваційний, когнітивний і діяльнісний [107]. Мотиваційний критерій готовності студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності визначається як сукупність особистих усвідомлених та набутих потреб і мотивів до ведення здорового способу життя, завдяки яким реалізовується індивідуальна програму саморозвитку, самовиховання і самоосвіти до об'єктивно заданої програми професійного й особистісного розвитку. Ознаками мотиваційного критерію є рівні готовності студентів до

фізичної культури, бажання постійно вдосконалювати фізкультурно-оздоровчу і спортивну майстерність.

До елементів когнітивного критерію готовності до фізкультурно-оздоровчої діяльності належить система знань у області теорії і методики фізичного виховання, практичні вміння щодо організації та проведення спортивно-масових заходів. Діяльнісний критерій готовності студентів до фізкультурно-оздоровчої діяльності уособлює комплекс особистісно набутих способів дій з формування індивідуального арсеналу рухових умінь і навичок, необхідних у житті, навчання кожної особи застосовувати набуті знання і навички у побуті та під час професійної діяльності. Критеріями постають стан фізичної підготованості, розвиток окремих фізичних здібностей, рівень професійно-прикладної фізичної підготовки, наявність сформованих фізкультурно-оздоровчих компетентностей.

Визначено компетенції, що характеризують специфічні методичні рівні навчання у фізичному вихованні майбутніх фахівців, тобто оволодіння студентом: понятійно-термінологічним апаратом методики навчання фізичних вправ; особистісно орієнтованим вибором специфіки фізкультурно-оздоровчої діяльності; навичками з організації, проведення й суддівства спортивних свят, змагань, фестивалів; системою методичного інструментарію фізичного виховання з метою доцільного використання в забезпеченні дозвілля та проведенні фізкультурно-спортивних заходів [102].

У межах компетентно-орієнтованого підходу освіта та навчання стають комплексним чинником; студентам у процесі фізичного виховання передають лише ті знання і навички, які потрібні для розвитку необхідних компетенцій. Важлива також психологічна підготовка, формуються необхідні установки, розвиваються певні особистісні якості, напрацьовують конкретні алгоритми ефективної діяльності. Компетентно-орієнтований підхід спрямовується на формування цілісного особистісного досвіду власної успішної діяльності та ціннісно-сміслової критичної оцінки власних здобутків у процесі навчання. Цей підхід показав себе одним із найактуальніших та найефективніших способів

побудови нової освітньої парадигми, він є новим концептуальним орієнтиром модернізації освіти, формування змісту освіти та оцінювання її результатів як кінцевої якості.

Одним із можливих підходів до вдосконалення державного регулювання треба розглядати створення системи дієвих механізмів, за допомогою яких інтегрується діяльність галузевих і міжгалузевих організацій, раціонально витрачають людські та фінансові ресурси для досягнення поставлених завдань, зокрема йдеться про програмно-цільовий підхід до управління. Окреслений підхід у різних сферах життєдіяльності суспільства стає домінуючим, практичні результати підтверджують його ефективність. Програмно-цільове управління опирається як на загальні принципи управління, так і враховує специфічні особливості об'єктів управління та цільового планування, а відповідно – широке використання методології програмно-цільового управління характеризує його універсальність [137].

Дослідження розвитку і вдосконалення системи масових занять різних категорій населення фізкультурно-оздоровчою діяльністю дає підставу констатувати, що одним із визначальних чинників для забезпечення позитивної динаміки є адекватний і сучасний розвиток матеріально-технічного ресурсу цієї галузі. Це будівництво і реконструкція комплексних спортивних споруд різного фізкультурного профілю, забезпечення множинними спортивними спорудами місць проживання та відпочинку населення, створення на підприємствах фізкультурно-оздоровчих і відновлювальних центрів. У сучасних умовах характерною рисою організації державного регулювання є перенесення значної частини функцій фізкультурно-масової діяльності на рівень муніципальних утворень. Це викликано тим, що саме вони мають реальними важелями управління розвитком масового спорту і можуть вибудовувати власну політику в межах загальної стратегії розвитку галузі [127].

Головними напрямками програмно-цільового управління у діяльності держави у сфері фізичної культури і спорту повинні бути створення необхідних умов для фізичного виховання молоді з метою покращення їхнього фізичного

та психічного здоров'я; забезпечення розвитку фізичної культури та спорту спортивних талантів; забезпечення розвитку фізкультурної освіти та науково-дослідницької діяльності у сфері фізичної культури і спорту, впровадження наукових досягнень, технологій у практику фізкультурно-спортивної роботи. Потрібно передбачити розробку та реалізацію національних програм з фізичної культури і спорту, державних стандартів з фізичної підготованості населення, проведення скринінгу фізичного стану та здоров'я усіх вікових груп. Органи виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту відповідних адміністративно-територіальних утворень у межах своїх повноважень мають вживати заходів щодо розвитку фізичної культури і спорту з урахування національних традицій, умов, можливостей.

Не завжди враховують вплив, котрий чинять зовнішнє і внутрішнє середовище об'єкту програмного планування, переважно досліджують різні аспекти розвитку фізичної культури і спорту конкретної території, а не процеси управління на основі програмно-цільового підходу. Головними причинами є слабка розробленість загальної теоретичної концепції програмно-цільового управління, використання цільових програм розвитку фізичної культури і спорту, як ефективного інструментарію цього виду управління [169]. Внаслідок цього, ще не створено цілісне уявлення про програмно-цільове управління комплексною системою фізичної культури і спорту.

Органи державної влади повинні мати на меті підвищення показників фізичної підготованості та здоров'я населення, насамперед дітей і молоді. Усі програмні заходи повинні бути спрямовані на залучення кожного громадянина до щоденних занять фізичною культурою і спортом, оволодіння двома та більше видами рухової активності, на проходження щорічного медичного огляду. Стратегічною метою керівництва держави має бути створення дієвої системи всенародного зміцнення здоров'я, сучасної, доступної спортивної інфраструктури, передусім, обладнаних ігрових та тренажерних майданчиків у парках, місцях відпочинку та проживання населення. Органи державної влади мають звітувати щодо проведених заходів, змагань, участі в змаганнях жінок,

людей з обмеженими можливостями здоров'я, результатів реалізації програмних заходів щодо аматорського та масового спорту.

Фізична культура і масовий спорт мають бути обов'язковим компонентом середньої та вищої освіти і забезпечити всебічний розвиток особистості. Обов'язком закладів вищої освіти є створення умов для фізичного виховання студентів, переведення спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи. Заняття фізичною культурою і спортом має відбуватися відповідно до навчальних програм і стандартів, а спортивні змагання бути невід'ємною складовою навчального процесу. Медичне та кадрове забезпечення навчально-виховного процесу, моніторинг фізичного стану та здоров'я молоді є важливими напрямками роботи з розвитку шкільної та студентської фізичної культури і спорту.

Методологічною основою концепції програмно-цільового управління системою фізичної культури і спорту є системний підхід, який допоміг розглянути комплекс фізичної культури і спорту як відкритий соціальний простір, програмно-цільовий підхід, за допомогою якого розкрито сутність управлінської діяльності, визначаючи в якості її основного інструменту цільову програму, інформаційно-аналітичний підхід, що забезпечує ефективність управлінської діяльності, надаючи суб'єкту по каналах зворотного зв'язку необхідну інформацію, як для прийняття управлінських рішень, так і для внесення відповідних коректив у діяльності системи [313].

Основними завданнями програмно-цільового підходу є координація та організація заходів щодо розвитку масового спорту; організація змагань усіх рівнів на території країни; сприяння розвитку фізкультурно-спортивного руху в країні; розробка та впровадження програми розвитку фізичної культури і спорту; здійснення нормативного регулювання та сприяння розвитку спортивної інфраструктури, фізкультурно-спортивних послуг; організація проведення наукових досліджень у сфері спортивної медицини; забезпечення дотримання законності з питань тендерної рівності; розроблення календарів спортивних заходів, програм; сприяння залученню до спортивно-масової

діяльності інвалідів [82]. Встановлено, що функціонування механізму програмно-цільового управління фізичною культурою і спортом відбувається лише з урахуванням перерахованих чинників.

Для успішного ведення управлінської діяльності важливими є організаційний механізм програмно-цільового управління системи фізичної культури і спорту, який представлено як складний багатокомпонентний об'єкт, що охоплює сукупність органів державного і муніципального управління фізичною культурою та спортом, громадських організацій, які розробляють і реалізують цільову програму, а також інформаційно-аналітичну систему, що забезпечує зворотний зв'язок. Організаційний механізм складається з кількох компонентів, кожен із яких є складним утворенням. Принципово важливим є взаємодія цих компонентів, що забезпечує організаційний механізм, надаючи їм органічний зв'язок між собою і цілеспрямований вплив на об'єкт управління.

Це досягається різними засобами і методами як індивідуального, так і колективного впливу. Модернізація організаційного механізму в державному управлінні фізичної культури і спорту показала ефективність взаємодії управлінських структур з громадськими організаціями. Одним із напрямів оптимізації та підвищення ефективності їх діяльності є зміна правового статусу частини державних і муніципальних організацій фізкультурно-спортивної спрямованості – з бюджетного на автономний, що надає організації більше самостійності, спрощення адміністративних процедур і розширення можливостей для підвищення позабюджетних доходів.

Держава визначає політику та напрями розвитку фізичної культури і спорту, сприяє підприємствам, організаціям, установам, громадським організаціям, громадянам, діяльність яких спрямована на розвиток та підвищення ефективності функціонування фізичної культури і масового спорту в країні. Державне управління фізичною культурою і спортом в Україні забезпечує центральний виконавчий орган державної влади, а інші міністерства та відомства керують фізичною культурою і спортом у частині функцій та повноважень покладених на них. Держава, громадські організації, професійні

спілки мають створювати передумови для залучення до занять фізичкультурно-спортивною діяльністю осіб з обмеженими можливостями здоров'я.

Виконання поставлених завдань можливе лише завдяки дотриманню таких чинників: політичних – посилення ролі державних структур з управління галуззю, через систему цільових комплексних програм розвитку фізичної культури і спорту; організаційних – функціонування державного органу управління галуззю у статусі міністерства з покладанням на нього функцій регулювання та контролю, а також розробки стратегії розвитку фізичної культури і спорту; правових – формування галузевого законодавства на державному рівні; фінансових – фінансування галузі за рахунок використання державного бюджетного фінансування, а також постійне підвищення обсягів позабюджетного фінансування, спонсорства та особистих коштів населення на оплату фізкультурно-спортивних послуг та придбання спортивного інвентарю; демографічних – соціально-демографічна структура, що характеризує склад населення за статтю, віком, місцем проживання, і є підставою для планування кількості осіб, що займаються фізичними вправами.

Сучасні тенденції розвитку сфери фізичної культури і спорту на державному рівні характеризуються зміною та ускладненням функцій органів, що становлять вертикаль управління галуззю; створенням галузевої нормативно-правової бази, що регулює різні суспільні відносини у цій сфері; стрімким розвитком системи комерційних фізкультурно-спортивних організацій, фізкультурно-оздоровчих послуг, які потрібні населенню; зміною конфігурації галузі суспільних фізкультурно-спортивних об'єднань. У проведеному дослідженні встановлено існуючі протиріччя: відсутність відповідних теоретичних підходів щодо нових можливостей цієї діяльності; недосконалість організаційних механізмів реалізації програмно-цільового управління сферою фізичної культури і спорту; необхідність використання існуючих інноваційних механізмів управління та слабкою адаптацією їх до реалій управління розвитком фізичної культури і спорту.

Фізичне виховання у закладах вищої освіти визначається потребами суспільства й обумовлюється рівнем розвитку матеріального виробництва, соціальними уявленнями про його мету та завдання. Освіта і навчання стають комплексними, багатофакторними; студентам у процесі фізичного виховання передають лише ті знання і навички, які потрібні для розвитку необхідних компетенцій. Ведеться також психологічна підготовка, формуються потрібні установки, розвиваються певні особистісні якості, напрацьовують конкретні алгоритми ефективної діяльності. Компетентнісно-орієнтований підхід показав себе одним із найактуальніших та найефективніших способів побудови нової освітньої парадигми.

Стан здоров'я і спосіб життя молоді в Україні загалом потребують окремої уваги держави і владних структур, оскільки процес депопуляції, який розпочався з 1990 року і набув сьогодні ознак демографічної кризи, вимагає на загальнодержавному рівні вирішення питань збереження життя і здоров'я кожної людини. Особливу тривогу викликає низький рівень залучення населення країни до фізкультурної та спортивної діяльності. Щорічним оцінюванням рівня фізичної підготованості населення виявлено, що лише кожен п'ятий школяр та кожен десятий студент мають достатній рівень фізичної підготованості. Дотепер в системі освіти не окреслено і не розроблено виховання сталих мотивацій щодо фізкультурно-виховної діяльності молоді, як надзвичайно впливового чинника на формування фізичного та соціального благополуччя, свідомості щодо вектору на здоровий спосіб життя, на продовження його тривалості.

Кожна шоста дитина народжується з відхиленням у стані здоров'я, а за час навчання в загальноосвітніх навчальних закладах школярі втрачають щонайменше третину свого здоров'я. Відхилення у стані здоров'я визначаються медиками майже в 90% студентів, серед яких більше половини мають незадовільний фізичний стан [31]. У молодіжному середовищі користується популярністю малорухомий спосіб життя з переважним використанням

пасивних форм дозвілля, спостерігається тенденція до вибору ризикованої поведінки з пріоритетом різних форм залежності.

Для кризової ситуації, яка виникла в галузі фізичної культури і спорту, характерними є проблеми, пов'язані з наступними фактори: низький рівень освіченості населення щодо усвідомлення цінності здоров'я та неефективна система пропаганди збереження здоров'я серед населення; низький рівень ресурсного забезпечення дитячо-юнацького та резервного спорту; не налагоджена скоординована робота співробітництва між суб'єктами фізичної культури і спорту, зокрема федераціями з видів спорту та фізкультурно-спортивними організаціями; недосконалість організаційно-правових та економічних механізмів державної політики у сфері фізичної культури і спорту; недосконале фінансування з бюджету та неефективне залучення позабюджетних коштів.

За таких умов пріоритетним напрямом державної гуманітарної політики має стати розвиток галузі фізичної культури і спорту, що дасть можливість забезпечити оптимальну рухову активність молодій людині впродовж усього життя, створити умови для організації змістовного дозвілля і максимальної реалізації здібностей людини. Підтримка фізкультурно-оздоровчого руху повинна спрямовуватися на реалізацію програм дитячо-юнацького спорту, фізичної культури за місцем проживання, масового відпочинку студентської молоді, забезпечення функціонування системи державного контролю всієї системи фізичної культури і масового спорту.

Мета концепції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності серед студентської молоді полягає у створенні сприятливих умов для поширення культури здорового способу життя, залучення студентської молоді до активних занять фізичною культурою та масовим спортом, активації руху за духовне збагачення студентства як важливої складової покращення якості та тривалості активного життя, підготовки молоді до захисту Батьківщини. Принципи концепції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності потребують подальшого впровадження як необхідної умови системи

стимулювання студентської молоді під час навчання у закладах вищої освіти України.

З метою реалізації концепції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти необхідно актуалізувати діяльність органів державної влади з уніфікації механізмів державного регулювання у даній сфері, який поєднує зусилля місцевих органів виконавчої влади із зусиллями адміністрацій закладів вищої освіти, громадських фізкультурно-спортивних організацій, зокрема спортивних федерацій, дитячо-юнацьких спортивних шкіл, студентських самоврядних інституцій, а також діяльність інших суб'єктів галузі фізичної культури і масового спорту (рис. 5.3.).

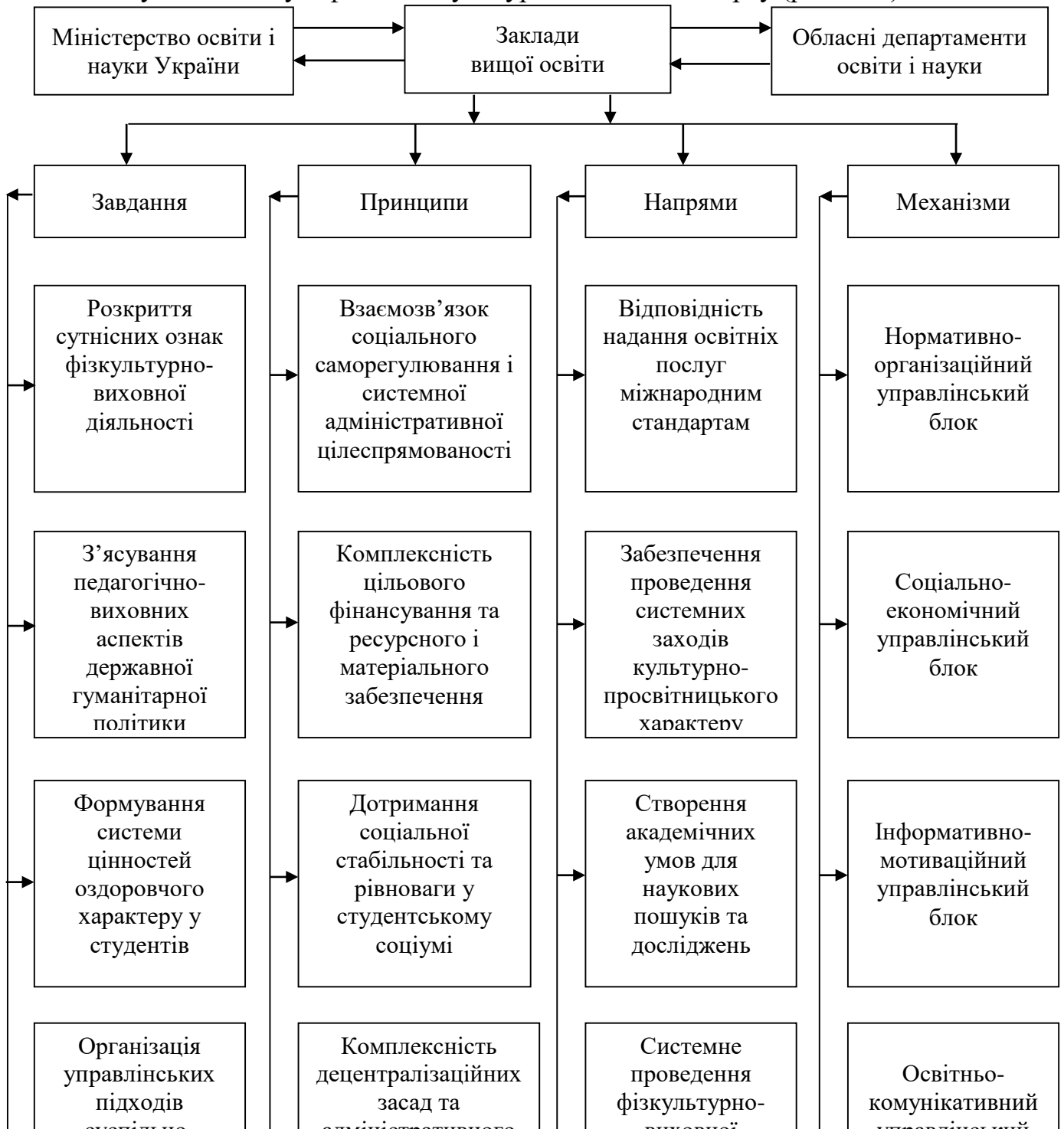

Рис. 5.3. Реалізація системи заходів освітньо-педагогічного характеру з фізичного виховання молоді в закладах вищої освіти України. *Джерело: авторська розробка.*

Поєднуючи масовий спорт з освітою та культурою, заклади вищої освіти повинні намагатися створити передумови для здорового способу життя студентської молоді, заклавши в основу освітні цінності, повагу до універсальних фізкультурно-виховних принципів, задоволення молоді особи від виконання м'язових зусиль. Потребує удосконалення робота над покращенням якості проведення вже існуючих та запровадження нових фізкультурно-виховних проєктів з фізкультурно-виховної діяльності. На сьогоднішній день фізкультурно-виховна діяльність серед студентської молоді недостатньо фінансуються з бюджетів закладів вищої освіти, існує потреба у новітньому концептуальному підході підтримання та підвищення рівня здоров'я студентської молоді в Україні.

Головними завданнями концепції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти є сприяння реалізації державної політики у галузі фізичної культури та масового спорту; розвиток фізкультурно-виховної діяльності у місцях масового відпочинку студентської молоді; поліпшення умов для занять фізичною культурою і спортом; сприяння спортивним організаціям у покращенні матеріально-технічної бази для фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності; запровадження заохочувальних матеріальних заходів щодо підвищення спортивних результатів студентських змагань різних рівнів.

У результаті виконання заходів концепції державного регулювання

фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти мають бути визначені стратегічні пріоритети розвитку фізкультурно-виховної діяльності серед студентської молоді відповідно до механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти в Україні мають бути сформовані шляхом уніфікації даних механізмів нормативно-організаційні, соціально-економічні, інформаційно-мотиваційні та освітньо-комунікативні управлінські блоки для комплексного вирішення поставлених завдань та переорієнтації практичної діяльності на розв'язання проблеми зміцнення здоров'я студентської молоді, працездатності студентства засобами фізичної культури і масового спорту.

Головними інституціями, що забезпечують реалізацію концепції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти є органи державної влади, громадські студентські організації, адміністрації закладів вищої освіти. Кінцевою метою концепції державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти має бути формування фізичного і духовного здоров'я студентської молоді, ступінь громадянськості, рівень якої визначається тим, наскільки молода людина бере участь у розвитку громадянського суспільства.

Концепція виходить із класичного розуміння суспільно-владної взаємодії органів державної влади, самого студентства, громадських студентських організацій та адміністрацій закладів вищої освіти. Концепція поєднує методом уніфікації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти щодо здоров'я студентської молоді чотири управлінські блоки: нормативно-організаційний, соціально-економічний, інформаційно-мотиваційний та освітньо-комунікативний.

Нормативно-організаційний управлінський блок включає ефективність функціонування студентського самоврядування в частині забезпечення гарантій молоді особистості щодо дій адміністрацій закладів вищої освіти; удосконалення процедур державного регулювання у сфері виховання студентської молоді шляхом контролю за виконанням нормативно-правових

актів у освітній галузі; забезпечення виконання програм і проектів з фізкультурно-виховної діяльності у студентському молодіжному середовищі як частини реалізації державної гуманітарної політики в Україні; забезпечення єдиного стандарту надання необхідних послуг з дотримання рівня здоров'я студентською молоддю у закладах вищої освіти; розробку та здійснення партнерських проектів з педагогічно-виховних напрямів державної політики фізичного виховання у системі вищої освіти.

Соціально-економічний управлінський блок включає розширення можливості процедур демократичної участі студентства у державному регулюванні соціалізації молоді за її активної участі у масовому спорті під час навчання у закладах вищої освіти; вирівнювання дисбалансу соціально-економічної нерівності щодо можливостей заняття студентською молоддю масовим спортом у час вільний від занять; зосередження матеріальних і фінансових ресурсів на необхідних напрямках студентського громадського життя враховуючи позицію органів студентського самоврядування; проведення студентського анкетування та опитування із питань соціально-економічного та суспільно-громадянського розвитку в закладах вищої освіти.

Інформаційно-мотиваційний управлінський блок включає удосконалення управлінських підходів у суспільно-владній взаємодії в частині інформування студентського середовища щодо можливості їх фізичного самовдосконалення; підвищення ступеня досягнення ефективного результату зростання фізичного та освітнього рівня внаслідок ініціатив самої студентської молоді у закладах вищої освіти; підвищення готовності молодої людини до формування студентських суспільних цінностей через трансформацію сучасних управлінських підходів у закладах вищої освіти; гарантування вільного доступу молодої особистості до інформації про можливість заняттям фізичною культурою і масовим спортом.

Освітньо-комунікативний управлінський блок включає узгодженість принципів державного регулювання та комунікації з фізкультурно-виховної діяльності між адміністраціями закладів вищої освіти та органами державної

влади; створення студентсько-самоврядних рад соціального партнерства при місцевих органах державної влади спільно з адміністраціями закладів вищої освіти з фізкультурно-виховної діяльності студентської молоді; забезпечення якісної та доступної освіти, всебічного розвитку культури, духовності студентської молоді під час навчання у закладах вищої освіти в Україні; реалізація сучасних моделей комунікативного характеру з формування новітньої концепції фізичного виховання молоді у закладах вищої освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Основними шляхами і засобами розв'язання поставлених завдань є пропаганда фізкультурного руху із залученням засобів масової інформації для роз'яснення проблем, пов'язаних із сферою фізичної культури і масового спорту; інтеграція фізкультурно-виховної діяльності у навчально-освітній процес закладів вищої освіти та покращення фізкультурно-оздоровчої роботи в усіх навчальних закладах; розроблення системи заохочення студентської молоді до занять фізичною культурою і масовим спортом у закладах вищої освіти; збільшення кількості студентської молоді, що займається фізичною культурою і масовим спортом; покращення роботи спортивних шкіл аматорського характеру.

Органи державної влади у партнерській взаємодії з інституціями студентського самоврядування та адміністраціями закладів вищої освіти за допомогою зазначених управлінських блоків створюють сприятливе соціальне середовище формування фізично здорового та соціально зрілого молодого індивіда. Органи державної влади мають виступати координуючою ланкою для провадження програм та заходів фізкультурно-виховного характеру в державі. Суспільно-владні відносини постають в межах єдиної проблеми, і зрозуміло, що влада має взяти на себе значні обов'язки і відповідальність за формування здорової молоді людини в суспільстві, її громадянського становлення.

Висновки до розділу 5

Нова парадигма комплексної освіти акцентує увагу на необхідності зростання таких функцій соціально-гуманітарної освіти, як формування і розвиток моральності, духовності, соціальної відповідальності, культури як чинників професіоналізму. У зв'язку з цим, соціально-гуманітарна політика держави має прояв у послідовному вживанні заходів, спрямованих на підтримку гуманітарного розвитку суспільства відповідно до визначених пріоритетів і національних інтересів. Реалізація завдань і пріоритетів гуманітарної політики повинна відбуватися за багатьма напрямками, усіма органами державної влади та місцевого самоврядування. Основою єдності всіх напрямів є ідеї національного характеру гуманітарної політики, формування національної свідомості, захист свобод, консолідація суспільства до злагоди і праці.

Якість вищої освіти є однією з визначальних характеристик функціонування сфери освіти, задоволення нею соціальних потреб, об'єктивною основою прогнозування її подальшого розвитку та вироблення необхідних управлінських рішень. В умовах модернізації української системи вищої освіти її якість має стати тією основою, яка визначає пріоритетність і перспективність поставлених завдань та ефективність їхнього виконання. Відповідність освітніх послуг запитам суспільства та громади є ознакою якості освіти, її своєрідним індикатором.

Важливим чинником створення нової системи фізичного виховання у вищій школі є спрямованість на підготовку випускника, який є професійно компетентним у вживанні заходів, що забезпечують високий рівень здоров'я впродовж усього життя, а це, відповідно, передбачає зміну змісту і завдань фізкультурно-освітнього процесу в закладі вищої освіти. Удосконалення системи фізичного виховання студентської молоді повинно також відбуватися в напрямі розвитку програмного, науково-методичного, нормативного і правового забезпечення, узгодження освітніх стандартів і нормативів з новими вимогами і можливостями розвитку суспільства.

Особливістю державного регулювання у галузі фізичної культури і спорту органами загальної компетенції є те, що вони виконують зазначену діяльність і водночас вирішують завдання, які належать до їхньої компетенції, а саме питання розвиток національної безпеки та оборони, розвитку соціальної сфери та економіки. Першочерговим завданням у реформуванні системи має стати створення законодавчих та організаційно-правових механізмів щодо зростання кількості громадських студентських організацій в Україні, розмаїття сфери їхньої дії, посилення ролі молоді у різних суспільних процесах свідчать про активний розвиток громадянського суспільства в Україні. Тому, розробка механізмів динамічного аналізу, оцінки та прогнозування стану здоров'я населення, особливо молодого покоління у зв'язку зі змінними соціально-економічними чинниками, повинна стати основою для прийняття ефективних рішень на всіх рівнях системи державного регулювання з їхнім концептуальним обґрунтуванням.

Дослідження існуючих механізмів щодо вдосконалення державного регулювання фізичною культурою і спортом дали змогу розробити теоретичну основу програмно-цільового управління. Її суть полягає в органічній цілісності програмного і цільового підходів, об'єднання яких конкретизує розробку цільової комплексної програми, що охоплює програмні заходи для досягнення поставленої мети, концентрацію необхідних ресурсів, узгодження термінів і відповідальних виконавців. Розвиток фізичної культури і спорту пов'язаний у першу чергу з розробкою комплексних програм, що дають можливість вирішення поставлених проблем комплексно, з урахуванням міжгалузевих взаємодій.

Держава повинна регулювати відносини у сфері фізичної культури і масового спорту шляхом формування дієвої державної політики у цій галузі, координувати дії відповідних державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативного та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також комплексної взаємодії державних органів із громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальну проблему, яка полягає в обґрунтуванні науково-методологічних підходів та розробці практичних рекомендацій для органів державної влади з уніфікації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України на сучасному етапі.

Результати, отримані в процесі дослідження, дають підстави сформулювати наступні висновки та пропозиції:

1. Проаналізовано фізкультурно-виховну діяльність закладів вищої освіти у студентському середовищі як об'єкт державного впливу та обґрунтовано значення феномену фізичної культури та процесуальної сутності фізкультурно-виховної діяльності, що має реалізуватися в соціумі. У цьому контексті головною метою державного регулювання є створення умов для збереження генофонду країни шляхом залучення студентської молоді до здорового способу життя, забезпечення сприятливих умов для фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти, ведення пропагандистської роботи серед студентської молоді щодо корисності та необхідності індивідуального здоров'я. З'ясовано, що без злагодженої та комплексної діяльності робота органів державної влади не набуде ознак цілісної державної політики у даній сфері. Державне регулювання фізкультурно-виховної діяльності передбачає перехід до нової моделі цінностей та суспільних інтересів, де потреби та мотиви молоді людини знаходяться в центрі уваги закладів вищої освіти. Це дозволить значно активізувати процес самореалізації студентства та становлення у суспільній практиці пріоритету рухової активності для профілактики асоціативної поведінки серед молоді. Саме в цьому контексті, важливою є роль фізкультурно-виховної діяльності, спортивно-масового напряму роботи у закладах вищої освіти. Також, необхідно підвищити рівень обізнаності студентської молоді щодо сутності здоров'я та популяризації здорового способу життя як життєвої цінності. Встановлено, що в Україні закріплено на державному рівні базові принципи розвитку фізкультурно-виховної діяльності

населення, проте, проведений аналіз існуючих підходів у сфері фізичної культури та спорту свідчить про недостатню увагу до масового спорту серед студентства в Україні. Державне регулювання фізкультурно-виховної діяльності забезпечить можливість ефективності розвитку фізичної культури та масового спорту з метою збереження та покращення здоров'я серед студентської молоді.

2. З'ясовано роль і значення педагогічно-виховних факторів державного регулювання формуванням гуманітарної політики держави щодо фізичного виховання у системі вищої освіти. Визначено, що фізичне виховання студентів у закладах вищої освіти повинно передбачати створення оптимальних умов для сукупного поєднання усіх складових фізичного, психічного і соціального здоров'я, що має привести до суспільного благополуччя. Для позитивного впровадження цінностей здоров'я у повсякденність студентської молоді необхідно ефективно реалізувати механізми державної пропаганди здорового способу життя у закладах вищої освіти. Таким чином, органи державної влади повинні створювати сприятливе середовище, в якому здійснюється органічне входження студентської молоді у соціальний простір громадянського суспільства через становлення особистості, розвиток фізичного, духовного, психологічного потенціалу молодої людини. Для цього варто проводити постійний соціальний моніторинг, суспільні дослідження, на підставі яких визначати культурно-оздоровчі потреби студентства. Запропоновано впровадити принципи функціонування у суспільстві явища масового спорту, як основи для програмних дій держави у фізкультурно-виховній діяльності серед студентської молоді. У сфері фізичної культури та масового спорту необхідна комплексна взаємодія органів державної влади із закладами вищої освіти та студентськими організаціями фізкультурно-оздоровчої спрямованості. Цілеспрямоване державне регулювання повинно формувати інституційність соціального простору життєдіяльності студентської молоді, сприяти громадській консолідації, окреслювати напрями подальшої реалізації

ефективного державотворення, виховувати соціально активних молодих громадян.

3. Виокремлено соціально-економічні проблеми розвитку фізичної культури та масового спорту в студентському соціумі. Дослідження фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти дозволяє стверджувати, що формування соціально-активного громадянина є можливим завдяки ефективній гуманітарній політиці держави, що не лише надає йому умови та можливості до занять масовим спортом, але й забезпечує його мотивацією, необхідним обсягом знань із засад ведення здорового способу життя. Державна політика сфери масового спорту більше має базуватися на особистій зацікавленості та мотивації молодих громадян у спортивно-оздоровчих заняттях за ефективного впливу та сприяння адміністрацій закладів вищої освіти на ці процеси. Для розвитку сприятливих соціальних тенденцій необхідна підтримка адміністрацій закладів вищої освіти, які повинні створити умови для педагогічно-виховних процесів серед студентської молоді та реалізації її фізкультурних потреб. За наявності ефективно фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти студентська молодь може досягти значних результатів у навчанні, включатися в перманентний процес самовдосконалення та самоосвіти, розширювати та поглиблювати свої знання, нагромаджувати системні навички та вміння особистісної діяльності. У сфері фізичної культури та масового спорту студентська молодь істотно змінюється, удосконалює свої духовні потреби та фізичний потенціал. Педагогічний вплив повинен охоплювати весь фізкультурно-виховний простір і втілюватися у відповідні результати професійно важливих якостей особистості студента. У системі вищої освіти все більшу роль починають відігравати педагогічно-виховні фактори регулювання фізкультурно-виховної діяльності. Запропоновані підходи педагогічно-виховного впливу на студентство у реалізації державного регулювання розвитку виховних процесів мають відповідати вимогам студентської молоді та забезпечити належний розвиток фізкультурно-виховної діяльності в закладах вищої освіти України.

4. Розкрито сутність соціально-психологічних чинників соціалізації студентської молоді за її активної участі у масовому спорті. Доведено, що у процесі соціалізації, як механізму передачі досвіду поколінь, молода людина оволодіває сукупністю суспільних норм, правил та соціальних цінностей. У процесі виховання, за допомогою участі у масовому спорті, молодь залучається до культурних, соціально-історичних та духовно-інтелектуальних цінностей громадянського суспільства. Соціалізаційна функція, котра обґрунтовується вимогами суспільства завдяки практично всім соціальним, економічним, культурним процесам у громадянському суспільстві, актуалізує також зростання ролі державної молодіжної політики як інституційної основи для фізкультурно-виховної діяльності студентської молоді. Цілеспрямований соціально-психологічний вплив формує соціалізаційний простір життєдіяльності молоді, сприяє соціальній і національній консолідації, окреслює перспективні напрямки подальшого соціального становлення, виховує не пасивного пересічного мешканця, а соціально активного громадянина. Молода людина повинна брати участь у студентському самоврядуванні, керуватися не лише своїми власними інтересами, але й інтересами студентської спільноти, усвідомлюючи як власні права, так і власну відповідальність перед суспільством. Виокремлено характерні соціально-психологічні особливості формування державної політики щодо фізкультурно-виховної діяльності як цілеспрямованого впливу теоретичної, ідеологічної, соціально-психологічної діяльності усіх суспільних інституцій стосовно молоді в соціалізаційному просторі.

5. Охарактеризовано державне регулювання формуванням молодіжної політики щодо фізичної та громадської активності студентства у закладах вищої освіти. Узагальнено, що заклади вищої освіти повинні забезпечувати можливість доступу студентської молоді до процесів розробки, прийняття та реалізації рішень органів державної влади. Характерними особливостями державної молодіжної політики у сфері надання фізкультурно-оздоровчих послуг в системі вищої освіти визначено її фрагментарність, несистемність,

залишковий принцип фінансування, слабку взаємодію органів державної влади з громадськими студентськими організаціями. Саме участь студентського самоврядування в процесах обговорення і прийняття рішень робить державну молодіжну політику прозорою. Факторами, що зумовлюють низькі темпи зростання і активізації студентського самоврядування у цій сфері є недостатнє залучення студентської молоді до системи управління у закладах вищої освіти, вироблення державної молодіжної політики з прийняттям комплексних рішень. Такі тенденції свідчать про необхідність координації діяльності закладів вищої освіти та молодіжних організацій спортивно-оздоровчого спрямування, які мають досвід взаємодії з органами державної влади в Україні. Необхідно проводити ефективну державну політику із залучення молоді до громадської активності, оскільки встановлено переважання індивідуалістичної позиції у значної частини студентської молоді в Україні. До громадської активності студентства та особливостей державної молодіжної політики щодо фізичного виховання студентської молоді віднесено орієнтацію на формування соціально-активного громадянина, ставлення до молоді одночасно як до об'єкта, так і до суб'єкта фізкультурно-виховної діяльності, широкий доступ студентства до різноманітних спортивних об'єктів закладів вищої освіти.

6. Надано характеристику значення фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти при формуванні системи цінностей у студентської молоді. Обґрунтовано, що система цінностей може врегульовувати соціокультурну поведінку молоді у суспільстві, спрямовану на освоєння природних сил і опосередковану культурним ставленням до своїх фізичних можливостей. Державне регулювання повинно формувати відносини у сфері фізичної культури і масового спорту, координувати дії відповідних органів державної влади щодо розвитку цієї сфери, а також забезпечити комплексну взаємодію владних структур із закладами вищої освіти та організаціями студентського самоврядування. З'ясовано, що виховання молоді, як активного суб'єкта громадянського суспільства мотивує така система процесів, яка створює можливості й водночас забезпечує молодь необхідним обсягом знань і

вмінь, формує у неї здатність усвідомлювати соціальну дійсність. Система цінностей обґрунтовує інтегральну якість особистості як умову і передумову ефективної діяльності студентства, як узагальнений показник культури і як мету саморозвитку та самовдосконалення молоді. У суспільному житті, в системі освіти, виховання, сфері організації праці, повсякденного побуту, здорового відпочинку, система цінностей уособлює виховне, освітнє, оздоровче, загальнокультурне значення та сприяє такій соціальній течії, як фізкультурно-оздоровча діяльність. Цінності у виховних процесах повинні усвідомлюватися, як мотиваційний компонент, активне позитивне емоційне ставлення до фізичної культури, сформовану потребу в ній, систему знань, інтересів, мотивів і переконань, що організують і скеровують зусилля студентської молоді, націленість на здоровий спосіб життя. Досягнення студентством такої гармонії забезпечує їй соціальну, фізичну та психологічну стійкість, продуктивне життя і працю, створює моральний комфорт. Фізкультурно-виховна діяльність у закладах вищої освіти безпосередньо і опосередковано повинна охоплювати такі властивості та орієнтації особистості, які дають змогу їй розвиватися в єдності з особистісною системою цінностей.

7. Розкрито сутнісні ознаки удосконалення механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури та масового спорту в Україні. Окреслено, що стратегія на збереження та підвищення здоров'я студентської молоді має базуватися на удосконаленні реалізації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України. Важливими є нові підходи щодо удосконалення механізмів державного регулювання на всіх рівнях взаємодії системи державного управління. Невідкладним завданням у реформуванні даної галузі має стати удосконалення механізмів реалізації державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України, ефективної участі студентського самоврядування у процесах соціального партнерства. Механізми державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти у зв'язку зі змінними соціально-економічними факторами, мають стати

платформою для реалізації ефективних рішень на всіх рівнях державного управління з їхнім науково-теоретичним обґрунтуванням. Структури студентського самоврядування повинні сприяти органам державної влади у реалізації державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти. Необхідне удосконалення організації фізичного виховання у цих процесах, розробка регламентації, подальший розвиток та підвищення якості й ефективності роботи органів державної влади у сфері фізичної культури та масового спорту. Для удосконалення формування та реалізації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти потрібна ефективна державна політика, яка повинна створити умови для гармонійного розвитку студентської молоді, реалізації фізкультурних потреб студентства і системного розкриття потенціалу фізичної культури і масового спорту. Удосконалення державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України можливе лише завдяки системній роботі відповідних органів державної влади для забезпечення належного соціально-економічного ефекту від покращення стану здоров'я студентської молоді.

8. Визначено шляхи та напрями уніфікації механізмів державного регулювання процесу фізичного виховання студентської молоді в Україні. Відзначено, що уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти серед студентської молоді дозволить суттєво актуалізувати фізкультурно-оздоровчий напрям та забезпечити масштабнішу й ефективнішу соціокультурну значущість занять фізичною культурою і масовим спортом. Органи державної влади повинні координувати фізкультурно-виховні процеси у закладах вищої освіти щодо фізичної культури і масового спорту шляхом формування ефективної державної політики фізичного виховання. Запропоновано механізми державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності в закладах вищої освіти України: нормативно-правові, економіко-фінансові, організаційні, соціально-політичні, мотиваційні, інформаційні, освітньо-культурні,

комунікативні. Реалізація зазначених механізмів державного регулювання передбачає відповідний інструментарій та змістовне наповнення і забезпечується діалоговою формою відносини між закладами вищої освіти, органами державної влади і організаціями студентського самоврядування. Дані механізми державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти сприяють досягненню достатнього рівня розвитку громадянської свідомості у студентській молоді та усвідомлення важливості суспільного здоров'я. Потребує удосконалення робота над покращенням якості проведення вже існуючих та запровадженням нових програм та проектів з фізкультурно-виховної діяльності. У результаті уніфікації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності закладів вищої освіти визначаються стратегічні пріоритети розвитку фізкультурно-виховної діяльності серед студентської молоді відповідно до концепції державного регулювання в даній сфері у закладах вищої освіти України.

9. Узагальнено управлінські підходи у суспільно-владній взаємодії з підвищення ефективності фізкультурно-виховної діяльності. Встановлено, що сучасні суспільно-владні відносини в ціннісно-інституційному контексті мають характеризуватися розширенням кола суб'єктів фізичного виховання за рахунок активного включення у виховні процеси поряд з класичними інститутами (держава, освіта, преса, сім'я) таких новітніх інституцій студентського соціуму як інтернет-спільноти та студентські громадські організації. Важливими також у суспільно-владній взаємодії є виробники віртуальної реальності, міждержавна дистанційна освіта, програми міжнародного студентського навчального обміну, праці та відпочинку, навчальні, освітні, наукові, спортивні гранти. За допомогою цих моделей державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності відбувається соціальне пізнання, інтерналізація суспільних норм, позицій, ролей, вироблення системи ціннісних установок, орієнтацій, включення в активну, творчу діяльність студентської молоді. Це дасть змогу знівелювати суперечності між необхідністю пріоритетів соціальних цінностей та сучасними соціально-економічними умовами життя молодих людей.

Зниження інтересу молоді до занять масовим спортом на сьогодні пояснюється недосконалою системою фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти, невисоким рівнем фізичної культури студентської молоді. Окрім цього, проблемою є несформованість у молоді потреби у фізичних навантаженнях, відсутність знань про здоровий спосіб життя, не усвідомлення фізичної культури як соціальної цінності. У зв'язку з цим можна констатувати, що управлінські підходи з суспільно-владної взаємодії фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти потребують подальшого удосконалення та ефективної реалізації.

10. Запропоновано новітню концепцію державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти серед молоді та через системне узагальнення державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності в контексті актуалізації суспільно-владних відносин в Україні розроблено новітню концепцію фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України. Поєднуючи масовий спорт з культурою та освітою, заклади вищої освіти повинні намагатися пропагувати здоровий спосіб життя студентської молоді, який базується на зусиллях, освітній цінності прикладу та поваги до універсальних фундаментальних фізкультурно-виховних принципів. На сьогоднішній день фізкультурно-виховна діяльність серед студентської молоді недостатньо фінансуються з бюджетів закладів вищої освіти, існує потреба у новітньому концептуальному підході підтримання та підвищення рівня здоров'я студентської молоді в Україні. Метою і завданням концепції є формування сприятливих умов для ефективного процесу фізичного виховання студентської молоді у закладах вищої освіти. Реалізація даної концепції відбувається шляхом уніфікації перерахованих механізмів у нормативно-організаційні, соціально-економічні, інформаційно-мотиваційні та освітньо-комунікативні управлінські блоки для комплексного вирішення поставлених завдань та переорієнтації практичної діяльності на розв'язання проблеми зміцнення здоров'я студентської молоді. Органи державної влади у партнерській взаємодії з інституціями студентського самоврядування та

адміністраціями закладів вищої освіти мають створювати сприятливе громадянське середовище з формування соціально-активного студента. Необхідно чітко усвідомлювати, що студентська молодь інтегрує соціальні цінності, а реалізація цього потребує проведення гуманістичних та суспільних трансформацій, їхнього системного впровадження у державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В.Б., Цветков В.В., Шаповал В.М., Кисіль С.П. Державне управління: теорія і практика. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
2. Авраменко О. Соціалізація особистості як соціально-педагогічна проблема. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2013_5_3.pdf (дата звернення: 27.10.2018).
3. Алексеева В. Соціалізація студентської молоді в поза навчальній діяльності як соціально-педагогічна проблема. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 5 (59). С. 419–425.
4. Алёшин Е.В. Государственное финансирование спорта. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/PPMB/texts/2008-06/08aevsis.pdf (дата звернення: 22.08.2018).
5. Андрефф В. Финансирование спорта во Франции: спортивное спонсорство. *Спорт для всех*. 1996. № 1. С. 32–33.
6. Антонова З.О. Соціально-психологічні особливості економічної соціалізації підлітків: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Київ, 2012. 13 с.
7. Антошкіна Л.І. Формування політики соціального розвитку в умовах становлення ринкових відносин. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2005. № 12. С. 22–26.
8. Анфилатов В.С., Емельянов А.А., Кукушкин А. А. Системный анализ в управлении: учеб. пособие / под. ред. А.А. Емельянова. М.: Финансы и статистика, 2002. 368 с.
9. Аудит адміністративної діяльності: теорія і практика: пер. з англ. Київ: Основи, 2008. 206 с.
10. Афанасьев В.В., Мартинов Ю.О., Шишацька В.І., Щербаченко В.К.

Гіпокінезія студентів вищих учбових закладів. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2009. №1. С. 3–4.

11. Бабенко С.С. Динаміка соціально-економічних нерівностей в Україні: масове сприйняття та структурні перетворення. *Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства*. 2009. № 15. С. 418–425.

12. Бакуменко В.Д., Надолішний П.І. Теоретичні та організаційні засади державного управління: навч. посібник. Київ: Міленіум, 2003. 256 с.

13. Бальсевич В.К., Лубышева Л.И. Спортивно ориентированное физическое воспитание: образовательный и социальный аспекты. *Теория и практика физической культуры*. 2003. № 5. С. 19–22.

14. Барабанова В.Б. Спорт как проекция культурных смыслов. *Философия права*. 2007. № 2. С. 81–84.

15. Барыбина Л.Н., Семашко С.А., Криве Е.В. Особенности организации спортивно-массовой работы в техническом вузе. *Физическое воспитание студентов*. 2011. № 1. С. 18–21.

16. Батюк А.М. Соціологія спорту як окремий напрям соціологічного знання. *Соціальні технології*. 2011. № 50. С. 341–347.

17. Бауэр В.Г. Социальная значимость физкультуры и спорта в современных условиях развития России. ТПФК. 2001. № 1. С. 50–56.

18. Бебик В. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка паблік рилейшнз. Київ: МАУП, 2005. 440 с.

19. Бебик В., Дегтерьова Л. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика. Київ: Університет «Україна», 2006. 208 с.

20. Безпалко О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 134 с.

21. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию / пер. с нем. А. Григорьева, В. Седельника; общ. ред. и послесл. А. Филиппова. Москва: Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
22. Бесчастний В.М., Делія Ю.В., Устименко В.А. та ін. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи. Донецьк: Донецьк. юрид. ін.-т. МВС, 2012. 269 с.
23. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атака, 2009. 684 с.
24. Біла книга національної освіти України / Т.Ф. Алексеєнко, В.М. Аніщенко, Г.О. Балл та ін.; за заг. ред. акад. В.Г. Кременя. Київ: Інформ. системи, 2010. 342 с.
25. Білогур В.Є. Світоглядні орієнтації студентів: тенденції змін у трансформаційному суспільстві: монографія. Дніпропетровськ: Пороги. 2011. 311 с.
26. Білогур В.Є. Соціально-філософський аналіз спорту як головної субстанції самореалізації особистості: теоретико-методологічні виміри. *Гілея (науковий вісник)*. Київ, 2013. Вип. 72. С. 45–46.
27. Білогур В.Є. Філософія сучасного спорту як сублімативного вираження. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2013. Вип. 55. С. 70–85.
28. Білокопитов В.І. Інтернаціоналізація вищої освіти та забезпечення її якості як пріоритетні завдання сучасного етапу розвитку Болонського процесу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2009. № 1. С. 157–165.
29. Білорус О.Г., Лук'яненко Д.Г. Глобалізація і безпека розвитку: монографія /за ред. О.Г. Білорус. Київ: КНЕУ, 2001. 733 с.

30. Близнюк А.М., Коніщева Н.Й., Давиденко Л.І. Механізми державного регулювання спортивної сфери України: сутність та шляхи удосконалення. *Вісник ДІТБ*. 2007. № 11. С. 76–84.

31. Боднар І.Р. Фізичне виховання студентів з низьким рівнем підготовленості: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Луцьк, 2000. 20 с.

32. Бойко-Бойчук О. Семантичний аналіз та визначення категорії «державне регулювання». *Вісник НАДУПУ*. 2007. № 3. С. 46–58.

33. Боровик В. Втілення традицій українського народу у систему фізичного виховання студентства. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт»*. 2007. № 44. С. 133–135.

34. Бородулькина Е. Совершенствование конституционного регулирования в области физической культуры и спорта. *Спортивное право в Республике Беларусь*. Минск, 2011. С. 59–70.

35. Братановская М.С. Муниципальное правотворчество в сфере физической культуры и спорта. *Спорт: экономика, право, управление*. Москва, 2010. № 3. С. 10–11.

36. Братановский С.Н. Административно-правовое регулирование отношений в области физической культуры и спорта. *Вестник Евразийской академии административных наук*. 2009. № 2. С. 83–91.

37. Бульба В.Г. Соціальні функції держави в умовах глобалізаційних трендів сучасності: державно-управлінський аспект: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління»; Харк. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Харків, 2012. 35 с.

38. Бульба В.Г., Поступна О.В., Степанюк О.В. Державна гуманітарна політика України щодо розвитку освіти: механізми реалізації. *Актуальні*

проблеми державного управління: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. Вип. 2 (44). С. 7–13.

39. Вавренюк С.А. Генезис організаційно-правового забезпечення державного управління фізичним вихованням молоді на теренах України. *Державне будівництво*. 2014. № 2. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2014-1/index.html> (дата звернення: 27.10.2018).

40. Вавренюк С.А. Закордонний досвід державного управління розвитком фізичної культури і спорту. Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. Вип. (47). С. 163–167.

41. Вавренюк С.А. Роль виховних функцій фізичної культури і спорту серед студентської молоді: державноуправлінський аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 2. С. 138–140.

42. Ван Цзыпу. Реформа физической культуры и спорта в Китае. *Актуальные проблемы менеджмента и экономики физической культуры и спорта*: сб. материалов конф. молодых ученых РГАФК и ИСМ 17 февраля 1998 года. Москва: ФОН, 1998. С. 54–60.

43. Ванькова А.Ю., Кожевников Л.К. Актуальность процесса релаксации на занятиях по физическому воспитанию на современном этапе высшего образования. *Физическое воспитание студентов: научный журнал*. 2010. №2. С. 31–33.

44. Визитей Н.Н. Физическая культура личности, проблемы человеческой телесности: методологические, социально-философские, педагогические аспекты / отв. ред. В. И. Столяров. Кишинев: Штиинца, 1989. 110 с.

45. Виленский М.Я. Социально-педагогические детерминанты формирования здорового образа жизни. Теория и практика физической культуры. Москва, 2007. № 9. С. 9–11.

46. Вінніков О.Ю., Ковриженко Д.С., Лациба М.В. та ін. Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти? Український незалежний центр політичних досліджень. Київ: Агентство «Україна», 2010. 224 с.

47. Вуйцик О. Вплив рекреаційно-туристичного комплексу на розвиток економіки держави. *Вісник Львів. націон. ун-ту. Серія «Міжнародні відносини»*. 2008. Вип. 24. С. 35–42.

48. Вулах М.Г. Нормативно-правовое обеспечение управления физической культурой и спортом в Российской Федерации. *Российская юстиция*. Москва, 2011. № 7. С. 2–4.

49. Вулах М.Г. Опыт правового регулирования отношений в сфере физической культуры и спорта в странах Европы. *Вестник Евразийской академии административных наук*. 2009. № 3. С. 20–24.

50. Галайчук Д.Л. Стан фінансового забезпечення сфери фізичної культури і спорту України та шляхи його вдосконалення. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2002. № 1. С. 86–88.

51. Галкин В.В. Экономика спорта и спортивный бизнес: учеб. пособие. Москва: КНОРУС, 2006. 320 с.

52. Гараніна Г. Соціальна трансформація та зміна ціннісних орієнтацій. *Соціальна психологія*. 2009. № 1(33). С. 54–59.

53. Гасюк І.Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні: автореф.дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02. Київ, 2013. 39 с.

54. Гасюк І.Л. Програмно-цільовий підхід – наукова категорія теорії державного управління розвитком фізичної культури та спорту. *Економіка та держава*. 2011. № 4 С. 126–128.

55. Гасюк І.Л. Фізична культура в освітній сфері: перспективні шляхи державного стимулювання розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 12. С. 95–99.
56. Герцик М.С., Вацеба О.М. Вступ до спеціальностей галузі «фізичне виховання і спорт»: навч. посібник. Львів: Українські технології, 2002. 232 с.
57. Глущенко Ю.В. Соціологія молоді: процеси концептуалізації в контексті соціокультурних змін : автореф. дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.01. Харків, 2006. 20 с.
58. Головаха Є., Панін Н. Соціальне самопочуття населення України до і після помаранчевої революції. *Українське суспільство 1994–2005. Динаміка соціальних змін* / за ред. В.М. Ворони, М.О. Шульги. К.: ІС НАНУ, 2005. С. 95–106.
59. Головчанская Е.Э., Клеймёнычева И. Д. Спорт как экономическая деятельность: проблемы управления и финансирования. *Новая экономика*. 2013. № 2. С. 1–7.
60. Гонтарук О.М. Проблеми функціонування системи підготовки кадрів та управління у сфері фізичного виховання і спорту в контексті розвитку державно-приватного партнерства в Україні. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр.* Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2016. № 3 (35). С. 5–10.
61. Гончаренко А. Спортивне спонсорство як альтернативне джерело фінансового забезпечення дитячо-юнацьких спортивних шкіл. *Сталій розвиток економіки*. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2012_3/314.pdf (дата звернення: 27.01.2019).
62. Городинська І.В. Управління фізичною культурою і спортом: навч. посібник. Херсон: ХДУ, 2010. 112 с.

63. Городяненко В. Проблемы консолидации украинского общества на современном этапе. *Социологические исследования*. 2007. № 2. С. 15–20.
64. Гребнев Р.Д. Конституционно-правовые вопросы государственного управления спортом. *Вестник Российского университета дружбы народов. Серия «Юридические науки»*. 2011. С. 22–28.
65. Грибан Г., Кутик Т. Аналіз стану здоров'я студентів вищих навчальних закладів. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2004. С. 130–132.
66. Грибан Г.П. Життєдіяльність та рухова активність студентів: монографія. Житомир: Рута, 2009. 594 с.
67. Грибан Г.П. Критерії та рівні фізкультурно-оздоровчих компетентностей випускників вищих навчальних закладів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2013. № 5 (38). С.78–81.
68. Грибан Г.П. Теоретико-методологічні, психолого-педагогічні та науково-валеологічні засади комплексного і системного вирішення завдань фізичного виховання студентів: наук.-метод. розробки для студ. та викл. кафедр фіз. вихов. Житомир: ДАЕУ, 2008. 104 с.
69. Грибан Г.П. Фізичне виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів: монографія. Житомир: Рута, 2012. 514 с.
70. Григорьев В.И. Кризис физической культуры студентов и пути его преодоления. *Теория и практика физической культуры*. 2004. № 2. С. 54–61.
71. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку / за заг. ред. Ф.М. Рудича. Київ: Парламентське вид-во, 2006. 412 с.
72. Гузарь В.М. Процес управління фізичною культурою і спортом. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. Харків, 2009. № 17. С. 9–18.

73. Данилко М. Тенденції розвитку вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2002. № 2-3. С. 49–52.

74. Дартау Л.А., Сырцова Л.Е., Абросимова Ю.Е. Межсекторальное и социальное партнерство как инструмент выработки согласованных действий экспертного сообщества и органов местной власти, направленных на повышение медико-социального благополучия и качества жизни населения на местах. *Национальные проекты и сбережение нации*. Москва: ИНИОН РАН, 2008. С. 49–51.

75. Дегтяр А.О., Дегтяр О.А. Прийняття державно-управлінських рішень у соціальній сфері: монографія. Харків: Вид-во «С.А.М.», 2014. 252 с.

76. Державна політика у сфері охорони здоров'я: кол. монографія: у 2 ч. / кол. авт.; упоряд. проф. Я.Ф. Радиш; передм. та заг. ред. проф. М.М. Білинської, проф. Я.Ф. Радиша. К.: НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.

77. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посібник / заг. ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка, В.Т. Білоус, С.Д. Дубенко, М.Я. Задорожна та ін.; Акад. прав. наук України, Київ. регіон. центр, Укр. акад. держ. упр. при Президентові України, Хмельниц. ін-т регіон. упр. та права. Л.: Вид-во Нац. ун-ту «Львів. Політехніка», 2002. 352 с.

78. Державне управління: словник-довідник / заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. К.: УАДУ, 2002. 228 с.

79. Джура О. Болонський процес як прояв модернізації освіти. *Вища освіта України*. 2008. № 4. С. 58–63.

80. Дзюндзюк В.Б. Зміна ролі держави в умовах глобалізації. *Теорія та історія державного управління*. 2011. № 2. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2011-2/doc/1/01.pdf> (дата звернення: 23.01.2018).

81. Дзюндзюк В.Б. Предметна сфера науки державного управління. *Публічне управління: теорія і практика*: монографія / авт. кол.: Ю.В. Ковбасюк, В.П. Троцинський, М.М. Білинська та ін.; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка. К.: НАДУ, 2011. С. 67–86.

82. Довгенько Ю.І. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та параолімпійського спорту в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01. Київ, 2006. 19 с.

83. Домашенко А.В. Концепція розвитку фізичного виховання студентів у вузах України 3-4 рівнів акредитації. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: зб. наук. праць / за ред. С.С. Єрмакова. Харків: ХХП, 2002. № 22. С. 53–57.

84. Домашенко А.В. Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді України : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Київ, 2003. 269 с.

85. Домбровська С.М. До питання про формування державної освітньої політики України та її вдосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 5. С. 50–55.

86. Доннік М. Погляд на дефініцію «соціалізація» з точки зору наук про людину. *Вісн. Луган. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія «Педагогічні науки»*. 2012. № 19. Ч. 2. С. 67–75.

87. Дорошенко Ю.О. Імперативи сучасної вищої освіти. *Актуальні проблеми реформування і розвитку житлово-комунального господарства України: управління, кадри, інновації, технології*: матеріали Всеукраїнської наук.-метод. конф. (Київ, 17–21 жовтня 2011 р.). Київ: ДАЖКГ, 2011. С. 14–21.

88. Дробышевская К.В. Правовые аспекты обеспечения безопасности физической культуры и спорта. *Спортивное право в Республике Беларусь*: сб. статей. Минск: Редакция журнала «Промышленно-торговое право», 2011. Вып. 1. С. 102–121.

89. Дружинина Э.А. Физкультурная деятельность как фактор качества трудовой жизни молодежи. *Физическая культура: воспитание, образование, тренировка*. 2008. № 2. С. 35.
90. Дубин Б. Спорт в современных обществах: пример России. *Вестник общественного мнения: Данные. Анализ. Дискуссии*. 2004. № 2. С. 70–80.
91. Дусенко Д.І. Основи фізичного виховання студентів: навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів. Харків: ХАІ, 2005. 208 с.
92. Дутчак М. В. Моніторинг в системі державного управління спортом для всіх в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту*. Харків: ХДАДМ. 2008. № 9. С. 34–43.
93. Дутчак М.В. Теоретико-методологічні засади формування системи спорту для всіх в Україні: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Київ: НУФВСУ, 2009. 39 с.
94. Дырда С. Реализация прав граждан в сфере физической культуры. *Спорт, экономика, право, управление*. Москва, 2010. С. 27–31.
95. Евтеев А.В. О некоторых подходах к исследованию механизма правового регулирования в спорте. *Право и государство: теория и практика*. Москва, 2011. № 10. С. 126–135.
96. Евтеев А.В. Правовое регулирование физической культуры и спорта за рубежом: опыт Швейцарии. *Спорт: экономика, право, управление*. М., 2012. № 4. С. 23–29.
97. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (гол.) та ін. Київ: НАДУ, 2011. Т. 7. 764 с.
98. Ермаков С.С., Иващенко С.Н., Гузов В.В. Особенности мотивации студентов к применению индивидуальных программ физической самоподготовки. *Физическое воспитание студентов*. 2012. № 4. С. 59–61.

99. Євсєєва О.О. Стратегічні напрями соціального розвитку, шляхи державного регулювання: монографія. Київ: СПДФО Коваленко В.Ф., 2011. 524 с.
100. Жабин Н. Развитие нормативной базы Российской Федерации в области управления физической культурой и спортом. *Административное право и процесс*. Москва, 2011. С. 47–50.
101. Жабин Н.А. Спорт как объект правового регулирования. *Право и государство: теория и практика*. Москва, 2012. № 3. С. 134–137.
102. Жабокрицька О.В., Турчак А.Л. Педагогіка фізичного виховання: навч. посібник. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. 220 с.
103. Жданова О.М., Чеховська Л.Я. Управління сферою фізичного виховання та спорту: навч. посібник. Дрогобич: Коло, 2009. 224 с.
104. Жовнірчик Я.Ф. Обумовленість сталого розвитку регіону та необхідність його державного регулювання. *Державне управління: теорія та практика*. 2009. № 9. С. 3–10.
105. Журба М.А. Публічне управління у галузі фізичної культури і спорту: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2017. 216 с.
106. Завидівська Н. Організаційно-педагогічні засади формування культури вільного часу студентів вищих навчальних закладів засобами фізичного виховання. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. пр.: у 3 т. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. Т. 2. С. 111–113.
107. Завидівська Н.Н. Концептуалізація компетентнісно-орієнтованого підходу в умовах фундаменталізації вищої фізкультурної освіти. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків: ХДАФК, 2010. № 4. С. 114–117.
108. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права: підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2006. 688 с.

109. Законодательство и спорт в Германии. *Тематический бюллетень переводов ВНИИФК «Международный и зарубежный спорт: политика, менеджмент, маркетинг»*. Москва: ВНИИФК. 1997. № 5-6. С. 15–17.

110. Захаріна Є.А. Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2008. 22 с.

111. Згура С.О. Планування органами місцевого самоврядування побудови системи фізичної культури і спорту в територіальній громаді. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право»*. 2012. Вип. 1. С. 45–52.

112. Здіорук С., Степико М. Пріоритети та перспективи гуманітарної політики української держави. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 2 (19). С. 37–48.

113. Здоров'я населення України та діяльність лікувально-профілактичних закладів системи охорони здоров'я. Київ, 2008. 386 с.

114. Зеленюк О., Бикова А. Трансформація навчальної дисципліни «Фізичне виховання» у контексті Болонської декларації. *Молода спортивна наука України: зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту*. Львів: Українські технології, 2006. Вип. 10. Т. 3. С. 373–378.

115. Зеленюк О., Чекмарьова В., Бикова Г. Тілесне здоров'я студентської молоді: акмеологічний дискурс. *Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту в сучасних умовах: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф.; ред. кол. В. В. Клапчук та ін.* Дніпропетровськ: ДНУ, 2015. С. 120–121.

116. Земли ФРГ и финансирование спорта. *Тематический бюллетень переводов ВНИИФК «Международный и зарубежный спорт : политика, менеджмент, маркетинг»*. Москва: ВНИИФК. 1997. № 1. С. 14–28.

117. Изаак С. Государственно-частное партнерство в сфере физической культуры и спорта. *Управление собственностью: теория и практика*. Москва, 2011. С. 25–28.

118. Ищенко С.А. Правовая политика и юридическая ответственность в сфере физической культуры и спорта. *Вестник Евразийской академии административных наук*. Москва, 2012. № 2. С. 131–134.

119. Ібатуллін Ш.І., Степенко О.В., Сакаль О.В. та ін. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку. Київ: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», 2012. 52 с.

120. Іваницька О.М. Державне управління розвитком людського капіталу. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Державне управління»*. 2010. № 2. С. 19–24.

121. Іванов О., Іванченко Ю. Оптимізація розподілу фінансових потоків у спортивній організації. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні пролеми фізичного виховання і спорту*. 2003. № 18. С. 66–72.

122. Івашко А.О. Концептуальні основи фінансового механізму. *Наук. вісник Волинського нац. ун.-ту. ім. Л. Українки*. 2010. № 4. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Nvnu/ekonomika/2010_4/R5/Ivashko.pdf (дата звернення: 12.02.2018).

123. Імас Є.В., Мічуда Ю.П. Протиріччя економіки фізичної культури і спорту в перехідних суспільних системах. *Економіка та держава*. 2008. № 2. С. 40–43.

124. Казміренко В.П. Програма дослідження психолого-соціальних чинників адаптації молодшої людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. *Практична психологія та соціальна робота*. 2004. № 6. С. 76–78.

125. Кайгер В. Особливості процесу соціалізації особистості в сучасних умовах. *Соціальна психологія: Спеціальний випуск*, 2007. С. 116–120.

126. Калініна Л.М. Проблеми та реалії державно-громадського управління освітою на сучасному етапі розвитку демократичного суспільства. *Постметодика*. 2012. № 3. С. 2–10.

127. Каменков В. Роль местных исполнительных и распорядительных органов в сфере физической культуры и спорта. *Вестник Высшего Хозяйственного Суда Республики Беларусь*. Минск, 2010. С. 159–165.

128. Каменков В.С. Система управления физической культурой и спортом в Беларуси. *Вестник Высшего Хозяйственного Суда Республики Беларусь*. Минск, 2010. № 4. С. 149–155.

129. Кандрашов О.М. Формування державних програм управління реструктуризацією промислового виробництва. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 5. С. 5–13.

130. Карпак О.М. Адаптація особистості в системі політичних відносин (теоретико-методологічний аналіз): монографія. Дніпродзержинськ: Дніпродзерж. держ. техн. ун-т., 2012. 194 с.

131. Карякин В.В. Нормативное правовое обеспечение и совершенствование государственной политики в сфере физической культуры и спорта. Спорт: экономика, право, управление. Москва, 2011. № 1. С. 10–11.

132. Кац О. Державне регулювання та контроль розвитку і функціонування соціально-економічних систем різних рівнів. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2012. № 3. С. 114–117.

133. Кінаш І.П. Програмно-цільовий метод як цільовий інструмент розвитку матеріально-технічної бази соціальної сфери України. *Фінансовий простір: міжнар. наук.-практ. журнал*. 2015. № 1. С. 160–162.

134. Коваленко О. Державне управління в процесі соціалізації суспільного відтворення. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2013. № 2. С. 71–75.

135. Козлова В.С. Спорт как социально-зрелищная сфера: формирование, функционирование, управление. Минск: ФУАинформ, 2005. 334 с.

136. Козюра І.В. Роль та забезпечення діяльності центрів «спорт для всіх» на рівні територіальної громади в умовах децентралізації влади в Україні. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2018. № 23. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/%D0%95-23.pdf> (дата звернення: 13.02.2018).

137. Колодій А., Буник М., Петровський П. та ін. Демократичне урядування та публічне адміністрування: проблеми вимірювання та аудиту: наук.-метод. посібник. К.: Наду, 2011. 56 с.

138. Кон И.С. В поисках себя: Личность и ее саморазвитие. Москва: Политиздат, 2004. 335 с.

139. Кондратюк Т. Становлення порівняльного публічного адміністрування як теоретико-методологічного напряму дослідження механізмів державного управління. *Наук. вісн. акад. муніцип. упр. Серія «Управління»*. 2010. № 3. С. 297–305.

140. Коновалова І.В. Механізм державного управління регіональними соціальними програмами в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Харків, 2011. 19 с.

141. Кононович В.Г. Нормативно-правові засади державного управління у сфері фізичної культури і спорту на прикладі європейських країн. *Державне будівництво*. 2013. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/index.html> (дата звернення: 23.01.2019).

142. Концептуальні засади взаємодії політики й управління: навч. посібник / Е.А. Афонін, Я.В. Бережний, О.Л. Валевський та ін.; за заг. ред. В.А. Ребкала, В.А. Шахова, В.В. Голубь, В.М. Козакова. К.: НАДУ, 2010. 300 с.

143. Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/54/2012/1> (дата звернення: 23.09.2018).

144. Концепція розвитку охорони здоров'я населення України: Указ Президента України. *Офіційний вісник Президента України*. 2006. № 49.

145. Корецька А. Соціальне середовище як об'єктивний чинник формування особистості в контексті державотворення. *Вища освіта України*. 2008. № 1. С. 66.

146. Корж В.П., Павленко Ю.О., Дутчак М.В., Артем'єв О.К. та ін. Нормативно-правове та організаційно-управлінське забезпечення розвитку фізичної культури і спорту в Україні. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*. 2006. №10. С. 4–12.

147. Костенко М.П. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку спорту вищих досягнень в Україні. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*: зб. наук. праць. Київ: Науковий світ, 2003. С. 12–17.

148. Костюк І. Державне управління в Україні в період реалізації адміністративної реформи: основні поняття та категорії. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf (дата звернення: 15.07.2018).

149. Крапивний І.В. Глобалізація: сутність, чинники та етапи розвитку. *Вісник СумДУ*. 2008. №1. С. 129–137.

150. Кривоконь Н.І. Соціалізація та досвід особистості в контексті психології соціальної роботи. *Пробл. заг. та пед. психології*: зб. наук. праць. 2011. Т. 13. Ч. 1. С. 223–231.

151. Кривчик Г.Г. Вища школа і Болонський процес: конспект лекцій. Дніпропетровськ: ПДАБА, ДРІДУ НАДУ, 2008. 34 с.

152. Круцевич Т.Ю. Управление физическим состоянием подростков в системе физического воспитания: дис. ... д-ра физ. восп.: 24.00.02. Київ, 2010. 510 с.

153. Кубай Т. Муніципальне управління в країнах Європейського союзу: досвід для України. *Модернізація системи державного управління та державної служби: теорія і практика*: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. уч. (Львів, 4 квітня 2013 р.). Львів: ЛрідунАду, 2013. 243 с.

154. Куделко В.Е. Організація і технологія управління фізичною культурою та спортом у системі районного територіально-адміністративного утворення: автореф. дис. ... канд. фіз. виховання: спец. 24.00.02. «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Харків, 2005. 20 с

155. Куделко В.Э. Анализ проблемной ситуации развития культуры управления физкультурно-спортивной деятельности. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків: ХДАФК, 2013. С. 149–151.

156. Кузьменко О.О. Реалізація державної програми у сфері фізичної культури і спорту. *Науковий вісник молодих вчених*. 2010. Вип. 1. С. 225–229.

157. Кузьменко О.О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою та спортом в Україні та Європі. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dtr_du/2011_3/files/DU311_07.pdf (дата звернення: 12.02.2018).

158. Кулинич Р.О. Статистична оцінка чинників соціально-економічного розвитку. Київ: Знання, 2013. 311 с.

159. Куліченко В.В. Правова соціалізація особистості як об'єкт соціально-філософського аналізу: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Житомир, 2013. 20 с.

160. Куліш Н.М. Кадрове забезпечення фізичної культури і спорту України з рогляду соціальної сфери. *Молодий вчений*. 2016. №1 (28). Ч.3. С. 91–94.

161. Куц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций: пер. с англ.: в 2 т. / общ. ред. акад. Д.М. Гвишиани. Москва: Прогресс, 2017. Т. 1. 497 с.

162. Ларіна Р.Р., Владзимирський А.В., Балусєва О.В. Державний механізм забезпечення інформатизації системи охорони здоров'я: монографія / за заг. ред. В.В. Дорофієнко. Донецьк: ТОВ «Цифрова типографія», 2008. 252 с.

163. Левків Л.В., Осінчук В.В., Осінчук В.Г. Актуальні питання до формування фізкультурної освіти студентів. *Актуальні проблеми організації фізичного виховання студентської та учнівської молоді Львівщини*: матеріали II регіон. наук.-практ. конф. Львів: ЛДФЕІ, 2003. С. 85–86.

164. Левченко Л. Розвиток відносин неурядових організацій і органів державної влади: міжнародний досвід. *Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення*. Київ: НАДУ, 2005. Т. 2. С. 317–319.

165. Леонов Я., Завадська Н. Ефективний механізм ціноутворення на продукт сфери послуг. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків: ХДАФК, 2011. № 4. С. 263–264.

166. Леонов Я.В., Приходько И.И., Путятіна Г.Н. Внутренний ресурс развития сферы физической культуры и спорта. *Теория и практика физической культуры*. 2013. № 3. С. 59–66.

167. Леонова А.О., Давидова В.П., Новачук О.О. Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції України: навч.-метод. посібник. Київ: ДПА України, 2007. 390 с.

168. Литвиненко С.Н. Педагогическая система управления развитием спорта для всех: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Российский государственный педагогический университет им. А.И. Герцена. Санкт-Петербург, 2006. 42 с.

169. Литвинчук О. Соціалізація маргінального індивіда в умовах суспільних трансформацій: соціально-філософський аналіз. *Гілея: науковий*

вісник. 2013. № 72. С. 428–432. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/gileya_2013_72_82.pdf (дата звернення: 13.03.2018).

170. Лісовець О.В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України: навч. посібник. Київ: Академія, 2011. 256 с.

171. Лотоненко А.В., Лубышева Л.И., Чуриков Н.К. Инновационные направления педагогической системы формирования физической культуры студенческой молодежи. *Вестник ВГУ. Серия «Гуманитарные науки»*. 2000. № 1. С. 38–45.

172. Лубышева Л.И. Концепция физкультурного воспитания: методология развития и технология реализации. *Физическая культура: воспитание, образование, тренировка*. 1996. № 1. С. 5–11.

173. Луговий В.І. Компетентності та компетенції: поняттєво-термінологічний екскурс. *Вища школа України. Тематичний випуск «Педагогічка вищої школи: методологія, теорія, технології»*. 2009. № 3. С. 8–14.

174. Лукашук В. Консолідуєча функція спорту у сучасному суспільстві. *Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна*. 2009. № 844. С. 235–240.

175. Лукашук В.І. Роль технологій у розвитку індустрії спорту. *Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи»*. 2009. Вип. 24. № 881. С. 179–183.

176. Майбуров И. Глобализация сферы высшего образования. *Мировая экономика и международные отношения*. 2005. № 3. С. 9–10.

177. Максимець Б. Політична ідеологія сучасного українського суспільства та системні чинники її формування. *Вісник нац. акад. держ. упр.* 2004. № 5. С. 319–326.

178. Маликов А.В. Актуальные проблемы физической культуры и спорта в современных условиях жизни. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту*. 2007. № 6. С. 105–107.

179. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посібник. Київ: Атіка, 2003. 576 с.

180. Малиновський В.Я. Словник термінів і понять з державного управління. Київ: Центр сприяння інституц. розв. держ. служби, 2005. 256 с.

181. Малімон О.О. Диференційований підхід у процесі фізичного виховання студентів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 1999. 19 с.

182. Мальона С.Б. Право – специфічний засіб управління фізичною культурою і спортом. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту*. 2006. №4. С. 108–110.

183. Мамонов І. Публічне управління, державне управління, соціальна політика і місцеве самоврядування як складові соціального управління. *Державне управління: теорія та практика*. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf (дата звернення: 13.03.2018).

184. Мартиненко В. Демократичне врядування: проблеми теорії та практики. *Публічне управління: теорія та практика*: зб. наук. праць. Харків: ДокНаукдержупр, 2010. № 1. С. 16–22.

185. Мартиненко В. Нова парадигма публічного управління – об'єктивний імператив ХХІ століття (теоретико-методологічний аспект). *Публічне управління: теорія та практика*: зб. наук. праць Асоц. докт. наук з держ. упр. Харків: ДокНаукдержупр, 2011. №3 (7). С. 4–16.

186. Мартякова Е.В. Экономический механизм формирования социальных процессов: страхование, маркетинг, риск-менеджмент:

монографія. Донецьк: НАН України. Ін-т економіки промисловості, 2003. 590 с.

187. Марченко О.В. Індивідуалізація і соціалізація у системі неперервної освіти: історико-педагогічний аспект. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2010. Вип. 183. Ч. 2. С. 65–70.

188. Матыцин О.В. Студенческий спорт в России: проблемы и цели развития. *Всероссийская научно-практическая конференция «Перспективы развития современного студенческого спорта: на пути к Универсиаде-2013 в Казани»*. Казань, 2012. С. 6–10.

189. Меляков А. Гуманітарна сфера як предмет досліджень в науці державного управління. *Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць*. Харків: В-во «Магістр», 2012. № 1. 205 с.

190. Мельник А.Ф., Оболенський О.Ю., Васіна А.Ю., Гордієнко Л.Ю. Державне управління: навч. посібник / ред. А.Ф. Мельник. К.: Знання-Прес, 2003. 343 с.

191. Мельник М.Г., Пітин М.П. Проблеми розвитку студентського спорту України у ХХІ столітті. *Біомеханічні, педагогічні, медико-біологічні та психологічні аспекти фізичного виховання та спорту*. Вісник № 129 (1). 2015. С. 169–173.

192. Мельник Т.Е. Государственное регулирование и саморегулирование в области физической культуры и спорта. *Журнал российского права*. Москва. 2012. № 3. С. 23–40.

193. Мельник Ю. Пізнавальні та ціннісні аспекти у соціалізації особистості: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.03. Одеса, 2011. 15 с.

194. Мельниченко О.А. Державна політика щодо підвищення рівня та якості життя населення: дис. ... д-ра держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Запоріжжя, 2010. 448 с.

195. Мельниченко О.А. Соціальний діалог: теоретичні засади. *Публічне управління: виклики XXI ст.*: зб. тез XIII міжнар. конгр., (Харків, 21–22 березня 2013 р.). Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ, 2013. С. 62–63.

196. Мерзляк А.В., Яцук Н.В. Система механізмів державного регулювання рекреаційної сфери України: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2011. 248 с.

197. Мирзоев Д.О. О некоторых аспектах государственной поддержки развития адаптивного спорта и адаптивной физической культуры в Российской Федерации. *Государственный аудит. Право. Экономика*. Москва, 2010. С. 57–62.

198. Михед В.В. Особенности государственного управления физической культурой, спортом и туризмом в Республике Беларусь. *Теоретико-методологические и прикладные аспекты государственного управления в Республике Беларусь и за рубежом: XIII Республиканская студенческая научно-практическая конференция* (Минск, 19 марта 2009 г.). Минск, 2009. С. 68–69.

199. Міненко В. Державне регулювання ринку праці та зайнятості населення у глобалізованому світі: стан та тенденції розвитку. *Державне будівництво*. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeVu_2012_1_29.pdf (дата звернення: 23.01.2019).

200. Міненко В. Державне регулювання формування конкурентоздатної робочої сили в умовах поглиблення міжнародного поділу праці. *Ефективність державного управління*. 2012. Вип. 32. С. 409–416. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu_2012_32_51.pdf (дата звернення: 15.03.2018).

201. Мічуда Ю., Довгенько Ю. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та паролімпійського спорту в Україні: питання теорії. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2005. № 4. С. 91–95.

202. Мічуда Ю.П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: Закономірності функціонування та розвитку. Київ: Олімпійська література, 2007. 215 с.

203. Мічуда Ю.П. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ: НУФВСУ, 2008. 40 с.

204. Многоликая глобализация: культурные разнообразия в современном мире / Тамоцу Аоки, Энн Бернстейн, Артуро Фонтане Талавера и др.; под ред.: П.Л. Бергера, С.П. Хантингтона; пер. с англ. В.В. Сапова; под ред. М.М. Лебедевой. Москва: Аспект-Пресс, 2004. 378 с.

205. Морган У. Философия спорта. Исторический и концептуальный обзор и оценка ее будущего. Москва: Логос, 2006. № 3.

206. Москаленко С.О. Проблеми участі громадських організацій у формуванні соціальної політики на місцевому рівні. *Державне управління: теорія та практика*. 2007. № 2. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej6/index.htm> (дата звернення: 13.03.2018).

207. Москаленко С.О. Формування державної політики в соціогуманітарній сфері: комунікативна складова. *Державне управління: теорія та практика*. 2013. № 1. URL: www.academy.gov.ua/ej/ej17/PDF/15.pdf (дата звернення: 23.01.2018).

208. Мосс М. Техники тела. Общество, обмен, личность. Москва: Наука; Главная редакция восточной литературы, 1996. С. 242–263.

209. Мудрык В.И., Мичуда Ю.П., Заветный С.А. Организационно-управленческие основы физической культуры и спорта. Харьков: ХНАДУ. 2008. 408 с.

210. Наконечний В. Державне управління: методологічні підходи. *Право та державне управління*. 2013. № 1. С. 150–153. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ptdu_2013_1_33.pdf (дата звернення: 18.04.2018).

211. Нижник Н.Р., Олуйко В.М. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посібник. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2002. 352 с.

212. Нижник Н.Р., Машков О.А. Системний підхід в організації державного управління: навч. посібник / за заг. ред. Н.Р. Нижник. Київ: УАДУ, 1998. 160 с.

213. Николаев Ю.М. Интегративная сущность физической культуры – отражение понимания человека как целостности. *Актуальные проблемы теории и практики физической культуры*. Санкт-Петербург, 2002. С. 76–84.

214. Нікітенко С.В. Особливості фінансування фізичної культури та спорту в Україні. *Вісник НАЦЗ. Серія «Державне управління»*. 2016. №1 (53). С. 103–106.

215. Нікольська Н.Д. Виховання національно свідомої особистості засобами фізичної культури. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15 «Теорія та методика навчання: фізична культура і спорт»*. 2005. Вип. 2. С. 50–54.

216. Новікова О.Ф., Гринецька С.М., Шамілева Л.Л. Соціальна орієнтація економіки: механізми державного регулювання: монографія. Донецьк: НАН України, Ін-т економіки пром-сті, 2009. 220 с.

217. Новоселов В.И., Братановский С.Н. Вопросы правового регулирования профессионализма в советском спорте. Советское государство и право. 1990. № 8.

218. О физической культуре и спорте в Российской Федерации: Федеральный закон от 04.12.2007 г. № 329-ФЗ. URL:

http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_164531/ (дата звернення: 18.04.2018).

219. Обозна О.М. Розвиток фізичної культури і спорту як важливий напрям державної політики України щодо забезпечення здоров'я громадян. *Державне управління: теорія та практика*. 2014. № 2. С. 39–44.

220. Оболенський О.Ю. Державна служба: підручник. Київ: КНЕУ, 2006. 472 с.

221. Оболенський О.Ю., Королюк Ю.Г. Системна концепція категорії «механізми державного управління». *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 10. С. 79–84.

222. Огнистий А.В. Актуальні проблеми підготовки майбутніх вчителів-предметників до роботи з фізичного виховання у школі. *Здоров'я і освіта, проблеми та перспективи*: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. Донецьк, 2002. С. 249–252.

223. Олійник М.О., Скрипник А.П. Правові основи організації та управління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні. Харків: Харківський державний ін-т фіз. культури, 2000. 292 с.

224. Олійник О.М. Глобальне та локальне як чинники формування феномена глокалізації. *Україна наукова*: зб. матеріалів п'ятої всеукр. наук.-практ. інтернет-конф.: у 2 ч. (Київ, 23–25 грудня 2008 р.). Київ, 2008. Ч. 2. С. 51–52.

225. Ольховий О.М. Стан функціонування системи фізичного виховання закладів вищої освіти. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. Київ: НУФВС України, 2014. Т. 2. С. 79–83.

226. Опрышко А.Н. Правовая регламентация спортивной деятельности в России (с учётом мирового опыта). *Право и государство: теория и практика*. Москва. 2013. № 8. С. 139–147.

227. Опрышко А.Н. Российское законодательство – основа для регламентации спортивного права. *Право и государство: теория и практика*. Москва. 2013. № 9. С. 140–148.

228. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: підручник: у 2 кн. Кн. 2: Соціальна психологія груп. Прикладна соціальна психологія. Чернівці: Книги – XXI, 2010. 464 с.

229. Организационные аспекты управления физкультурно-спортивным движением: учеб. пособие / А.И. Шамардин, В.Д. Фискалов, Ю.А. Зубарев и др.; под общ. ред. В.Д. Фискалова. Москва: Советский спорт, 2013. 464 с.

230. Орлов А.А. Профессиональное мышление учителя как ценность. Тула: Изд-во Тул. гос. пед. ун-та им. Л. Толстого, 2006. 228 с.

231. Орлов М. Метод визначення рівня повноважень регіонального органу виконавчої влади процесом взаємодії шляхом ранжування управлінських завдань. *Публічне управління: теорія та практика*: зб. наук. праць. Харків: ДокНаукдержупр. 2012. Вип. 4 (12). С. 20–26.

232. Орлов О. Державне управління як процес розробки, фіксації і впровадження соціальних інновацій. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 2. С. 42–49. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Trpu_2012_2_8.pdf (дата звернення: 23.02.2018).

233. Панагушина О. Соціалізація дітей підліткового віку у діяльності молодіжних організацій: монографія. Херсон: РІПО. 2010. 248 с.

234. Парубчак И. Реализация культурно-воспитательной функции в стране – основа социального назначения государства. *Экономика. Управление. Право*: научно-практический журнал. Нижний Новгород, 2013. С. 30–34.

235. Парубчак И. Соотношение культурно-воспитательной функции с другими сферами и ведомствами государства с целью повышения эффективности социализационных процессов в стране. *Социально-гуманитарный Вестник Юга России*. 2013. С. 126–135.

236. Парубчак І. Соціальна значимість молодіжних громадських організацій та об'єднань як суб'єктів реалізації державної молодіжної політики. *Ефективність державного управління*: зб. наук. праць. Львів. регіон. ін-т держ. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; за заг. ред. В.С. Загорського. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012. Вип. № 30. С. 212–219.

237. Парубчак І.О. Застосування європейського досвіду реалізації державної молодіжної політики в Україні на сучасному етапі. *Публічне управління: теорія та практика*: зб. наук. праць Асоціації д-рів наук з держ. упр. Харків: Вид-во «ДокНаукДержУпр». 2012. Вип. 3(11). С. 157–163.

238. Парубчак І.О. Ціннісні орієнтації як система соціального регулювання державної політики у сучасному суспільстві. *Аналітика і влада*. Інститут проблем державного управління та місцевого самоврядування НАДУ при Президентові України. 2012. Вип. № 6 (12). С. 217–222.

239. Парубчак І.О., Сіренко Р.Р. Публічне управління суспільно-виховними процесами в українському соціумі на засадах здорового способу життя. *Вісник НУЦЗУ. Серія «Державне управління»*. 2017. Вип. 1(6). С. 244–252.

240. Петришин Д. Фінансово-економічна підтримка сфери фізичної культури і спорту. *Спортивна наука України*. 2015. № 2(66). С. 60–64.

241. Піддубчак О. Соціалізація молодих політико-управлінських кадрів на державній службі в умовах суспільної трансформації в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03. Київ, 2013. 20 с.

242. Підлісна В., Гуска М. Принципи здорового способу життя студентської та учнівської молоді. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини. *Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка*. 2010. Вип. 3. С. 149–153.

243. Пітин М. Теоретична підготовка в спорті: монографія. Львів: ЛДУФК, 2015. 372 с.

244. Поважний О. Творчий розвиток суб'єктів управління: концептуальні засади та практика: монографія. Донецьк, 2010. 348 с.
245. Полякова О., Приходько Г., Сапарай Ю. Актуальні аспекти соціально-правового захисту молоді в сучасній Україні: навч. посібник / за заг. ред. О. Полякової. Суми: Університетська книга, 2009. 240 с.
246. Пономарева Т.А. Физическая культура и спорт в системе ценностных ориентаций учащейся молодежи. *Теория и практика физической культуры*. 2007. № 5. С. 68–69.
247. Попрошаев О.В., Білик О.А., Островський М.В. Фізичне виховання в контексті інтеграції в загальноєвропейський освітній простір. *Спортивна наука України*. 2015. № 2. С. 36–43.
248. Починкин А.В., Сейранов С.Г. Экономика физической культуры и спорта: монография. Москва: Советский спорт, 2011. 328 с.
249. Приходченко Л.Л. Забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади: монографія. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2009. 300 с.
250. Приходько І.І., Мудрик В.І., Горбенко О.В., Путятіна Г.М. та ін. Стратегічний менеджмент розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2010. № 3. С. 134–138.
251. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page5> (дата звернення: 23.01.2018).
252. Про впорядкування умов оплати праці працівників бюджетних установ, закладів та організацій галузі фізичної культури і спорту: Наказ Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту від 23.09.2005 р. № 2097. *Офіційний вісник України*. 2005. № 42, № 44. Ст. 348 (ДІ), С. 337. Ст. 2702.
253. Про встановлення винагород спортсменам України – чемпіонам, призерам спортивних змагань міжнародного рівня та їх тренерам: Постанова

Кабінету Міністрів України від 22 березня 2000 р. № 539 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України*. 2000. № 12. С. 140. Ст. 477, код акту 15278/2000.

254. Про державну підтримку розвитку фізичної культури та спорту в Україні: Указ Президента України від 22.06.1994 р. №334/94 / Президент України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/334/94> (дата звернення: 18.04.2018).

255. Про заохочення спортсменів і тренерів з олімпійських видів спорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 р. № 680 / Кабінет Міністрів України. *Офіційний вісник України*. 2008. № 56. С. 54.

256. Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2006 р. № 1594 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1594-2006-%EF> (дата звернення: 13.03.2018).

257. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 р. № 115 / Кабінет міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF> (дата звернення: 18.04.2018).

258. Про затвердження Ліцензійних умов провадження фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності: організації та проведення спортивних занять професіоналів та любителів спорту; діяльності з підготовки спортсменів до змагань з різних видів спорту, визнаних в Україні: Наказ Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту від 28. 09. 2009 р. №3399. *Офіційний вісник України*. 2009. № 91. С. 50. Ст. 3086.

259. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах: Наказ Міністерства

освіти і науки України від 11 січня 2006 р. № 4. *Офіційний вісник України*. 2006. № 11. С. 342. Ст. 770, код акту 35571/2006.

260. Про затвердження Положення про порядок забезпечення вихованців, спортсменів, учнів та тренерів спортивних шкіл усіх типів, центрів олімпійської підготовки, шкіл вищої спортивної майстерності і спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю спортивним одягом, спортивним спеціальним взуттям, спортивним інвентарем індивідуального користування та терміни його використання: Наказ Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту від 04. 02. 2010 р. № 258. *Офіційний вісник України*. 2010. №24. С. 105. Ст. 963.

261. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97> (дата звернення: 23.01.2018).

262. Про особливості формування навчальних планів на 2015/2016 навчальний рік: Наказ Міністерства освіти і науки України від 26 січня 2015 р. № 47 / Міністерства освіти і науки України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0132-15> (дата звернення: 18.04.2018).

263. Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні: Указ Президента України від 11.06.2014 р. №503/2014 / Президент України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=640%2F2008> (дата звернення: 18.04.2018).

264. Про Реєстр спортивних рекордів з визнаних в Україні видів спорту: Наказ Міністерства у справах сім'ї, молоді та спорту від 26. 06. 2007 р. № 2301. *Офіційний вісник України*. 2007. № 52. С. 232. Ст. 2144, код акту 40418/2007.

265. Про схвалення концепції Державної цільової соціальної програми розвитку в Україні спортивної та туристичної інфраструктури у 2011–2022 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.10.2010 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2068-2010> (дата звернення: 18.02.2018).

266. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація» на 2009-2013 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 трав. 2008 р. № 731-р. *Офіц. вісник України*. 2008. № 37. – С. 26.

267. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24 грудня 1993 р. № 3808-ХІІ, редакція від 01.01.2016 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення: 23.01.2018).

268. Проблемы молодого поколения в контексте развития: обзор / Доклад о мировом развитии. Вашингтон: Всемирный Банк, 2007. 26 с.

269. Просандеева Л.Є. Психологічні засади розвитку самоцінності особистості в процесі соціалізації: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.07. Київ, 2012. 44 с.

270. Пуятіна Г.М., Серета Н.В. Маркетингова діяльність некомерційних організацій (на прикладі дитячо-юнацьких спортивних шкіл): навч. посібник для студентів ВНЗ фізкультурно-спортивного профілю. Харків: ХДАФК, 2013. 102 с.

271. Радченко О.В. Категорія «механізм» у системі державного управління. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2009. № 3. С. 64–69.

272. Радченко О.В. Ціннісна система суспільства як механізм демократичного державотворення: монографія. Харків: Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2009. 380 с.

273. Раевский Р.Т., Канишевский С.М., Лапко В.Г. Физическое воспитание студенческой молодежи в XXI веке. *Олимпийский спорт и спорт для всех: тезисы V Междунар. научн. Конгресса*. Минск: Белорус. гос. акад. физ. культуры, 2001. 374 с.

274. Реформування соціальної політики в Україні : проблеми та перспективи: навч.-наук. вид. / В.А. Скуратівський, В.П. Троцинський,

П.К. Ситник та ін.; за заг. ред. В.А. Скуратівського, В.П. Трощинського. Львів: НАДУ, 2012. 368 с.

275. Рибчич І. Соціалізаційний контекст спорту як системи комунікації в гуманітарній сфері управління державою. *Публічне управління: теорія і практика*. Харків, 2014. С. 204–209.

276. Рибчич І.Є. Організаційно-правові механізми управління системою надання фізкультурно–спортивних послуг в державі. *Ефективність державного управління: зб. наук. праць / Львів. регіон. Ін.-т держ. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; за заг. ред. В.С. Загорського*. Львів: ЛРІДУ НАДУ, Вип. № 42. С. 191–197.

277. Рибчич І.Є. Публічне адміністрування процесу реалізації особистості в спорті: соціально-філософський аспект. *Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць ХарПІ НАДУ*. 2015. Вип. 1 (47). С. 405–412.

278. Рождественський А.Ю. Феноменологія тілесності у просторі життєвих перспектив особистості: монографія. Київ: Міленіум, 2005. С. 65–75.

279. Розпутенко І.В. Глобалізація і її наслідки. *Наукові розвідки з державного та муніципального управління*. 2011. Вип. 1. С. 124–135.

280. Рокотянська Л. Соціалізація студентів з особливими освітніми потребами: актуальність проблеми. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2012. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apnvlor_2012_9_12.pdf (дата звернення: 30.01.2018).

281. Романовская О.В. Правовой статус спортивных федераций в Российской Федерации. *Спорт: экономика, право, управление*. Москва. 2010. № 2. С. 18–22.

282. Романюк С. Про основні завдання реалізації регіональної політики в Україні. *Вісник УАДУ*. 2001. № 2. С. 168–171.

283. Рубин Б.Г., Колесников Ю.С. Студент глазами социолога. Ростов-на-Дону, 2008. 121 с.

284. Рудий В. Сучасні стратегії поліпшення фінансування системи охорони здоров'я та можливі шляхи їх застосування в законодавстві України. *Ваше здоров'я*. 2010. № 37. С. 3–4.

285. Рудніцька Р.М., Сидорчук О.Г., Стельмах О.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / за наук. ред. М.Д. Лесечка, А.О. Чемериса. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.

286. Рябченко В. Освіта, навчання, виховання й соціалізація як поняття й процеси та межі досягнення ними особистості. *Вища освіта України*. 2011. № 1. С. 46–54.

287. Сергеев А.Ю. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Київ, 2015. Вип. 12. С. 105–109.

288. Сергеєнкова О.П. Психологічні основи формування професійної індивідуальності майбутніх учителів: автореф. дис. ... д-ра психол. наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2005. 41 с.

289. Сергієнко О. Соціальна політика в сучасному світі та в Україні. *Україна: Аспекти праці*. 2013. № 1. С. 31–37.

290. Сердюков А.В. Об актуальности законопроекта «О спортивной подготовке» и его месте в системе законодательства о физической культуре и спорте. *Спорт: экономика, право, управление*. Москва. 2010. № 1. С. 19–21.

291. Сиренко Р. Деятельность физкультурно-спортивных обществ как субъектов государственного регулирования оздоровительно-воспитательной работы. *Leges si viata*. Moldova, 2019. Nr. 5/2 (329). P. 167–171.

292. Сиренко Р. Значение социально-психологических факторов здорового образа жизни для популяризации физического воспитания среди молодежи. *Sciences of Europe*. 2018. Vol.2. №32. 2018. P. 72–75.

293. Сиренко Р. Нормативно-правовое обеспечение государственной политики Украины в сфере физической культуры среди студенческой молодежи. *East journal of security studies*. Kharkiv. 2017. Vol. 1/1. P. 102–118.

294. Сиренко Р. Унификация механизмов государственного регулирования сферы физической культуры и массового спорта в Украине. *East journal of security studies*. Kharkiv. 2018. Vol. 1(3). P. 1–14. URL: http://nuszu.edu.ua/ukr/science/security_studies/arhive/vol03/

295. Сичова В. Компаративний аналіз моделей впливу інституту політичної опозиції на державне управління у європейських країнах. *Теорія та практика державного управління*. 2012. Вип. 4. С. 450–459. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Trpdu_2012_4_65.pdf (дата звернення: 29.09.2018).

296. Сіренко Р. Розвиток фізичної культури і спорту як важливий напрям соціалізації студентської молоді / Р. Сіренко, О. Шукатка, Х. Лібович // “*Modern scientific achievements and their practical application*” (October 31, Dubai, UAE). *World science*. 2017. №11(27). Vol.4. P. 52–55.

297. Сіренко Р. Вдосконалення управлінських підходів у суспільно-владній взаємодії із дотримання належного стану здоров'я студентської молоді / О. Шаптала, Р. Сіренко // *Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць*. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2017. Вип. 3(71). С. 129–134.

298. Сіренко Р. Державна політика ефективного управління системою фізичної культури та масового спорту в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування (правонаступник наук. зб. “Вісник Академії митної служби України”). Серія “Державне управління”*. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2018. № 2 (17). С. 116–120.

299. Сіренко Р. Державна політика компетентно-орієнтованого підходу до формування фізкультурно-оздоровчих цінностей у студентської молоді в Україні. *Вісник НУЦЗУ. Серія “Державне управління”*: зб. наук. праць. Харків, 2018. Випуск 2(9). С. 441–448.

300. Сіренко Р. Державне регулювання у системі фізичного виховання в українських вищих закладах освіти під час інтеграції в європейський освітній простір. *Публічне управління та митне адміністрування (правонаступник наук. зб. "Вісник Академії митної служби України". Серія "Державне управління")*. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2019. № 1(20). С. 109–116.

301. Сіренко Р. Державне управління системним розвитком сфери фізичної культури і масового спорту: програмно-цільовий підхід. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління"*. Харків. 2017. Вип. 2(7). С. 180–190.

302. Сіренко Р. Державний вплив на формування соціально-гуманістичних цінностей у студентства через системну активність молоді у сфері фізичної культури. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія "Державне управління"*. Київ. 2018. Том 29 (68). № 22018. С. 108–112.

303. Сіренко Р. Ефективність державного регулювання процесами соціалізації української молоді за її активної участі у масовому спорті. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія "Державне управління"*. Київ. 2018. Том 29 (68). № 52018. С. 175–179.

304. Сіренко Р. Організаційно-правові та мотиваційні засади державного управління фізкультурно-спортивною діяльністю студентської молоді. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування: електр. наук. фахове вид. Херсонського нац. техн. ун-ту; гол. ред. проф. Лопушинський І.П.* 2017. №2. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>

305. Сіренко Р. Педагогічна технологія управління процесом формування особистості студента засобами фізичної культури / Р. Сіренко, С. Матула, Л. Бітківська // *Гуманітарний вісник Полтавського нац. тех-го ун-ту ім. Ю. Кондратюка: зб. наук. пр.; гол. ред. кол. Л.М. Рибалко. Полтава: ПолтНТУ ім. Ю.Кондратюка, 2018. Вип. 4. С. 26–36*

306. Сіренко Р. Педагогічні аспекти соціального управління процесами формування особистості студента засобами фізичної культури. *Публічне управління та митне адміністрування*: наук. збірник. Дніпро. 2018. №1(18). С. 127–133.

307. Сіренко Р. Публічне управління суспільно-виховними процесами в українському соціумі на засадах здорового способу життя / І.О. Парубчак, Р.Р. Сіренко // *Вісник НУЦЗУ. Серія “Державне управління”*. Вип. 1 (6). Харків: НУЦЗУ, 2017. С. 244–52.

308. Сіренко Р. Роль державної молодіжної політики у виборі життєвих цінностей студентством в умовах глобалізаційних викликів. *Публічне управління і адміністрування в Україні*: наук. журнал. Одеса. 2018. Вип. 5. С. 77–81.

309. Сіренко Р. Система фізичного виховання та спорту як об’єкт державного регулювання. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*: електр. наук. видання. Харків: ХНТУ, 2019. №1
URL: el-zbim-du.at.ua/index/zmist_2019_1/0-39

310. Сіренко Р. Соціально-філософський базис феномену спорту та фізичної активності в суспільстві у контексті національного державотворення. *Публічне управління та адміністрування в Україні*: наук. журнал. Одеса: Причорноморський наук.-досл. ін.-т економіки та інновацій. 2019. Вип. 9. С. 67–70.

311. Сіренко Р. Соціо-психологічна адаптація студентів до навчання у вищих навчальних закладах / Х. Лібович, Р. Сіренко, О. Шукатка // *Transformation in contemporary society: social aspects*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. P. 321–326.

312. Сіренко Р. Трансформація соціально-психологічних рис студентства за умов формування активної участі молоді в державотворчих

процесах. Право та державне управління: зб. наук. пр.; за ред. О.В. Покатаєвої. Запоріжжя: КПУ, 2018. № 1 (30). Т. 2. С. 166–171.

313. Сіренко Р. Удосконалення державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України: монографія. Дрогобич: Вид-во “Коло”, 2019. 308 с.

314. Сіренко Р. Уніфікація механізмів державного регулювання фінансово-економічного забезпечення розвитку системи масового спорту в Україні. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. Запоріжжя, 2018. №4(64). С. 161–166.

315. Сіренко Р. Фізична активність у суспільстві як стратегічний напрям державної гуманітарної політики в умовах глобалізаційних викликів. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія «Державне управління»*. Київ, 2019. Том 30 (69). № 12019. С. 97–101.

316. Сіренко Р.Р. Публічне управління суспільно-виховними процесами в українському соціумі на засадах здорового способу життя. *Вісник НУЦЗУ. Серія «Державне управління»*. Харків, 2017. С. 244–252.

317. Сіренко Р.Р., Левків Л.В. Організація занять оздоровчої спрямованості зі студентами (на основі шейпінгу та аквааеробіки): навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 178 с.

318. Сітнікова Н.С. Сучасний стан і тенденції державного регулювання розвитку спорту вищих досягнень в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 2 (41). С. 1–8.

319. Соколов А.С. Основные направления деятельности местных органов власти в развитии физической культуры и спорта в зарубежных странах и России: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Москва: ВНИИФК, 1998. 22 с.

320. Соколов А.С. Роль и участие местных органов власти Германии и Франции в развитии физического воспитания и спорта. *Теория и практика физической культуры*. 2010. № 2. С. 79–90.

321. Соловьев А.А. Актуальные вопросы правового регулирования обеспечения общественной безопасности при проведении спортивных мероприятий во Франции. *Спорт: экономика, право, управление*. Москва, 2010. № 1. С. 21–25.

322. Солоненко І. Аналіз державної політики з реформування галузі охорони здоров'я. *Управління сучасним містом*. 2007. № 3. С. 38.

323. Солоненко І.М., Жаліло Л.І., Попов О.П., Надутий К.О. Реформа системи охорони здоров'я на муніципальному рівні: навч. посібник. Київ, 2009. 243 с.

324. Сорока М.П. Формування стратегічних пріоритетів розвитку міжнародної економічної діяльності регіону з урахуванням впливу світових глобалізаційних процесів. *Вісник Академії митної служби України. Серія «Державне управління»*. 2011. № 2. С. 183–188. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamcudu_2011_2_27.pdf (дата звернення: 22.04.2019).

325. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Ажажа М.А. Інвестиції в людський розвиток в умовах глобальної трансформації: навч. посібник. Львів: «Магнолія 2006», 2011. 602 с.

326. Соціальні виміри суспільства. Київ: Інститут соціології НАН України, 2005. Вип. 8. 325 с.

327. Спорт у вищих навчальних закладах: навч. посібник / Р.Р. Сіренко, Б.В. Семен, С.А. Нікітенко та ін.; за заг. ред. Р.Р. Сіренко. Дрогобич: Коло, 2019. 420 с.

328. Стадник В., Гуртова Т., Цьовх Л., Куспиш О. Методологічне забезпечення поза академічних форм занять фізичним вихованням студентів ВНЗ. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізично культури (фізична культура і спорт)*. 2015. Вип. 1 (68)16. С. 83–86.

329. Стан здоров'я населення: стат. бюлетень / Держкомстат України. Київ: 2008. С. 157–165.
330. Степанюк С.І., Вацеба О.М. Студентський спортивний рух: історія та сучасність. Львів: Українські технології, 2003. 60 с.
331. Сурмін Ю. Моніторинг соціально-політичної ситуації в Україні: питання методології та організації. *Вісник національної академії державного управління при Президентові України*. 2004. № 4. С. 20–29.
332. Сурмін Ю.П. Методологія галузі науки «Державне управління»: монографія. Київ: НАДУ, 2012. 372 с.
333. Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору. Нова парадигма. Київ: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2008. Вип. 77. С. 98–105.
334. Суший О.В. Психосоціальна культура державного управління: монографія. Київ: Світогляд, 2012. 344 с.
335. Сущенко Л.П. Мета та завдання фізичного виховання у світлі цивілізаційного підходу: навч. посібник. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 81 с.
336. Сущенко Л.П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту: (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. 442 с.
337. Сущенко Л.П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя, 1999. 308 с.
338. Темченко В.А., Сиренко Р.Р. Секционная форма организации физического воспитания студентов. *Физическое воспитание студентов*. 2010. № 3. С. 99–101.
339. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. Київ: Вид-во «Основи», 2002. 750 с.

340. Тимків В.М. Структура моделі ефективності діяльності органу місцевого самоврядування (на прикладі Івано-Франківської міської ради). *Економіка та держава*. 2009. № 3. С. 81–84.

341. Туркот Т.І. Психологія і педагогіка вищої школи: навч. посібник. Херсон: Олді-плюс, 2013. 512 с.

342. Україна спортивна в цифрах і коментарях. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 29.09.2018).

343. Український соціум / упор. О.С. Власик, В.С. Крисаченко, М.І. Степико та ін. Київ: Нац. ін.- т стратег. дослідж., 2011. 791 с.

344. Управління соціальним і гуманітарним розвитком: навч. посібник / В.А. Скуратівський, В.П. Трощинський, Е.М. Лібанова та ін.; за заг. ред. В.А. Скуратівського, В.П. Трощинського: у 2 ч. К.: НАДУ, 2009. Ч. 1. 456 с.

345. Усачова Г.М. Національні традиції українського виховання: минуле і сучасність. Духовність і художньо-естетична культура. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних керівників. Київ: НДІ «Проблем людини», 2000. Т. 17. С. 135–142.

346. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2008. Вип. 1. URL: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf (дата звернення: 23.01.2018).

347. Фесенко А. Сфера суспільних послуг та державне управління нею: базові теоретичні уявлення. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім.і Петра Могили. Серія «Соціологія»*. 2013. Вип. 199. Т. 211. С. 107–111. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Npchdusoc_2013_211_199_23.pdf (дата звернення: 23.01.2018).

348. Филимонова С.И., Гостева С.И. Правовое поле – основная детерминанта развития пространства физической культуры и спорта. *Право и государство: теория и практика*. Москва, 2011. № 4. С. 117–126.

349. Фізична рекреація: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Є.Н. Приступа, О.М. Жданова, М.М. Линець; за наук. ред. Є.Н. Приступи. Львів: ЛДУФК, 2010. 447 с.

350. Філософський словник соціальних термінів / ред. колегія. В.П. Андрущенко та ін. Харків: Р.И.Ф., 2005. 672 с.

351. Фомина Т.А. Социокультурная самоидентификация современного российского студенчества: региональный аспект: дис. ... канд. социол. наук. 22.00.06. М., 2000. 242 с.

352. Формування змісту вищої освіти за спеціальністю «державне управління»: автореф. дис. ... канд. держ. упр.: 25.00.03. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.

353. Халецька А. Соціальний захист населення в Україні: теорія та практика державного управління: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 430 с.

354. Хмельков А.В. Фінансовий механізм державного управління: визначення та вплив на систему державного фінансового контролю. *Теорія та практика державного управління*. 2011. № 2(33). URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Trpdu/2011_2/doc/2/15.pdf (дата звернення: 18.02.2018).

355. Ху Лифей. Характеристика особенностей функционирования системы физической культуры и спорта в КНР, 1995–2011 гг. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць Східноєвропейського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Луцьк, 2013. С. 14–18.

356. Цзянь Цзе. Механізм управління фізичною культурою і спортом умовах розвитку ринкової економіки в Китаї: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Москва, 2004. 141 с.

357. Цибульський М., Сіренко Р., Стельченко В. Етапи формування фізичної культури особистості. *Здоровий спосіб життя*: зб. наук. статей / ред. доц. Ю.М. Панишко. Львів: ПП Бодлак, 2007. С. 54–55.

358. Цілі Сталого розвитку 2016–2030. *Постійний координатор системи ООН*. 2016. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення: 19.02.2018).

359. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації». Київ. 1998. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/963%D0%B0/98> (дата звернення: 18.02.2018).

360. Чигур Р.Ю. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія»*. 2015. Вип. 18. С. 96–102.

361. Шаповалов А.В. Законодательство Российской Федерации о физической культуре и спорте: современное состояние и перспективы развития. *Спортивное право в Республике Беларусь*. Минск: Редакция журнала “Промышленно-торговое право”. 2012. Вып. 2. С. 122–128.

362. Шевцов А. Синергетичні принципи проектування педагогічного процесу як системи. *Вища освіта України*. 2003. № 2. С. 115–119.

363. Шевцова О.Й., Качула С.В. Концептуальні засади удосконалення фінансового механізму розвитку людського потенціалу в Україні. *Вісник Дніпропетровського ун.-ту. Серія «Економіка»*. 2012. № 6(3). URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vdpu/Ekonomika/2012_6_3/261-266.pdf (дата звернення: 20.02.2018).

364. Шевчук С. Державне регулювання як важливий фактор активізації інноваційних процесів у країні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2011. № 1. С. 632–642. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znprnudps_2011_1_62.pdf (дата звернення: 20.02.2019).

365. Шейко В.М. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець XIX – початок XXI ст.): у 2 т. Харків: Основа, 2001. Т. 2. 398 с.

366. Шилакин В.Б. Конституционно-правовое становление и развитие физической культуры и спорта в России. *Право и государство: теория и практика*. Москва, 2013. № 3. С. 134–138.

367. Шимко Т. Приоритетные направления развития физической культуры и спорта в перспективе. *Проблемы прогнозирования и государственного регулирования социально-экономического развития*. Минск, 2009. С. 266–268.

368. Шиян О. Державна освітня політика з питань забезпечення здорового способу життя молоді: монографія. Київ, 2010. 296 с.

369. Шкретій Ю.М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в Україні. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*: зб. наук. праць. Київ: Науковий світ. 2004. № 4. С.5–11.

370. Шпак О. Державне управління в умовах модернізації: аналіз сучасних дослідницьких підходів. Ефективність державного управління. 2013. Вип. 35. С. 86–94. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu_2013_35_13.pdf149 (дата звернення: 15.03.2018).

371. Шпик Н., Ступень Н. Державне регулювання розвитку соціальної інфраструктури в регіонах. Вісник Львівського національного аграрного університету. 2013. № 20. С. 411–414. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vldau_2013_20_71.pdf (дата звернення: 15.03.2018).

372. Шугурова Т. Взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх умов соціалізації (В аспекті збереження психічного здоров'я). *Наука і освіта*. 2010. № 3. С. 164–167.

373. Шукатка О.В. Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх економістів на засадах аксіології: монографія. Львів: ЛДФА, 2014. 219 с.

374. Шукатка О.В. Формування індивідуальних стратегій здоров'язбереження майбутніх бакалаврів природничих спеціальностей: теорія і практика: монографія. Тернопіль : ТОВ «Терно-граф», 2018. 448 с.

375. Элиас Н. Генезис спорта как социологическая проблема. Москва: Логос, 2006. № 3. С. 41–62.

376. Энциклопедия государственного управления в России: в 2 т. / под общ. ред. В.К. Егорова.; отв. ред. И.Н. Барциц. Москва: Изд-во РАГС, 2008. Т.1. 552 с.

377. Яворська Л.М., Попадинець О.В. Соціалізація економіки та капіталу: причини, сутність, напрями і форми реалізації в Україні та світі. *Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія «Економічна теорія та право»*. 2013. № 2. С. 41–51. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnyua_etp_2013_2_6.pdf (дата звернення: 16.03.2018).

378. Ярова Н. Методи адміністративно-правового регулювання у галузі фізичної культури та спорту. *Адміністративне право*. 2008. № 11. С.75–78.

379. Allisson M.T. New humanism and international discourse: sport and saience as forms of cultural exchange. *Sport and humanism: Proceedings of the international workshop of sport sociology in Japan*. Gotenba, 1988. P. 21–39.

380. Allsen Philip E. Fitness for life an individualized approach. Madison, 1999. 260 p.

381. Alonso S. The Future of Representative Democracy / S. Alonso, J. Keane, W. Merkel. Edited by: Cambridge University Press. 2011. 328 p.

382. Andersen K. Habitual physical activity and health / K. Andersen., J. Rutenfraur, R. Masironi, V. Seliger / WHO. Copenhagen, 1978. 188 p.

383. Bazenko V.A. Managing efficient development of physical culture and sport by local self-government. *New Insights in Public Administration: materials of Scientific Seminar of PhD Students*. (Odessa, December 3, 2015). Odessa: ORIPA NAPA, 2015. P. 8–11.

384. Bedworth A., Bedworth B. *The Profession and Practice of Health Education*. WM. Brown Publishers, 2001. 472 p.

385. Bjerke O. Students' perceptions of competence for teaching physical education and its development over the course of one year in teacher education. *Responsibility, challenge and support in teachers' life-long professional development*: thesis from 35th annual conference of the association for teacher education in Europe, 2010. P. 169.

386. Blaire S., Kone H., Paffenberger R. Physical fitness and all-cause mortality. *JAMA*, 1989. Vol.17. № 7. P. 2395–2401.

387. Bronikowski M. Zdrowie I Wychowanie Fizyczne – nowy swiatowy consensus (z polskiej perspektywy). *Wychowanie Fizyczne i Sport*. Warszawa: AWF, 2011. № 55(2). P. 123–127.

388. Cendrowski Z. Nowa podstawa programowa wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej na ogólniejszym tle problemow cywilizacyjnych i zdrowotnych. *Kultura fizyczna*. Warszawa: AWF, 2009. № 5-6. P. 1–13.

389. Codes Sportifs. Fédération Française de Boxe. URL: <http://ffboxe.com/rubriques.php?id=61&groupe=242> (дата звернення: 10.04.2019).

390. Cordero-MacIntyre Z. Obesity a worldwide problem. *International Council for Physical Activity and Fitness Research Symposium*. Wrocław, 2006. P. 61.

391. Cybal-Michalska A. Rozwój autentycznego «Ja» – elastyczne i otwarte formy jednostkowej identyfikacji. *Jednostka, społeczeństwo i edukacja w globalnym świecie* / red. A. Cybal-Michalska, WSH w Lesznie. Poznań: Leszno, 2006. P. 30.

392. Derkx P. Modern humanism in the Netherlands / in A. Halsema & D. van Houten (Eds.). *Empowering humanity*. Utrecht: De Tijdstroom, 2002. P. 61–97.

393. Dohmen J. Philosophers on the «Art of Living». *Journal of Happiness Studies*. 2003. 4(4). P. 351–371.

394. Doll R. Prevention: some future perspectives / *Prev. Med.*, 1978. №4. P. 486.
395. Dziubinski Z. Studencka kultura fizyczna na przelomie wiekow. Proba diagnozy i propozycje zmian. *Wychowanie fizyczne i zdrowotne*. Warszawa: AWF, 2000. nr 2. P. 148–163.
396. Edwards H. *Sociology of Sport*. N.-Y.: The Dorsey Press, 1973. 198 p.
397. Giddens A. *Socjologia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007. P. 97.
398. Gorzelak G., Zawalicska K. *European Territories: From Cooperation to Integration*. Warsaw: Scholar, 2013. 320 p.
399. Grebowski R. Promocja zdrowia mlodziezy –od edukacji zdrowotnej do marketingu spolecznego. *Problemy wieku doirzewanania, czesc I – zdrowie mlodziezy* / pod. Red. E. Kolarzyk: *Problemy Higieny*, 2000. 68. P. 159–162.
400. Grupe O. *Vom Sinn des Sports*. Schorndorf: Hofmann, 2000. 312 p.
401. Hansen D. Walking with diogenes: Cosmopolitan accents in philosophy and education / in D. Kerdeman (Ed.). *Philosophy of Education*. Urbana, IL: Philosophy of Education Society. 2009. P. 1–13.
402. Haste H. Constructing the citizen. *Political Psychology*. 2004. 25(3). P. 413–440.
403. Heinila K. *Sport in Social context*. Jyvaskyla: University of Jyvaskyla, 1998. 212 p.
404. Hejnicka-Bezwińska T. Orientacje życiowe młodzieży. *WSP. Bydgoszcz*, 1991. P. 35.
405. Houlihan B. *Government objectives and sport: handbook on the Economics of Sport* / Ed. by W. Andreff and S. Szymanski. Northampton (MA, USA): Edward Elgar, 2006. 830 p.
406. Human Development Index (HDI) – 2012 Rankings. URL: <http://hdr.undp.org/en/statistics> (дата звернення: 11.03.2018).

407. Janiak A., Kisiel J. Działalność Międzynarodowego Stowarzyszenia Federacji Lekkoatletycznych jako organizacji międzynarodowej. PWSZ. Kalisz. 2011. Zeszyt naukowy. nr. 24.
408. Janssen I. Physical activity, fitness, and cardiac, vascular, and pulmonary morbidities. *Physical Activity and Health*. Wrocław, 2007. P. 161–172.
409. Kann L., Brener N., Allensworth D. Health education: Results from the School Health Policies and Programs Study 2000. *Journal of School Health*. 2001. V. 71 (7). P. 266–278.
410. Kiku K. Sport and Society Research around the Globe: Japan: Handbook of Sport Studies / J. Coakley, E. Dunning (eds). London: Sage, 2000. P. 542–545.
411. Kisiel K. Chód sportowy. Centralny Ośrodek Sportu. Warszawa. 2008.
412. Kisiel K., Kisiel J., Janiak A. Struktura szkolenia i organizacji w chodzie sportowym w roku olimpijskim. *Міжнародні контакти між Україною та Польщею в спорті*. PWSZ Kalisz. 2013.
413. Levinson D.A. Guide to Social Theory: Worldwide Cross-Cultural Tests volume I Introduction / D.A. Levinson. New Haven, Connecticut, HRAF, 1977.
414. Lipiec J. Filozoficzne podstawy edukacji – na marginesie pedagogiki Hessenowskiej / H. Rotkiewicz (red.). Filozofia wychowania Sergiusza Hessena. Żak, Warszawa, 1997. P. 181–198.
415. Loy J., Kenyon G., McPherson B. Sport, Culture and Society: a Reader for the Sociology of Sport. Philadelphia. 1981. 318 p.
416. Mamzer H. Tożsamość w podróży. Wielokulturowość a kształtowanie tożsamości jednostki. Wydawnictwo Naukowe UAM. Poznań, 2002. P. 49.
417. Marks D.F., Murray M., Evans B. Health psychology: theory, research and practice. London: Sage Publications, 2000. 256 p.
418. Matyja D. Encyklopedia gwiazd polskiego sportu. Imbir. 2011.
419. Mcintosh P. Sport in Society. London: West London Press. 1989. 208 p.

420. Melosik Z., Szkudlarek T. *Kultura, tożsamość i edukacja. Migotanie znaczeń*. Impuls. Kraków, 2009. P. 61–62.

421. Minister for Sport. *Australian Government*. URL: <http://australia.gov.au/topics/government-and-parliament/primeminister-and-ministry/government-ministry> (дата звернення: 30.01.2019).

422. Mitten Matthew J. *Sports Law in the United States*. New York: Kluwer Law International, 2011. 212 p.

423. O'Donnell M.P. Definition of health promotion: embracing passion, enhancing motivation, recognizing dynamic balance, and creating opportunities. *Am J Health Promot.* Sept-Oct; 2009. Vol. 24. № 1. P. 5.

424. Oser F., Veugelers W. (Eds.). *Getting involved. Global citizenship development and sources of moral values*. Rotterdam/Taipeh: SensePublishers, 2008.

425. Papiernik H. Transformacja wychowania fizycznego – szansa czy konieczność? *Lider*. № 1/239, 2011. URL: <http://www.lider.szs.pl/index.php> (дата звернення: 15.07.2018).

426. Parubczak Iwan. *Świadomość narodowa i kultura narodowa w społeczeństwach transformacyjnych / Iwan Parubczak // Problemy polityczne i społeczne współczesnej azji*. Toruń, 2017. S. 9–20.

427. Pastwa M. *Prawno-ekonomiczne podstawy kultury fizycznej młodzieży akademickiej / M. Pastwa, M. Smolen, J. Zysko // Kultura Wychowanie Fizycznego* Warszawa. AWF, 1999. P. 280–293.

428. Pawłucki A. *Osoba w pedagogice ciała. Prawo pokoju olimpijskiego*. Olsztyńska Szkoła Wyższa im. Józefa Rusieckiego. Olsztyn, 2007.

429. Pawłucki A. *Pedagogika wartości ciała*. AWF. Gdańsk, 1996.

430. Reporters without Borders. *Worldwide press freedom index 2010*. URL: <http://en.rsf.org/spip.php?page=classement&id> (дата звернення: 15.07.2018).

431. Robertson R. Globality, global culture and images of word order / P. Sztompka. *Socjologia. Analiza społeczeństwa*. Wydawnictwo Znak. Kraków, 2005. P. 582.
432. Ronald F. Fox. *Energy and the evolution* / W.H. Freeman a. Co, New York. 1992. 262 p.
433. Said E.W. *Humanism and democratic criticism*. New York: Palgrave, 2004.
434. Saltin B. The aging endurance athlete. Indianapolis. 1986. P. 59–80.
435. Shyyan O. *International Experience and Ukrainian Approach in Health Promotion through Physical Education*. *Prozdrowotny styl zycia uwarunkowany spoleczne* / red. T. Lisicki, B. Wilk, A. Walentukiewicz. Gdansk. 2005. P. 133–139.
436. Sirenko R. Administrative aspects of the state social-humanitarian policy in the educational sphere among countries of transformation type. *Science and education a new demention. Humanities and social sciences*. 2019 feb. VII (32), Issue 129. P. 95–98. <https://doi.org/1.31174/SEND-HS2019-192VII32-22>
437. Sirenko R., Lewandowski M. The socio-psychological aspects of the pedagogical influence on the physical education of students in the university education system. *Gospodarka, rynek, edukacja (Economy, market, aducation)*: Wyzcza Szkola Zarzadzania «Edukcja». Vol. 19. №3. 2018. P. 27–34.
438. Slyvka Y., Shyyan O. Professional development of teachers of physical education as health educators in Ukraine. *Responsibility, challenge and support in teachers' life – long professional development*: thesis from 35th annual conference of the association for teacher education in Europe. 2010. P. 139.
439. Smolen A., Zysko J. Prawno-organizacyjne podstawy rozwoju akadmickiej kultury fizycznej w Polsce. *Kultura Wychowanie Fizycznego* Warszawa. AWF, 2005. P. 171–180.

440. Strandenberg T., Salomaan V., NauKkarinen V. Long term mortality after 5-years multifactorial primary prevention of cardiovascular disease in middle-aged men. *JAMA*. 1991. Vol. 266. № 9. P. 1225–1229.

441. Szafraniec K. Orientacje życiowe uczącej się młodzieży. Młodzież jako problem i jako wyzwanie ponowoczesności. Z prac Sekcji Socjologii Edukacji i Młodzieży PTS 2011 / red. K. Szafraniec. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2011. Tom II.

442. *The Future of Representative Democracy* / Edited by: Sonia Alonso, John Keane and Wolfgang Merkel. Cambridge University Press, 2011. 328 p.

443. *The Global Competitiveness Report*. World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2010-11.pdf (дата звернення: 01.08.2018).

444. *The Magglingen Declaration and recommendations*. Sport and development international conference. Magglingen, Switzerland, 16th-18th February 2003. 19 p.

445. Tomik R., Kudlik W., Nowocien J., Zuchora K. Ucniofskie kluby sportowe w procesie przygotowania mlodziezy do roli wolontariusza sportowego. Wolontariat w edukacji, sporcie, w ruchu olimpijskim i paraolimpijskim AWF, PAOI, Fundacja «Centrum Edukacji Olimpijskiej». Warszawa, 2011. P. 101–108.

446. Tones K. *The power to choose: Health Education and the New Public Health*. UK: Health Education Unit, Leeds Polytechnic, 1990.

447. Turkowska E. O globalizacji i tradycji czyli przestrzeni i czasie. *Imponderabilia wielkiej zmiany. Mentalność, wartości i więzi społeczne czasów transformacji* / red. P. Sztompka. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Kraków, 1999.

448. Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. O kulturze fizycznej / *Dziennik Ustaw*. Nr. 25. Poz. 113.

449. Verbeek P. Everyone's monkey: Primal moral roots / M. Killen, J. Smetana (Eds.). Handbook of Moral Development. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 2006. P. 423–459.

450. Veugelers W. Youngsters in transformative and reproductive processes of moral and citizenship education / K. Tirri (Ed.). Moral sensibilities in urban education. Rotterdam/Taipeh/ Boston: SensePublishers, 2008. P. 79–91.

451. Westheimer J. On the relationship between political and moral engagement / F.K. Oser, W. Veugelers (Eds.). Getting involved. Global citizenship development and sources of moral values. Rotterdam/Taipeh/Boston: SensePublishers, 2008. P. 17–30.

452. Wolanska T. Wychowanie fizyczne w minimach programowych. Kultura Wychowanie Fizycznego. Warszawa. AWF, 2001. P. 255–261.

453. Wybrane aspekty szkolnej edukacji zdrowotnej na przykładzie stylu życia młodzieży polsko-ukraińskiej / Emilian Zadarko, Zbigniew Barabasz, Olena Shyyan, Edyta Nizioł-Babiarz i inne. Treck LTD, Drohobycz, 2014. P. 152.

454. Wysocka E. Doświadczenie życia w młodości – problemy, kryzysy i strategie ich rozwiązywania. Próba opisu strukturalno-funkcjonalnego modelu życia preferowanego przez młodzież z perspektywy pedagogiki społecznej. Wydawnictwo UŚ, Katowice, 2009.

455. Wysocka E. Szkoła: przyjaciel czy wróg ucznia. Analiza środowiska wychowawczego szkoły – wymiary i czynniki wyznaczające autokreację młodego pokolenia. Współczesne środowiska wychowawcze. Stan obecny i kierunki przemian / red. M. Cichosz, R. Leppert. Bydgoszcz: Wydawnictwo Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej, 2011.

456. Wytyczne UE dotyczące aktywności fizycznej. Zalecane działania polityczne wspierające aktywność fizyczną wpływającą pozytywnie na zdrowie. Czwarty projekt skonsolidowany, zatwierdzony przez Grupę Roboczą UE «Sport i Zdrowie». Bruksela, 2008. P. 41–42.

457. Zysk T. Orientacja prorozwojowa. Orientacje społeczne jako element mentalności / red. J. Reykowski, K. Skarżyńska, M. Ziółkowski. Wydawnictwo NAKOM, Poznań, 1990. P. 186–188.

ДОДАТКИ

Додаток А

Львівська міська рада
 Департамент гуманітарної політики
Управління молоді та спорту

79 008, Львів, пл. Ринок, 1, тел.: (032) 297 58 69, (032) 297 59 17

18.06.2019 № 2604-Вух-566

На № _____ від _____

*До спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03
 Національного університету цивільного захисту України*

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Сіренко Романи Романівни

на тему *«Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України»*

на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Тенденції розвитку галузі фізичного виховання свідчать про наявність інтеграційних процесів, спрямованих на приведення у відповідність вітчизняних освітянських стандартів і норм сфери фізичної культури та масового спорту до рівня провідних країн Європи. Розвиток фізкультурно-виховної діяльності вимагає встановлення суспільно значущих цілей, формування оцінки і критеріїв розвитку студентського фізкультурно-спортивного руху, мотивації молодих людей до занять фізичною культурою і масовим спортом, нових підходів до державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності, підвищення привабливості занять з фізичної культури і спортом у закладах вищої освіти. Відповідно до вимог реалізації Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року потребують удосконалення та адаптації механізми державного регулювання фізичною культурою та масовим спортом.

У дисертаційному дослідженні автором проаналізовано трансформацію фізичного виховання у соціумі, зміну соціальних уявлень в українському суспільстві, з'ясовано необхідність поступового впровадження нової системи фізичного виховання та формування гуманістичних цінностей молоді. Сіренко Романою Романівною сформовано концептуальну модель суспільно-владної взаємодії у державній політиці щодо державного регулювання фізкультурно-виховної та спортивної діяльності молоді в Україні через призму соціалізації в системі масового спорту. Визначено, що першочерговим завданням у реформуванні системи має стати створення законодавчих та організаційно-правових механізмів щодо зростання числа громадських студентських організацій в Україні, розмаїття сфери їхньої дії, посилення ролі молоді у різних суспільних процесах.

Управлінням молоді та спорту Львівської міської ради використано результати даного дослідження для удосконалення управлінських механізмів щодо прийняття ефективних рішень формування та реалізації державної політики у молодіжній сфері та сфері фізичної культури і спорту на теренах міста Львова. Це дасть можливість вирішити проблему формування в Україні якісно нової системи залучення населення до рухової активності – масового спорту, що є складовою системи державної політики здорового способу життя у суспільстві.

Начальник
Управління молоді та спорту
Львівської міської ради

Нікулін А.В.

053600

Приватне акціонерне товариство
«Вищий навчальний заклад
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ»

The Private Joint-Stock Company
«Higher Education Institution
«Interregional
Academy
of Personnel Management»

Україна, 03039, Київ-39, вул. Фрометівська, 2,
Тел. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua.,
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

2, Frometiv's'ka Str., 03039 Kyiv, Ukraine,
Tel. +38 (044) 490-95-00, maup.com.ua.,
e-mail: iapm@iapm.edu.ua

" 16 " серпня 2019 № 2179

*До спеціалізованої вченої ради Д64.707.03
Національного університету цивільного захисту
України*

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
завідувача кафедри фізичного виховання та спорту
Львівського національного університету ім. І. Франка

Сіренко Романи Романівни

на тему «Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності
у закладах вищої освіти України»

Дисертаційне дослідження обґрунтовує вагому роль системного впливу фізичної активності у середовищі студентської молоді як стратегічний напрям державної соціально-гуманітарної політики. Сіренко Р. Р. змістовно аналізує механізми державного регулювання сфери фізичної культури та масового спорту у вітчизняному освітньому просторі. Значне місце у науковій праці займає ґрунтовний аналіз інтеграційних процесів вищої освіти в Україні як курс держави на системну і послідовну трансформацію фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти.

У дисертаційній роботі Сіренко Романи Романівни проаналізовано зміну соціальних уявлень студентської молоді, трансформацію фізичного виховання у закладах вищої освіти, з'ясовано необхідність впровадження нової концепції фізичного виховання серед студентської молоді. Також, системно поєднується наукова обґрунтованість дисертаційного дослідження та можливість практичного впровадження даних теоретичних розробок у реалізації державної соціально-гуманітарної політики України щодо фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти.

Під час дисертаційних досліджень Сіренко Р. Р. проаналізовано об'ємну джерелознавчу базу, використано спеціальні методи дослідження, розроблено концепцію уніфікації механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти. У Міжрегіональній академії управління персоналом рекомендації автора були використані у навчально-методичних комплексах із соціально-гуманітарної тематики під час підготовки магістрів публічного управління та адміністрування.

Проректор,
доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений юрист України

Е.О.Романенко

УКРАЇНА

**ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР
ФІЗИЧНОГО ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ "СПОРТ ДЛЯ ВСІХ"**

79044, м. Львів, вул. Ген. Чупринки, 55а, тел. 238-48-86, sportforall.lviv.ua

«11» червня 2019 року №41

*До спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03
Національного університету цивільного захисту України*

Д о в і д к а

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
канд. наук з фізвих. і спорту, доцента

Сіренко Романи Романівни

на тему «*Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України*»

представленого на здобуття наукового ступеня доктора наук
з державного управління

за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Сьогодні ставлять нові вимоги щодо удосконалення та адаптації механізмів державного регулювання фізичною культурою та масовим спортом відповідно до вимог реалізації Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. Для сучасного українського суспільства винятково важливого значення набуває вивчення особливостей зняття психологічно-емоційних обмежень на шляху впровадження у діяльність молоді рухової активності на основі гуманізації цього процесу, орієнтування його на інтереси кожної молодої людини з урахуванням її потреб, можливостей, здібностей, мотивації та ціннісних настанов. Це викликає нагальну потребу проведення досліджень проблем формування в Україні якісно нової системи залучення населення до рухової активності – масового спорту, що є складовою системи державної політики здорового способу життя у суспільстві.

У дисертаційному дослідженні Сіренко Романи Романівни проаналізовано міжнародний та вітчизняний досвід розвитку масового спорту, зокрема особливості формування та реалізації відповідної державної політики, нормативно-правових, соціальних та економічних аспектів функціонування системи "Спорту для всіх". Автором визначено та конкретизовано заходи з управлінських впливів щодо фізичного виховання, сформовано концептуальну модель інформаційно-аналітичної системи державного регулювання фізкультурно-виховної та спортивної діяльності молоді в Україні через призму соціалізації в системі масового спорту. Розроблено модель щодо удосконалення організаційної, управлінської та економічної роботи органів державної влади у зазначеній сфері, яка повинна бути скерована на задоволення зростаючих потреб населення у фізкультурно-оздоровчих послугах високої якості.

Львівським обласним центром фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" використано результати даного дослідження в рамках реалізації Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, які ґрунтуються на сучасних засадах науки державного управління.

Директор Львівського обласного центру
фізичного здоров'я населення
"Спорт для всіх"

В.В. Климович

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМПЕТ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ
ЛЬВІВСЬКЕ ОБЛАСНЕ ВІДДІЛЕННЯ (ФІЛІЯ)
вул. В. Савка, 13 м. Львів, Україна, 79011, тел./факс: +380 032 276 05 89
e-mail: opraavl@port@gmail.com

від "22" травня 2019 року №08-543

*До спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03
Національного університету цивільного захисту України*

ДОВІДКА

про вираження результатів дисертаційного дослідження
Сіренко Романи Романівни
на тему "Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-
виховної діяльності у закладах вищої освіти України"
на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

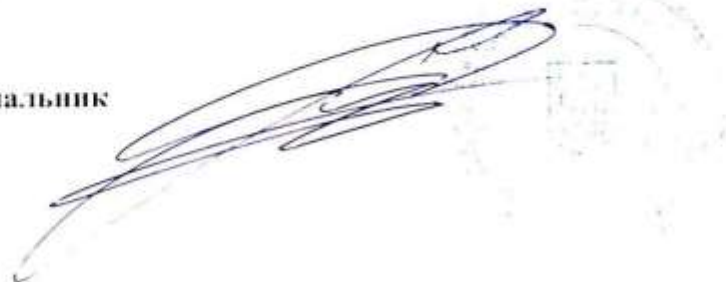
Дисертаційне дослідження Сіренко Р.Р. присвячене проблематиці державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у суспільстві та акцентоване на вирішення актуальної загальнодержавної проблеми в Україні. Для реалізації нової стратегії сталого розвитку держави, а також здійснення виваженого реформування системи державного управління безпосередньо необхідна розробка методів і засобів розвитку соціально-гуманітарної сфери.

Фізкультурно-виховна діяльність у закладах вищої освіти очевидно потребує напрацювання нових управлінських підходів із урахуванням соціально-економічних викликів, які зумовлені інтеграцією у міжнародне співтовариство в контексті світової глобалізації. У дисертаційній роботі обґрунтовано особливості державного регулювання фізкультурно-виховним процесом фізичного виховання та розкрито механізми удосконалення цієї системи. Зокрема, практика фізкультурно-виховної роботи у вищій школі, відповідно до авторської наукової позиції Сіренко Р.Р. потребує напрацювання нових підходів щодо реалізації гуманітарно-педагогічної технології формування гармонійної високоморальної особистості, громадянина, який

отримує системні навички у галузі фізичної культури. Державна політика фізичного виховання повинна передбачати перехід до нової моделі, де інтереси, потреби та мотиви молоді людини знаходяться в центрі уваги. Така політика забезпечить можливість модернізації розвитку фізичної культури з метою збереження та покращення здоров'я серед студентської молоді. Сіренко Романом Романівною визначено та конкретизовано заходи з управлінських впливів щодо фізичного виховання, сформовано **концепцію** суспільно-владної взаємодії **державного регулювання** фізкультурно-виховної та спортивної діяльності в Україні через призму соціалізації в системі масового спорту.

Львівським обласним відділенням (філією) Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України **використано результати** даного дослідження в межах реалізації Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, які ґрунтуються на сучасних засадах науки державного управління.

Начальник

А.О. Ігнатович

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

просп. Богд. Хмельницького, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, факс (0332) 72-01-23
e-mail: post@ceuni.edu.ua, web: http://www.ceuni.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

04.06.2019 № 03-28/02/1243

на №

від

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцента, завідувача кафедри фізичного виховання та спорту Львівського національного університету імені Івана Франка

Сіренко Романи Романівни

на тему «Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України»

поданої на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Якість вищої освіти є однією з визначальних характеристик функціонування сфери освіти, задоволення нею соціальних потреб, об'єктивною основою прогнозування її подальшого розвитку та вироблення необхідних управлінських рішень. В умовах модернізації української системи вищої освіти її якість повинна стати тією основою, яка визначає пріоритетність і перспективність поставлених завдань та ефективність їхнього виконання. Відповідність освітніх послуг запитам суспільства та громади є ознакою якості освіти, її своєрідним індикатором.

Сіренко Романою Романівною проведено ґрунтовне дослідження існуючих механізмів щодо вдосконалення державного регулювання фізичною культурою і спортом, яке дало підстави розробити теоретичну основу програмно-цільового управління та запровадити концепцію суспільно-владної взаємодії управлінських структур у галузі фізичної культури і спорту та освітньо-виховної діяльності молоді. Її зміст полягає в органічній цілісності

програмного і цільового підходів, об'єднання яких конкретизує розробку цільової комплексної програми, що охоплює програмні заходи для досягнення поставленої мети, концентрацію необхідних ресурсів, узгодження термінів і відповідальних виконавців. Використання положень концепції у практичній діяльності дає можливість вирішення поставлених завдань комплексно із урахуванням міжгалузевих взаємодій.

Висновки, рекомендації та концепцію програмно-цільового регулювання фізкультурно-виховної діяльності було впроваджено в освітній процес підготовки бакалаврів та магістрів галузі публічного управління та адміністрування та підготовки фахівців із фізичної культури та спорту, оскільки вони розширюють теоретичні та методичні аспекти управлінської діяльності в галузі фізичної культури та спорту. Також теоретичні та методичні положення дисертації розширюють відомості щодо гуманітарно-соціальної роботи зі студентською молоддю і можуть використовуватись на факультеті педагогічної та соціальної роботи у межах освітньо-професійної програми «Педагогіка вищої школи».

Перший проректор,
проректор з адміністрування та розвитку
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки,
доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор

 А. Цьось

УКРАЇНА
 МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
 ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**
 вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027,
 тел. (0352)43-58-80, факс (0352)43-60-55,
 e-mail: info@tnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125544

UKRAINE
 MINISTRY OF EDUCATION AND
 SCIENCE OF UKRAINE
**TERNOPIL VOLODYMYR HNATYUK
 NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY**
 2 M. Kryvonosa st., Ternopil, 46027, Ukraine
 tel. +38 0352 43 60 67, fax: +38 0352 43 60 55
 e-mail: info@tnpu.edu.ua

від "14" 06 2019р. № 778-33/03

До спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03
 Національного університету цивільного захисту України

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 зав. кафедри фізичного виховання та спорту ЛНУ імені Івана Франка,
 доцента, канд. наук з фізвих. і спорту
Сіренко Романи Романівни

на тему «Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної
 діяльності у закладах вищої освіти України»
 поданої на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за
 спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

У дисертаційній роботі Сіренко Р.Р. проаналізовано трансформацію фізичного виховання у соціумі, зміну соціальних уявлень в українському суспільстві, з'ясовано необхідність поступового впровадження нової системи фізичного виховання на основі формування гуманістичних цінностей. Вдало поєднується наукова обґрунтованість самого дослідження і можливість впровадження у реалізації державної гуманітарної політики України щодо надання фізкультурних послуг владними інституціями на сучасному етапі.

У дослідженні розкрито сутність та зміст фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти з погляду державного регулювання цих процесів, обґрунтовано механізми державного регулювання галузі в межах реалізації соціально-гуманітарної політики держави на сучасному етапі.

Романою Романівною Сіренко запропоновано комплексний підхід за участі органів державної влади, місцевого самоврядування, адміністрацій закладів вищої освіти, громадських організацій і об'єднань щодо фізкультурно-виховної роботи серед студентської молоді та пропаганди здорового способу життя в соціумі.

Висновки та рекомендації автора були використані у навчально-методичних комплексах із соціально-гуманітарної тематики під час підготовки магістрів з фізичного виховання, а також для поглиблення та розширення навчального та дослідницького матеріалу в рамках навчальної дисципліни «Управління в фізичній культурі та спорті».

Перший проректор
 Тернопільського національного
 педагогічного університету
 імені Володимира Гнатюка,
 доктор педагогічних наук, професор

Г.В. Терещук

104956

**МІЖНАРОДНА
КАДРОВА АКАДЕМІЯ**

**INTERNATIONAL
PERSONNEL
ACADEMY**

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2
ipa@ukr.net

2, Frometovskaya Str., 03039
Kyiv, Ukraine
ipa@ukr.net

№ 12 від 05 червня 2019 р.

*До спеціалізованої вченої ради Д64.707.03
Національного З університету цивільного
захисту України*

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційного дослідження
завідувача кафедри фізичного виховання та спорту
Львівського національного університету ім. І. Франка
Сіренко Романи Романівни на тему*

***«Уніфікація механізмів державного регулювання
фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України»***

Практика фізкультурно-виховної роботи серед студентської молоді потребує напрацювання нової концепції діяльності з урахуванням соціально-економічних викликів перед закладами вищої освіти в Україні. Результати, що отримані в ході дисертаційного дослідження Сіренко Р. Р. спрямовані на вирішення важливого наукового завдання із розробки теоретико-методологічних засад державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України, що є соціальним викликом для українського суспільства.

У дисертаційному дослідженні «Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України» окреслено нові підходи формування гуманітарних цінностей у суспільстві, здійснено аналіз механізмів державного регулювання сферою фізичної культури та масового спорту та запропоновано їх уніфікацію, проаналізовано участь органів державної влади з фізкультурно-виховної роботи серед студентської молоді в Україні на сучасному етапі.

Даною довідкою підтверджується, що розроблені Сіренко Р.Р. механізми державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти є актуальною науковою проблематикою та були впроваджені в якості новітніх технологій викладання в університетському просторі. В Міжнародній кадровій академії відзначають важливість розробки у даному дисертаційному дослідженні нових аспектів соціально-гуманітарної тематики і реформаторських підходів у державному управлінні.

Генеральний директор

Козленко З.В.

«Центр ліцензування Федерації футболу України»
«License Center of the Football Federation of Ukraine»

№ 80

Дата/Date: «11» червня 2019 р.

До спеціалізованої вченої ради Д 64.707.03
 Національного університету цивільного захисту України

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 завідувача кафедри фізичного виховання та спорту
 Львівського національного університету імені Івана Франка
 Сіренко Романи Романівни

на тему “Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах
 вищої освіти України”
 поданої на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02
 – механізми державного управління

На сучасному етапі розвитку українського суспільства поряд із питаннями політично-економічної стабілізації не менш актуальним стає забезпечення переходу України до сталого соціально-гуманітарного розвитку. Зокрема, практика фізкультурно-виховної роботи, відповідно до авторської наукової позиції Сіренко Р.Р. потребує напрацювання нових підходів із урахуванням соціально-економічних викликів перед сучасною українською державою, які зумовлені внутрішніми чинниками й інтеграцією у міжнародне співтовариство в найближчому майбутньому. Держава повинна регулювати відносини у сфері фізичної культури і масового спорту шляхом формування дієвої державної політики у цій сфері, координувати дії відповідних державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативного та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також комплексної взаємодії державних органів із громадськими організаціями фізкультурно-спортивною спрямованості.

У дисертаційному дослідженні “Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України” сформована авторська позиція щодо необхідності вдосконалення існуючих механізмів державного регулювання активізації фізичної активності громадян. Значну увагу приділено проблематиці державного регулювання фізкультурної роботи та розвитку масового спорту серед молоді в Україні. Описані трансформаційні процеси фізичного виховання із залученням суспільних інституцій, значне місце відведено аналізу діяльності фізкультурних об'єднань, спортивних товариств та федерацій. Наголошено на важливості масового спорту в державній політиці, аналізу його ролі в управлінні суспільним здоров'ям, значенню фізкультурної роботи для соціально-виховних функцій гуманітарної політики держави.

Сіренко Романою Романівною запропоновано концепцію, яка включає розробку регуляторів соціально-гуманітарної політики, які є доцільними для впровадження на практиці. Розроблені дисертантом механізми формування та реалізації участі суспільних інституцій, зокрема спортивних федерацій у формуванні та реалізації державної політики фізичного виховання було апробовано у практичній діяльності Федерації футболу України.

Директор Центру ліцензування
 Федерації футболу України

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ВСЕУКРАЇНСЬКА АСАМБЛЕЯ ДОКТОРІВ НАУК З
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ»**

04070, м. Київ, Андріївський узвіз, буд. 11, офіс 68, тел. (050-462-72-17), т/ф 462-55-41, <http://vadnd.org.ua/en/news/>

14.08.2019 р №12/08

*До спеціалізованої вченої ради Д64.707.03
Національного університету цивільного
захисту України*

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження завідувача кафедри
фізичного виховання та спорту Львівського національного університету ім. І.
Франка **Сіренко Романи Романівни** на тему

**«Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної
діяльності у закладах вищої освіти України»**

Сьогодення ставить нові вимоги щодо удосконалення механізмів державного регулювання фізкультурно-виховною діяльністю у закладах вищої освіти України відповідно до вимог реалізації Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року. Фізкультурно-виховна діяльність серед студентської молоді потребує напрацювання нових підходів з урахуванням соціально-гуманітарних викликів, які зумовлені інтеграцією у міжнародне співтовариство.

У дисертаційній роботі «Уніфікація механізмів державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України» обґрунтовано особливості державного регулювання процесом фізичного виховання та розкрито механізми удосконалення цієї системи. Також, автором розроблено новітню концепцію суспільно-владної взаємодії із державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності в середовищі студентської молоді в Україні.

Дисертаційне дослідження Сіренко Р. Р. аналізує загальнодержавну проблему в Україні та присвячене проблематиці державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти. Для реалізації нової стратегії фізичного виховання студентської молоді, а також здійснення

системного реформування соціально-гуманітарної сфери безпосередньо необхідна розробка новітньої концепції уніфікації управлінських механізмів.

У проведених дослідженнях визначено та конкретизовано підходи з управлінських впливів щодо фізичного виховання в Україні, сформовано концептуальну модель державного регулювання фізкультурно-спортивного виховання. Всеукраїнською асамблеєю докторів наук з державного управління використано результати даного дослідження в межах застосування науково-методологічних підходів, які ґрунтуються на сучасних засадах науки державного управління.

Виконавчий директор,

кандидат наук з державного управління, доцент

Жукова І.В.

2. Спортивна діяльність у ЛДУФК

Назва виду спорту	Кількість осіб, які займаються спортом, усього	Із кількості осіб, які займаються спортом, – кількість жінок	Кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, усього	З них			Із кількості працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, – кількість жінок
				штатні тренери з видів спорту, тренери-викладачі зі спорту	тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту, які проводять заняття у спортивних клубах	які мають спеціальну вищу освіту з фізичної культури і спорту	
Усі види спорту	1005	285	94			93	14
Літні олімпійські види спорту	735	199	69			69	8
у тому числі бадмінтон	8	4	1			1	0
баскетбол	29	9	3			3	1
бокс	43	4	4			4	0
боротьба вільна	20	10	2			2	1
боротьба греко-римська	8	0	1			1	0
важка атлетика	17	3	2			2	0
велосипедний спорт – трек	16	4	1			1	0
веслування на байдарках і каное	30	7	2			2	0
водне поло	7	0	1			1	0
волейбол	43	22	3			3	0
гандбол	33	19	2			2	0
гімнастика спортивна	8	4	3			3	0
гімнастика художня	9	9	1			1	1
дзюдо	24	7	2			2	0
карате	19	4	2			2	0
легка атлетика	84	33	12			12	1
плавання	40	17	5			5	2
стрільба з лука	21	10	2			2	0
стрільба кульова	11	3	2			2	0
стрільба стендова	2	0	2			2	0
сучасне п'ятиборство	4	1	1			1	0
теніс	7	4	1			1	0
теніс настільний	9	3	3			3	1
триатлон	3	2	1			1	0
фехтування	20	8	5			5	1
футбол	220	12	5			5	0
Зимові олімпійські види спорту	58	17	6			6	1
у тому числі біатлон	9	1	1			1	0
гірськолижний спорт	14	4	1			1	1
лижне двоборство	5	0	1			1	0
лижні гонки	16	6	1			1	0
санний спорт	10	5	1			1	0
хокей з шайбою	4	1	1			1	0
Неолімпійські види спорту	212	69	19			18	5

3. Матеріально-технічне забезпечення фізичного виховання в ЛДУФК

Назва спортивної споруди	Кількість спортивних споруд, усього	Кількість спортивних споруд, які перебувають у підпорядкуванні які перебувають у підпорядкуванні навчальних закладів	Із кількості спортивних споруд		
			приспособлені для занять осіб з інвалідністю	не працювали протягом року	включені до Єдиного електронного всеукраїнського реєстру спортивних споруд
Спортивні споруди усіх видів	24	24	0	0	24
у тому числі стадіони з трибунами на 1500 місць і більше	1	1			1
легкоатлетичні ядра (арени), що не входять до складу стадіонів					
легкоатлетичні манежі	1	1			1
площинні спортивні споруди	9	9			9
з них спортивні майданчики з тренажерним обладнанням					
спортивні майданчики з нестандартним тренажерним обладнанням					
тенісні корти					
футбольні поля					
інші спортивні майданчики	9	9			9
спортивні зали площею не менше 162 м ²	4	4			4
з них з тренажерним обладнанням					
плавальні басейни					
з них 50-метрові					
25-метрові					
інші					
криті плавальні басейни					
з них 50-метрові					
25-метрові					
інші					
стрілецькі тири криті і напіввідкриті на дистанцію не менше 25 метрів					
стрілецькі стенди (круглі, траншейні)					
біатлонні стрільбища					
стрільбища для стрільби з лука					
велотреки					
кінноспортивні бази					
веслувально-спортивні бази					
водноспортивні бази					
лижні бази					
інші спортивні споруди	9	9			9
з них з тренажерним обладнанням	3	3			3

2. Спортивна діяльність у НУ «ЛП»

Назва виду спорту	Кількість осіб, які займаються спортом, усього	У тому числі		Із кількості осіб, які займаються спортом, – кількість жінок	Кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, усього	З них			Із кількості працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, – кількість жінок
		спортивних клубах	регіональних центрах "Інваспорт"			штатні тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту	тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту, які проводять заняття у спортивних	які мають спеціальну вищу освіту з фізичної культури і спорту	
Усі види спорту	2015	1259	0	848	55	48	29	55	24
Літні олімпійські види спорту	1277	744	0	492	36	29	16	36	13
у тому числі бадмінтон	45	30	0	34	2	2	1	2	1
баскетбол	128	65	0	74	5	5	2	5	1
бейсбол	0	0	0	0	0	0	0	0	0
бокс	83	60	0	8	2	2	2	2	0
боротьба вільна	86	30	0	43	2	2	1	2	1
боротьба греко-римська	27	0	0	0	1	1	0	1	0
важка атлетика	13	0	0	4	1	1	0	1	0
велосипедний спорт	0	0	0	0	0	0	0	0	0
веслування на байдарках і каное	15	0	0	0	1	1	0	1	1
водне поло	22	0	0	0	1	1	0	1	0
волейбол	87	44	0	19	2	2	1	2	1
гандбол	28	0	0	15	1	1	0	1	1
дзюдо	57	25	0	4	1	1	1	1	0
легка атлетика	102	50	0	29	3	3	1	3	0
плавання	409	380	0	198	6	0	5	6	6
регбі	15	0	0	5	1	1	0	1	0
скелелазіння	0	0	0	0	0	0	0	0	0
софтбол	0	0	0	0	0	0	0	0	0
стрибки на батуті	0	0	0	0	0	0	0	0	0
стрибки у воду	0	0	0	0	0	0	0	0	0
стріляба з лука	15	0	0	3	1	0	0	1	0
стріляба кульова	3	0	0	1	1	1	0	1	0
теніс	12	0	0	4	1	1	0	1	1
теніс настільний	103	60	0	47	2	2	2	2	0
триатлон	0	0	0	0	0	0	0	0	0
тхеквондо (ВТФ)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
фехтування	4	0	0	3	1	1	0	1	0
футбол	23	0	0	0	1	1	0	1	0
хокей на траві	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Зимові олімпійські види спорту	48	25	0	5	3	3	1	3	1
гірськолижний спорт	25	25	0	0	1	1	1	1	0
лижні гонки	20	0	0	5	1	1	0	1	0
санний спорт	3	0	0	0	1	1	0	1	1
Неолімпійські види спорту	690	490	0	351	16	16	12	16	10

3. Матеріально-технічне забезпечення фізичного виховання в НУ «ЛП»

Назва спортивної споруди	Кількість спортивних споруд, усього	Кількість спортивних споруд, що перебувають у підпорядкуванні навчальних закладів	Із кількості спортивних споруд		
			пристосовані для занять осіб з інвалідністю	не працювали протягом року	включені до Єдиного електронного всеукраїнського реєстру спортивних споруд
Спортивні споруди усіх видів	23	23	0	0	23
у тому числі					
стадіони з трибунами на 1500 місць і більше	1	1			1
легкоатлетичні ядра (арени), що не входять до складу стадіонів					
легкоатлетичні манежі					
площинні спортивні споруди	5	5			5
з них спортивні майданчики з тренажерним обладнанням					
спортивні майданчики з нестандартним тренажерним обладнанням					
тенісні корти					
футбольні поля	1	1			1
інші спортивні майданчики	4	4			4
спортивні споруди із					
спортивні зали площею не менше 162 м ²	15	15			15
з них з тренажерним обладнанням					
плавальні басейни	2	2			2
з них 50-метрові					
25-метрові	2	2			2
інші					
криті плавальні басейни					2
з них 50-метрові					
25-метрові	2	2			2
інші					
стрілецькі тири криті і напіввідкриті на дистанцію не менше 25 метрів					
стрілецькі стенди (круглі, траншейні)					
стрільбища для стрільби з лука					
велотреки					
кінноспортивні бази					
веслувально-спортивні бази					
веслувальні канали					
водноспортивні бази					
лижні бази					
інші спортивні споруди					
з них з тренажерним обладнанням					

2. Спортивна діяльність у ЛНУ

Назва виду спорту	Кількість осіб, які займаються спортом, усього	У тому числі		Із кількості осіб, які займаються спортом, – кількість жінок	Кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, усього	З них			Із кількості працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, – кількість жінок
		спортивних клубах	регіональних центрах "Інваспорт"			штатні тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту	тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту, які проводять заняття у спортивних клубах	які мають спеціальну вищу освіту з	
Усі види спорту	446			207	21			11	11
Літні олімпійські види спорту	265			109	14			7	7
у тому числі бадмінтон	16			12	1			1	1
баскетбол	25			10	2			1	1
бокс	20				1				
веслування на байдарках і каное	14			10	1			1	1
волейбол	35			20	2			1	1
гандбол	27			14	1			1	1
дзюдо	29			14	1			0	0
карате	12			3	1			0	0
легка атлетика	30			14	1			1	1
плавання	28			5	1			1	1
теніс настільний	12			7	1			0	0
футбол	17			0	1			0	0
Неолімпійські види спорту	150			77	11			4	4
армспорт	10			3	1			0	0
боротьба самбо	27			12	1			0	0
гирьовий спорт	8			0	1			0	0
пауерліфтинг	11			2	1			0	0
спортивне орієнтування	11			6	1			1	1
спортивний туризм	13			5	1			1	1
фітнес	31			31	2			2	2
футзал	25			13	2			0	0
шахи	14			3	1				0

3. Матеріально-технічне забезпечення фізичного виховання в ЛНУ

Назва спортивної споруди	Кількість спортивних споруд, усього	Кількість спортивних споруд, які перебувають у підпорядкуванні навчальних закладів	Із кількості спортивних споруд		
			приготовані для занять осіб з інвалідністю	не працювали протягом року	включені до Єдиного електронного реєстру весукарїнського ресестру спортивних споруд
Спортивні споруди усіх видів	23	23		1	
у тому числі стадіони з трибунами на 1500 місць і більше	1	1			
легкоатлетичні ядра (арени), що не входять до складу стадіонів					
легкоатлетичні манежі	1	1			
площинні спортивні споруди	7	7			
з них спортивні майданчики з тренажерним обладнанням	1	1			
спортивні майданчики з нестандартним тренажерним обладнанням					
тенісні корти					
футбольні поля	1	1			
інші спортивні майданчики	5	5			
спортивні споруди із					
спортивні зали площею не менше 162 м ²	4	4			
з них з тренажерним обладнанням	2	2			
плавальні басейни	1	1			
з них					
50-метрові					
25-метрові	1	1			
інші					
криті плавальні басейни	1	1			
з них 50-метрові					
25-метрові	1	1			
інші					
стрілецькі тири криті і напіввідкриті на дистанцію не менше 25 метрів					
стрілецькі стенди (круглі, траншейні)					
велотреки					
кінноспортивні бази					
веслувально-спортивні бази					
веслувальні канали					
водноспортивні бази					
лижні бази					
інші спортивні споруди	8	8			
з них з тренажерним обладнанням					

2. Спортивна діяльність у ЛНМУ

Назва виду спорту	Кількість осіб, які займаються спортом, усього	У тому числі		Із кількості осіб, які займаються спортом, – кількість жінок	Кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, усього	З них			Із кількості працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, – кількість жінок
		спортивних клубах	регіональних центрах "Інваспорт"			платні тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту	тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту, які проводять заняття у спортивних клубах	які мають спеціальну вищу освіту з фізичної культури і спорту	
Усі види спорту	269				18			18	9
Літні олімпійські види спорту	203				14				
у тому числі бадмінтон	7				1				
баскетбол	18				1				
бокс	6				1				
важка атлетика	15				1				
волейбол	19				1				
дзюдо	18				1				
легка атлетика	15				2				
плавання	17				1				
стрільба з лука	61				3				
теніс	6				0				
теніс настільний	6				0				
фехтування	15				2				
Неолімпійські види спорту	66				4				
армспорт	12				1				
гирьовий спорт	15				1				
спортивна аеробіка	12				1				
футзал	27				1				

3. Матеріально-технічне забезпечення фізичного виховання в ЛНМУ

Назва спортивної споруди	Кількість спортивних споруд, усього	Кількість спортивних споруд, що перебувають у підпорядкуванні навчальних закладів	Із кількості спортивних споруд		
			приспосовані для занять осіб з інвалідністю	не працювали протягом року	включені до Єдиного електронного всеукраїнського реєстру спортивних споруд
Спортивні споруди усіх видів	12	12			
у тому числі					
стадіони з трибунами на 1500 місць і більше					
легкоатлетичні ядра (арени), що не входять до складу стадіонів					
легкоатлетичні манежі					
площинні спортивні споруди	2	2			
з них спортивні майданчики з тренажерним обладнанням	1	1			
спортивні майданчики з нестандартним тренажерним обладнанням	1	1			
тенісні корти					
футбольні поля					
інші спортивні майданчики					
спортивні споруди із					
спортивні зали площею не менше 162 м ²	1	1			
з них з тренажерним обладнанням	1	1			
плавальні басейни					
з них 50-метрові					
25-метрові					
інші					
криті плавальні басейни					
з них 50-метрові					
25-метрові					
інші					
стрілецькі тири криті і напіввідкриті на дистанцію не менше 25 метрів					
стрілецькі стенди (круглі, траншейні)					
біатлонні стрільбища					
стрільбища для стрільби з лука	1	1			
велотреки					
кінноспортивні бази					
веслувально-спортивні бази					
водноспортивні бази					
лижні бази					
інші спортивні споруди	8	8			
з них з тренажерним обладнанням	4	4			

2. Спортивна діяльність у ЛНАУ

Назва виду спорту	Кількість осіб, які займаються спортом, усього	У тому числі		Із кількості осіб, які займаються спортом, – кількість жінок	Кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, усього	З них			Із кількості працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, – кількість жінок
		спортивних клубах	регіональних центрах "Інваспорт"			штабні тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту, які проводять заняття у спортивних клубах	тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту, які проводять заняття у спортивних клубах	які мають спеціальну вищу освіту з фізичної культури і спорту	
Усі види спорту	339			76	7	7	5	7	1
Літні олімпійські види спорту	192			38	5	4	3	5	1
баскетбол	48			12	1	1	1	1	
бокс	22			2	1		1	1	
волейбол	65			18	1	1	1	1	
легка атлетика	12			6	1	1		1	
футбол	45				1	1		1	
Неолімпійські види спорту	147			38	6	5	2	6	1
армспорт	43				1	1	0	1	
гирьовий спорт	14				1	1	0	1	
кікбоксинг WPKA	12				1	0	1	1	
пауерліфтинг	50			24	1	1	1	1	1
спортивний туризм	12			6	1	1	0	1	0
шахи	16			8	1	1	0	1	0

3. Матеріально-технічне забезпечення фізичного виховання в ЛНАУ

Назва спортивної споруди	Кількість спортивних споруд, усього	Кількість спортивних споруд, що перебувають у підпорядкуванні навчальних закладів	Із кількості спортивних споруд		
			приспособлені для занять осіб з інвалідністю	не працювали протягом року	включені до Єдиного електронного всеукраїнського реєстру спортивних споруд
Спортивні споруди усіх видів	13	13			13
у тому числі стадіони з трибунами на 1500 місць і більше	1	1			1
легкоатлетичні ядра (арени), що не входять до складу стадіонів					
легкоатлетичні манежі					
площинні спортивні споруди	8	8			8
з них спортивні майданчики з тренажерним обладнанням	1	1			1
спортивні майданчики з нестандартним тренажерним обладнанням					
тенісні корти					
футбольні поля	1	1			1
інші спортивні майданчики	6	6			6
спортивні споруди із синтетичним покриттям					
спортивні зали площею не менше 162 м ²	1	1			1
з них з тренажерним обладнанням					
плавальні басейни					
з них 50-метрові					
25-метрові					
інші					
криті плавальні басейни					
з них 50-метрові					
25-метрові					
інші					
стрілецькі тири криті і напіввідкриті на дистанцію не менше 25 метрів					
стрілецькі стенди (круглі, траншейні)					
велотреки					
кінноспортивні бази					
веслувально-спортивні бази					
веслувальні канали					
водноспортивні бази					
лижні бази					
інші спортивні споруди	3	3			3
з них з тренажерним обладнанням	3	3			3